ARCHAEGRAPH
Wydawnictwo Naukowe

Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej

Redakcja naukowa
Eryk Kosiński Marcin Gronowski Emil Plewa

Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej

Redakcja naukowa

Eryk Kosiński
Marcin Gronowski
Emil Plewa

ARCHAEGRAPH
Wydawnictwo Naukowe

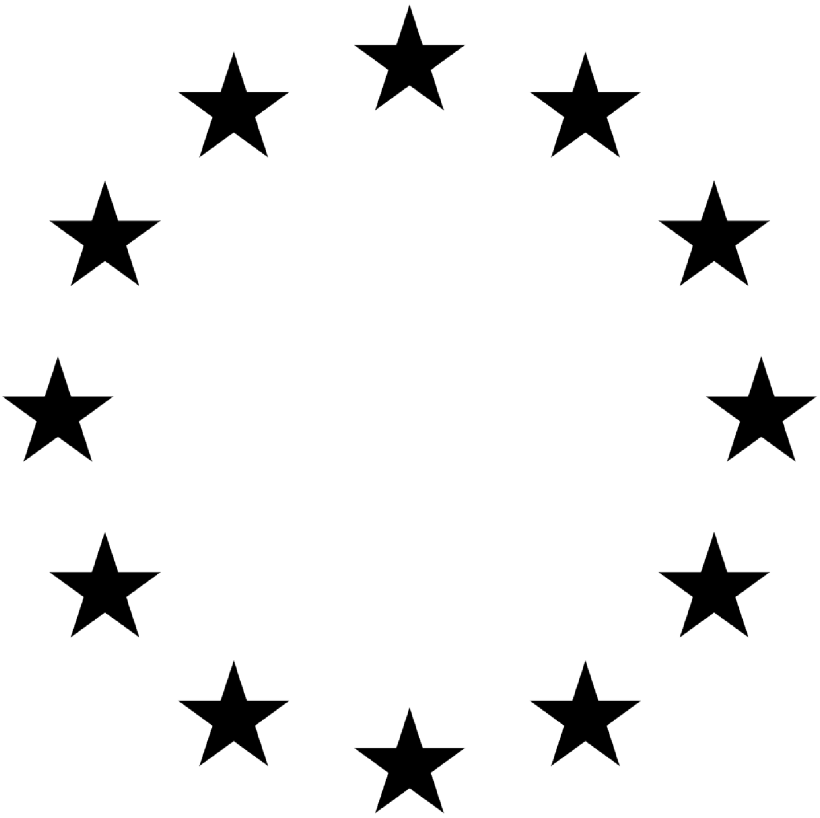

Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej

Redakcja naukowa
Eryk Kosiński Marcin Gronowski Emil Plewa

REDAKCJA NAUKOWA
PROF. DR HAB. ERYK KOSIŃSKI
MGR MARCIN GRONOWSKI
MGR EMIL PLEWA

RECENZJA
PROF. UAM DR HAB. KATARZYNA KOKOCIŃSKA
DR JUSTYNA MARZEC

KOREKTA REDAKTORSKA, SKŁAD I PROJEKT OKŁADKI
KAROL ŁUKOMIAK

MONOGRAFIA POWSTAŁA Z INICJATYWY:

© COPYRIGHT BY AUTHORS & ARCHAEGRAPH

ISBN: 978-83-67959-05-6

WERSJA ELEKTRONICZNA DOSTĘPNA NA STRONIE INTERNETOWEJ WYDAWCY:
www.archaegraph.pl

ARCHAEGRAPH
Wydawnictwo Naukowe

ŁÓDŹ 2023

SPIS TREŚCI

Przedmowa 6

Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2577 jako przykład szybkiego reagowania legislacyjnego w sytuacjach kryzysowych 9

Michał Ścibura

Odnawialne źródła energii w prawodawstwie Unii Europejskiej 31

Jan Zapolski – Downar

Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście pakietu „Fit for 55" 47

Marcin Gronowski

Usługa odbudowy krajowego systemu elektroenergetycznego jako element bezpieczeństwa energetycznego 73

Marcin Gronowski

Regulacja prawna magazynów energii elektrycznej wobec potrzeb transformacji energetycznej Polski 89

Marcin Gronowski

Obowiązek osiągnięcia celu w zakresie zmniejszenia zużycia energii elektrycznej przez kierowników wybranych jednostek sektora finansów publicznych 105

Kinga Jałkiewicz, Weronika Jurek

Współpraca energetyczna w ramach inicjatywy Trójmorza 127

Emil Plewa

Alternatywne kierunki importu ropy naftowej i gazu w państwach Europy Wschodniej i Centralnej Unii Europejskiej: szanse, możliwości, przeszkody 161

Karolina Kaczmarczyk

PRZEDMOWA

Prawo energetyczne i polityka energetyczna stanowią współistniejące, współzależne i dopełniające się zbiory. Polityka energetyczna może być bowiem rozumiana dwojako – po pierwsze jako dokument strategiczny określający cele i działania państwa wydany na podstawie i w ramach prawa energetycznego. Po drugie zaś jako zespół działań i czynników politycznych wpływających oraz kreujących prawo energetyczne.

Wzajemna relacja stanowi natomiast kluczową, podstawową kwestię dla skutecznego funkcjonowania sektora energetycznego oraz urzeczywistniania realizacji bezpieczeństwa energetycznego. Obecnie zarówno świat, jak i Unia Europejska oraz wszystkie jej państwa członkowskie stoją przed wielorakimi wyzwaniami wymuszającymi podjęcie zdecydowanych, a zarazem odpowiedzialnych działań.

Wyzwanie stanowią przede wszystkim aspekty związane z ochroną środowiska naturalnego, dekarbonizacja gospodarek, osiągnięcie zeroemisyjności, wprowadzenie w życie – z zapewnieniem sprawiedliwej i zrównoważonej transformacji energetycznej – ambitnych założeń pakietu *Fit for 55*, w tym celów pośrednich do 2030 r., redukcja oraz odejście od dostaw przejściowych źródeł energii jak gaz z państw autorytarnych i napastniczych przy zachowaniu ciągłości inwestycji w odnawialne źródła energii, nowe technologie oraz stabilności na rynkach.

Istotnym problemem z punktu widzenia Polski mogą być cele pośrednie w osiągnięciu efektywności energetycznej, którą posłużyć się można jako swego rodzaju mikroskalą problemową dla całego sektora energetycznego, czy całej gospodarki, nie wspominając o konieczności zastępowania energetyki węglowej innym stabilizatorem – energetyką jądrową.

Powyższe zagadnienia, jak również wiele innych współczesnych spraw tutaj nie wymienionych, wystarczająco uzasadniają wybór oraz aktualność tytułu niniejszej pozycji oddawanej do rąk Czytelnika, która stanowi płaszczyznę

wymiany myśli studentów, doktorantów oraz praktyków reprezentujących różne ośrodki akademicki.

Wspomniane tematy znalazły swoje rozwinięcie w poszczególnych rozdziałach dotyczących tak pakietu *Fit for 55,* reagowania Unii Europejskiej na kryzysy wywołane pandemią COVID-19 oraz wojną w Ukrainie, prawodawstwa w zakresie odnawialnych źródeł energii, obowiązku osiągnięcia celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej przez wybrane jednostki sektora finansów publicznych, czy alternatywnych kierunków importu paliw kopalnych do Unii Europejskiej w dobie kryzysu i wojny.

Monografia niniejsza *„Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej"* powstała z inicjatywy Koła Naukowego Prawa Gospodarczego *„Liberalizacja-Prywatyzacja-Deregulacja"* działającego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod redakcją Opiekuna Naukowego i członków zarządu Koła, a w odpowiedzi na potrzeby dyskusji młodych badaczy poruszających zasygnalizowane aspekty problemowe w Unii Europejskiej.

Redakcja oraz Autorzy pokładają nadzieję, że Czytelnik odnajdzie w dalszej części odpowiedzi na nurtującego go pytania, bądź zainspiruje i zainteresuje się podjętym dyskursem w dziedzinie prawa energetycznego oraz polityki energetycznej.

Redaktor tomu
Marcin Gronowski

Michał Ścibura
Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0002-8090-0871

Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2577 jako przykład szybkiego reagowania legislacyjnego w sytuacjach kryzysowych

Abstrakt: Rok 2022, który upłynął przede wszystkim pod znakiem wojny w Ukrainie oraz wciąż obecnej pandemii COVID-19, zapisał się w historii *acquis communautaire* także jako okres wzmożonego wykorzystania szczególnej procedury legislacyjnej wynikającej z art. 122 ust. 1 TfUE. Przepis ten, upoważniający Radę UE do stanowienia o wyjątkowych i bezpośrednio skutecznych środkach stosownych do sytuacji gospodarczej, w szczególności w przypadku wystąpienia poważnych trudności w zaopatrzeniu w obszarze energii, dotychczas zastosowany został bowiem jedynie jedenaście razy, z czego aż sześć rozporządzeń procedowanych było właśnie w 2022 roku. Jednym z aktów prawnych o tej szczególnej genezie jest Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2577 ustanawiające ramy służące przyspieszeniu wdrażania rozwiązań w zakresie energii odnawialnej, przyjęte w celu zaadresowania problemu wysokich cen energii oraz zagrożenia bezpieczeństwa dostaw. Jednocześnie stanowi ono pośrednią formę realizacji celów planu Komisji Europejskiej „REPowerEU" oraz pakietu „Fit for 55" poprzez liberalizację i przyspieszenie procedur planistycznych oraz legalizacyjnych dla instalacji odnawialnych źródeł energii oraz wyraz dążenia struktur europejskich do zastąpienia dostaw gazu ziemnego energią odnawialną. W niniejszym rozdziale autor dokonuje analizy przywołanego rozporządzenia z uwzględnieniem omówienia „kryzysowej" procedury legislacyjnej oraz przedstawia tymczasowe ułatwienia, jakie wprowadzono w odniesieniu do realizacji przedsięwzięć z zakresu energetyki odnawialnej. Na potrzeby opracowania przyjęty został podział wprowadzonych zmian na ogólne i sektorowe, co umożliwia kompleksowe rozważenie wpływu rozporządzenia na całokształt prawa i polityki energetycznej Unii Europejskiej oraz systemy energetyczne państw członkowskich, a także oszacowanie jego zgodności z podnoszonymi od kilku lat propozycjami przedstawicieli branży OZE. Podjęta zostaje także próba oceny praktycznej skuteczności regulacji z perspektywy pierwszych miesięcy jej obowiązywania. Autor posiłkowo odniesie się również do relacji nowo przyjętych przepisów z równolegle obowiązującymi w UE normami ochrony środowiska.

Słowa kluczowe: prawo Unii Europejskiej, kryzys energetyczny, odnawialne źródła energii, proces inwestycyjny, ochrona środowiska.

1. WSTĘP

Rozwój energetyki odnawialnej, poza oczywistym znaczeniem środowiskowym, jest kluczowym środkiem służącym dywersyfikacji źródeł energii oraz ograniczeniu zależności od gazu, węgla i ropy, a tym samym ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa i suwerenności energetycznej[1]. W celu przyspieszenia transformacji, Komisja Europejska zainicjowała 18 maja 2022 r. zwykłą procedurę ustawodawczą obejmującą projekt zmiany tzw. dyrektywy RED II i niektórych innych dyrektyw[2]. Od tego czasu kryzys energetyczny zaostrzył się, co uwarunkowało konieczność podjęcia natychmiastowych działań, aby szybciej osiągnąć zamierzone cele. Z uwagi na nieprzystosowanie unijnego postępowania ustawodawczego do potrzeb zarządzania kryzysowego w sytuacjach nadzwyczajnych, Komisja Europejska, po raz kolejny w 2022 r., przyjęła wniosek obejmujący wprowadzenie instrumentów prawnych nastawionych na zaradzenie obecnemu kryzysowi poprzez ukierunkowane, pilne działania, które mają w zamierzeniu przyspieszyć wdrażanie projektów dotyczących energii odnawialnej mających duży potencjał szybkiego i skutecznego oddziaływania.

2. PRAWODAWSTWO UNII EUROPEJSKIEJ WOBEC KRYZYSU

Energia i środowisko, w świetle art. 4 ust. 2 pkt e) oraz i) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej[3] („TfUE"), należą do kompetencji dzielonych, co oznacza, że zarówno Unia Europejska, jak i państwa członkowskie mogą w tych dziedzinach stanowić prawo i przyjmować akty prawnie wiążące. Niemniej, prawo pierwotne w pewnym sensie faworyzuje w tym miejscu działalność legislacyjną Unii Europejskiej – państwa członkowskie mogą bowiem wykonywać to uprawnienie jedynie w zakresie, w jakim Unia nie wykonała swojej kompetencji lub zaprzestała jej wykonywania (art. 2 ust. 2 TfUE). Uregulowanie danego zagadnienia na poziomie wspólnotowym oznacza zatem,

[1] M. Tomala, *Energia odnawialna jako kluczowy element bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego i środowiskowego państw nordyckich*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka", 2016, nr 1, s. 108.

[2] Wniosek – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniająca dyrektywę (UE) 2018/2001 w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, dyrektywę 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków i dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej (tekst mający znaczenie dla EOG), COM(2022) 222 final, 2022/0160(COD), EUR-Lex.

[3] Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) (Dz. U. C 202 z 7.06.2016 r.), EUR-Lex.

co do zasady, że państwa członkowskie tracą możliwość samodzielnego stanowienia prawa w tym obszarze. W doktrynie prawa rozwiązanie to określa się mianem „efektu zajętego pola" (ang. *pre-emption*, fr. *préemption*)[4].

Regulowanie polityk sektorowych następuje w większości poprzez przyjmowanie aktów prawa wtórnego – rozporządzeń, dyrektyw i decyzji (art. 288 TfUE). Regułą jest stosowanie w tym celu tzw. zwykłej procedury ustawodawczej, wymagającej współdziałania Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego oraz Rady Unii Europejskiej. Wyłączna inicjatywa ustawodawcza przysługuje Komisji Europejskiej, która rozpoczyna procedurę przedstawiając projekt Parlamentowi Europejskiemu i Radzie. Parlament Europejski uchwala stanowisko w pierwszym czytaniu i przekazuje je Radzie, która może zaakceptować akt w tym brzmieniu albo przyjąć własne stanowisko i zwrócić projekt Parlamentowi Europejskiemu. Na tym etapie wzajemna wymiana projektów aktu przez instytucje nie jest ustrojowo ograniczona żadnymi terminami. Dopiero następne działania dwustronne Parlamentu i Rady powinny zamknąć się w łącznie sześciu miesiącach, a przekroczenie tych ram czasowych może powodować *ex lege* nawet tak daleko idące skutki jak uznanie aktu za przyjęty albo nieprzyjęty, bądź też przekazanie go komitetowi pojednawczemu, który z kolei ma sześć tygodni na zatwierdzenie wspólnego projektu. Jeżeli akt trafi do komitetu, Parlament Europejski i Rada dysponują jeszcze na zakończenie procedury terminem sześciu tygodni od zatwierdzenia na przyjęcie danego aktu. Terminy trzech miesięcy i sześciu tygodni mogą być ponadto maksymalnie przedłużone odpowiednio o miesiąc i dwa tygodnie. Nie wliczając zatem traktatowo nieokreślonych ram czasowych dla pierwszych etapów zwykłej procedury ustawodawczej, należy uznać, że ustrojowo przewiduje się jej trwanie nawet na poziomie do 12 miesięcy. Z opracowania przygotowanego przez Biuro Analiz Parlamentu Europejskiego wynika natomiast, że łączny czas wymagany na przyjęcie aktu w zwykłej procedurze ustawodawczej wynosi od 17 do 33 miesięcy, w zależności od etapu, na jakim zakończyły się prace legislacyjne[5]. Zwykłą procedurę ustawodawczą, mimo zalet zapewniających dążenie do osiągnięcia jak najszerszego konsensusu, uznać należy za

[4] P. Saganek, [w:] D. Miąsik, N. Półtorak, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom I (art. 1-89)*, Warszawa 2012, art. 4.

[5] Średni czas trwania procedury dla aktów ustawodawczych przyjętych w pierwszym czytaniu wynosi 17 miesięcy, w drugim czytaniu Parlamentu Europejskiego – 32 miesiące, w drugim czytaniu Rady Unii Europejskiej – 33 miesiące, natomiast dla aktów, których uchwalenie poprzedzała procedura pojednawcza – 30 miesięcy. Por. European Parliamentary Research Service, *Average duration and number of concluded ordinary legislative procedures*, www.epthinktank.eu/2022/03/11/european-parliament-facts-and-figures/ep-facts-and-figures-fig-19 [dostęp: 6.04.2023].

zdecydowanie nieprzystosowaną do stanowienia prawa w sytuacjach kryzysowych, wymagających szybkiego i skoordynowanego podejmowania decyzji politycznych na wysokim szczeblu.

Ustrój Unii Europejskiej przewiduje także tzw. specjalną procedurę ustawodawczą, w której akty przyjmowane są przez Parlament Europejski z udziałem Rady lub przez Radę z udziałem Parlamentu Europejskiego. Ograniczenie uczestnictwa jednego z organów prawodawczych przekłada się na większą efektywność tego postępowania, niemniej zarezerwowane jest ono jedynie do spraw wprost wskazanych w traktacie – m.in. do zmiany statutu Europejskiego Banku Inwestycyjnego (art. 308 TfUE), przepisów mających zastosowanie do systemu zasobów własnych (art. 311 TfUE), wieloletnich ram finansowych (art. 312 ust. 2 TfUE), budżetu rocznego (art. 314 TfUE) czy polityki wobec regionów najbardziej oddalonych (art. 349 TfUE). Przydatność również i tej procedury w zarządzaniu kryzysowym jest zatem mocno ograniczona.

Najbardziej przystosowaną do sytuacji kryzysowych ścieżką legislacyjną wydaje się być procedura oparta na art. 122 ust. 1 TfUE. Co prawda akty prawne przyjęte w tym trybie nie mieszczą się w traktatowej kategorii aktów ustawodawczych, jednak nie odbiera im to w żadnym zakresie mocy wiążącej, a jedynie określa, że nie zostały uchwalone w żadnej z dwóch „typowych" procedur. Rozróżnienie to nie ma bowiem żadnego praktycznego znaczenia dla obrotu prawnego omawianych aktów[6]. W świetle omawianego przepisu:

> Bez uszczerbku dla innych procedur przewidzianych w Traktatach, Rada, na wniosek Komisji, może postanowić, w duchu solidarności między Państwami Członkowskimi, o środkach stosownych do sytuacji gospodarczej, w szczególności w przypadku wystąpienia poważnych trudności w zaopatrzeniu w niektóre produkty, zwłaszcza w obszarze energii[7].

Z proceduralnego punktu widzenia, inicjatywę do wszczęcia postępowania pozostawiono po stronie Komisji Europejskiej, natomiast w roli samodzielnego prawodawcy występuje Rada Unii Europejskiej. Udział Parlamentu Europejskiego został w zasadzie wyłączony, co pozwala na osiągnięcie podobnej – o ile nie większej – dynamiki proceduralnej co w specjalnej procedurze ustawodawczej. Mimo braku jakichkolwiek limitów czasowych na przyjęcie aktu, dotychczasowa praktyka stosowania art. 122 ust. 1 TfUE zobrazowana w poniższej tabeli świadczy o potencjalnym czasie reagowania legislacyjnego

[6] A. Zawidzka-Łojek, [w:] D. Kornobis-Romanowska, J. Łacny, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III (art. 223-358)*, Warszawa 2012, art. 289.

[7] 122 ust. 1 TfUE.

na poziomie nawet dwóch tygodni, co w porównaniu do procedur ustawodawczych jest wynikiem zadowalającym i, jak się zdaje, wystarczającym do odpowiednio szybkiego podjęcia decyzji w sytuacjach podbramkowych.

Tabela 1. Akty prawne przyjęte w procedurze art. 122 ust. 1 TfUE.

L.p.	Akt prawny	**Przyjęcie wniosku przez KE**	**Uchwalenie aktu przez Radę UE**
1.	Dyrektywa Rady 98/93/WE z 14.12.1998 r. zmieniająca dyrektywę 68/414/EWG nakładającą na Państwa Członkowskie EWG obowiązek utrzymywania minimalnych zapasów surowej ropy naftowej i/lub produktów ropopochodnych	14.04.1998	14.12.1998
2.	Decyzja Rady (UE) 2015/632 z 20.04.2015 r. uchylająca decyzję Rady 77/706/EWG w sprawie ustanowienia celu wspólnotowego dla zmniejszenia zużycia pierwotnych źródeł energii w przypadku trudności w dostawach ropy naftowej i produktów ropopochodnych oraz decyzję Komisji 79/639/EWG ustanawiającą szczegółowe zasady w celu wykonania decyzji Rady 77/706/EWG	24.02.2015	20.04.2015
3.	Rozporządzenie Rady (UE) 2016/369 z 15.03.2016 r. w sprawie udzielania wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych na terenie Unii	02.03.2016	15.03.2016
4.	Rozporządzenie Rady (UE) 2020/521 z 14.04.2020 r. w sprawie uruchomienia wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych na mocy rozporządzenia (UE) 2016/369 oraz zmiany jego przepisów w związku z rozprzestrzenianiem się COVID-19	02.04.2020	14.04.2020
5.	Rozporządzenie Rady (UE) 2022/1369 z 5.08.2022 r. w sprawie skoordynowanych środków zmniejszających zapotrzebowanie na gaz	21.07.2022	05.08.2022
6.	Rozporządzenie Rady (UE) 2022/1854 z 6.10.2022 r. w sprawie interwencji w sytuacji nadzwyczajnej w celu rozwiązania problemu wysokich cen energii	14.09.2022	06.10.2022
7.	Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2372 z 24.10.2022 r. w sprawie ram środków służących zapewnieniu zaopatrzenia w medyczne środki przeciwdziałania istotne podczas kryzysu w przypadku stanu zagrożenia zdrowia publicznego na poziomie Unii	16.09.2021	24.10.2022
8.	Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2576 z 19.12.2022 r. w sprawie zwiększenia solidarności dzięki lepszej koordynacji zakupów gazu, wiarygodnym poziomom odniesienia cen i transgranicznej wymianie gazu	18.10.2022	19.12.2022
9.	Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2577 z 22.12.2022 r. ustanawiające ramy służące przyspieszeniu wdrażania rozwiązań w zakresie energii odnawialnej	09.11.2022	22.12.2022

10.	Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2578 z 22.12. 2022 r. w sprawie ustanowienia mechanizmu korekty rynku w celu ochrony obywateli Unii i gospodarki przed nadmiernie wysokimi cenami	23.11.2022	22.12.2022
11.	Rozporządzenie Rady (UE) 2023/706 z 30.03.2023 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2022/1369 w odniesieniu do przedłużenia okresu zmniejszenia zapotrzebowania w kontekście środków zmniejszających zapotrzebowanie na gaz oraz w odniesieniu do zwiększenia sprawozdawczości i monitorowania realizacji tych środków	20.03.2023	30.03.2023

Źródło: opracowanie własne, Lex, EUR-Lex.

Artykuł nie definiuje konkretnych przesłanek zastosowania tego szczególnego postępowania legislacyjnego – ma on raczej charakter klauzuli generalnej (nazywanej „klauzulą solidarności gospodarczej") upoważniającej Radę Unii Europejskiej do podejmowania bezzwłocznych działań wymaganych w niestandardowych sytuacjach[8]. Traktat jako przykład tego typu okoliczności podaje wystąpienie poważnych trudności w zaopatrzeniu w niektóre produkty, zwłaszcza w obszarze energii; wyliczenie to nie jest jednak wyczerpujące[9]. Generalnie zatem organy uczestniczące – Komisja oraz Rada – dysponują szeroką uznaniowością w zastosowaniu przedmiotowego środka prawnego. W ślad za orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Sądu przyjąć należy jednak, że art. 122 ust. 1 TfUE nie powinien służyć do udzielania partykularnej pomocy finansowej dla państw członkowskich napotykających lub mogących napotkać poważne trudności w zakresie finansowania (*Pringle przeciwko Irlandii*, 2012 r.)[10], a tym samym w ten sposób adresować należy jedynie problemy nękające przynajmniej część wspólnoty. Artykuł ten nie może ponadto stanowić podstawy prawnej do przyjęcia w przepisach prawa Unii zasady stanu wyższej konieczności, w myśl której to zasady państwo członkowskie byłoby uprawnione do jednostronnego podjęcia decyzji o niespłaceniu całości lub części swego długu. O ile prawdą jest, że z brzmienia tego przepisu nie wynika, iż musi ograniczać się ono do wprowadzenia środków przez Radę jedynie w przypadku wystąpienia poważnych trudności w zaopatrzeniu

[8] A. Nowak-Far, [w:] K. Kowalik-Bańczyk, M. Szwarc-Kuczer, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom II (art. 90-222)*, Warszawa 2012, art. 122.
[9] A. Vathrakokoilis, *The Significance of Article 122 (II) TFEU in State Debt Crisis in Europe*, zdeponowane w: Social Science Research Network, 2017, s. 5.
[10] Pkt 115-116, wyrok TSUE z 27.11.2012 r., C-370/12, Thomas Pringle przeciwko Government of Ireland, *Ireland & The Attorney General*, „Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości i Sądu" 2012, nr 11, poz. I-756.

w niektóre produkty, zwłaszcza w obszarze energii, o tyle duch solidarności między państwami członkowskimi, na którym powinno opierać się stosowanie tej procedury, wskazuje, że środki te muszą oparte na pomocy między państwami członkowskimi (Anagnostakis przeciwko Komisji Europejskiej)[11]. Zgodnie z dyrektywą wykładni systemowej (*a rubrica*), działania tego rodzaju powinny mieć ponadto charakter wyłącznie gospodarczy, ponieważ artykuł znajduje się w rozdziale TfUE dotyczącym polityki gospodarczej[12].

Można zatem domniemywać, że na gruncie art. 122 ust. 1 TfUE dopuszczalne jest zastosowanie wszelkich środków, które nie wykraczają poza kompetencje Unii Europejskiej, spełniają kryteria subsydiarności i pomocniczości oraz są uzasadnione trudnościami gospodarczymi zgodnie z treścią przepisu[13]. Do okoliczności, które dotychczas uwarunkowały wykorzystanie tej procedury zalicza się m.in. trudności w dostawach ropy naftowej oraz produktów ropopochodnych do Wspólnoty (1998 r.)[14], kryzys migracyjny w Europie (2015 r.)[15], kryzys związany z pandemią COVID-19 (2020 r.)[16] czy też wykorzystywanie przez Federację Rosyjską dostaw gazu jako broni politycznej w trakcie agresji wojskowej w Ukrainie (2022 r.)[17].

Mimo niekwestionowanej przydatności tej pilnej procedury w zarządzaniu kryzysowym, część państw członkowskich podchodzi z rezerwą do jej stosowania. W odniesieniu do jednego z rozporządzeń, delegacje Węgier i Estonii wprost wyraziły zastrzeżenia co do wykorzystania art. 122 ust. 1 TfUE

[11] Wyrok S(PI) z 30.09.2015 r., T-450/12, Alexios Anagnostakis przeciwko Komisji Europejskiej, „Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości i Sądu", 2015, nr 9, poz. II-739.
[12] F.C. Laprévote, L. Bellia, T. Harbor, *Article 122 TFEU as a Legal Basis for Energy Emergency Measures*, Cleary Gottlieb Steen & Hamilton LLP 2022, www.clearygottlieb.com/news-and-insights/publication-listing/article-122-tfeu-as-a-legal-basis-for-energy-emergency-measures [dostęp: 8.04.2023].
[13] A. Nowak-Far, [w:] *Traktat o funkcjonowaniu…*
[14] Dyrektywa Rady 98/93/WE z dnia 14 grudnia 1998 r. zmieniająca dyrektywę 68/414/EWG nakładającą na Państwa Członkowskie EWG obowiązek utrzymywania minimalnych zapasów surowej ropy naftowej i/lub produktów ropopochodnych (Dz. U. UE. L. z 1998 r. Nr 358, s. 100).
[15] Rozporządzenie Rady (UE) 2016/369 z dnia 15 marca 2016 r. w sprawie udzielania wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych na terenie Unii (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 70, s. 1 z późn. zm.).
[16] Rozporządzenie Rady (UE) 2020/521 z dnia 14 kwietnia 2020 r. w sprawie uruchomienia wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych na mocy rozporządzenia (UE) 2016/369 oraz zmiany jego przepisów w związku z rozprzestrzenianiem się COVID-19 (Dz. U. UE. L. z 2020 r. Nr 117, s. 3).
[17] Rozporządzenie Rady (UE) 2022/1369 z dnia 5 sierpnia 2022 r. w sprawie skoordynowanych środków zmniejszających zapotrzebowanie na gaz (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 206, s. 1 z późn. zm.).

jako podstawy prawnej, Polska natomiast zarzuciła Komisji Europejskiej niewystarczające uzasadnienie wyboru tego środka prawnego[18].

3. ROZPORZĄDZENIE 2022/2577

Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2577 z 22 grudnia 2022 r. ustanawiające ramy służące przyspieszeniu wdrażania rozwiązań w zakresie energii odnawialnej („Rozporządzenie 2022/2577") należy do pakietu aktów prawnych wprowadzonych przez Radę w procedurze kryzysowej w związku z wojną w Ukrainie. Przyjęcie przepisów umotywowano manipulowaniem rynkami przez Federację Rosyjską w postaci umyślnych zakłóceń w przepływie gazu, które doprowadziły do gwałtownego wzrostu cen energii w Unii, zagrażając jej gospodarce oraz bezpieczeństwu dostaw. W świetle tych wydarzeń oraz biorąc pod uwagę wysokie ryzyko całkowitego wstrzymania dostaw gazu z Rosji, w połączeniu z niepewnymi perspektywami rozwiązań alternatywnych, za konieczne uznano podjęcie działań o pilnym charakterze. Procedura art. 122 ust. 1 TfUE została wybrana ze względu na jej charakter oraz potencjał do rozwiązania sytuacji nadzwyczajnej w sektorze energetycznym w krótkoterminowej perspektywie. Jednocześnie stwierdzono, że cele rozporządzenia nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, potwierdzając tym samym zgodność przyjętych rozwiązań z zasadą proporcjonalności.

Szybkie wdrożenie rozwiązań usprawniających w zakresie źródeł energii odnawialnej ma w zamierzeniu przyczynić się do złagodzenia skutków kryzysu energetycznego oraz stworzenia obrony przed działaniami Federacji Rosyjskiej. Dzięki niższym kosztom operacyjnym, energia odnawialna może w znacznym stopniu pomóc przeciwdziałać wykorzystywaniu przez Rosję energii jako broni poprzez zwiększenie bezpieczeństwa dostaw w Unii, zmniejszenie niestabilności na rynku i obniżenie cen energii. Rozporządzenie 2022/2577 odzwierciedla zatem istotną rolę, jaką energia odnawialna może odegrać w dekarbonizacji systemu energetycznego Unii, w zapewnieniu natychmiastowych rozwiązań służących zastąpieniu energii opartej na paliwach kopalnych oraz w zaradzeniu pogarszającej się sytuacji na rynku energii[19]. Akt ten wpisuje się również w założenia planu „REPowerEU", polegającego na uniezależnieniu

[18] Statements by Estonia, Latvia, Poland, Croatia, Slovenia and Hungary, Proposal for a Council Regulation on an emergency intervention to address high energy prices (CM 4715/22), www.data.consilium.europa.eu/doc/document/CM-4715-2022-INIT/en/pdf [dostęp: 8.04.2023].

[19] Preambuła, rozporządzenie Rady (UE) 2022/2577 z 22.12.2022 r. ustanawiające ramy służące przyspieszeniu wdrażania rozwiązań w zakresie energii odnawialnej (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 335, s. 36).

Europy od rosyjskich paliw kopalnych, oraz stanowi tymczasowy składnik pakietu klimatycznego „Fit for 55", którego celem jest ograniczenie emisji w Unii Europejskiej o co najmniej 55% do 2030 r.[20] W ocenie Komisji, przepisy są także w pełni zgodne z ambicjami Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Zielonego Ładu.

Projekt Rozporządzenia 2022/2577 został przyjęty przez Komisję Europejską 9 listopada 2022 r., natomiast akt wszedł w życie 30 grudnia 2022 r. – dzień po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Procedura legislacyjna trwała zatem niecałe 2 miesiące. Z uwagi na z góry określony, 18-miesięczny okres obowiązywania należy przyjąć, że wprowadzone rozwiązania mają charakter doraźnego i przejściowego środka kryzysowego. Komisja Europejska została jednak zobowiązana do przeprowadzenia – najpóźniej do 31 grudnia 2023 r. – przeglądu niniejszego rozporządzenia w świetle rozwoju sytuacji w zakresie bezpieczeństwa dostaw i cen energii oraz potrzeby dalszego przyspieszenia wdrażania rozwiązań dla OZE. Na tej podstawie może ona zaproponować przedłużenie okresu obowiązywania środków tymczasowych[21].

Rozporządzeniu nadano zastosowanie do wszystkich procedur wydawania zezwoleń, których data przypada w okresie jego obowiązywania. Państwa członkowskie zostały jednak uprawnione do nadania przepisom swoistej mocy wstecznej i zaaplikowania usprawnień administracyjnych także w postępowaniach będących w toku, które nie doprowadziły do podjęcia ostatecznej decyzji przed 30 grudnia 2022 r., pod warunkiem że skróci to procedurę wydawania zezwoleń i zachowane zostaną wcześniej istniejące prawa osób trzecich. Nowe regulacje nie ograniczają ponadto możliwości wprowadzenia przepisów krajowych ustanawiających jeszcze krótsze terminy[22].

Zasięg przedmiotowy rozwiązań wprowadzonych na mocy Rozporządzenia 2022/2577 nie jest jednolity. Część z nich ma bowiem charakter generalny i dotyczy ogółu przedsięwzięć energii odnawialnej, podczas gdy inne ukierunkowane są na konkretne technologie – urządzenia wykorzystujące energię słoneczną, pompy ciepła, magazynowanie energii czy sieci elektroenergetyczne.

[20] C. Stavaru, V. Soltan, *Legal Framework as an Accelerator for Deployment of Renewables – The Good, the Bad and Everything in Between*, Bondoc si Asociatii, CEE Legal Matters 2023, https://ceelegalmatters.com/briefings/22550-legal-framework-as-an-accelerator-for-deployment-of-renewables-the-good-the-bad-and-everything-in-between [dostęp: 15.04.2023].

[21] Art. 9 i 10, Rozporządzenie 2022/2577.

[22] Art. 1, Rozporządzenie 2022/2577.

4. ŚRODKI OGÓLNE

Głównym *novum* o charakterze ogólnym jest wprowadzenie w art. 3 Rozporządzenia 2022/2577 domniemania wzruszalnego, że planowanie, budowa i eksploatacja obiektów i instalacji produkujących energię ze źródeł odnawialnych („OZE"), ich podłączenie do sieci, powiązana z nimi sieć i aktywa służące do magazynowania energii leżą w nadrzędnym interesie publicznym (ang. *overriding public interest*) oraz służą zdrowiu i bezpieczeństwu publicznemu. Domniemanie to uzyskuje szczególne znaczenie w procesie inwestycyjnym. Państwa członkowskie zostały bowiem zobowiązane do zapewnienia, aby w procedurze planowania i wydawania zezwoleń budowa i eksploatacja elektrowni oraz instalacji do produkcji energii wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych oraz rozwój powiązanej z nimi infrastruktury sieciowej były traktowane priorytetowo przy ważeniu interesów prawnych w poszczególnych przypadkach. Zapewni to zastosowanie uproszczonej – złagodzonej na korzyść inwestorów – oceny w odniesieniu do określonych unijnych przepisów dotyczących środowiska, zwłaszcza w przypadku obszarów specjalnej ochrony określonych w tzw. dyrektywie siedliskowej[23] i dyrektywie ptasiej[24]. Nadrzędny interes publiczny może również stanowić przesłankę zastosowania derogacji od norm wskazanych w dyrektywach takich jak Ramowa Dyrektywa Wodna[25], co umożliwi państwom członkowskim czasowe obniżenie wymagań dotyczących wydawania pozwoleń inwestycyjnych. Państwa mogą ograniczyć stosowanie tych przepisów do niektórych części terytorium, do wybranych rodzajów technologii lub do projektów o określonych cechach technicznych, zgodnie z priorytetami określonymi w ich zintegrowanych krajowych planach na rzecz energii i klimatu[26]. Jeżeli jednak skorzystanie z ułatwień dla OZE mogłoby zagrozić gatunkom chronionym, do zastosowania przepisu wymagane będzie dodatkowo zastosowanie odpowiednich środków przyczyniających się do zachowania lub odtworzenia populacji gatunków we właściwym stanie ochrony oraz udostępnienie na ten cel wystarczających środków finansowych

[23] Art. 6 ust. 4 i art. 16 ust. 1 lit. c, dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. U. L 206 z 22.7. 1992, s. 7).
[24] Art. 9 ust. 1 lit. a, dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. U. L 20 z 26.1.2010, s. 7).
[25] Art. 4 ust. 7, dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. U. L 327 z 22.12.2000, s. 1).
[26] Art. 3 ust. 1, Rozporządzenie 2022/2577.

i obszarów[27]. Rozporządzenie nie precyzuje adresata powyższego obowiązku, w związku z czym inwestor zainteresowany wydaniem pozytywnej decyzji administracyjnej powinien liczyć się z możliwością przeniesienia na jego osobę części odpowiedzialności za działania rewitalizacyjne.

Daleko idące ułatwienia w zakresie środowiskowym przewidziano dla projektów realizowanych na obszarach, które państwa członkowskie przeznaczyły pod produkcję energii odnawialnej lub pod sieci przesyłowe w postępowaniu planistycznym uwzględniającym strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko[28]. Przedsięwzięcia takie, decyzją państwa członkowskiego, mogą być na mocy rozporządzenia w całości zwolnione z oceny oddziaływania na środowisko oraz ocen w zakresie ochrony gatunków[29].

Kolejną z istotnych zmian przewidzianych dla wszystkich technologii OZE jest usprawnienie i przyspieszenie postępowań administracyjnych obejmujących rozbudowę projektów dotyczących energii odnawialnej. Procedura wydawania zezwoleń dla prowadzącej do zwiększenia mocy rozbudowy tego typu przedsięwzięć oraz ich aktywów przyłączeniowych ma obligatoryjnie zamknąć się w 6 miesiącach, nawet jeżeli miałaby wiązać się ona z koniecznością przeprowadzenia ocen oddziaływania na środowisko[30]. Zarówno ustalenie obowiązku przeprowadzenia oceny, jak i samą ocenę rozbudowy ograniczono do potencjalnego znaczącego oddziaływania wynikającego ze zmiany lub rozszerzenia w porównaniu z pierwotnym projektem[31]. Z kolei zezwolenia na podłączenie do sieci przesyłowej lub dystrybucyjnej projektów rozbudowywanych o nie więcej niż 15% mocy mają być wydawane w terminie maksymalnie 3 miesięcy od złożenia wniosku, chyba że istnieją uzasadnione obawy dotyczące bezpieczeństwa lub techniczna niezgodność elementów systemu[32].

---

[27] Art. 3 ust. 2, tamże.

[28] W Polsce przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają m.in. projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz planów zagospodarowania przestrzennego, jeżeli wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Zob. art. 46, ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1029 ze zm.).

[29] Art. 6, Rozporządzenie 2022/2577.

[30] Art. 5 ust. 1, tamże.

[31] Art. 5 ust. 3, Rozporządzenie 2022/2577. Jeszcze dalej idące ułatwienia przewidziano dla rozbudowy elektrowni fotowoltaicznych. W przypadku gdy rozbudowa instalacji słonecznych nie wiąże się z wykorzystaniem dodatkowej przestrzeni i jest zgodna z mającymi zastosowanie środkami łagodzącymi oddziaływanie na środowisko ustanowionymi dla pierwotnej instalacji, projekt taki jest w stosownych przypadkach zwolniony nawet z wymogu dotyczącego ustalenia, czy wymaga on oceny oddziaływania na środowisko. Zob. art. 5 ust. 4, tamże.

[32] Art. 5 ust. 2, tamże.

Warto w tym miejscu zauważyć, że przyspieszenie postępowań administracyjnych w obliczu kryzysu mogło być skutecznie i bez zwłoki zaimplementowane w zasadzie jedynie dzięki pilnej procedurze art. 122 ust. 1 TfUE. Gdyby jedynym dostępnym środkiem legislacyjnym była zwykła procedura ustawodawcza, tak istotne z punktu widzenia rozwoju OZE rozwiązania najprawdopodobniej nie zostałyby przyjęte na czas – samo ich uchwalenie zajęłoby bowiem kilkanaście miesięcy.

5. ZMIANY SEKTOROWE

Oprócz przyspieszenia procedur w odniesieniu do wszystkich przedsięwzięć energetyki odnawialnej, Rozporządzenie 2022/2577 przewiduje szczególne rozwiązania dedykowane konkretnym technologiom. Środki te ukierunkowane są na urządzenia wykorzystujące energię słoneczną, magazyny energii oraz pompy ciepła i polegają głównie na określeniu maksymalnych ram czasowych wydania decyzji administracyjnych w procesie inwestycyjnym.

Wydanie zezwoleń na instalację urządzeń wykorzystujących energię słoneczną i położonych na tym samym terenie obiektów służących do magazynowania energii, w tym instalacji słonecznych zintegrowanych z budynkiem w istniejących lub przyszłych sztucznych konstrukcjach, z wyjątkiem sztucznych powierzchni wodnych, nie może trwać dłużej niż 3 miesiące, pod warunkiem że głównym przeznaczeniem takich konstrukcji nie jest produkcja energii słonecznej. Przyspieszenie procedury dotyczy zatem instalacji słonecznych do konsumpcji własnej, w tym dla tych zbiorowych prosumentów takich jak lokalne społeczności energetyczne. Przedsięwzięcia te są ponadto zwolnione z wymogu ustalenia, czy projekt wymaga oceny oddziaływania na środowisko, lub z wymogu przeprowadzenia specjalnej oceny oddziaływania na środowisko[33]. Przyjęcie powyższych przepisów wynika z dominującego obecnie przeświadczenia, że małe instalacje tego typu nie mają istotnego negatywnego wpływu na środowisko lub sieć i nie budzą obaw co do bezpieczeństwa. Państwa członkowskie mogą jednak pozbawić niektóre obszary lub konstrukcje tych ułatwień ze względu na ochronę dziedzictwa kulturowego lub historycznego, z przyczyn związanych z interesami obrony narodowej lub ze względów bezpieczeństwa[34]. Akt wprowadza również wciąż dość innowacyjną w przestrzeni procesu inwestycyjnego instytucję „milczącego załatwienia

[33] Art. 4 ust. 1, tamże.
[34] Art. 4 ust. 2, tamże.

sprawy" – dla prosumenckich instalacji słonecznych o mocy do 50 kW[35] – zgodnie z którą brak odpowiedzi ze strony właściwych organów w ciągu miesiąca od złożenia wniosku skutkuje uznaniem, że zezwolenie zostało wydane. Środek ten z dużym prawdopodobieństwem przyczyni się do przyspieszenia i odformalizowania postępowań administracyjnych i odciążenia organów oraz zagwarantuje każdorazowe zachowanie terminu załatwienia sprawy[36].

Szczególne rozwiązania przewidziano również dla zezwoleń na instalację pomp ciepła – urządzeń grzewczych cieszących się w Europie rosnącą popularnością[37]. Postępowania administracyjne mające na celu legalizację pomp ciepła o mocy elektrycznej poniżej 50 MW od dnia wejścia w życie Rozporządzenia 2022/2577 nie mogą przekraczać miesiąca, natomiast geotermicznych pomp ciepła – 3 miesięcy[38]. Co więcej, do podłączenia niektórych pomp do sieci przesyłowej lub dystrybucyjnej wystarczające będzie powiadomienie odpowiedniego podmiotu, bez konieczności uzyskiwania warunków przyłączenia i zawierania umowy o przyłączenie. To istotne ułatwienie dotyczy pomp ciepła o mocy elektrycznej do 12 kW oraz urządzeń prosumenckich o mocy do 50 kW, pod warunkiem że moc należącej do prosumenta instalacji produkującej energię z OZE stanowi co najmniej 60% mocy pompy ciepła, a ponadto wyłącznie w zakresie, w jakim nie występują uzasadnione obawy co do bezpieczeństwa, niezgodność techniczna elementów systemu oraz o ile nie są wymagane dalsze prace nad podłączeniami do sieci[39]. Podobnie jak w przypadku instalacji słonecznych, państwa mogą wyłączyć niektóre obszary lub konstrukcje z możliwości zastosowania tych usprawnień administracyjnych ze względu na ochronę dziedzictwa kulturowego lub historycznego, jak również z przyczyn związanych z interesami obrony narodowej lub ze względów bezpieczeństwa[40]. W odniesieniu do technologii grzewczych warto na koniec wspomnieć także o toczącym się w strukturach Unii Europejskiej postępowaniu legislacyjnym ukierunkowanym na wycofanie *f*-gazów z rynku

[35] W przypadku, gdy zastosowanie progu 50 kW dla milczącego załatwienia sprawy prowadzi do znacznego obciążenia administracyjnego lub ograniczeń w funkcjonowaniu sieci elektroenergetycznej, państwa członkowskie mogą zastosować niższy próg, nie niższy jednak niż 10,8 kW. Zob. art. 4 ust. 3 i 4, tamże.

[36] Por. K. Sobieralski, *Milczenie jako prawna forma niedziałania administracji – konsekwencje procesowe*, [w:] J. Korczak (red.), *Cywilizacja administracji publicznej,* Wrocław 2018, ss. 458-259.

[37] P. Rapacka, *Europa zainstalowała w 2022 r. rekordową liczbę pomp ciepła*, Teraz Środowisko 2023, www.teraz-srodowisko.pl/?AK13082 [dostęp: 13.04.2023].

[38] Art. 7 ust. 1, Rozporządzenie 2022/2577.

[39] Art. 7 ust. 2, tamże.

[40] Art. 7 ust. 3, tamże.

Europejskiego Obszaru Gospodarczego[41]. Przyjęcie przepisów w tym kształcie może ograniczyć łatwość inwestowania w pompy ciepła i tym samym częściowo zdezawuować dopiero co wprowadzone usprawnienia. Projekt należy jednak ocenić pozytywnie z perspektywy ochrony środowiska i realizacji unijnych celów klimatycznych.

6. Ocena regulacji

Rozporządzenie 2022/2577 spotkało się z raczej przychylnym przyjęciem ze strony przedstawicieli branży i doktryny prawniczej. W dyskursie wskazuje się, że w obecnej sytuacji kluczowe znaczenie miało szybkie włączenie omówionych wyżej uproszczeń do praktyki władz publicznych oraz organów administracji odpowiedzialnych za proces inwestycyjny, tak aby zaadresować problemy związane z dostawami w dziedzinie energii[42] – co okazało się możliwe dzięki zastosowaniu pilnego trybu legislacyjnego art. 122 ust. 1 TfUE. Według *communis opinio* rozporządzenie stanowi pozytywny krok w kierunku osiągnięcia unijnych celów udziału energii odnawialnej i wspierania przejścia na gospodarkę niskoemisyjną. Powinno ono w istocie pomóc w usunięciu części barier administracyjnych dla OZE oraz zachęcić do rozwoju tego sektora, a także mieć pozytywny wpływ na rynkowe ceny energii[43]. Przekonująco wskazuje się, że przyjęcie aktu wspierającego odnawialne źródła energii w tak krótkim czasie uznać należy za wartościowy etap na drodze do rozwoju energetyki odnawialnej i samowystarczalności energetycznej. Rozporządzenie mogłoby co prawda szerzej odnieść się do problemów występujących przy realizacji także innych przedsięwzięć OZE, m.in. elektrowni wiatrowych i *offshore* – być może jednak obszerniejsza objętość aktu wpłynęłaby negatywnie

[41] Wniosek – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie fluorowanych gazów cieplarnianych zmieniające dyrektywę (UE) 2019/1937 i uchylające rozporządzenie (UE) nr 517/2014 (tekst mający znaczenie dla EOG), COM(2022) 150 final, 2022/0099(COD), EUR-Lex.

[42] PwC TLS Avvocati e Commercialisti, *The Council Regulation (EU) 2022/2577: accelerate the permitting procedure in view of intensifying the energy transition*, 2023, https://blog.pwc-tls.it/en/2023/01/16/the-council-regulation-eu-2022-2577-accelerate-the-permitting-procedure-in-view-of-intensifying-the-energy-transition [dostęp: 13.04.2023].

[43] Sibinčič Križanec, *Council Regulation (EU) 2022/2577 – introducing a new temporary emergency regulation to accelerate the permit-granting process and the deployment of renewable energy projects*, 2023, www.s-k.law/council-regulation-eu-2022-2577-introducing-a-new-temporary-emergency-regulation-to-accelerate-the-permit-granting-process-and-the-deployment-of-renewable-energy-projects [dostęp: 13.04.2023]; MKO, *New EU Regulation affecting Renewable Energy Projects Planning Process*, 2023, https://mkoireland.ie/new-eu-regulation-affecting-renewable-energy-projects-planning-process [dostęp: 13.04.2023].

na tempo jego przyjęcia, co przemawia za racjonalnością zastosowanego rozwiązania[44].

W odbiorze rozporządzenia nie obyło się jednak bez głosów jednoznacznie krytycznych. Podobnie jak w przypadku innych aktów przyjętych w kryzysowej procedurze, głównym zarzutem jest niewłaściwe zastosowanie art. 122 ust. 1 TfUE – część doktryny sygnalizuje, że w świetle art. 192 TfUE regulacje dotyczące prawa ochrony środowiska powinny być przyjmowane przy zastosowaniu zwykłej procedury ustawodawczej. Choć przepis ten przewiduje pewne wyjątki, żaden z nich rzekomo nie ma zastosowania w tym przypadku[45]. Należy jednak zauważyć, że art. 192 TfUE odnosi się do sytuacji typowych, w których priorytetem jest realizacja postulatów ochrony środowiska, a tym samym zdaniem autora nie stoi na przeszkodzie wykorzystania *per modum exceptionis* procedury przewidzianej dla kryzysów energetycznych – szczególnie, że Rozporządzenie 2022/2577 podejmuje się rozwiązania trudności w zakresie zaopatrzenia w energię poprzez środki wspierające z reguły przyjazną środowisku energetykę odnawialną.

Zwrócono również uwagę na możliwe naruszenie art. 8 konwencji z Aarhus[46], podpisanej przez Wspólnotę Europejską i wiążącej instytucje Unii oraz państwa członkowskie na mocy art. 216 ust. 2 TfUE. Zgodnie z przywołanym postanowieniem konwencji:

Każda ze Stron będzie starać się promować rzeczywisty udział społeczeństwa, na odpowiednim etapie i gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, w przygotowywaniu przez władze publiczne przepisów wykonawczych i innych powszechnie obowiązujących aktów normatywnych, które mogą mieć znaczące oddziaływanie na środowisko. W tym celu podjęte być powinny następujące kroki:

(a) ramy czasowe umożliwiające rzeczywiste uczestnictwo powinny być ustalone,
(b) projekty aktów powinny być opublikowane lub w inny sposób dostępne publicznie, oraz

[44] A. Palukiewicz, T. Pietrzyk, *RePowerEU emergency regulation. Holiday gift for RES – the regulation passed*, SSW Pragmatic Solutions 2022, www.ssw.solutions/en/repowereu-emergency-regulation-holiday-gift-for-res-the-regulation-passed [dostęp: 13.04.2023].
[45] P. Gallop, *Position paper for EU Member States on applying Council Regulation (EU) 2022/2577 to accelerate the deployment of renewable energy*, CEE Bankwatch Network 2023, https://bankwatch.org/publication/position-paper-for-eu-member-states-on-applying-council-regulation-eu-2022-2577-to-accelerate-the-deployment-of-renewable-energy [dostęp: 13.04.2023].
[46] Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 706).

(c) społeczeństwo powinno mieć możliwość zgłaszania uwag, bezpośrednio lub poprzez reprezentatywne ciała opiniodawcze.

Rezultaty udziału społeczeństwa brane będą pod uwagę tak dalece, jak to jest możliwe.

Zdaniem P. Gallop, zastosowanie pilnej procedury legislacyjnej oraz nadanie aktowi formy rozporządzenia niewymagającego transpozycji stoi w oczywistej sprzeczności z obowiązkiem zapewnienia udziału społeczeństwa w postępowaniu[47]. Pomijając fakt, iż przepis ten ma w dużej mierze charakter instrukcyjny (posługuje się konstrukcją „starać się"), to dotyczy on wyłącznie aktów mogących mieć znaczące oddziaływanie na środowisko. W omawianej sytuacji natomiast, biorąc pod uwagę poczynione wyżej zastrzeżenia na temat braku ponadnormatywnego negatywnego wpływu przyjętych środków na środowisko, wypełnienie tej przesłanki pozostaje kwestią dyskusyjną. Co więcej, konwencja wskazuje kroki wymagane do realizacji zasady partycypacji społecznej, które – jak się wydaje – mimo wszystko zostały w trakcie uchwalania Rozporządzenia 2022/2577 zapewnione. Ramy czasowe umożliwiały bowiem rzeczywiste uczestnictwo w procedurze (w miarę możliwości dostępnych w sytuacji kryzysowej), projekt aktu został opublikowany w powszechnie dostępnej bazie aktów prawnych EUR-Lex, a obywatele UE byli reprezentowani przez swoich delegatów w Radzie – rozporządzenie przyjęto po osiągnięciu porozumienia politycznego na posiedzeniu Rady TTE (ds. Energii) 19 grudnia 2022 r.[48]

Eksperci podnoszą wreszcie, iż dostosowanie do obowiązków wynikających z rozporządzenia wymagało będzie od władz publicznych państw członkowskich przeznaczenia znacznych środków finansowych i osobowych na spełnienie wymagań i zachowanie terminów rozpatrywania spraw obejmujących przedsięwzięcia energetyki odnawialnej[49]. Mimo to nie sposób jednak argumentu natury ekonomicznej przedkładać ponad wartość obiektywnie wyższą, jaka jest dążenie do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego 27 państw na kontynencie europejskim.

[47] P. Gallop, *Position paper for EU Member…*

[48] Wynik prac z 19.12.2022 r. dotyczący wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady ustanawiającego ramy służące przyspieszeniu wdrażania rozwiązań w zakresie energii odnawialnej, 2022/0367(NLE), EUR-Lex.

[49] J. Weihe, A. Nordentoft, M.K. Axelsen, *The EU has adopted new emergency interventions in the energy sector to accelerate renewable energy and curb gas prices*, Bech-Bruun 2023, www.bechbruun.com/en/news/2023/the-eu-has-adopted-new-emergency-interventions-in-the-energy-sector-to-accelerate-renewable-energy-and-curb-gas-prises [dostęp: 13.04.2023].

Bibliografia

Literatura:

Nowak-Far A., [w:] K. Kowalik-Bańczyk, M. Szwarc-Kuczer, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom II (art. 90-222)*, Warszawa 2012.

Saganek P., [w:] D. Miąsik, N. Półtorak, A. Wróbel A. (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom I (art. 1-89)*, Warszawa 2012.

Sobieralski K., *Milczenie jako prawna forma niedziałania administracji – konsekwencje procesowe* [w:] Korczak J. (red.), *Cywilizacja administracji publicznej*, Wrocław 2018.

Tomala M., *Energia odnawialna jako kluczowy element bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego i środowiskowego państw nordyckich*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka" 2016, nr 1.

Vathrakokoilis A., *The Significance of Article 122 (II) TFEU in State Debt Crisis in Europe*, zdeponowane w: Social Science Research Network, 2017.

Zawidzka-Łojek A., [w:] D. Kornobis-Romanowska., J. Łacny, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III (art. 223-358)*, Warszawa 2012.

Źródła internetowe:

European Parliamentary Research Service, *Average duration and number of concluded ordinary legislative procedures*, www.epthinktank.eu/2022/03/11/european-parliament-facts-and-figures/ep-facts-and-figures-fig-19 [dostęp: 6.04.2023].

Gallop P., 2023: *Position paper for EU Member States on applying Council Regulation (EU) 2022/2577 to accelerate the deployment of renewable energy*, CEE Bankwatch Network, https://bankwatch.org/publication/position-paper-for-eu-member-states-on-applying- council-regulation-eu-2022-2577-to-accelerate-the-deployment-of-renewable-energy [dostęp: 13.04.2023].

Laprévote F.C., Bellia L., Harbor T., 2022: *Article 122 TFEU as a Legal Basis for Energy Emergency Measures*, Cleary Gottlieb Steen & Hamilton LLP, www.clearygottlieb.com/news-and-insights/publication- listing/article-122-tfeu-as-a-legal-basis-for-energy-emergency-measures [dostęp: 8.04.2023].

MKO, 2023: *New EU Regulation affecting Renewable Energy Projects Planning Process*, https://mkoireland.ie/new-eu-regulation-affecting-renewable-energy-projects-planning-process [dostęp: 13.04.2023].

Palukiewicz A., Pietrzyk T., 2022: *RePowerEU emergency regulation. Holiday gift for RES – the regulation passed*, SSW Pragmatic Solutions, www.ssw.solutions/en/repowereu-emergency-regulation-holiday-gift-for-res-the-regulation-passed [dostęp: 13.04.2023].

PwC TLS Avvocati e Commercialisti, 2023: *The Council Regulation (EU) 2022/2577: accelerate the permitting procedure in view of intensifying the energy transition*, https://blog.pwc-tls.it/en/2023/01/16/the- council-regulation-eu-2022-2577-accelerate-the-permitting-procedure-in-view-of-intensifying-the-energy-transition [dostęp: 13.04.2023].

Rapacka P., 2023: *Europa zainstalowała w 2022 r. rekordową liczbę pomp ciepła*, Teraz Środowisko, www.teraz-srodowisko.pl/?AK13082 [dostęp: 13.04.2023].

Sibinčič Križanec, 2023: *Council Regulation (EU) 2022/2577 – introducing a new temporary emergency regulation to accelerate the permit-granting process and the deployment of renewable energy projects*, www.s-k.law/council-regulation-eu-2022-2577-introducing-a-new-temporary-emergency-regulation-to-accelerate-the-permit-granting-process-and-the-deployment-of-renewable-energy-projects [dostęp: 13.04.2023].

Stavaru C., Soltan V., 2023: *Legal Framework as an Accelerator for Deployment of Renewables – The Good, the Bad and Everything in Between*, Bondoc si Asociatii, CEE Legal Matters, https://ceelegalmatters.com/briefings/22550-legal-framework-as-an-accelerator-for-deployment-of-renewables-the-good-the-bad-and-everything-in-between [dostęp: 15.04.2023].

Weihe J., Nordentoft A., Axelsen M.K., 2023: *The EU has adopted new emergency interventions in the energy sector to accelerate renewable energy and curb gas prices*, Bech-Bruun, www.bechbruun.com/en/news/2023/the-eu-has-adopted-new-emergency-interventions-in-the-energy-sector-to-accelerate-renewable-energy-and-curb-gas-prises [dostęp: 13.04.2023].

Akty prawne:

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) (Dz. Urz. UE 2016 C 202, s. 1), EUR-Lex.

Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 706).

Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. U. L 206 z 22.7. 1992, s. 7).

Dyrektywa Rady 98/93/WE z dnia 14 grudnia 1998 r. zmieniająca dyrektywę 68/414/EWG nakładającą na Państwa Członkowskie EWG obowiązek utrzymywania minimalnych zapasów surowej ropy naftowej i/lub produktów ropopochodnych (Dz. U. UE. L. z 1998 r. Nr 358, s. 100).

Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. U. L 327 z 22.12.2000, s. 1).

Dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Radyz dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. U. L 20 z 26.1.2010, s. 7).

Rozporządzenie Rady (UE) 2016/369 z dnia 15 marca 2016 r. w sprawie udzielania wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych na terenie Unii (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 70, s. 1 ze zm.).

Rozporządzenie Rady (UE) 2020/521 z dnia 14 kwietnia 2020 r. w sprawie uruchomienia wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych na mocy rozporządzenia (UE) 2016/369 oraz zmiany jego przepisów w związku z rozprzestrzenianiem się COVID-19 (Dz. U. UE. L. z 2020 r. Nr 117, s. 3).

Rozporządzenie Rady (UE) 2022/1369 z dnia 5 sierpnia 2022 r. w sprawie skoordynowanych środków zmniejszających zapotrzebowanie na gaz (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 206, s. 1 z późn. zm.).

Rozporządzenie Rady (UE) 2022/2577 z dnia 22 grudnia 2022 r. ustanawiające ramy służące przyspieszeniu wdrażania rozwiązań w zakresie energii odnawialnej (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 335, s. 36).

Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1029 z późn zm.).

Dokumenty legislacyjne:

Statements by Estonia, Latvia, Poland, Croatia, Slovenia and Hungary, Proposal for a Council Regulation on an emergency intervention to address high energy prices (CM 4715/22), www.data.consilium.europa.eu/doc/document/CM-4715-2022-INIT/en/pdf [dostęp: 8.04.2023].

Wniosek – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniająca dyrektywę (UE) 2018/2001 w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, dyrektywę 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków i dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej (tekst mający znaczenie dla EOG), COM(2022) 222 final, 2022/0160(COD), EUR-Lex

Wniosek – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie fluorowanych gazów cieplarnianych zmieniające dyrektywę (UE) 2019/1937 i uchylające rozporządzenie (UE) nr 517/2014 (tekst mający znaczenie dla EOG), COM(2022) 150 final, 2022/0099(COD), EUR-Lex.

Wynik prac z 19.12.2022 r. dotyczący wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady ustanawiającego ramy służące przyspieszeniu wdrażania rozwiązań w zakresie energii odnawialnej, 2022/0367(NLE), EUR-Lex.

Orzecznictwo:

Wyrok TSUE z 27.11.2012 r., C-370/12, Thomas Pringle przeciwko Government of Ireland, Ireland & The Attorney General, ZOTSiS 2012, nr 11, poz. I-756.

Wyrok S(PI) z 30.09.2015 r., T-450/12, Alexios Anagnostakis przeciwko Komisji Europejskiej, ZOTSiS 2015, nr 9, poz. II-739.

Council Regulation (EU) 2022/2577 as an example of rapid legislative intervention in emergency situations

Abstract: The year 2022, primarily marked by the war in Ukraine and the ever-present COVID-19 pandemic, also featured in the history of *acquis communautaire* as a period of increased use of the special legislative procedure under Article 122(1) TFEU. After all, this provision, which empowers the Council of the EU to adopt exceptional and directly effective measures appropriate to the economic situation, in particular in the event of serious supply difficulties in the area of energy, has so far only been used eleven times, with as many as six regulations being adopted in 2022. Among legal acts of this particular origin is Council Regulation (EU) 2022/2577 laying down a framework to accelerate the deployment of renewable energy, adopted to address high energy prices and threats to supply security. At the same time, it serves as an indirect form of achieving the objectives of the European Commission's REPowerEU plan and the Fit for 55 package by liberalizing and accelerating planning and legalization procedures for renewable energy installations and is an expression of the European structures' desire to replace natural gas supplies with renewable energy. In this chapter, the author examines the aforementioned regulation, discusses the 'crisis' legislative procedure and presents the temporary facilitations that have been introduced for the implementation of renewable energy projects. For the purpose of the study, a classification of the introduced changes into general and sectoral has been adopted, enabling a comprehensive consideration of the regulation's impact on the overall energy law and policy of the European Union and Member States, as well as an assessment of its compliance with the demands of the RES industry that have been expressed over the past few years. The author also attempts to assess the practical effectiveness of the regulation as seen from the perspective of the first months that it has been in force. Subsidiarily, references are also made to the correlation between the newly adopted regulations and concurrent EU environmental legislation.

Keywords: European Union law, energy crisis, renewable energy sources, investment process, environmental protection.

Jan Zapolski – Downar
Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0002-5220-6954

Odnawialne źródła energii w prawodawstwie Unii Europejskiej

Abstrakt: Odnawialne źródła energii stanowią alternatywę dla paliw kopalnych, jednocześnie przyczyniając się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, zróżnicowania dostaw energii i zmniejszania zależności od ropy i gazu. Źródła energii oprócz funkcji czysto gospodarczych mają również wymiar polityczny oraz bezpieczeństwa wewnętrznego państw, które są szczególnie widoczne w związku z zeszłoroczną inwazją Rosji na Ukrainę. W związku z powyższymi zagadnieniami ekologiczno-gospodarczo-politycznymi ustawodawstwo Unii Europejskiej dotyczące promowania odnawialnych źródeł energii uległo znacznej ewolucji w ciągu ostatnich 15 lat. Polityka energetyczna Unii Europejskiej cechuje się bardzo szerokim podejściem i łączeniem kwestii bezpieczeństwa energetycznego, polityki społecznej, konkurencyjności gospodarki oraz ochrony środowiska i klimatu. W artykule autor opisuje ewolucje prawodawstwa unijnego dot. OZE wskazując na poszczególne aspekty i najbardziej widoczne zmiany między kolejnymi aktami prawa unijnego. Ewolucje prawodawstwa energetycznego uzupełnia również orzecznictwem TSUE. W swoim wywodzie wyróżnia ponadto aktów prawnych tworzących podstawy obecnej polityki energetycznej Unii Europejskiej. Drugą część poświęca na przeanalizowanie obecnych perspektyw dalszego rozwoju działalności prawodawczej UE w tym zakresie, w związku z tzw. pakietem ,,Fit for 55" oraz wojną na terytorium Ukrainy. Wskazuje również na korelację polityki energetycznej z polityką bezpieczeństwa. Ostatecznie, autor stara podsumować się ponad 30 lat działalności UE w temacie odnawialnych źródeł energii starając się wyjaśnić długofalowy charakter prawodawstwa oraz jego częste zmiany i rewizje.

Słowa kluczowe: odnawialne źródła energii, prawo unijne, Unia Europejska, OZE.

1. WSTĘP

Odnawialne źródła energii stanowią pewną formę niewyczerpywalnych zasobów i źródeł, które w długim okresie nie wykazują ograniczeń oraz destrukcyjnego wpływu na ochronę środowiska tak jak źródła energii konwencjonalnej (paliwa kopalne). Energetyka niekonwencjonalna (czyli OZE) obejmuje wedle nauki energie z takich źródeł jak wiatr, słońce, zasoby geotermalne, biomasa, biogaz i biopaliwa ciekłe[1].

W podobny sposób OZE definiuje Unia Europejska, bardziej uogólniając jednak powyżej przytoczone kategorie zaliczając od odnawialnych źródeł energii, tą pozyskaną z wiatru na lądzie i na morzu; pochodzącą ze słońca, głównie paneli fotowoltaicznych (PV), biomasy i biogazu oraz przepływów wody i falowania, a także pływów morskich[2]. Takie zdefiniowanie należy uznać z punktu widzenia unijnego prawodawcy za jak najbardziej słusznie, wszakże nauka może w przyszłości wynaleźć inne źródła odnawialnej energii z inny zasobów niż wyżej wymienione.

Sektor energetyczny w UE od niemal trzech dekad przechodzi głęboką transformację, której istotą jest implementacja rozwiązań rynkowych powiązana z liberalizacją sfery wytwarzania i obrotu energią[3]. W XXI wieku oprócz powyżej wskazanych czynników gospodarczych, podstawy transformacji energetycznej w UE należy dopatrywać się w innych czynnikach. Oprócz więc wyłącznie kwestii gospodarczo-ekonomicznych u podstaw aksjologicznych rozwoju prawodawstwa unijnego dot. OZE leżą aspekty ekologiczne oraz te, związane z polityką bezpieczeństwa.

Gdy mowa o tym pierwszym, dla zapewnienia ochrony środowiska i zatrzymaniu niekorzystnych zmian klimatycznych warunkiem *sine qua non* jest przestawienie się gospodarek z pozyskiwania energii ze źródeł konwencjonalnych na źródła niekonwencjonalne[4]. Z kolei wsparcie UE i promowanie odnawialnych źródeł energii w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego są kluczowe, szczególnie mając na uwadze obecną sytuację geopolityczną,

[1] A. Żelazna, *The Influence of Collector Type on Emission Indicators in Solar Systems Life Cycle Assessment*, ,,Rocznik Ochrona Środowiska", 2013, nr 15, ss. 258-271.
[2] W. Mielcarski, *Odnawialne źródła energii jako element nowego zielonego ładu*, ,,Magazyn Polskiej Akademii Nauk" 2021, nr 1/65, s. 84.
[3] P. Białynicki-Birula, *Regulacje prawne dotyczące społeczności energetycznych w wybranych krajach UE*, https://www.researchgate.net/profile/Pawel-Bialynicki-Birula/publication/356086577_Regulacje_prawne_dotyczace_spolecznosci_energetycznych_w_wybranych_krajach_UE/links/61f272efc5e3103375c4ab46/Regulacje-prawne-dotyczace-spolecznosci-energetycznych-w-wybranych-krajach-UE.pdf [dostęp: 20.04.2023].
[4] N. Viktarovich, A. Czechowska-Kosacka, *Energy production from bio-mass in a trigeneration system*, ,,Rocznik Ochrona Środowiska", 2016, nr 18, ss. 1007-1017.

ale też również przyszłe szoki podażowe i popytowe, które powodują i mogą spowodować kryzysy na rynku surowców. W końcu należy też pamiętać, że realizacja polityki Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska oraz poprawy bezpieczeństwa energetycznego służy również zwiększeniu racjonalności wykorzystywania surowców energetycznych[5].

Celem artykułu będzie zatem analiza ewolucji prawodawstwa unijnego dot. OZE oraz ocena obecnych regulacji i dalszych perspektyw mając szczególnie na uwadze obecną sytuację geopolityczną oraz gospodarczą (surowcową). Ponadto, aby lepiej nakreślić problematykę niniejszego zagadnienia polityka UE w sprawie odnawialnych źródeł energii zostanie zestawiona z Celami Zrównoważonego Rozwoju ONZ i polityką energetyczną wybranych państw członkowskich UE.

2. EWOLUCJA PRAWODAWSTWA UNIJNEGO DOT. ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII DO CZASU TRAKTATU LIZBOŃSKIEGO

O znaczeniu energetyki w polityce europejskiej najlepiej świadczy fakt, że aż dwa z trzech traktatów europejskich dotyczyły sektora energetycznego. Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWS) i Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (EURATOM) stworzyły bowiem ramy prawne dla podejmowania wspólnych działań w zakresie zarządzania i administrowania takimi źródłami energii jak węgiel i atom[6].

Niemniej, pierwszym dokumentem unijnym, który pośrednio podejmował tematykę odnawialnych źródeł energii, była wydana w 1986 r. Rezolucja Rady dotycząca nowych celów Wspólnoty w zakresie energetyki oraz zbieżności państw członkowskich[7], w której zawarto postulat promocji odnawialnych źródeł energii[8]. Polityka klimatyczna UE zasadniczo rozpoczęła się jednak w ramach polityki ochrony środowiska, która miała solidną podstawę prawną ustanowioną przez Jednolity Akt Europejski (1987). Do Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą dodano wtedy nowe

[5] F. Elżanowski, M. Będkowski-Kozioł, T. Skoczny, *Polityka energetyczna Unii Europejskiej*, [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Polityki Unii Europejskiej: polityki sektorów infrastrukturalnych, t. XVIII*, Warszawa 2010, s. 158.

[6] B. Nowak, *Wewnętrzny rynek energii w Unii Europejskiej Studium porównawcze na podstawie sektorów energii elektrycznej i gazu a sprawa (kwestia) Polski*, Warszawa 2009, s. 13.

[7] Council Resolution of 16 September 1986 concerning new Community energy objectives andconvergence of the policy of the Members States, OJ C 241.

[8] K. Olczak, *Polityka Unii Europejskiej w odniesieniu do odnawialnych źródeł energii–ramy prawne*, „Studia Prawno-Ekonomiczne", 2016, nr 101, s. 89.

przepisy dotyczące środowiska, które stanowiły, że Rada UE może wspólnie z Parlamentem Europejskim decydować o przepisach dotyczących ochrony środowiska na podstawie większości kwalifikowanej[9].

Zasadnicze znaczenia dla rozwoju OZE miał jednak dopiero Traktat z Maastricht oraz zbiegający się w tym czasie tzw. ,,szczyt Ziemi" w 1992 roku. Oba wydarzenia rozbudziły aspiracje Komisji Europejskiej w celu nadania wysokiej rangi problemowi ochrony środowiska, a co za tym idzie promocją i działaniem na rzecz wdrażania zielonej energii.

Pierwszym krokiem i działaniem Unii Europejskiej było przyjęcie i podpisanie Deklaracji Madryckiej „Plan działania w zakresie odnawialnych źródeł energii w Europie" w 1994 r. Jak wskazuje K. Olczak:

> Zaproponowano plan działania do 2010 r., wprowadzono również postulat zastąpienia 15% zapotrzebowania na energię pierwotną energią pozyskaną ze źródeł odnawialnych. Po raz pierwszy określono cel ilościowy dotyczący udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwo-energetycznym Wspólnoty. Zobowiązywała ona wszystkie państwa członkowskie do podjęcia wszelkich możliwych działań zmierzających do osiągnięcia określonego udziału energii odnawialnej[10].

Powyższa deklaracja została jednak szybko zrewidowana. Już w 1997 r. (a więc trzy lata później). Komisja Europejska przyjęła wtedy tzw. Białą Księgę Komisji Europejskiej Energia dla przyszłości - odnawialne źródła energii, która zakładała, że do 2010 r. udział energii pierwotnej pochodzącej z OZE osiągnie poziom 12% ogólnej konsumpcji paliw oraz energii w krajach członkowskich UE[11]. Jak więc widać cel ilościowy udział OZE w tzw. miksie energetycznym zmniejszono wtedy o 3 p.p.

Powyższą decyzję można tłumaczyć dwojako. Po pierwsze rozszerzeniem UE o 3 państwa w 1995 r. (Austria, Finlandia oraz Szwecja), z czego w dwóch pierwszych krajach udział energii nieodnawialnej w produkcji energii pierwotnej wynosił więcej niż 50%.

Po drugie, zastąpienie 15% zapotrzebowania energetycznego energią pierwotną pozyskaną ze źródeł odnawialnych, mogło okazać się wtedy zbyt ambitny dla niektórych państw członkowskich. Jednakże poziom ten UE osiągnęła już w 2006 r. (dokładnie było to 14,6%), a poziom 12% osiągnięto

[9] T. Młynarski, U*nia Europejska w procesie transformacji energetycznej*, ,,Krakowskie Studia Międzynarodowe", 2019, nr 1, s. 34.
[10] K. Olczak, *Polityka Unii Europejskiej*…, s. 89.
[11] K. Kosiorek, A. Jarzynka, *Odnawialne źródła energii w ujęciu prawnym*, ,, Kortowski Przegląd Prawniczy", 2017, nr 1, s. 163.

już 2 lata wcześniej[12]. Co ciekawe, dwa z trzech państw przyjętych do grona Unii Europejskiej w 1995 r. po podpisaniu Deklaracji Madryckiej (Finlandia i Austria) osiągnęły wtedy (w 2006 r.) największy udział OZE w pozyskaniu energii pierwotnej ogółem – odpowiednio 48,9% i 72,9%[13]. Należy jednak zauważyć, że dane to dotyczą energii pierwotnej – jeżeli chodzi natomiast o dane całkowite, to energia z OZE dopiero w 2012 r. wedle danych Eurostatu stanowiła 14% całkowitego zużycia energii w UE-28[14]. Co ciekawsze, w 2013 roku państwami o największym udziale odnawialnych źródeł w zużyciu energii końcowej były natomiast trzy państwa, o których była mowa wcześniej (Szwecja 52,1%, Austria 32,6%, Finlandia 36,8%)[15].

Wykres 1. Udział energii pierwotnej odnawialnej, nieodnawialnej i atomowej w miksie energetycznym per capita w Austrii, Finlandii i Szwecji w 1995 r.

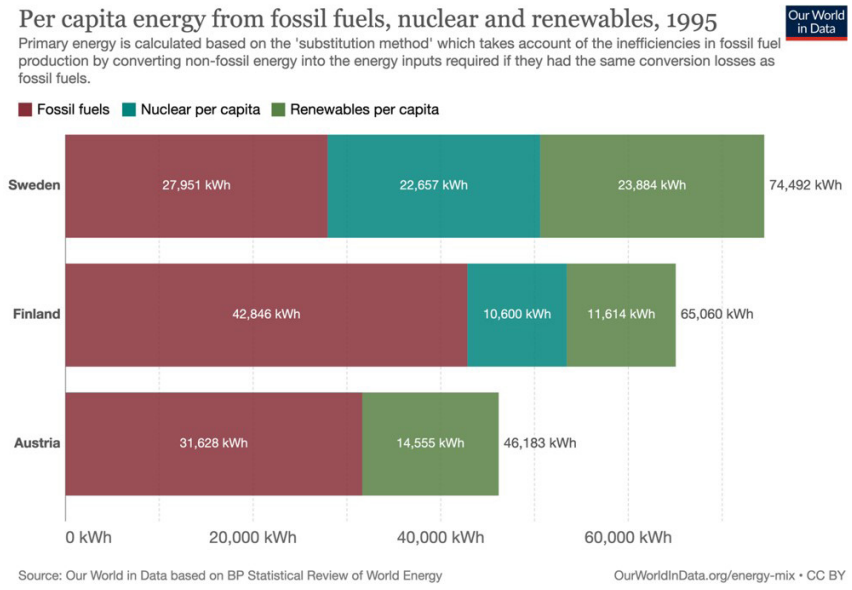

Źródło: https://ourworldindata.org/energy-mix

Kolejnym działaniem Unii Europejskiej w kierunku upowszechnienia odnawialnej energii było zobowiązanie UE w Protokole z Kioto. W tymże dokumencie 15 państw członkowskich Unii zobowiązało się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych o 8% średnio w latach 2008–2012 w stosunku

[12] GUS, *Energia ze źródeł odnawialnych w 2007 r.*, s. 15, https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/se_energia_zrodla_odnawialne_2007.pdf [dostęp 20.04.2023].
[13] Tamże, s. 16.
[14] K. Olczak, *Polityka Unii Europejskiej...*, s. 94.
[15] Eurostat, *Energy, Transport and Environment Indicators*, Statistical Book, 2015, s. 34.

do roku 1990. Dalej, zmiany klimatyczne zostały uwzględnione w „Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa" z 2003 roku. Z kolei w 2006 r., KE przedstawiła tzw. Zieloną Księgę, w której określiła kierunki niezbędne do osiągnięcia bezpieczeństwa sektora energetycznego w UE. W grudniu 2008 r. Rada Europejska przyjęła pakiet klimatyczno-energetyczny, w którym określiła cel redukcji CO2 o 20% do 2020 r[16].

Podstawowym aktem prawnym mającym na celu zwiększenie udziału odnawialnych źródeł w produkcji energii elektrycznej na rynek wewnętrzny stała się dyrektywa 2001/77/WE z dnia 27 września 2001 r. w sprawie wspierania produkcji na rynku wewnętrznym energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych[17]. Dyrektywa nakładała na państwa członkowskie obowiązek określenia tzw. krajowych celów indykatywnych najpóźniej do dnia 27 października 2002 r., a następnie formułowanie ich co 5 lat. Państwa członkowskie były zobowiązane do kontrolowania pochodzenia wytwarzanej energii ze źródeł odnawialnych. Został nałożony również obowiązek wprowadzenia świadectw pochodzenia. Komisja postawiła sobie za cel generowanie 22% energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do 2010 r[18]. Impulsem do podjęcia prac nad dalszymi regulacjami prawnymi w zakresie odnawialnych źródeł energii okazała się sytuacja z 2006 r., kiedy Ukraina została pozbawiona dostaw gazu, co uświadomiło Europie jak niestabilne jest bezpieczeństwo energetyczne Unii i jak ważna jest niezależność, którą umożliwiają odnawialne źródła energii oraz zróżnicowanie dostaw surowców[19].

I tak w Komunikacie z dnia 10 stycznia 2007 r. „Mapa drogowa na rzecz energii odnawialnej – Energie odnawialne w XXI wieku: budowa bardziej zrównoważonej przyszłości[20]" przedstawiono długoterminową strategię UE na rzecz odnawialnych źródeł energii do 2020 r., zakładającą 20% udział energii odnawialnej w całkowitym zużyciu energii w UE.

Za pewną klamrę spajającą i zamykającą pierwszy, być może z perspektywy czasu niewystarczający etap działalności Unii Europejskiej na rzecz efektywnego wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii można uznać

[16] T. Młynarski, U*nia Europejska…*, s. 35.
[17] Dyrektywa 2001/77/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 września 2001 r. w sprawie wspierania produkcji na rynku wewnętrznym energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych, OJ L 283, 27.10.2001, ss. 33-40.
[18] K. Olczak, *Polityka Unii Europejskiej*..., s. 92
[19] K. Kosiorek, A. Jarzynka, *Odnawialne źródła…*, s. 163.
[20] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Renewable energy road map - Renewable energies in the 21st century: building a more sustainable future, COM(2006)848.

Traktat z Lizbony. W ramach postanowień tego traktatu, polityka klimatyczna UE uzyskała podstawy prawno-traktatowe.

Tym samym utworzono Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który przyznał Unii kompetencję dzieloną między UE a państwa członkowskie w dziedzinie „środowisko" (art. 4 ust. 2 TFUE) oraz rozszerzył katalog celów UE w dziedzinie ochrony środowiska (art. 191 ust. 1). Ponadto, cały rozdział XX TFUE dotyczy mechanizmów polityki przeciwdziałania zmianom klimatu w UE.

Finalnie, Unia Europejska prowadzi wspólną politykę energetyczną, której celem – w myśl Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej – jest właśnie zapewnienie działania rynku energii i bezpieczeństwa dostaw, jak również wspieranie: efektywności energetycznej, rozwoju nowych źródeł energii, w tym szczególnie odnawialnych, a także połączeń międzysystemowych[21].

3. REGULACJE UNIJNE DOT. OZE PO TRAKTACIE LIZBOŃSKIM

Od momentu przyjęcia Traktatu lizbońskiego, polityka energetyczna Unii w kontekście odnawialnych źródeł energii zdecydowanie przybrała na sile, a UE zaczęła stawiać przez sobą coraz to bardziej ambitne cele w kontekście redukcji udziału energii konwencjonalnej w ogólnej produkcji energii na rzecz OZE wspomaganych przez atom, ewentualnie gaz.

Pierwszym znaczącym osiągnięciem prawodawstwa unijnego było przyjęcie dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii w procedurze współdecyzji z dnia 23 kwietnia 2009[22], która realizowała założenia wskazane w Komunikacie. Ustanowiono, że do 2020 r. 20% całkowitego zużycia energii w UE musi obowiązkowo pochodzić ze źródeł odnawialnych, przy czym cel ten rozbito na wiążące na szczeblu krajowym cele cząstkowe z uwzględnieniem różnych pozycji wyjściowych poszczególnych państw członkowskich[23].

Dyrektywa 2009/28/WE miała realizować jeden z trzech głównych celów pakietu energetyczno - klimatycznego przyjętego 12 grudnia 2008 r., który zakładał: *redukcję emisji CO2 o 20%, oszczędność energii również o 20%*

[21] B. Wereda, E. Polak, *Kierunki rozwoju energetyki w województwie mazowieckim w kontekście polityki klimatyczno-energetycznej Unii Europejskiej*, „MAZOWSZE. Studia Regionalne" 2022, nr 40, s. 27.

[22] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE (Dz. Urz. UE L 09.140.16).

[23] K. Olczak, *Polityka Unii Europejskiej…*, s. 94.

oraz zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych do 20%, tzw. pakiet 3 x 20 [24]. Dla Polski dyrektywa przewidywała na 2020 r. docelowy udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto na poziomie 15%, dla Dani 30%, Estonii 25%[25].

W październiku 2014 r. na szczycie Rady Europejskiej przywódcy państw UE wyznaczyli nowe cele dotyczące klimatu i energii do roku 2030, w tym bardziej ambitne progi redukcyjne, m.in. zaostrzenie redukcji o 40% emisji gazów cieplarnianych w porównaniu z rokiem 1990, pozyskiwanie co najmniej 27% energii ze źródeł odnawialnych oraz o tyle samo poprawy efektywności energetycznej[26].

Wsparcie prawodawcy unijnego nie ogranicza się, jednakże do stawiania wymagań wyłącznie w stosunku do państw członkowskich, ale również zawiera szeroką gamę wsparcia finansowego i inwestycyjnego dla podmiotów prywatnych. W Komunikacie ,,Czysta energia dla wszystkich Europejczyków"[27], KE zdefiniowała trzy strategiczne cele UE: efektywność energetyczna, osiągnięcie pozycji lidera na polu energii odnawialnej oraz zadbanie o to, aby konsumenci byli traktowani uczciwie[28].

Jak wskazuje T. Młynarski, cytując dokument: ,, Dzięki uruchomieniu dodatkowych publicznych i prywatnych inwestycji w wysokości do 177 mld euro rocznie począwszy od 2021 r., pakiet zaproponowanych przez KE działań ma w ciągu następnego dziesięciolecia spowodować blisko 1% wzrost PKB oraz doprowadzić do powstania 900 tys. nowych miejsc pracy a także ograniczyć emisje CO2 w 2030 r. o 43%, zapewniając ok. połowy energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych.[29]". Proces implementacji dyrektywy do polskiego porządku prawnego zakończył się 20 lutego 2015 r. uchwaleniem ustawy o odnawialnych źródłach energii[30].

---

[24] K. Kosiorek, A. Jarzynka, *Odnawialne źródła…*, s. 164.

[25] Krajowe cele ogólne w zakresie udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w 2020 r.- Załącznik nr 1 do Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE, Dz. U. UE L 09.140.16.

[26] Conclusions on 2030 Climate and Energy Policy Framework, European Council [23]–24 October 2014, Brussels, 23 October 2014, SN 79/14.

[27] Clean Energy for all Europeans, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank, Brussels 30.11.2016 COM(2016) 860 final.

[28] T. Młynarski, U*nia Europejska…*, s. 37.

[29] Tamże, s. 37-38; Clean Energy for all Europeans…, s. 2.

[30] Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz.U. 2022 poz. 1378 ze zm.).

Finalnie, Komisja Europejska w listopadzie 2018 r. przedstawiła długoterminową wizję nowoczesnej, konkurencyjnej i neutralnej dla klimatu gospodarki w perspektywie 2050 r., w której zaplanowano wzrost efektywności energetycznej o co najmniej 32,5% w perspektywie roku 2030[31], a w grudniu 2018 r. weszła w życie zmieniona dyrektywa w sprawie odnawialnych źródeł energii[32] w ramach pakietu „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków", zakładająca wiążący cel, zgodnie z którym do 2030 r. zużywaną energię końcową w Unii powinno się pozyskiwać co najmniej w 32 % ze źródeł odnawialnych[33].

4. DALSZE PERSPEKTYWY POLITYKI ENERGETYCZNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

Przyszłość energetyczna Unii Europejskiej stoi zdecydowanie pod znakiem pakietu rozporządzeń i dyrektyw, tzw. ,,Fit for 55[34]" oraz wcześniej wspomnianego założeń dot. osiągnięcia neutralności klimatycznej w 2050 roku. Wszystkie założenia zakładające działania zmierzające w tych kierunkach określa się mianem ,,Europejskiego Zielonego Ładu".

Wszelkie działania dot. obecnej i przyszłej perspektywy UE dot. polityki klimatycznej oraz udziału OZE w kształtowaniu energetyki zostały zapoczątkowane w grudniu 2019 r., kiedy KE przedstawiła komunikat w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu, gdzie przedstawiono szczegółową wizję, w jaki sposób sprawić, by Europa stała się kontynentem neutralnym dla klimatu do 2050 r. dzięki dostarczaniu czystej, przystępnej cenowo i bezpiecznej energii[35].

Niemniej najbardziej znanym i aktualnie wdrażanym jest już wcześniej przytoczony pakiet ,,Fit for 55", który po raz pierwszy został ogłoszony 14 lipca 2021 r., w komunikacie KE: ,,Gotowi na 55: osiągnięcie unijnego

[31] A Clean Planet for all. A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy, Communication from The Commission to The Euro-pean Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee, The Committee of The Regions and The European Investment Bank, Brussels, 28.11.2018 COM(2018) 773 final, s. 8.

[32] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, OJ L 328, 21.12.2018, ss. 82-209.

[33] Energia ze źródeł odnawialnych, https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/70/energia-ze-zrodel-odnawialnych [dostęp: 20.04.2023].

[34] Fit for 55, https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/ [dostęp: 20.04.2023].

[35] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejski Zielony Ład, COM/2019/640 final.

celu klimatycznego na 2030 r. w drodze do neutralności klimatycznej[36]". Na wstępie należy jednak zaznaczyć, iż powyższy komunikat nie stanowił zapowiedzi przygotowania jednego aktu regulującego kwestię OZE, a raczej zapowiadał pewien pakiet legislacyjny, który UE przyjmuje i będzie przyjmować w najbliższych latach. Gdy mowa jednak o założeniach ,,Fit for 55", względem OZE, to w komunikacie zaproponowano podniesienie wiążącego celu dotyczącego udziału energii ze źródeł odnawialnych w koszyku energetycznym UE do 40 % do 2030 r. oraz wprowadzenie celów na szczeblu krajowym, takich jak np. nowy poziom odniesienia zakładający 49 % wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych do 2030 r. w budynkach[37].

W tym aspekcie należy zauważyć, że w czerwcu 2022 r. Rada zgodziła się na 40-procentowy udział energii ze źródeł odnawialnych w ogólnym koszyku energetycznym w 2030 r. Natomiast, gdy chodzi o bezpośrednie zobowiązania państw członkowskich, to Rada chce dać państwom wybór między celem w postaci 13-procentowej redukcji intensywności emisji gazów cieplarnianych do 2030 r., a celem w postaci co najmniej 29-procentowego udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii do 2030 r. Ponadto, Rada uzgodniła zmniejszenie zużycia energii na szczeblu UE do 2030 r. o 36% w przypadku energii końcowej (wiążący) i o 39% w przypadku energii pierwotnej[38].

Inwazja Rosji na Ukrainę częściowo zrewidowała plany Europejskiego Zielonego Ładu. Po pierwsze, jak zauważyli I. Tatarewicz, M. Lewarski i S. Skwierz: ,, Kryzys, z którym mamy obecnie do czynienia nosi wiele znamion kryzysu energetycznego sprzed pięćdziesięciu lat. Podobnie jak ten z ubiegłego wieku, został wywołany głównie ograniczeniami w handlu międzynarodowym surowców energetycznych (embargo na import/wstrzymanie eksportu), których głównym tłem był konflikt zbrojny.[39]".

To zaś implikuje konieczność rewizji pewnych założeń. I tak, konieczne jest uniezależnienie od rosyjskich paliw kopalnianych. W tym aspekcie należy zauważyć chociażby, że rola gazu ziemnego jako paliwa przejściowego

[36] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Gotowi na 55": osiągnięcie unijnego celu klimatycznego na 2030 r. w drodze do neutralności klimatycznej, COM/2021/550 final.

[37] Energia ze źródeł odnawialnych, https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/70/energia-ze-zrodel-odnawialnych, [dostęp: 20.04.2023].

[38] *„Gotowi na 55": Rada uzgadnia wyższe cele dla źródeł odnawialnych i efektywności energetycznej,* https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/06/27/fit-for-55-council-agrees-on-higher-targets-for-renewables-and-energy-efficiency/ [dostęp: 20.04.2023].

[39] I. Tatarewicz, M. Lewarski, S. Skwierz, *Wyzwania transformacji energetycznej Polski i UE w obliczu kryzysu paliwowego,* ,,GO2'50", 2022, nr 3, s. 23.

musi zostać ponownie zweryfikowana[40], ze względu na czynniki polityczne (embargo na import) czy nawet czysto ekonomiczne (wyższe ceny gazu spowodowane embargiem). Niemniej co należy podkreślić, już od wstępnych założeń Europejskiego Zielonego Ładu dostrzeżono, że nie jest możliwe osiągnięcie produkcji energii wyłącznie z OZE, zatem jako komponent dodatkowy należy zwrócić się ku energii pozyskiwanej z atomu. Nie można jednak nie widzieć tego, że w krajach, w których energia atomowa ,,nie istnieje", a w miksie energetycznym decydującą rolę odgrywa węgiel, widać ,,konieczność większego wykorzystania jednostek węglowych mniej więcej do 2030 r., tym bardziej, że ze względu na sytuację kryzysu paliwowego, rola źródeł gazowych będzie znacznie ograniczona[41]", a energia atomowa w postaci reaktora jądrowego bądź małych reaktorów powstanie w Polsce najszybciej za kilka-kilkanaście lat.

Dość duże nadzieje UE pokrywa w trwającymi pracami nad magazynowaniem energii w postaci tzw. zielonego wodoru, produkowanego z energii odnawialnej. Jak jednak wskazuje W. Mielczarski: ,, Ponadstuletnie doświadczenia z zastosowaniem wodoru w energetyce pokazują, że ten gaz łatwo penetruje ściany zbiorników i rurociągów, spalając się wybuchowo. Nadzieja na osiągnięcie zielonego ładu przez powszechne zastosowanie wodoru w energetyce wydaje się mieć charakter myślenia życzeniowego.[42]".

5. PODSUMOWANIE

Polityka energetyczna UE w ciągu lat przeszła wiele zmian, jednak chyba największe i najbardziej ambitne plany ma jeszcze przed sobą. W ciągu ostatnich niespełna 40 lat należy zauważyć, że z początku kraje członkowskie oraz cała Unia Europejska stawiały przed sobą za mało ambitne cele w kwestii promocji i inwestycji w odnawialne źródła energii. Ten trend zmienia się w ostatnich latach, jednak mając na uwadze sytuację geopolityczną, nie sposób nie odnieść wrażenia, że niektóre działania prawodawcze KE są wyraźnie spóźnione. Niemniej jednak plan Unii Europejskiej względem odnawialnych źródeł energii jest najambitniejszym planem w skali globalnej, a sama UE oprócz określonych obowiązków względem siebie jako organizacji międzynarodowej, stawia też duże oczekiwania względem krajów członkowskich.

[40] Tamże, s. 28.
[41] Tamże, s. 29.
[42] W. Mielcarski, *Odnawialne źródła energii...*, s. 87.

Unia Europejska promuje de facto promuje OZE narzędziami prawnymi dopiero od 2001 r. i Dyrektywy 2001/77/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 września 2001 r. w sprawie wspierania produkcji na rynku wewnętrznym energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych. Niemniej należy zauważyć, że wszelkie ,,radykalne" zmiany względem np. celów udziału OZE w unijnym miksie energetycznym nastąpiły dopiero po największym rozszerzeniu UE w 2004 r. Ponadto, rozszerzanie UE o kolejne państwa członkowskie nie miało dotychczas wpływu na prace czy założenia dot. polityki energetyczno-klimatycznej UE, poza sytuacją opisaną w 1995 r. (niemniej kraje takie jak Austria czy Szwecja i tak podnoszą średnią unijną dot. wykorzystywania odnawialnych źródeł energii).

W końcu, polityka energetyczna UE do 2022 r. miała podłoże niemal wyłącznie w kwestiach gospodarczych i środowiskowych z pojedynczymi aspektami czysto politycznymi czy związanymi z bezpieczeństwem wewnętrznym. Niemniej inwazja Rosji na Ukrainę zmieniła punkt widzenia i w przyszłych latach należy spodziewać się działań legislacyjnych UE w ramach OZE w dużej mierze w bezpośrednim związku z sytuacją geopolityczną.

Podsumowując, politykę UE w zakresie zrównoważonych źródeł energii najlepiej opisała więc chyba B. Molo (nie nadając jednocześnie żadnych wartości ocennych), stwierdzając, że: *Polityka energetyczna Unii Europejskiej charakteryzuje się zintegrowanym podejściem do kwestii bezpieczeństwa energetycznego, zaspokojenia potrzeb społecznych, konkurencyjności gospodarki oraz ochrony środowiska i klimatu*[43]. Takie stwierdzenie chyba najzwięźlej i jednocześnie najpełniej opisuje szerokość i zakres niniejszego tematu.

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

Białynicki-Birula P., *Regulacje prawne dotyczące społeczności energetycznych w wybranych krajach UE*, https://www.researchgate.net/profile/Pawel-Bialynicki-Birula/publication/356086577_Regulacje_prawne_dotyczace_spolecznosci_energetycznych_w_wybranych_krajach_UE/links/61f272efc5e3103375c4ab46/Regulacje-prawne-dotyczace-spolecznosci-energetycznych-w-wybranych-krajach-UE.pdf [dostęp: 20.04.2023].

[43] B. Molo, *Polityka Unii Europejskiej a rozwój odnawialnych źródeł energii w Niemczech*, ,,Rocznik Integracji Europejskiej", 2016, nr 10, s. 121.

Elżanowski F., Będkowski-Kozioł M., Skoczny T., *Polityka energetyczna Unii Europejskiej*, [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Polityki Unii Europejskiej: polityki sektorów infrastrukturalnych, t. XVIII*, Warszawa 2010.

Eurostat, *Energy, Transport and Environment Indicators, Statistical Book*, 2015.

Kosiorek K., Jarzynka A., *Odnawialne źródła energii w ujęciu prawnym* ,,Kortowski Przegląd Prawniczy", 2017, nr 1.

Mielcarski W., *Odnawialne źródła energii jako element nowego zielonego ładu*, ,,Magazyn Polskiej Akademii Nauk", 2021, nr 1/65.

Młynarski T., *Unia Europejska w procesie transformacji energetycznej*, ,,Krakowskie Studia Międzynarodowe". 2019, nr 1.

Molo B., *Polityka Unii Europejskiej a rozwój odnawialnych źródeł energii w Niemczech*, ,,Rocznik Integracji Europejskiej", 2016, nr 10.

Nowak B., *Wewnętrzny rynek energii w Unii Europejskiej Studium porównawcze na podstawie sektorów energii elektrycznej i gazu a sprawa (kwestia) Polski*, Warszawa 2009.

Olczak K., P*olityka Unii Europejskiej w odniesieniu do odnawialnych źródeł energii–ramy prawne*, ,,Studia Prawno-Ekonomiczne", 2016, nr 101.

Tatarewicz I., Lewarski M., Skwierz S., *Wyzwania transformacji energetycznej Polski i UE w obliczu kryzysu paliwowego*, ,, GO2'50", 2022, nr 3.

Wereda B., Polak E., *Kierunki rozwoju energetyki w województwie mazowieckim w kontekście polityki klimatyczno-energetycznej Unii Europejskiej*, ,,MAZOWSZE. Studia Regionalne", 2022, nr 40.

Viktarovich N., Czechowska-Kosacka A., *Energy production from bio-mass in a trigeneration system*, ,,Rocznik Ochrona Środowiska", 2016, nr 18.

Żelazna A., *The Influence of Collector Type on Emission Indicators in Solar Systems Life Cycle Assessment*, ,,Rocznik Ochrona Środowiska", 2013, nr 15.

Akty prawne:

Council Resolution of 16 September 1986 concerning new Community energy objectives and convergence of the policy of the Members States, OJ C 241.

Dyrektywa 2001/77/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 września 2001 r. w sprawie wspierania produkcji na rynku wewnętrznym energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych, OJ L 283, 27.10.2001.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE Dz. U. UE L 09.140.16.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, OJ L 328, 21.12.2018.

Krajowe cele ogólne w zakresie udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w 2020 r. – Załącznik nr 1 do Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE, Dz. U. UE L 09.140.16.

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. 2022 poz. 1378 z późn. zm.).

Dokumenty:

A Clean Planet for all. A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy, Communication from The Commission to The Euro-pean Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee, The Committee of The Regions and The European Investment Bank, Brussels, 28.11.2018 COM(2018) 773 final.

Clean Energy for all Europeans, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank, Brussels 30.11.2016 COM(2016) 860 final.

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Renewable energy road map - Renewable energies in the 21st century: building a more sustainable future, COM(2006)848.

Conclusions on 2030 Climate and Energy Policy Framework, European Council 23–24 October 2014, Brussels, 23 October 2014, SN 79/14.

Energia ze źródeł odnawialnych, https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/70/energia-ze-zrodel-odnawialnych [dostęp: 20.04.2023].

Fit for 55, https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/ [dostęp: 20.04.2023].

„Gotowi na 55": Rada uzgadnia wyższe cele dla źródeł odnawialnych i efektywności energetycznej, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/06/27/fit-for-55-council-agrees-on-higher-targets-for-renewables-and-energy-efficiency/ [dostęp: 20.04.2023].

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejski Zielony Ład, COM/2019/640 final.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Gotowi na 55": osiągnięcie unijnego celu klimatycznego na 2030 r. w drodze do neutralności klimatycznej, COM/2021/550 final.

GUS, Energia ze źródeł odnawialnych w 2007 r., https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/se_energia_zrodla_odnawialne_2007.pdf [dostęp: 20.04.2023].

Renewable energy sources in the legislation of the European Union

Abstract: Renewable energy sources provide an alternative to fossil fuels, while also contributing to the reduction of greenhouse gas emissions, diversification of energy supplies, and decreasing dependence on oil and gas. Energy sources have not only economic functions but also political and internal security dimensions, which are particularly evident in connection with last year's Russian invasion of Ukraine. In light of these ecological, economic, and political issues, the European Union's legislation promoting renewable energy sources has undergone significant evolution over the last 15 years. The EU's energy policy is characterized by a very broad approach that combines issues of energy security, social policy, economic competitiveness, and environmental and climate protection. In the article, the author describes the evolution of EU legislation regarding renewable energy sources, pointing out individual aspects and the most visible changes between successive acts of EU law. The evolution of energy legislation is also complemented by judgments of the Court of Justice of the European Union. The author also distinguishes the legal acts that create the basis for the current EU energy policy. The second part is dedicated to analyzing the current prospects for further legislative activity in this area of the EU, in connection with the so-called "Fit for 55" package and the war in Ukraine. The author also points out the correlation between energy policy and security policy. Finally, the author tries to summarize more than 30 years of EU activity in the field of renewable energy, trying to explain the long-term nature of the legislation and its frequent changes and revisions.

Keywords: renewable energy sources, EU law, European Union, RES.

Marcin Gronowski
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0000-0002-6052-5832

Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście pakietu „Fit for 55"

Abstrakt: Przedmiotem rozważań jest zidentyfikowanie oraz zdefiniowanie wyzwań dla polskiej gospodarki, w szczególności sektora elektroenergetycznego, wynikających z konieczności osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. oraz zastąpienia energetyki węglowej nisko i zeroemisyjnym alternatywami. Powyższe pozwoli na udzielenie odpowiedzi na pytania o możliwe rozwiązania prawne dla realizacji założeń polityki i prawa Unii Europejskiej. Celem opracowania jest więc przedstawienie oraz zanalizowanie bieżącej sytuacji w perspektywie konieczności oraz możliwości zrealizowania założeń pakietu *Fit for 55* z nakreśleniem najistotniejszych wyzwań dla polskiego prawodawcy. W tekście posłużono się metodami dogmatyczno- oraz teoretyczno-prawną, a nadto posiłkując się metodą funkcjonalną podkreślającą teorię interesu publicznego i społecznego. Metoda teoretyczno-prawna rozumiana jest tutaj jako metoda stosowania w praktyce rozwiązań teoretycznych z uwzględnieniem stanowisk orzecznictwa, instytucji czy organów państwowych. W opracowaniu skonstatowano o konieczności zmian istotnych barier regulacyjnych, poprawie czytelności wybranych aktów prawnych oraz podkreślono pełne koszty i wyzwania dla dokonania transformacji energetycznej.

Słowa kluczowe: Transformacja energetyczna, dekarbonizacja, Fit for 55, wyzwania legislacyjne.

1. WSTĘP

W obliczu wprowadzenia unijnego pakietu *Fit for 55* (lub inaczej „Gotowi na 55") państwa członkowskie zobligowane są do realizacji jego ambitnych założeń. Wśród najważniejszych celów, a zarazem instrumentem ich osiągnięcia jest dekarbonizacja gospodarek. Stanowi to główne wyzwanie zarówno dla Polski, co wielu innych państw Unii Europejskiej. Jednakże to przykład Polski może być uznany za najbardziej złożony przypadek problemowy realizacji celu neutralności klimatycznej, a zwłaszcza jej celu pośredniego do 2030 r. Wynika to z wielu względów – poczynając od struktury miksu energetycznego, przez poziom efektywności, oszczędność energii elektrycznej, poziom termomodernizacji budownictwa, czy wykorzystanie gazu – które zostaną uwzględnione oraz przedstawione w dalszej części opracowania.

Przedmiotem zatem rozważań jest zidentyfikowanie oraz zdefiniowanie wyzwań dla polskiej gospodarki, w szczególności sektora elektroenergetycznego, wynikających z konieczności osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. oraz zastąpienia energetyki węglowej nisko i zeroemisyjnym alternatywami. Powyższe pozwoli na udzielenie odpowiedzi na pytania o możliwe rozwiązania prawne dla realizacji założeń polityki i prawa Unii Europejskiej.

Celem opracowania jest więc przedstawienie oraz zanalizowanie bieżącej sytuacji w perspektywie konieczności oraz możliwości zrealizowania założeń pakietu *Fit for 55* z nakreśleniem najistotniejszych wyzwań dla polskiego prawodawcy.

Z uwagi na kompleksowość rozwiązań unijnych wymagane są również wszechstronne zmiany prawa krajowego oraz zmiany w jego stosowaniu, tak by założenia do 2050 r., ale też do 2030 zostały osiągnięte bez nadmiernych barier czy kosztów. W tekście posłużono się metodą dogmatyczną oraz teoretyczno-prawną, a nadto posiłkując się metodą funkcjonalną podkreślającą teorię interesu publicznego i społecznego. Metoda teoretyczno-prawna rozumiana jest tutaj jako metoda stosowania w praktyce rozwiązań teoretycznych z uwzględnieniem stanowisk orzecznictwa, instytucji czy organów państwowych.

2. POJĘCIE DEKARBONIZACJI

Dekarbonizacja to przede wszystkim zbiór różnego rodzaju działań politycznych, społecznych zmierzających do redukcji emisji gazów cieplarnianych. W polityce środowiskowej dekarbonizacja stanowi proces ograniczania emisji

dwutlenku węgla do atmosfery[1]. W ujęciu jednak węższym, ograniczonym do samego sektora elektroenergetycznego, dekarbonizacja może być również rozumiana jako odchodzenie od węgla jako surowca w procesie wytwarzania energii elektrycznej. Zarówno jeden, jak i drugi aspekt rozumienia pojęcia dekarbonizacji zostanie w dalszej części rozważań uwzględniony. Oba pojmowania są bowiem istotne z punktu widzenia traktowania ich osobno w kontekście polskiej gospodarki, energetyki oraz wyzwań stojących przed prawodawcą.

3. ZAŁOŻENIA PAKIETU *FIT FOR 55*

Przedstawiając główne założenia pakietu *Gotowi na 55* należy mieć na względzie, że dotyczyć on ma, jako kompleksowy zbiór aktów prawnych Unii Europejskiej czternastu kluczowych kwestii zakreślonych dla realizacji celu pośredniego w osiągnięciu neutralności klimatycznej, a więc ograniczeniu emisyjności o 55% w porównaniu do poziomu emisji z roku 1990. Ma dotyczyć, bowiem w dalszym ciągu na przyjęcie oczekują cztery akty prawne (rozporządzenie i trzy dyrektywy) odnoszące się do: rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych[2], restrukturyzacji unijnych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej[3], promowania energii ze źródeł odnawialnych[4], efektywności energetycznej[5].

Dotychczas natomiast w ramach pakietu przyjęto bądź zmieniono następuje akty prawa Unii Europejskiej:

1. Rozporządzenie ustanawiające mechanizm dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO_2 [6];

[1] E. Jankowska, *Dekarbonizacja europejskich gospodarek w ujęciu przestrzennym,* „Studia i Prace WNEiZ US" 2016, nr 45/2, s. 265.

[2] Wniosek Komisji Europejskiej, Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych i uchylające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/94/UE, COM (2021) 559 final.

[3] Wniosek Komisji Europejskiej, Dyrektywa Rady w sprawie restrukturyzacji unijnych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej, COM (2021) 563 final.

[4] Wniosek Komisji Europejskiej, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 i dyrektywę 98/70/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do promowania energii ze źródeł odnawialnych oraz uchylająca dyrektywę Rady (UE) 2015/652, COM (2021) 557.

[5] Wniosek Komisji Europejskiej, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie efektywności energetycznej, COM (2021) 558.

[6] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/956 z dnia 10 maja 2023 r. ustanawiające mechanizm dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO2 (Dz. U. UE L 130/52).

2. Rozporządzenie w sprawie ustanowienia Społecznego Funduszu Klimatycznego[7];
3. Rozporządzenie dot. włączenia transportu morskiego do unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji[8];
4. Rozporządzenie w sprawie redukcji emisji gazów cieplarnianych[9];
5. Rozporządzenie dot. sprawozdawczości i zgodności celów państw członkowskich na 2030 r.[10];
6. Rozporządzenie w sprawie wzmocnienia norm emisji CO_2 dla nowych samochodów osobowych[11];
7. Dyrektywę dot. systemu handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych[12];
8. Dyrektywę w celu wzmocnienia efektywnych pod względem kosztów redukcji emisji oraz inwestycji niskoemisyjnych[13];

[7] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/955 z dnia 10 maja 2023 r. w sprawie ustanowienia Społecznego Funduszu Klimatycznego i zmieniające rozporządzenie (UE) 2021/1060 (Dz. U. UE L 130/1).

[8] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/957 z dnia 10 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2015/757 w celu włączenia transportu morskiego do unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji oraz monitorowania, raportowania i weryfikacji emisji dodatkowych gazów cieplarnianych i emisji z dodatkowych typów statków (Dz. Urz. UE L 130/105).

[9] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 kwietnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/842 w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r. przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z porozumienia paryskiego oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/1999 (Dz. U. UE L 111/1).

[10] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/839 z dnia 19 kwietnia 2023 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2018/841 w odniesieniu do zakresu stosowania, uproszczenia przepisów dotyczących sprawozdawczości i zgodności oraz określenia celów państw członkowskich na 2030 r., a także zmiany rozporządzenia (UE) 2018/1999 w odniesieniu do poprawy monitorowania, sprawozdawczości, śledzenia postępów i przeglądu (Dz. U. UE L 107/1).

[11] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/851 z dnia 19 kwietnia 2023 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2019/631 w odniesieniu do wzmocnienia norm emisji CO2 dla nowych samochodów osobowych i dla nowych lekkich pojazdów użytkowych zgodnie z ambitniejszymi celami klimatycznymi Unii, Dz. U. UE L 110/5.

[12] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/959 z dnia 10 maja 2023 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE ustanawiającą system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych w Unii oraz decyzję (UE) 2015/1814 w sprawie ustanowienia i funkcjonowania rezerwy stabilności rynkowej dla unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz. U. UE L 130/134).

[13] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2018/410 z dnia 14 marca 2018 r., zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu wzmocnienia efektywnych pod względem kosztów redukcji emisji oraz inwestycji niskoemisyjnych oraz decyzję (UE) 2015/1814 (Dz. U. UE L 76/3).

9. Dyrektywę w celu usprawnienia i rozszerzenia wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych[14];
10. Dyrektywę w celu uwzględnienia działalności lotniczej w systemie handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych[15];
11. Dyrektywę ustanawiającą handel przydziałami emisji gazów cieplarnianych[16].

Analiza powyższych pozwala wskazać na najważniejsze rozwiązania wprowadzane poprzez ambitny i kompleksowy pakiet. Przede wszystkim, w skrótowym ujęciu, na uwagę zasługuje zaostrzenie, czy właściwie rozszerzenie sytemu handlu uprawnieniami do emisji. Mianowicie objęto systemem emisje pochodzące z transportu morskiego, zdecydowano się minimalizować i wygaszać istnienie bezpłatnych uprawnień w niektórych sektorach gospodarki, zwiększono fundusze innowacyjne i modernizacyjne oraz objęto mechanizmem redukcji emisji lotnictwo. Przykładowo objęcie lotnictwa jest istotne z uwagi na fakt, że dotychczas było niemal całkowicie wyjęte z systemu[17] oraz z uwagi na udział w światowej emisji gazów cieplarnianych na poziomie 2%[18]. Sektor ten, choć i tak plasuje się korzystniej pod względem emisyjności od transportu morskiego[19] odpowiada za 13,4% emisji całego sektora transportu w UE[20]. Zmiana zatem oznacza, że wszystkie loty wylatujące z Europejskiego Obszaru Gospodarczego będą objęte nowym systemem. Nadto zdecydowano,

[14] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/29/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu usprawnienia i rozszerzenia wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz. U UE L 140/63).

[15] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/101/WE z dnia 19 listopada 2008 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu uwzględnienia działalności lotniczej w systemie handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie (Dz. U. UE L 8/3).

[16] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 października 2004 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE ustanawiającą system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie, z uwzględnieniem mechanizmów projektowych Protokołu z Kioto (Dz. U. UE L 338/18); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz. U. UE L 275/32).

[17] System ETS obejmował swym zakresem, co prawda lotnictwo, natomiast w minimalnym zakresie oraz 82% przydziałów uprawnień do emisji było bezpłatnych, zob. European Parliament, *Aviation's contribution to European Union climate action. Revision of EU ETS as regards aviation,* 2023, s. 3.

[18] International Energy Agency, dane dotyczące emisyjności lotnictwa, https://www.iea.org/energy-system/transport/aviation [dostęp: 20.07.2023].

[19] United Nations Conference on Trade and Development, *Roadmap to decarbonize the shipping sector: Technology development, consistent policies and investment in research, development and innovation,* https://unctad.org/news/transport-newsletter-article-no-99-fourth-quarter-2022 [dostęp: 20.07.2023].

[20] Informacja prasowa Parlamentu Europejskiego na temat redukcji emisyjność gazów cieplarnianych, https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20180305STO99003/redukcja-emisji-gazow-cieplarnianych-cele-i-przepisy-unii-europejskiej [dostęp: 20.07.2023].

iż dostawcy paliw lotniczych będą zobowiązani do zapewnienia minimalnego poziomu 2% zrównoważonych paliw lotniczych począwszy od 2025, a 34% do 2040, zmierzając do 70% do 2050 r.[21], co wpisuje się w przyspieszony proces realizacji postawionych celów. Ponadto wprowadzony zostanie osobny system handlu uprawnieniami dla budynków oraz transportu drogowego, oba skorelowane z funduszem klimatycznym, którego celem będzie wsparcie w inwestycje modernizujące budownictwo i wspierające wrażliwe gospodarstwa domowe oraz przedsiębiorców.

Oprócz wprowadzenia granicznego podatku węglowego mającego zapobiegać zjawisku tzw. „ucieczki emisji" poza UE, rozwiązań pochłaniania gazów cieplarnianych w rolnictwie i leśnictwie, ustanowieniu norm dla samochodów osobowych oraz dostawczych, czy ograniczeniu emisji metanu w energetyce, promowania alternatywnych paliw i energii odnawialnej, planowane jest powaleni Społecznego Funduszu Klimatycznego mającego przeciwdziałać negatywnym skutkom transformacji i chronić najbardziej wrażliwe grupy – gospodarstwa domowe, mikroprzedsiębiorstwa czy korzystających z transportu objętego nowymi zasadami emisji. Generalnie jednak istotą pakietu są śmiałe założenia odnoszące się do zmniejszenia całkowitej emisji gazów cieplarnianych o 55% do 2030 r. względem poziomu emisji z 1990 r. Oznacza to, że podniesiono cel redukcji o 15 pkt procentowych w porównaniu do pierwotnego założenia. Jednocześnie wprowadzono cele dla efektywności energetycznej oraz energooszczędności na poziomie 11,7% do 2030 r. względem zużycia za rok 2020, co oznacza ograniczenie zużycia aż o 35-41% w zestawieniu z rokiem 2007 r.[22]

4. POLSKA NA TLE INNYCH PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ

Pełne zaprezentowanie wyzwań z jakimi przyjdzie się zmierzyć polskiemu ustawodawcy oraz polskiej gospodarki wymaga, aby uwzględnić także sytuację otoczenia oraz nakreślenia jak wypada pozycja wyjściowa na tle pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej. Ta natomiast wbrew temu co mogłoby się wydawać nie jest najgorsza, bowiem mimo zajmowania niechlubnie wysokich miejsc pod względem emisji ekwiwalentu CO_2, to jednak należy mieć na uwadze zestawienia danych, które dotyczą przeliczenia

[21] Informacja PE o redukcji emisji z samolotów i statków, https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20220610STO32720/redukcja-emisji-z-samolotow-i-statkow-dzialania-ue [dostęp: 20.07.2023].

[22] Informacje Rady Unii Europejskiej, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/fit-for-55-how-the-eu-will-become-more-energy-efficient/ [dostęp: 20.07.2023].

per capita. Nadto specyfika emisji gazów cieplarnianych w Polsce opiera się w dużym stopniu na transporcie oraz wytwórstwie energii elektrycznej opartym na węglu, co stanowić może szansę na skuteczniejsze minimalizowanie emisji poprzez modernizację tego sektora.

Wykres 1. Emisyjność ekwiwalentu CO_2 na świecie w 2021 r.

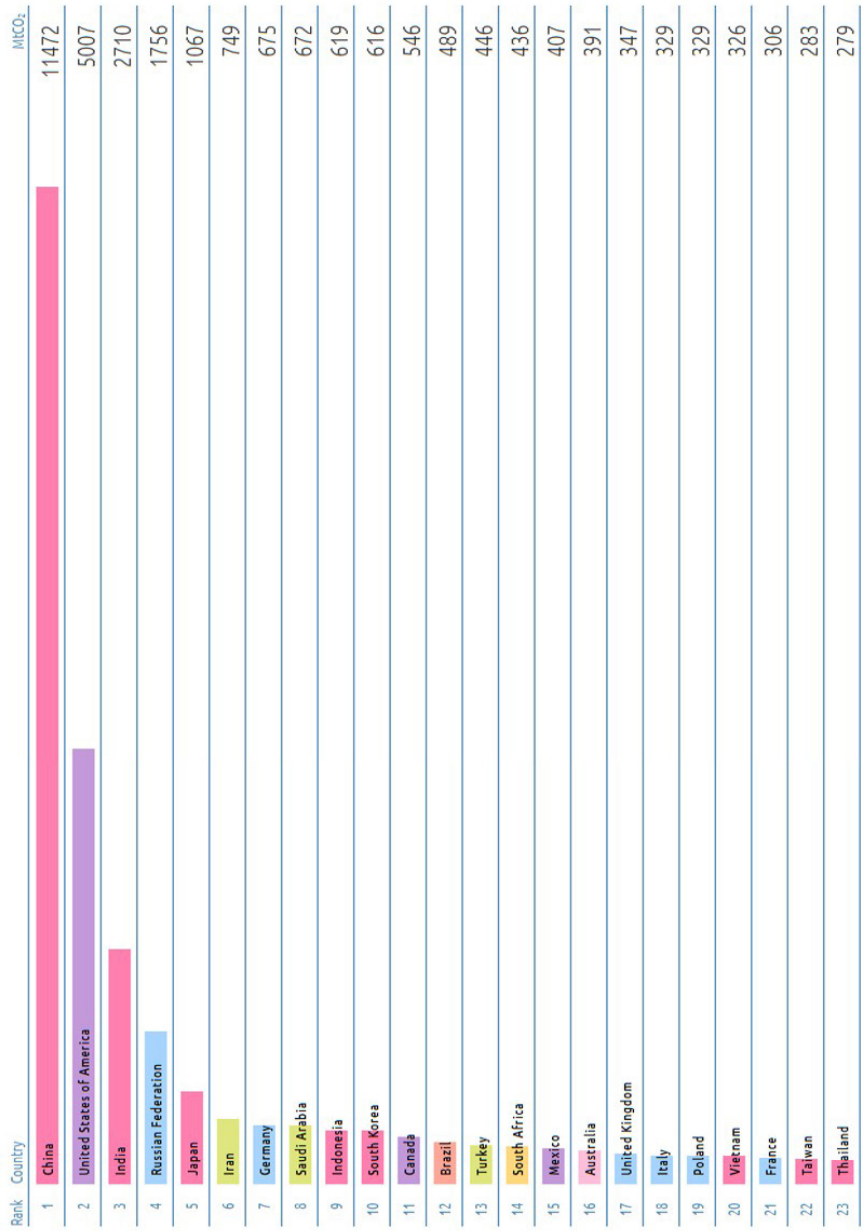

Źródo: Global Carbon Atlas, https://globalcarbonatlas.org/emissions/carbon-emissions/ [dostęp: 20.07.2023].

Wykres 2. Emisyjność ekwiwalentu CO_2 w państwach Unii Europejskiej w 2021 r.

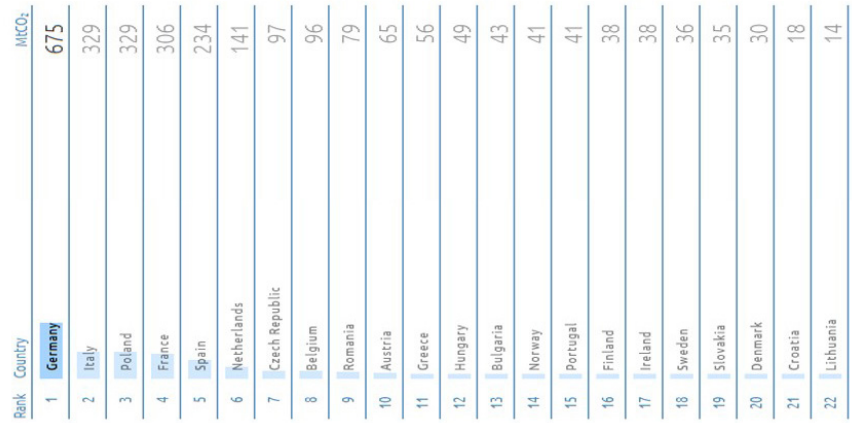

Rank	Country	$MtCO_2$
1	Germany	675
2	Italy	329
3	Poland	329
4	France	306
5	Spain	234
6	Netherlands	141
7	Czech Republic	97
8	Belgium	96
9	Romania	79
10	Austria	65
11	Greece	56
12	Hungary	49
13	Bulgaria	43
14	Norway	41
15	Portugal	41
16	Finland	38
17	Ireland	38
18	Sweden	36
19	Slovakia	35
20	Denmark	30
21	Croatia	18
22	Lithuania	14

Źródo: Global Carbon Atlas, https://globalcarbonatlas.org/emissions/carbon-emissions/ [dostęp: 20.07.2023].

Wykres 3. Emisje gazów cieplarnianych w państwach UE w 2019 r. – infografika EAŚ.

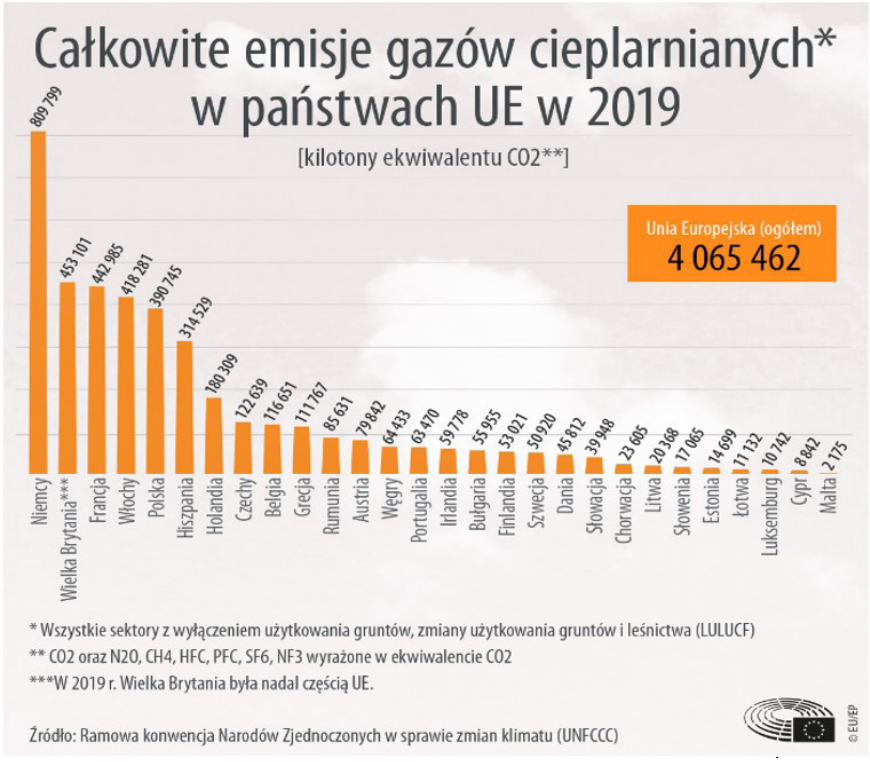

Źródło: Europejska Agencja Środowiska przedstawiającej dane za rok 2019, https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2018/3/story/20180301STO98928/20180301STO98928_pl.pdf [dostęp: 20.07.2023].

Przegląd powyższych danych w formie wykresów pozwala zauważyć, że na przestrzeni 3 lat pomimo stopniowego zmniejszania poziomu emisji Polska utrzymuje się w pierwszej 20 państw o najwyższym wskaźniku emisji na świecie. Jednocześnie zaś plasując się coraz wyżej wśród państw UE. Pomimo bowiem, iż stale emisja jest dwukrotnie niższa od Niemiec, to jednak Hiszpania, Francja i Włochy w większym stopniu dokonały redukcji zwiększając dystans do czołówki największych emitentów gazów cieplarnianych. Jest to widoczne tym wyraźniej, jeśli zanalizować dane z wcześniejszego okresu, chociażby z roku 2018 r., co pokazuje poniższy wykres.

Wykres 4. Państwa Unii Europejskiej emitujące najwięcej gazów cieplarnianych w 2018 r.

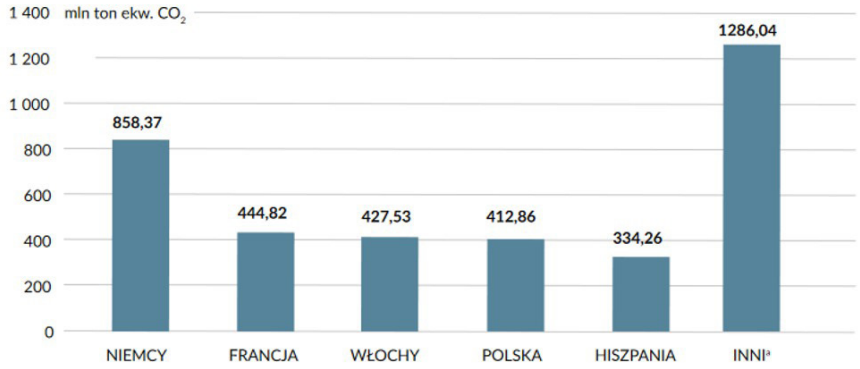

Źródło: Forum Energii, *Jak Polska może osiągnąć zwiększone cele redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 r.,* 2020, s. 8.

O ile dane globalne nie wskazują na pozytywne aspekty związane z sytuacją Polski na tle pozostałych państw członkowskich, dane ukierunkowane na wskaźnik *per capita* umożliwiają nieco bardziej zobiektywizowany obraz.

Według danych, które uwzględniają liczbę mieszkańców Polska znajduje się tutaj ponad Niemcami, natomiast jest to pozycja nie pierwsza pod kątem wielkości emisji, a środkowa. Polska *per capita* wprowadza do atmosfery ok. 10,13 kiloton ekwiwalentu $CO_{2,}$ Holandia 10,21 kt, Irlandia 14, Estonia 11,74, Czechy 12,16, Cypr 10, a Belgia 9,94.

Jeżeli natomiast zestawić powyższe dane ze strukturą emisji gazów cieplarnianych w poszczególnych gałęziach gospodarki można wówczas zauważyć, iż największym obciążeniem Polski w kontekście pozycji rankingowych emisji w UE i na świecie jest sektor wytwarzania energii. Tutaj właśnie problemem jest dekarbonizacja w wąskim ujęciu.

Wykres 5. Całkowita emisja gazów cieplarnianych w UE w 2021 r. per capita.

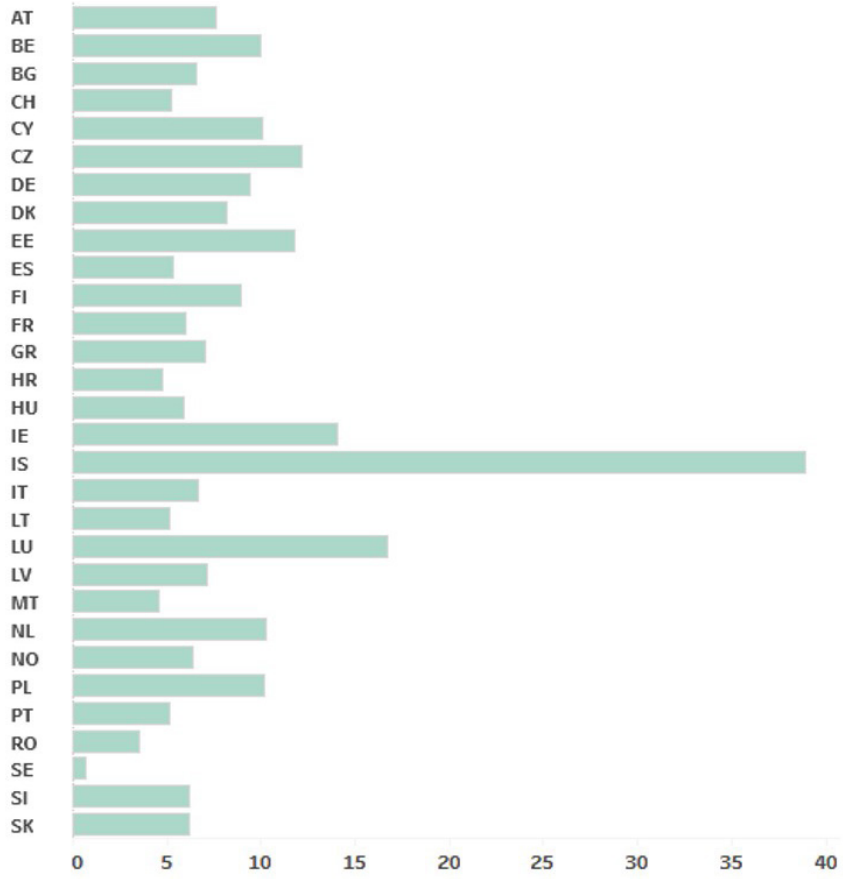

Źródło: Dane dot. emisji gazów cieplarnianych w UE Europejskiej Agencji Środowiska, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer [dostęp: 20.07.2023].

Wykres 6. Emisyjność poszczególnych gałęzi gospodarki Polski w roku 2019.

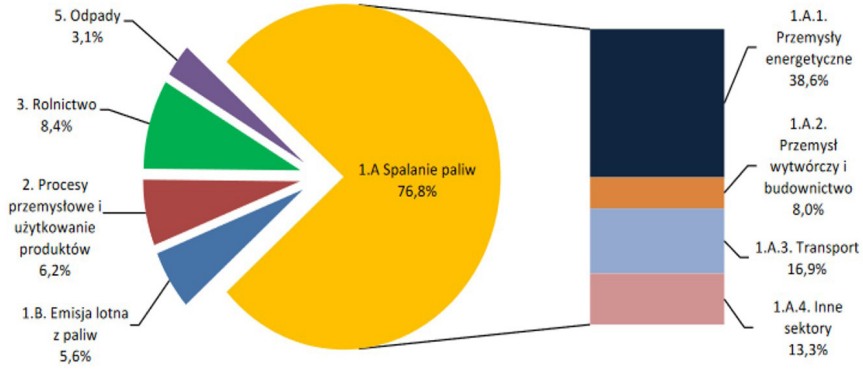

Źródło: Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami, *Krajowy Raport Inwentaryzacyjny 2021*, 2021, s. 10.

Dekarbonizacja w ogóle jest więc dla Polski stosunkowo łatwiej osiągalna, a przynajmniej taka się wydaje, w porównaniu np. z gospodarką Niemiec, gdzie wymagane jest wielopłaszczyznowe podejście do transformacji. W Polsce natomiast dużym skokiem spadku emisji byłoby przeprowadzenie dekarbonizacji w wąskim rozumieniu, jako odejściu od węgla w procesie wytwarzania energii.

Wykres 7. Emisyjność gospodarki Niemiec z podziałem na sektory za rok 2021.

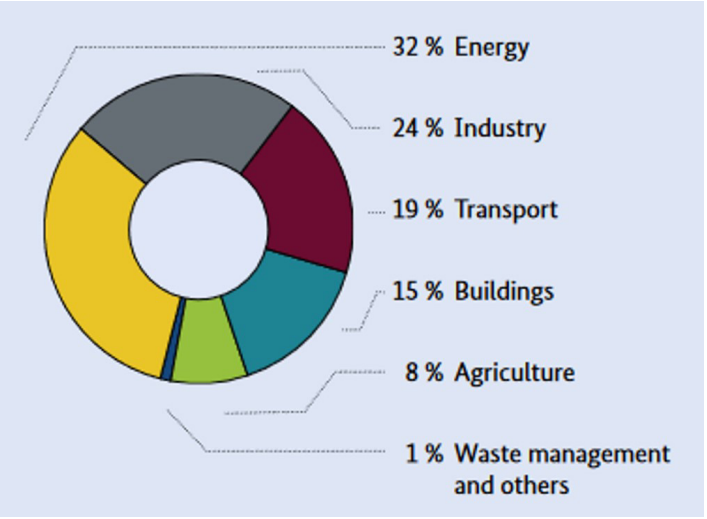

Źródło: Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action, Climate Action in Figures, 2022, s. 22.

5. WYZWANIA DLA POLSKIEJ GOSPODARKI

Wyzwania dla transformacji energetycznej oraz osiągnięcia celów pośredniego i do 2050 r. są zróżnicowane i wielorakie. Należy zauważyć, że już samo ograniczenie emisji oznacza dla Polski redukcję całkowitą gazów cieplarnianych na poziomie od 43% do 51%. Dla skali porównawczej warto zauważyć – choć oczywiście są to okresy zupełnie różne pod każdym względem – że od 1990 r. dotychczas Polska zredukowała emisje o 13%[23]. Z uwagi na złożoność zagadnienia oraz ograniczony zakres niniejszego opracowania poruszone i zasygnalizowane zostaną jedynie wybrane kwestie. Jak wskazano uprzednio problematyczną kwestią jest dekarbonizacja polskiego sektora

[23] Forum Energii, *Jak Polska może ...,* 2020 r., s. 8; zob. także Kancelaria Senatu, *Emisja gazów cieplarnianych. Wybrane zagadnienia dot. Emisji CO2 w Polsce. Opracowanie tematyczne OT-683,* 2020, s. 18.

elektroenergetycznego opartego na węglu. Miks bowiem energetyczny w 70% opiera się na produkcji energii elektrycznej z węgla.

Wykres 8. Miks energetyczny Polski w latach 2021-2022.

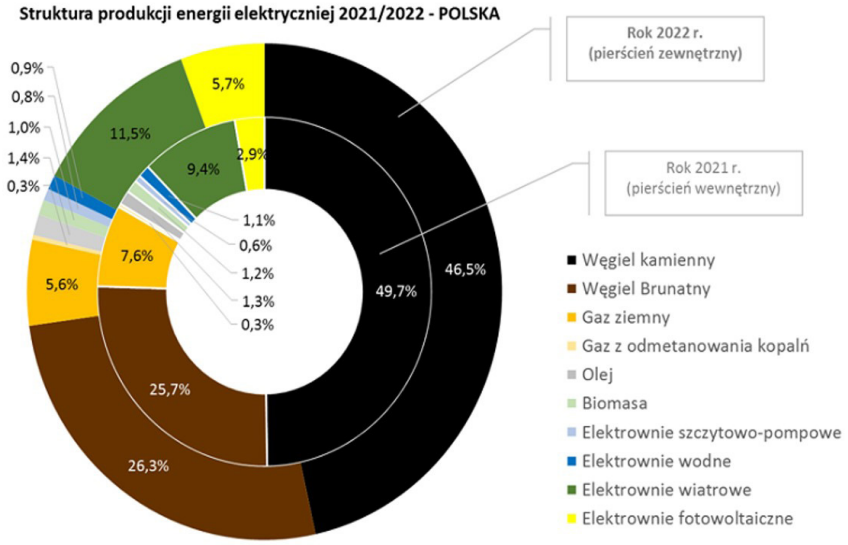

Źródło: CIRE, https://www.cire.pl/artykuly/opinie/polska-dobrze-poradzila-sobie-z-utrzymaniem-wlasciwego-kierunku-transformacji-energetycznej-w-2022-r--zagrozeniem-jest-polityka-energetyka-w-2022-r--analiza-na-podstawie-danych-entso-e [dostęp: 20.07.2023].

Analizując dane dotyczące struktury produkcji energii elektrycznej w Polsce dostrzegalna jest *prima facie* skala wyzwań wynikających z samej tylko transformacji z węgla na źródła nisko- i zero-emisyjne. Dopiero jednak, gdy zestawić powyższe z odniesieniami do danego sektora, czy danej grupy odbiorców, w tym wrażliwych, zarysowuje się znacznie większej skali problematyka. Dla przykładu można by wskazać na branżę ciepłownictwa systemowego i wytwarzania energii z kogeneracji, która to w perspektywie wprowadzenia regulacji pakietu *Fit for 55* staje przed wyzwaniem dokonania skokowych inwestycji na poziomie od 276 do 418 miliardów złotych[24].

Nadto wyzwaniem jest osiągnięcie planowanego pułapu energooszczędności, w taki sposób aby stopniowo zwiększać roczną ogólną oszczędność energii elektrycznej poczynając od pułapu 1.49%, by do 2030 r. zwiększyć go do 1,9%.

[24] Polskie Towarzystwo Elektrociepłowni Zawodowych, *Ocena wpływu rozstrzygnięć unijnego pakietu „Fit for 55" na transformację sektora ciepłownictwa systemowego w Polsce,* 2023, ss. 14-16.

Kluczowym czynnikiem powodzenia realizacji takiego celu jest modernizacja budownictwa. Z tego względu sektor publiczny i użyteczności publicznej ma stanowić wzór renowacji budynków zapewniając by rocznie 3% zasobu jego budynków stawało się mniej emisyjnymi. Istotnym uzasadnieniem jest fakt, zgodnie z którym sektor publiczny (z wyłączeniem transportu publicznego oraz służb porządkowych) odpowiada za 5 do 10% zużycia energii w Unii Europejskiej[25].Energooszczędność jest także istotna z punktu widzenia modernizacji budownictwa mieszkalnego, które odpowiada średnio za zużycie 27,9% energii elektrycznej w UE[26], w Polsce natomiast zwykle na poziomie 18-21%[27]. W 2021 roku w Polsce udział gospodarstw domowych w końcowym zużyciu energii elektrycznej wyniósł 20%[28].

Modernizacja budownictwa w kontekście energooszczędności dotyczy także kwestii pochodnej, termomodernizacji gospodarstw domowych. Co prawda udział gazu w wytwórstwie energii zmalał rok do roku, tym niemniej przyczyny dopatrywać należy w wojnie w Ukrainie i utrudnieniach związanych z utrzymanie ciągłości dostaw ze Stanów Zjednoczonych, Litwy oraz Norwegii[29]. Ponadto jak można sądzić z doniesień medialnych oraz zapowiedzi prasowych kluczowych przedsiębiorstw energetycznych udział gazu jako źródła wytwarzania energii będzie rósł jako źródła przejściowego w osiąganiu nisko i zeroemisyjności[30]. Zatem niezależnie od, jak się zdaje, tymczasowego spadku udziału gazu, ma on znaczenie również jako źródło ciepła dla gospodarstw domowych. Bowiem 21% gospodarstw domowych w Polsce ogrzewana jest ciepłem pochodzącym ze spalania gazu, co obrazuje poniższy wykres.

Jednocześnie szacuje się, że około 33% budynków jednorodzinnych pozostaje w Polsce całkowicie nie ocieplonych[31], podczas gdy za budynki dobrze ocieplone uznać można jedynie 16,2%[32]. Oznacza to konieczność realizacji procesu termomodernizacji budownictwa mieszkalnego na wielką

[25] Pkt 33 Preambuły Projektu dyrektywy w sprawie efektywności energetycznej oraz zmieniająca rozporządzenie 2023/955, PE-CONS 15/23.
[26] Dane Eurostatu za rok 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_-_an_overview#Final_energy_consumption [dostęp: 20.07.2023].
[27] Główny Urząd Statystyczny, *Energia 2023*, 2023, s. 15.
[28] Główny Urząd Statystyczny, *Efektywność wykorzystania energii w latach 2011-2021,* 2022, s. 2.
[29] Informacje z portalu CIRE, https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/pkn-orlen-o-dywersyfikacji-rok-2023-bedzie-pierwszym-pelnym-rokiem-bez-importu-gazu-z-rosji [dostęp: 20.07.2023].
[30] Przykładowo zob. informacje portalu 300gospodarka, https://300gospodarka.pl/300klimat/gazu-w-energetyce-bedzie-coraz-wiecej-w-budowie-nowe-elektrownie [dostęp: 20.07.2023].
[31] Ł. Mamica (red.), *Koszty ogrzewania domów jednorodzinnych według źródeł ciepła – ekonomiczne i środowiskowe korzyści termomodernizacji,* Kraków 2022, s. 17.
[32] Tamże, s. 18.

skalę w całym kraju. Co pociąga za sobą potrzebę uruchomienia dodatkowych nakładów finansowych na projekty wspierające indywidualne działania modernizacyjne w stopniu większym aniżeli uruchomione – dotychczas z programu „Czyste Powietrze" dofinansowanie z wniosków wynosi 17 mld zł z zakładanych 109 mld zł na całość projektu do 2029 r.[33]. Zwłaszcza uwzględniając koszty pojedyncze termomodernizacji domu jednorodzinnego, które wyliczono za lata 2017, 2018 i 2021 na kwotę między 50 a 78 tys. złotych[34]. W przeciwnym bowiem razie nie można skutecznie realizować założeń dot. zarówno efektywności energetycznej jak i oszczędności ciepła. Wyzwaniem dla polskiego procesu transformacji energetycznej jest również zagwarantowanie stabilizatora sektora podczas stopniowego odchodzenia od węgla i zwiększania mocy wytwórczej z odnawialnych źródeł energii. W tym miejscu należy jednak wskazać, że pomimo gwałtownie rosnących inwestycji w OZE oraz skokowych przyrostach zainstalowanej w niej mocy, udział ogólny w produkcji energii jest w dalszym ciągu stosunkowo niski.

Wykres 9. Źródło ciepła gospodarstw domowych w Polsce w roku 2021.

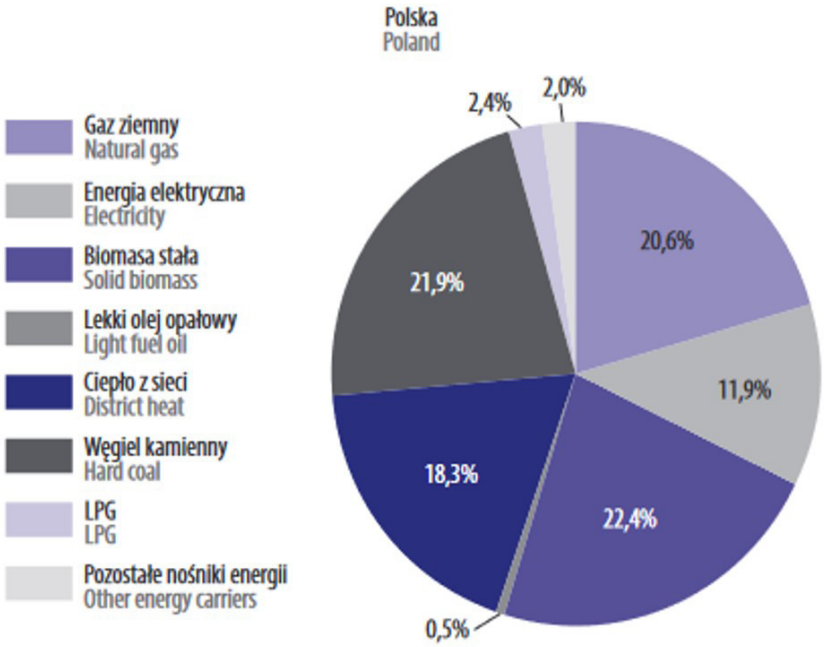

Źródło: GUS, Energia 2023, 2023, s. 14.

[33] *Czyste Powietrze w liczbach*, https://czystepowietrze.gov.pl/ [dostęp: 20.07.2023].
[34] Ł. Mamica (red.), *Koszty ogrzewania…*, ss. 19-20.

Polska posiada bowiem 22 GW zainstalowanej mocy w odnawialnych źródłach energii, w samym tylko 2022 r. zainstalowano 4,9 GW, co odpowiadało 12% łącznych mocy nowo zainstalowanych w całej UE[35]. Nadto z końcem 2022 r. do sieci przyłączonych było 1,2 mln mikroinstalacji o mocy 9,3 GW, co pozwoliło na produkcję 5,8 TWh. Gwałtowne inwestycje w mikroinstalacje widać w skali rok do roku widać na poniższym rysunku.

Wykres 10. Ilość instalacji OZE typu mikro w latach 2018-2022.

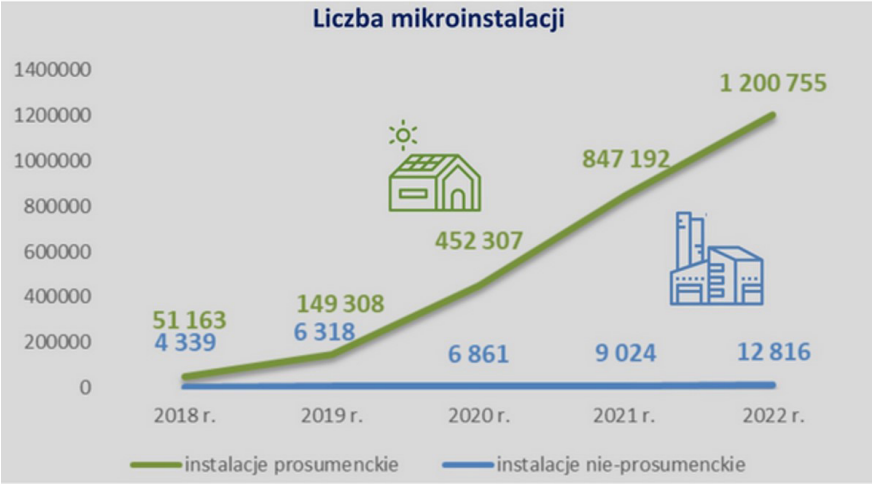

Źródło: Dane Urzędu Regulacji Energetyki, https://www.ure.gov.pl/pl/urzad/informacje-ogolne/aktualnosci/10970,OZE-w-ubieglym-roku-produkcja-energii-elektrycznej-w-mikroinstalacjach-wzrosla-w.html [dostęp: 20.07.2023].

Nie oznacza to jednak, jak wspomniano, że ogólny udział energii z OZE jest znaczny. Polska w 2022 r. według danych Eurostatu pozyskała 22% energii z zielonych źródeł, co także wynika z poprzednich zestawień. Jednakże według tych samych danych 20 państw członkowskich UE ma większy udział zielonej energii, w tym np. Rumunia na poziomie 45%. Ponad progiem 40% znajduje się w sumie 14 państw UE[36].Nadto planowane uwzględnienie odchodzenia od surowców węglowych – niezależnie od powodzenia i realizacji projektu utworzenia Narodowej Agencji Bezpieczeństwa Energetycznego[37] -

[35] Komisja Europejska, *Sprawozdanie krajowe 2023 – Polska*, 2023, SWD2023 621 final, s. 15.
[36] Dane Eurostatu, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-is-eu-electricity-produced-and-sold/ [dostęp: 20.07.2023].
[37] Doniesienia medialne portalu CIRE, https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/proces-tworzenia-narodowej-agencji-bezpieczenstwa-energetycznego-wchodzi-w-ostatnia-faze [dostęp: 20.07.2023].

wymaga, jak zaznaczono wprowadzenia innych stabilizatorów. Wydaje się, że prowadzone plany wprowadzenia energetyki jądrowej w formie zarówno wielkoskalowych reaktorów jądrowych, jak i SMR (Small Modular Reactor) i MMR (Micro Modular Reactor)[38] mogą zapewnić w przyszłości czynnik stabilizujący rynek. Współcześnie 13 państw Unii Europejskiej wykorzystuje energetykę jądrową, 8 natomiast z nich w mniejszym lub większym stopniu jako stabilizator rynku.

Wykres 11. Zestawienie udziału źródeł energii w ogólnej produkcji za rok 2022 r.

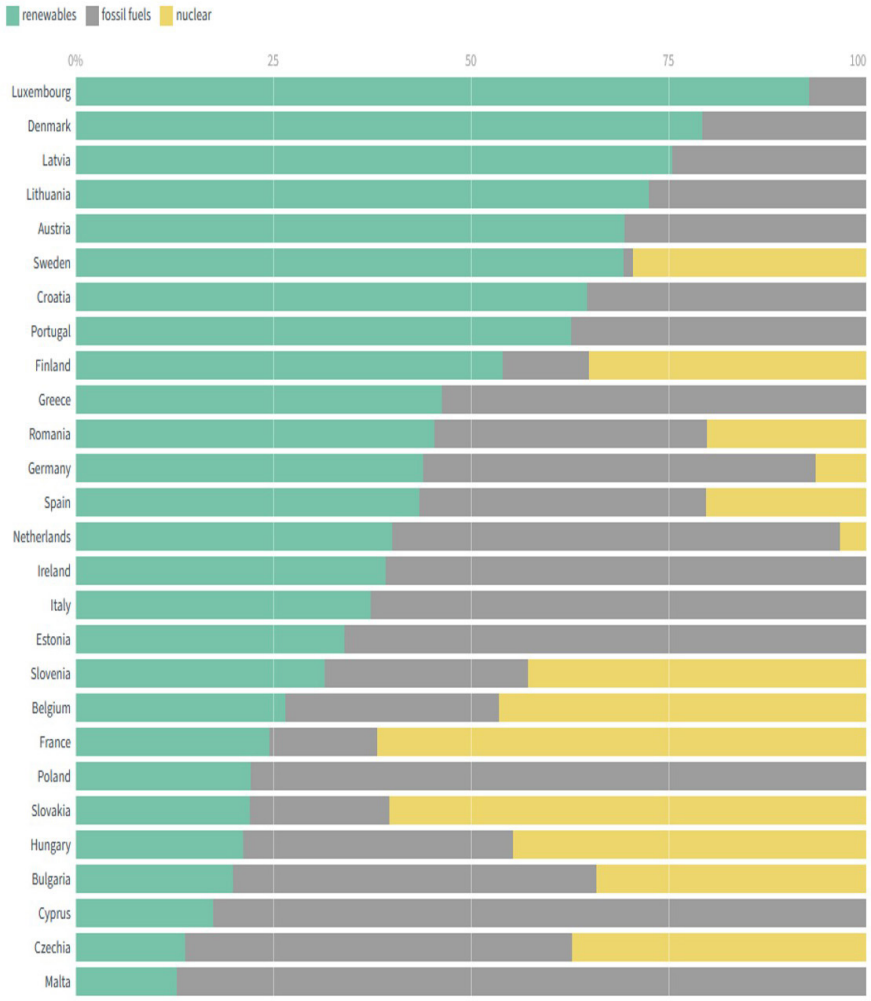

Źródło: Dane Eurostatu za rok 2022, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-is-eu-electricity-produced-and-sold/ [dostęp: 20.07.2023].

[38] Polski Instytut Ekonomiczny, https://pie.net.pl/male-reaktory-jadrowe-beda-uzywane-do-produkcji-ciepla-dla-najwiekszych-polskich-aglomeracji-do-2040-r/ [dostęp: 20.07.2023].

Kończąc niejako niniejsze przedstawienie wybranych wyzwań dla polskiego sektora energetycznego oraz zarazem dla całej gospodarki wynikające z transformacji, warto zwrócić uwagę na dwa kolejne.

Po pierwsze zarówno szansą jak i wyzwaniem są magazyny energii, których z końcem 2022 r. funkcjonowało 7 tys. w formie przydomowych instalacji o łącznej mocy 27,5 MW[39]. Raport przygotowany przez Akademię Górniczo-Hutniczą oraz Polskie Stowarzyszenie Magazynowania Energii wskazuje w analizie do 2040 r., że rozbudowa infrastruktury magazynowania może stworzyć 26 tys. miejsc pracy oraz zwiększyć produkcję krajową o 69 mld zł[40]. Po drugie natomiast niewątpliwym wyzwaniem, legislacyjnym, technologicznym, a także pod kątem bezpieczeństwa oraz możliwości realizacji jest wodór i jego powszechne wykorzystanie np. w transporcie.

6. PODSUMOWANIE

Podsumowując przegląd poczynionych analiz, zestawionych danych oraz zakreślonych wybranych wyzwań jakie stoją przed polską gospodarką w obliczu konieczności realizacji postanowień, założeń i celów pakietu *Fit for 55* do 2050 i pośrednio do 2030 r. należy poczynić parę uwag w kwestii potencjalnych barier regulacyjnych. W pierwszej kolejności należy - co jest truizmem, tym niemniej ważnym – należycie wprowadzić do polskiego porządku prawnego stosowne regulacje unijne. W dalszej kolejności dokonać przeglądu ustawodawstwa oraz barier jakie potencjalnie nakłada na nowe inwestycje w OZE. Można by tutaj przykładowo wskazać na ustawę o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych[41], a w szczególności na jej art. 4 ust. 1 stanowiący o wymogu dochowania 700 metrów odstępu od jakichkolwiek zabudowań mieszkalnych. Dalej na ustawę o OZE[42] w związku z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym[43], z których żadna nie definiuje ani nie identyfikuje możliwości łącznego wykorzystywania gruntów rolnych zarówno na cele rolnicze, jak i wytwórcze w energetyce. Na gruncie obecnego ustawodawstwa występuje jedynie rozwiązanie niemal zero-jedynkowe wskazując

[39] Portal gramwzielone, https://www.gramwzielone.pl/magazynowanie-energii/20150282/rosnie-rynek-magazynow-energii-to-szansa-dla-polskich-firm [dostęp: 20.07.2023].
[40] Portal Energetyka-rozproszona, https://www.energetyka-rozproszona.pl/artykuly/raport-z-cyklu-analizy-agh-nt-magazynow-energii-w-senacie-rp/ [dostęp: 20.07.2023].
[41] Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych, (Dz. U. z 2021 r. poz. 724, z 2023 r. poz. 553, 1688).
[42] Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, (Dz. U. z 2023 r. poz. 1436).
[43] Ustawa z dnia 27 marca 2000 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, (Dz. U. z 2023 r. poz. 977, 1506, 1597, 1688).

w miejscowym planie zagospodarowanie przestrzennego na przeznaczenie rolne lub przemysłowe, ewentualnie z dopuszczeniem innego przeznaczenia. Jednakże jest to rozwiązanie wysoce nie uwzględniające potrzeb nowych trendów i możliwości pozyskiwania zielonej energii.

Wydaje się także stosownym, chociażby z uwagi na czytelność aktów prawnych postulować *de lege ferenda,* by w większym stopniu niejako skomasować zagadnienia dot. energetyki jądrowej, w miarę możliwości, w jednym akcie, a nie w co najmniej czterech[44], nie poruszając już umów międzynarodowych[45].

W braku zmiany, chociażby tak poglądowo zarysowanych problematycznych kwestii stabilne, stopniowe i bezpieczne przeprowadzenie transformacji energetycznej Polski, w tym przede wszystkim zrealizowanie dekarbonizacji w obu poruszonych znaczeniach może okazać się celem wątpliwym, z całą zaś pewnością utrudnionym.

W zakresie wyzwań finansowych najlepiej wskazują je dane, które wskazują na konieczność poniesienia przez całą gospodarkę kwoty około 2,6 bln zł na dokonanie pełnej transformacji[46].

BIBLIGORAFIA

Literatura:

Jankowska E., *Dekarbonizacja europejskich gospodarek w ujęciu przestrzennym,* ,,Studia i Prace WNEiZ US" 2016, nr 45/2.

Gronowski M., *Regulacja prawna magazynów energii elektrycznej wobec potrzeb transformacji energetycznej Polski*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

[44] Ustawa z dnia 29 czerwca 2011 r. o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących (Dz. U. z 2021 r. poz. 1484, z 2023 r. poz. 595, 1688); ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 1173); ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094, 1113, 1501, 1506); ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682, 553, 967).

[45] Konwencja o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym, sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1110).

[46] Wyliczenia Banku Pekao z portalu PAP, https://www.pap.pl/mediaroom/1571149%2Cimpact23-transformacja-energetyczna-jest-nieunikniona-ale-bardzo-kosztowna.html [dostęp: 20.07.2023].

Gronowski M., *Usługa odbudowy krajowego systemu elektroenergetycznego jako element bezpieczeństwa energetycznego*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

Mamica Ł. (red.), *Koszty ogrzewania domów jednorodzinnych według źródeł ciepła – ekonomiczne i środowiskowe korzyści termomodernizacji,* Kraków 2022.

Plewa E., *Współpraca energetyczna w ramach inicjatywy Trójmorza*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

Opracowania:

European Parliament, *Aviation's contribution to European Union climate action. Revision of EU ETS as regards aviation,* 2023.

Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action, *Climate Action in Figures*, 2022.

Forum Energii, *Jak Polska może osiągnąć zwiększone cele redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 r.,* 2020.

Główny Urząd Statystyczny, *Efektywność wykorzystania energii w latach 2011-2021,* 2022.

Główny Urząd Statystyczny, *Energia 2023*, 2023.

Komisja Europejska, *Sprawozdanie krajowe 2023 – Polska*, 2023, SWD2023 621 final.

Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami, *Krajowy Raport Inwentaryzacyjny 2021*, 2021.

Polskie Towarzystwo Elektrociepłowni Zawodowych, *Ocena wpływu rozstrzygnięć unijnego pakietu „Fit for 55" na transformację sektora ciepłownictwa systemowego w Polsce,* 2023.

Źródła elektroniczne:

Czyste Powietrze w liczbach, https://czystepowietrze.gov.pl/ [dostęp: 20.07.2023].

EEA greenhouse gases – data viewer, Europejskiej Agencji Środowiska, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer [dostęp: 20.07.2023].

Europejska Agencja Środowiska, https://www.europarl.europa.eu/pdfs/ news/ expert/2018/3/story/20180301STO98928/20180301STO98928_pl.pdf [dostęp: 20.07.2023].

Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-expla ined/index.php?title= Energy_statistics_-_an_overview#Final_energy_consumption [dostęp: 20.07.2023].

Eurostat, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-is-eu-electri city-produced-and-sold/ [dostęp: 20.07.2023].

Eurostat, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-is -eu-electricity-produced-and-sold/ [dostęp: 20.07.2023].

Fit for 55: how the EU will become more energy-efficient, Rada Unii Europejskiej, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/fit-for-55-how-the-eu-will-become-more-energy-efficient/ [dostęp: 20.07.2023].

Global Carbon Atlas, https://globalcarbonatlas.org/emissions/carbon-emissions/ [dostęp: 20.07.2023].

Global Carbon Atlas, https://globalcarbonatlas.org/emissions/carbon-emissions/ [dostęp: 20.07.2023].

International Energy Agency, https:// www.iea.org/energy-system/transport/ aviation [dostęp: 20.07.2023].

Małe reaktory jądrowe będą używane do produkcji ciepła dla największych polskich aglomeracji do 2040 r., Polski Instytut Ekonomiczny, https://pie.net.pl/ male-reaktory-jadrowe-beda-uzywane-do-produkcji-ciepla-dla-najwiekszych-polskich-aglomeracji-do-2040-r/ [dostęp: 20.07.2023].

OZE: w ubiegłym roku produkcja energii elektrycznej w mikroinstalacjach wzrosła w naszym kraju dwukrotnie – wskazuje najnowszy raport URE, Urząd Regulacji Energetyki, https://www.ure.gov.pl/pl/urzad/informacje-ogolne/ aktualnosci/10970,OZE-w-ubieglym-roku-produkcja-energii-elektrycznej-w-mikroinstalacjach-wzrosla-w.html [dostęp: 20.07.2023].

Polska dobrze poradziła sobie z utrzymaniem właściwego kierunku transformacji energetycznej w 2022 r. – zagrożeniem jest polityka. Energetyka odnawialna w 2022 r. – analiza na podstawie danych ENTSO-E, CIRE, https://www.cire.pl/ artykuly/opinie/polska-dobrze-poradzila-sobie-z-utrzymaniem-wlasciwego-kierunku-transformacji-energetycznej-w-2022-r--zagrozeniem-jest-polityka-energetyka-w-2022-r--analiza-na-podstawie-danych-entso-e [dostęp: 20.07.2023].

Proces tworzenia Narodowej Agencji Bezpieczeństwa Energetycznego wchodzi w ostatnią fazę, CIRE, https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/proces-tworzenia-narodowej-agencji-bezpieczenstwa-energetycznego-wchodzi-w-ostatnia-faze [dostęp: 20.07.2023].

PSME: Raport z cyklu Analizy AGH nt. magazynów energii w Senacie RP, Energetyka-rozproszona.pl , https://www.energetyka-rozproszona.pl/artykuly/raport-z-cyklu-analizy-agh-nt-magazynow-energii-w-senacie-rp/ [dostęp: 20.07.2023].

Redukcja emisji gazów cieplarnianych: cele i przepisy Unii Europejskiej, Parlament Europejski, https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20180305STO99003/redukcja-emisji-gazow-cieplarnianych-cele-i-przepisy-unii-europejskiej [dostęp: 20.07.2023].

Redukcja emisji z samolotów i statków: działania UE, Parlament Europejski, https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20220610STO32720/redukcja-emisji-z-samolotow-i-statkow-dzialania-ue [dostęp: 20.07.2023].

Roadmap to decarbonize the shipping sector: Technology development, consistent policies and investment in research, development and innovation, United Nations Conference on Trade and Development, https://unctad.org/news/trans port-newsletter-article-no-99-fourth-quarter-2022 [dostęp: 20.07.2023].

Rok 2023 będzie pierwszym pełnym rokiem bez importu gazu z Rosji , CIRE, https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/pkn-orlen-o-dywersyfikacji-rok-2023-bedzie-pierwszym-pelnym-rokiem-bez-importu-gazu-z-rosji [dostęp: 20.07.2023].

Rośnie rynek magazynów energii. To szansa dla polskich firm, gramwzielone.pl, https://www.gramwzielone.pl/magazynowanie-energii/20150282/rosnie-rynek-magazynow-energii-to-szansa-dla-polskich-firm [dostęp: 20.07.2023].

Wajszczuk K., Gazu w energetyce będzie coraz więcej. W budowie nowe elektrownie, 300gospodarka, https://300gospodarka.pl/300klimat/gazu-w-energetyce-bedzie-coraz-wiecej-w-budowie-nowe-elektrownie [dostęp: 20.07.2023].

Akty prawne:

Międzynarodowe i UE:

Konwencja o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym, sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1110).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 kwietnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/842 w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r. przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z porozumienia paryskiego oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/1999 (Dz. U. UE L 111/1).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/839 z dnia 19 kwietnia 2023 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2018/841 w odniesieniu do zakresu stosowania, uproszczenia przepisów dotyczących sprawozdawczości i zgodności oraz określenia celów państw członkowskich na 2030 r., a także zmiany rozporządzenia (UE) 2018/1999 w odniesieniu do poprawy monitorowania, sprawozdawczości, śledzenia postępów i przeglądu (Dz. U. UE L 107/1).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/851 z dnia 19 kwietnia 2023 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2019/631 w odniesieniu do wzmocnienia norm emisji CO2 dla nowych samochodów osobowych i dla nowych lekkich pojazdów użytkowych zgodnie z ambitniejszymi celami klimatycznymi Unii (Dz. U. UE L 110/5).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/955 z dnia 10 maja 2023 r. w sprawie ustanowienia Społecznego Funduszu Klimatycznego i zmieniające rozporządzenie (UE) 2021/1060 (Dz. U. UE L 130/1).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/956 z dnia 10 maja 2023 r. ustanawiające mechanizm dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO2 (Dz. U. UE L 130/52).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/957 z dnia 10 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2015/757 w celu włączenia transportu morskiego do unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji oraz monitorowania, raportowania i weryfikacji emisji dodatkowych gazów cieplarnianych i emisji z dodatkowych typów statków (Dz. U. UE L 130/105).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 października 2004 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE ustanawiającą system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie, z uwzględnieniem mechanizmów projektowych Protokołu z Kioto, Dz. U. UE L 338/18 oraz Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz. U. UE L 275/32).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/101/WE z dnia 19 listopada 2008 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu uwzględnienia działalności lotniczej w systemie handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie (Dz. U. UE L 8/3).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/29/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu usprawnienia i rozszerzenia wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz. U UE L 140/63).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2018/410 z dnia 14 marca 2018 r., zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu wzmocnienia efektywnych pod względem kosztów redukcji emisji oraz inwestycji niskoemisyjnych oraz decyzję (UE) 2015/1814 (Dz. U. UE L 76/3).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2023/959 z dnia 10 maja 2023 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE ustanawiającą system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych w Unii oraz decyzję (UE) 2015/1814 w sprawie ustanowienia i funkcjonowania rezerwy stabilności rynkowej dla unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz. U. UE L 130/134).

Krajowe:

Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 1173).

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094, 1113, 1501, 1506)

Ustawa z dnia 29 czerwca 2011 r. o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących, (Dz. U. z 2021 r. poz. 1484, z 2023 r. poz. 595, 1688).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682, 553, 967).

Ustawa z dnia 27 marca 2000 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977, 1506, 1597, 1688).

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1436.

Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 724, z 2023 r. poz. 553, 1688).

Dokumenty:

Projekt dyrektywy w sprawie efektywności energetycznej oraz zmieniająca rozporządzenie 2023/955, PE-CONS 15/23.

Wniosek Komisji Europejskiej, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie efektywności energetycznej, COM (2021) 558.

Wniosek Komisji Europejskiej, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 i dyrektywę 98/70/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do promowania energii ze źródeł odnawialnych oraz uchylająca dyrektywę Rady (UE) 2015/652, COM (2021) 557.

Wniosek Komisji Europejskiej, Dyrektywa Rady w sprawie restrukturyzacji unijnych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej, COM (2021) 563 final.

Wniosek Komisji Europejskiej, Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych i uchylające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/94/UE, COM (2021) 559 final.

Decarbonisation of the Polish economy as a challenge for national legislation in the context of the "Fit for 55" package

Abstract: The subject of this study is to identify and define the challenges for the Polish economy, in particular the electricity sector, resulting from resulting from the need to achieve climate neutrality by 2050 and the replacement of coal-based power generation with low- and zero-emission alternatives. The above will allow answering questions on possible legal solutions for the implementation of EU policy and law. The purpose of the study is therefore to present and analyse the current situation in perspective of the necessity and feasibility of achieving the objectives of the Fit for 55 package, outlining the most significant legal solutions for achieving the objectives of the EU policy and law package and outlining the most important challenges for the Polish legislator. The text makes use of dogmatic and theoretical-legal methods and, additionally, makes use of the functional method emphasising the theory of public and social interest. The theoretical-legal method is understood here as a method of applying theoretical solutions in practice, taking into account the positions of jurisprudence, institutions or state bodies. The study concludes on the necessity to change important regulatory barriers, to improve the legibility of selected legal acts and to emphasise the full costs and challenges for achieving the energy transition.

Keywords: Energy transition, decarbonisation, Fit for 55, legislative challenges.

MARCIN GRONOWSKI
UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
ORCID: 0000-0002-6052-5832

USŁUGA ODBUDOWY KRAJOWEGO SYSTEMU ELEKTROENERGETYCZNEGO JAKO ELEMENT BEZPIECZEŃSTWA ENERGETYCZNEGO

Abstrakt: Niniejsza praca dotyczy analizy usługi odbudowy systemu elektroenergetycznego w ramach Krajowego Systemu Elektroenergetycznego. Celem pracy jest przeprowadzenie badania usługi odbudowy jako elementu zapewniającego poprawę bezpieczeństwa energetycznego w rozumieniu polskiego prawa energetycznego. Podejmowanie problematyki wymagało zdefiniowania bezpieczeństwa energetycznego, zarysowania specyfiki Krajowego Systemu Elektroenergetycznego, przedstawienia ram i podstaw prawnych usługi odbudowy oraz sposobów i możliwości prowadzenia odbudowy. Zanalizowano także niezbędne elementy umowy o świadczenie usługi odbudowy KSE. Poczynione spostrzeżenia pozwoliły na skonstatowanie o korzystnym modelu uregulowania usługi odbudowy oraz procesu jej koordynacji przez operatora sieci przesyłowych.

Słowa kluczowe: usługa odbudowy, system elektroenergetyczny, sytuacja kryzysowa, bezpieczeństwo energetyczne.

1. WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo energetyczne stanowi główny cel polityki energetycznej państwa, który gwarantować ma stabilne i bieżące dostawy energii elektrycznej w sposób umożliwiający pokrycie potrzeb odbiorców z zachowaniem wymagań ochrony środowiska oraz uzasadnienia techniczno-ekonomicznego. Państwo zatem dla zagwarantowania ciągłości i odpowiedniego stanu działania gospodarki wprowadzać musi, poprzez swoje instrumenty i mechanizmy rozwiązania zapewniające realizację bezpieczeństwa systemu elektroenergetycznego.

Zakres pojęciowy bezpieczeństwa energetycznego należy rozumieć więc także jako przeciwdziałanie wszelkim stanom awaryjnym, ich niwelowanie, przywracania ciągłości dostaw energii elektrycznej w razie ich przerwania oraz odbudowę systemu elektroenergetycznego w sytuacjach awarii sieciowych i systemowych.

Niniejszy tekst przedstawia jeden z instrumentów służących zapewnieniu gwarancji ciągłości bezpieczeństwa energetycznego w rozumieniu nieprzerwanych dostaw energii elektrycznej, tj. usługę odbudowy Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE).

Przedstawienie zagadnienia wymaga skrótowego choćby zarysowania działania KSE, ram prawnych oraz kwestii technicznych zw. z usługą odbudowy.

2. KRAJOWY SYSTEM ELEKTROENERGETYCZNY

System elektroenergetyczny dla jego spójnej i stałej koordynacji zapewniającej racjonalne wykorzystanie zorganizowany został w ramach Krajowego Systemu Elektroenergetycznego. Jest to zbiór wszelkiej infrastruktury służącej ciągłości dostaw energii elektr.

KSE zarządzany przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne (PSE) zapewnia stałe wytwarzanie, przesył, rozdział oraz użytkowanie energii elektrycznej poprzez utrzymywanie równowagi pomiędzy podsystemami wytwórczym, dystrybucyjnym oraz przesyłowym.

PSE odpowiadając za blisko 16 tys. km sieci przesyłowych[1] stanowi gwarant działania systemu, co obliguje do prowadzenia programów modernizacji i rozwoju, utrzymywaniu równowagi energetycznej, prowadzenie gospodarki

[1] Informacje o systemie, https://www.pse.pl/obszary-dzialalnosci/krajowy-system-elektro energetyczny/informacje-o-systemie/ [dostęp: 1.07.2023].

mocy biernej, badanie jakości energii czy regulację systemu[2]. Operator sieci przesyłowych wypełnia także obowiązki w zakresie obsługi awaryjnej i przywracania systemu do pracy, co znajduje odzwierciedlenie w opracowywanej instrukcji ruchu i eksploatacji sieci przesyłowej, podlegającej zatwierdzeniu przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki.

Mapa 1. Plan istniejących sieci przesyłowych PSE.

Źródło: Plan istniejącej sieci przesyłowej PSE, https://www.pse.pl/obszary-dzialalnosci/krajowy-system-elektroenergetyczny/plan-sieci-elektroenergetycznej-najwyzszych-napiec/istniejaca [dostęp: 1.07.2023].

[2] I. Waszak, *Elektroenergetyka w zarysie. Przesył i rozdział energii elektrycznej*, Łódź 2010, ss. 108-130.

Rys. 1. Długość linii napowietrznych w przeliczeniu na jeden tor w kilometrach.

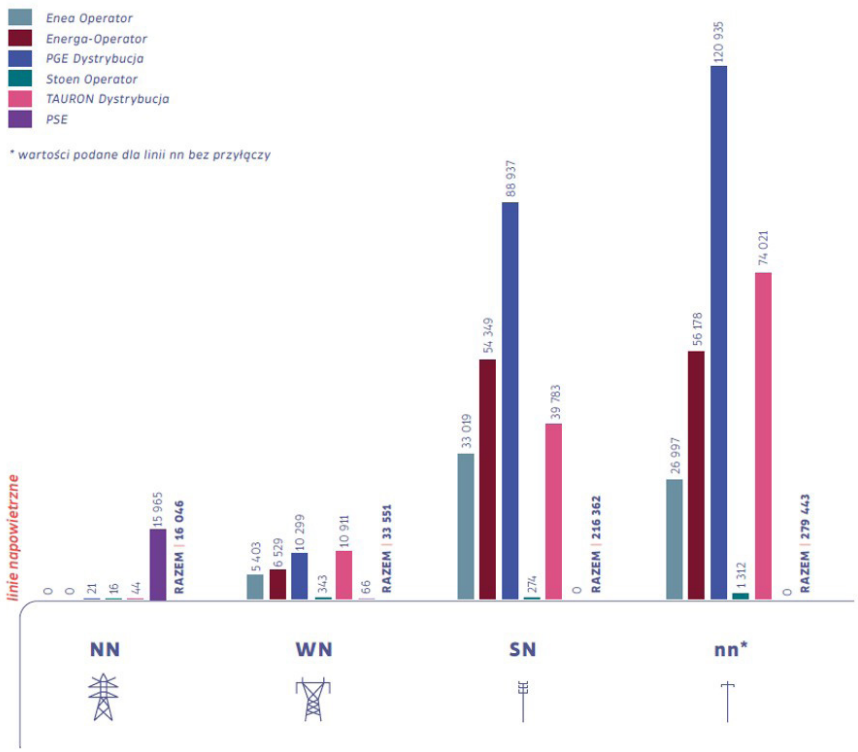

Źródło: Raport PTPiREE za 2022 r., Energetyka Dystrybucja Przesył, 2023, s. 82.

3. RAMY PRAWNE SYTUACJI AWARYJNYCH I USŁUGI ODBUDOWY

Określone i zdefiniowane uprzednio bezpieczeństwo energetyczne z art. 3 pkt 16 prawa energetycznego[3] wymaga przeciwdziałaniu wystąpieniu sytuacji awaryjnych, w tym w szczególności awarii systemowych, tj. takich które spełniają definicję sytuacji kryzysowej z ustawy o zarządzaniu kryzysowym[4]. Art. 3 pkt 1 zk definiuje sytuacje kryzysową jako *sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków*.

[3] Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. z 2022 r. poz. 1385).
[4] Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122) (dalej jako: „zk").

Takie unormowanie sytuacji kryzysowej w nomenklaturze technicznej może obejmować, prócz rozległej (całkowitej) awarii zasilania – tzw. „blackout", polegającej na utracie napięcia w sieci KSE na znacznym obszarze, zarówno awarię sieciową – określaną jako wyłączenie z ruchu części KSE odpowiadającej do 5% bieżącego zapotrzebowania na moc, awarię systemową – określaną jako zdarzenie powodujące wyłączenie z ruchu części KSE odpowiadającej powyżej 5% bieżącego zapotrzebowania na moc, jak również deficyt mocy w szczególnych okolicznościach.

Sytuacje awaryjne wyżej wskazane sklasyfikowano wedle przyczyn oraz typów z podziałem na skalę oddziaływania na stabilność KSE w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego[5]. Jednocześnie monitorowanie ryzyka wystąpienia zagrożeń mogących spowodować awarie powierzono Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki[6], sprawującemu nadzór nad rynkiem.

Uwzględniając problematykę usługi odbudowy do sytuacji awaryjnych oraz otoczenia prawnego należy wskazać na szereg regulacji prawnych Unii Europejskiej dot. wspólnotowego prawa energetycznego i ujednoliconych procedur.

Poza naczelnymi aktami poruszającymi kwestie działania rynku energii UE, czy całymi pakietami legislacyjnymi jak Zielony Ład, Fit for 55 i REPowerEU[7], za kluczowe uznać wypada rozporządzenie ustanawiające wytyczne dotyczące pracy systemu przesyłowego energii elektrycznej[8], a także rozporządzenie w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń w sektorze energii elektrycznej[9]. Jednakże najistotniejszy z punktu widzenia usługi odbudowy jest rozporządzenie ustanawiające kodeks sieci dotyczący stanu zagrożenia i stanu odbudowy systemów elektroenergetycznych[10], bowiem stanowi bezpośrednią

[5] Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego [dostęp: 1.07.2023]; Kwestie dot. sytuacji awaryjnych ujęto w Części A na s. 27.

[6] Tamże, część B s. 20.

[7] M. Gronowski, *Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście Pakietu „Fit for 55"*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

[8] Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/1485 z dnia 2 sierpnia 2017 r. ustanawiające wytyczne dotyczące pracy systemu przesyłowego energii elektrycznej (Dz. U. UE. L. z 2017 r. Nr 220, z późn. zm.).

[9] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/941 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń w sektorze energii elektrycznej i uchylające dyrektywę 2005/89/WE (Dz. U. UE. L. z 2019 r. Nr 158).

[10] Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/2196 z dnia 24 listopada 2017 r. ustanawiające kodeks sieci dotyczący stanu zagrożenia i stanu odbudowy systemów elektroenergetycznych (Dz. U. UE. L. z 2017 r. Nr 312, str. 54 z późn. zm.) (dalej jako: „rozporządzenie ustanawiające kodeks sieci").

podstawę zawierania umów o świadczenie usługi odbudowy KSE. Art. 4 ust. 4 ww. rozporządzenia daje możliwość określenia usługi odbudowy jako zawieranej w formie umowy między danym podmiotem a operatorem sieci przesyłowych lub jako obowiązku nałożonego ramami obowiązującego prawa. Zawieranie umów na usługę odbudowy musi się więc odbywać w Polsce w oparciu o warunki działania w charakterze dostawców usług w zakresie odbudowy, które stanowią dokument wydawany przez PSE dla ujednolicenia stosunków z podmiotami uczestniczącymi w KSE.

Warto jednak zwrócić uwagę, że wszystkie trzy wymienione rozporządzenia stanowią kompleksową regulację zagadnień zw. z przeciwdziałaniem awaryjności systemu za pomocą m.in. ujednolicania podejścia operatorów sieci przesyłowych i dystrybucyjnych do awarii, kontroli przepływu energii, niwelowania skutków wyłączeń, czy przywracania systemu do pracy.

4. USŁUGA ODBUDOWY KSE

Dokonując omówienia usługi odbudowy systemu wypada zwrócić uwagę na aspekt techniczny. Odbudowa obejmuje szereg różnych działań mających na celu przywrócenie zasilania w sytuacjach kryzysowych, które dzielą się ze względu na moment i sposób ich stosowania, stosowane rozwiązania, czy podmioty realizujące. Odbudowa koncentruje się więc na wdrożeniu planu odbudowy oraz procedurach ponownego podawania napięcia z art. 26 rozporządzenia ustanawiającego kodeks sieci.

Z uwagi na kompleksowość materii dot. stabilności działania systemu, którego elementem jest odbudowa, trzeba podkreślić, że składa się na nią w szerszym zakresie także obrona bezpośrednio poprzedzająca ewentualną awarię i odbudowę *sensu stricto*, a jej skuteczność może wpływać na skalę tych ostatnich.

W tym szerszym zakresie należy ujmować zatem bieżącą pracę operatora sieci przesyłowych, współpracujących z nim operatorów sieci dystrybucyjnych, wytwórców oraz URE. Każdy z podmiotów uczestniczy w bieżącym monitorowaniu i diagnostyce, dokonując analizy stanu sieci i identyfikując potencjalne zagrożenia, ale również podejmując reakcje celem minimalizacji skutków w koordynacji z pozostałymi podmiotami. Wykonując poszczególne zadania wykorzystuje się technologie począwszy od technicznych dot. sieci jak inteligentne systemy pomiarowe, czy sensory składające się na *smart*

grid[11], systemy typu SCADA do zdalnego nadzoru i sterowania[12], przez systemy zarządzania energią, mikrosieci lokalne i zasilanie awaryjne oparte np. na generatorach diesla, systemy wspierające integrację źródeł jak np. magazyny energii[13], a kończąc na złożonych algorytmach i systemach informatycznych służących prognozowaniu ryzyk i przeciążenia.

Ze strony PSE poza koordynacją i synchronizacją działań do form odbudowy można zaliczyć, poza stałą regulacją i ewentualnym redysponowaniem mocy, utrzymywanie rezerwy mocy w dodatkowych zasobach energetycznych, zarządzanie popytem, jak też wydawanie dyspozycji jednostkom wytwórczym. Szerokie rozumienie odbudowy można właściwie określić, zgodnie z rozporządzeniem ustanawiającym kodeks sieci jako działania skoordynowane w zakresie obrony i odbudowy, jako skorelowane ze sobą wąskie ujęcia przeciwdziałania i zwalczania awarii.

Odnosząc się do *sensu stricte* definiowanej odbudowy po zaistniałej sytuacji awaryjnej można wskazać na kilka sposobów technicznych ją realizujących. Wśród nich można zwrócić szczególną uwagę na parę sposobów przywracania systemu.

Jednym z nich, pozornie najłatwiejszym, jest samorozruch (samostart) jednostki wytwórczej polegający na zdolności do automatycznego (przy wykorzystaniu własnej infrastruktury i źródła wytwórczego) uruchomienia po awarii zasilania bez potrzeby zewnętrznego źródła. Teoretycznie rzecz biorąc zdolne do samorozruchu są obok elektrowni wodnych, wiatrowych, są także elektrownie konwencjonalne[14], aczkolwiek wiele z nich nie jest zdolna, ani przystosowana do pracy na potrzeby własne i nie mają możliwości pracy w układzie wyspowym[15]. Co więcej wystąpienie sytuacji awaryjnej w postaci zaniku napięcia, jak też próba przestawienia pracy na potrzeby własne

[11] A. Ożadowicz, Z. Mikoś, J. Grela, *Zintegrowane zdalne systemy pomiaru zużycia i jakości energii elektrycznej – technologiczne case study platformy Smart Metering*, „Napęd i Sterowanie" 2014, Nr 6, ss. 109-113.

[12] R. Harańczyk, *Zastosowanie systemów SCADA w zarządzaniu zakładem produkcyjnym*, „Utrzymanie Ruchu" 2019, Nr 1, ss. 13-17.

[13] M. Gronowski, *Regulacja prawna magazynów energii elektrycznej wobec potrzeb transformacji energetycznej Polski*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023, ss. 89-103.

[14] K. Sroka, I. Grządzielski, A. Kurzyński, *Duża elektrociepłownia miejska w procesach obrony i restytucji krajowego systemu elektroenergetycznego*, „Przegląd Elektrotechniczny" 2016, Nr 10, ss. 183-184.

[15] M. Szymanek, *Praca elektrociepłowni miejskiej w warunkach awarii katastrofalnej na przykładzie wybranego obiektu dużej mocy*, „Prace Instytutu Elektrotechniki" 2012, zeszyt 260, s. 78.

zakończona niepowodzeniem może powodować uszkodzenie urządzeń technicznych wykluczając w praktyce możliwość samostartu[16].

Rys. 2. Schemat działania w sytuacji wystąpienia awarii w KSE.

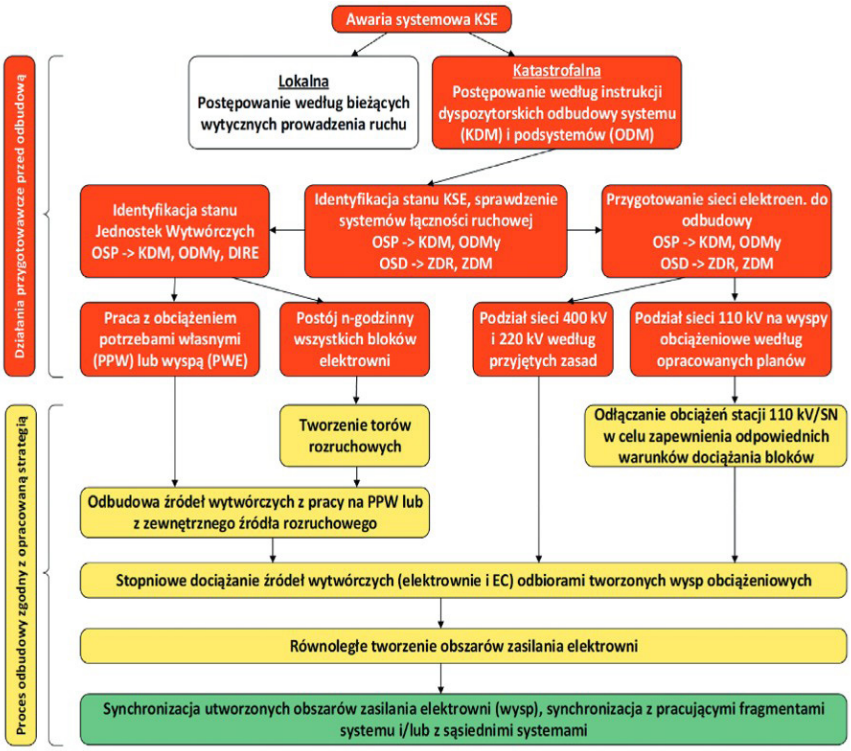

Źródło: Z. Lubośny, M. Łosiński, *Hydro Power Plant in the Process of Voltage Control in the Electric Power System and the System Restoration*, „Acta Energetica" 2019, Nr 3/40, s. 40.

Za najczęściej stosowany i bezpieczny przykład odbudowy może posłużyć szeroki zakres zewnętrznego podawania napięcia przy użyciu generatorów, innych jednostek wytwórczych zdolnych do pracy lub przy wykorzystaniu systemów wsparcia takich jak magazyny energii dla ponownego uruchomienia elektrowni działających w podstawie.

By nie poruszać nadmiernie szczegółowych kwestii technicznych wykraczających poza charakter pracy, warto odnieść się choćby skrótowo do wykorzystania w procesie odbudowy KSE elektrownie wodne, które z uwagi na specyfikę swojego działania i opieranie się o odnawialny zasób wodny zachowują zdolność do samostartu w każdej sytuacji, by w dalszej części podkreślić

[16] Tamże, s. 76.

również wykorzystanie systemów wsparcia, takich jak magazyny energii oraz wirtualne elektrownie.

Elektrownie wodne stanowią modelowe wręcz zastosowanie zewnętrznej restytucji systemu. W szczególności duże elektrownie wodne mogą być wykorzystywane jako stałe i niezawodne źródło rozruchu elektrowni konwencjonalnych, nawet do bezpośredniego załączania napędów o dużych mocach[17]. Niewątpliwą zaletą, która niejako wysoko pozycjonuje elektrownie wodne w zbiorze możliwych źródeł zewnętrznego zasilania jest cecha el. wodnych, wedle której posiadają zdolność do pracy z małym obciążeniem mocą czynną i dużą bierną[18].

Spośród zewnętrznych form zasilania warto przytoczyć także te, które stanowią nowe technologicznie rozwiązania i zyskują nie tylko popularność, ale zaczynają być immanentnymi elementami transformacji energetycznej. Istotną rolę w planie odbudowy KSE mogą zacząć odgrywać magazyny energii, w tym wielkoskalowe (lub małe w rozproszonych wyspach energetycznych) magazyny energii elektrycznej w miarę jak ich moc zainstalowana w systemie zacznie się zwiększać. Magazyny mogą zyskać potencjał stania się infrastrukturą wspierającą mniejsze jednostki wytwórcze w odbudowie.

Interesującym rozwiązaniem wspomagania systemu może być także technologia wirtualnych elektrowni (VPP), wspierająca i koordynująca odbudowę w mikroskali systemu, przede wszystkim w obszarze energetyki rozproszonej w ramach wspólnot energetycznych. Wirtualna elektrownia agregując dane z wybranego obszaru działania źródeł rozproszonych zarządza, czy steruje popytem konkretnej wspólnoty energetycznej lub na pewnym obszarze geograficznym, aby przeciwdziałać przeciążeniom, a zarazem by optymalizować ich prace[19]. Wirtualne elektrownie mogą przy tym sterować wielkością mocy czynnej[20].

---

[17] I. Grządzielski i in., *Próba systemowa uruchomienia bloku cieplnego w Elektrowni Turów jako weryfikacja możliwości wykorzystania Elektrowni Wodnej Dychów w procesie restytucji KSE*, „Przegląd Elektrotechniczny" 2019, Nr 2, s. 34.

[18] Z. Lubośny, M. Łosiński, *Hydro Power…*, s. 43.

[19] R. Magulski, *Koncepcja funkcjonowania wirtualnej elektrowni integrującej rozproszone źródła energii jako dostawcy usług systemowych*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej" 2017, Nr 53, ss. 145-146.

20 Tamże, s. 145.

Rys. 3. Ilustracja funkcjonowania wirtualnej elektrowni.

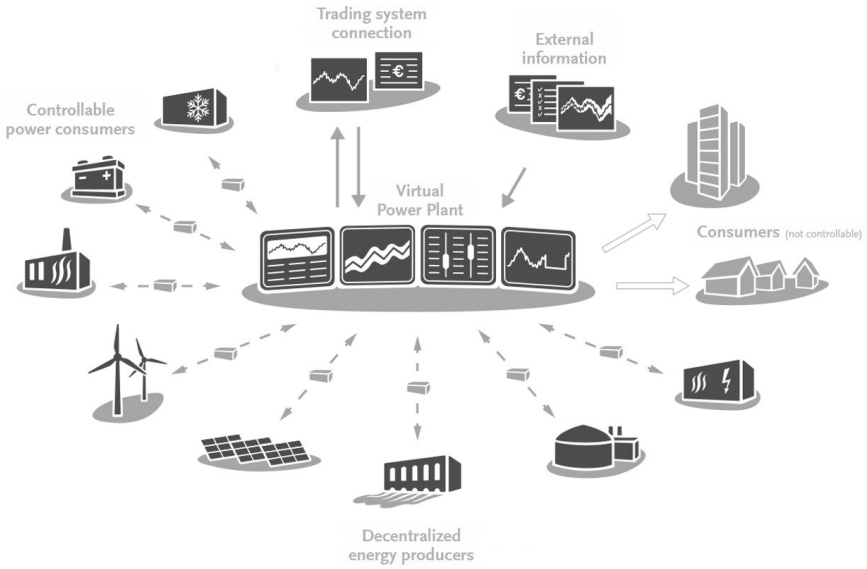

Źródło: Blog Energy Systems Integration Group, https://www.esig.energy/blog-virtual-power-plants-vpp-applications-for-power-system-management-example-germany/ [dostęp: 1.07.2023].

5. UMOWA O ŚWIADCZENIE USŁUGI ODBUDOWY

Powyższe metody podawania napięcia do jednostek objętych sytuacją kryzysową (awarią sieciową lub systemową) realizowane są na podstawie umowy o świadczenie usługi odbudowy KSE zawieranej pomiędzy dostawcą usługi (jednostką wytwórczą) a PSE. Jak wspomniano umowa ta jest zawierana na podstawie rozporządzenia ustanawiającego kodeks sieci a w oparciu o warunki działania w charakterze dostawców usług w zakresie odbudowy wydawane przez PSE.

Stosownie do warunków PSE formułuje wymogi formalne zawierania umowy, za jedne z najistotniejszych uznać wypada następujące:

- zgodnie z prawem o zamówieniach publicznych;
- na okresy wieloletnie;
- z uzasadnieniem bieżących wymogów technicznych zapewniających bezpieczeństwo pracy KSE;
- posiadanie umowy o świadczenie usług dystrybucji energii elektrycznej lub umowy o przesyłanie energii elektrycznej po stronie dostawcy (jednostki wytwórczej);

- posiadanie jednostki wytwórczej zapewniającej autonomiczny rozruch w sytuacji całkowitego zaniku napięcia;
- zdolność dostawcy do regulacji częstotliwości i napięcia przez moduł wytwarzania energii;
- regulacje parametrów układu wydzielonego po stronie dostawcy w ramach obrębu modułu wytwarzania energii i zakładu wytwarzania lub podczas podania napięcia na ciąg rozruchowy lub podczas pracy w układzie wyspowym;
- posiadanie przez dostawcę modułu wytwarzania energii zdolnej do samorozruchu i podania napięcia w ciągu 180 minut od wydania polecenia przez PSE;
- zapewnienie zaplecza technicznego i organizacyjnego pozwalającego dostawcy na rozruch i podanie napięcia w ciągu 60 minut w przypadku wytwarzania energii ze źródeł konwencjonalnych lub 15 minut w przypadku wytwarzania energii z elektrowni wodnych;
- zobowiązanie do wzajemnej konserwacji systemu telemechaniki i eksploatowanych sieci telekomunikacyjnych;
- warunek wypłaty wynagrodzenia dostawcy uzależniony od faktycznej zdolności do świadczenia usługi.

Uznać wypada, że powyższe elementy konieczne umowy o świadczenie usługi odbudowy wyliczone w warunkach PSE odpowiadają wymogom nałożonym przez rozporządzenie ustanawiające kodeks sieci. Ten bowiem w sposób znacznie ogólniejszy we wspomnianym już art. 4 ust. 4 nakłada obowiązek na OSP dookreślenia konkretnych wymogów w zakresie:

1. cech charakterystycznych usługi;
2. możliwości i warunków agregacji;
3. docelowych rozkładów geograficznych źródeł zasilania zdolnych do samorozruchu.

6. PODSUMOWANIE

Analiza ram prawnych, podstawowych kwestii związanych z odbudową systemu oraz umową o świadczenie usługi odbudowy, poszerzona o zarys KSE pozwala na skonstatowanie o istotnym wpływie odbudowy na bezpieczeństwo krajowego, ale i unijnego systemu elektroenergetycznego. Usługa wprowadzona unijnym rozporządzeniem nie tylko ujednolica na terenie UE ramy

procedowania wychodzenia z sytuacji kryzysowych, ale też zakres obowiązków i odpowiedzialność poszczególnych podmiotów.

Należy zauważyć, iż odbudowa z rozporządzenia ustanawiającego kodeks sieci reguluje szereg działań technicznych nadając im konkretny sposób, schemat postępowania w ramach kształtu umowy o świadczenie usług odbudowy. PSE zatem jako podmiot odpowiedzialny za sprawne i stabilne funkcjonowanie KSE, a więc za istotny element podtrzymujący bezpieczeństwo energetyczne w ogóle, otrzymał na podstawie omawianego rozporządzenia instrument w postaci warunków działania w charakterze dostawcy usług, dzięki któremu może skuteczniej, optymalniej koordynować jednostki wytwórcze i gwarantować zabezpieczenie możliwości automatycznego rozruchu po awarii systemowej.

Usługę odbudowy oraz sposób jej regulacji ocenić należy pozytywnie, tak w zakresie nie ograniczania możliwości technicznych (poprzez definiowanie) mogących być wykorzystanymi przez dostawców, jak również co do wprowadzenia jej na poziomie prawodawstwa unijnego realizując globalne założenia wspólnotowego sektora energetycznego.

Niejako na marginesie na szczególną uwagę zasługuje stosunkowo łatwa zmiana warunków PSE w ramach dyspozycji rozporządzenia, zapewniająca elastyczność dopuszczania dostępnych rozwiązań technicznych opartych na rozwijanych nowych technologiach do odbudowy KSE.

Korzystne z punktu widzenia regulacji wydaje się także intencja prawodawcy oraz skutek w postaci wyposażenia operatora sieci przesyłowych w większy wpływ faktyczny na realizację planu na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowej, poprzez aktywizację (w pewnym sensie) podmiotów wytwórczych we współdziałaniu w sytuacji konieczności odbudowy.

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

Gronowski M., *Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście Pakietu „Fit for 55”*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

Gronowski M., *Regulacja prawna magazynów energii elektrycznej wobec potrzeb transformacji energetycznej Polski* [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

Grządzielski I. i in., *Próba systemowa uruchomienia bloku cieplnego w Elektrowni Turów jako weryfikacja możliwości wykorzystania Elektrowni Wodnej Dychów w procesie restytucji KSE*, „Przegląd Elektrotechniczny" 2019, Nr 2.

Harańczyk R., *Zastosowanie systemów SCADA w zarządzaniu zakładem produkcyjnym*, „Utrzymanie Ruchu" 2019, Nr 1.

Lubośny Z., Łosiński M., *Hydro Power Plant in the Process of Voltage Control in the Electric Power System and the System Restoration*, „Acta Energetica" 2019, Nr 3/40.

Magulski R., *Koncepcja funkcjonowania wirtualnej elektrowni integrującej rozproszone źródła energii jako dostawcy usług systemowych*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej" 2017, Nr 53.

Ożadowicz A., Mikoś Z., Grela J., *Zintegrowane zdalne systemy pomiaru zużycia i jakości energii elektrycznej – technologiczne case study platformy Smart Metering*, „Napęd i Sterowanie" 2014, Nr 6.

Plewa E., *Współpraca energetyczna w ramach inicjatywy Trójmorza*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

Sroka K., Grządzielski I., Kurzyński A., *Duża elektrociepłownia miejska w procesach obrony i restytucji krajowego systemu elektroenergetycznego*, „Przegląd Elektrotechniczny" 2016, Nr 10.

Szymanek M., *Praca elektrociepłowni miejskiej w warunkach awarii katastrofalnej na przykładzie wybranego obiektu dużej mocy*, „Prace Instytutu Elektrotechniki" 2012, zeszyt 260.

Waszak I., *Elektroenergetyka w zarysie. Przesył i rozdział energii elektrycznej*, Łódź 2010.

Źródła internetowe:

Plan istniejącej sieci przesyłowej PSE, https://www.pse.pl/obszary-dzialalnosci/krajowy-system-elektroenergetyczny/plan-sieci-elektroenergetycznej-najwyzszych-napiec/istniejaca [dostęp: 1.07.2023].

Informacje o systemie, https://www.pse.pl/obszary-dzialalnosci/krajowy-system-elektroenergetyczny/informacje-o-systemie/ [dostęp: 1.07.2023].

Blog Energy Systems Integration Group, https://www.esig.energy/blog-virtual-power-plants-vpp-applications-for-power-system-management-example-germany/ [dostęp: 1.07.2023].

Akty prawne:

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/941 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń w sektorze energii elektrycznej i uchylające dyrektywę 2005/89/WE (Dz. U. UE. L. z 2019 r. Nr 158).

Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/1485 z dnia 2 sierpnia 2017 r. ustanawiające wytyczne dotyczące pracy systemu przesyłowego energii elektrycznej (Dz. U. UE. L. z 2017 r. Nr 220, z późn. zm.).

Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/2196 z dnia 24 listopada 2017 r. ustanawiające kodeks sieci dotyczący stanu zagrożenia i stanu odbudowy systemów elektroenergetycznych (Dz. U. UE. L. z 2017 r. Nr 312, str. 54 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. z 2022 r. poz. 1385).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122).

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego [dostęp: 1.07.2023].

Raporty:

Raport PTPiREE za 2022 r., *Energetyka Dystrybucja Przesył*, 2023.

THE NATIONAL ELECTRICITY SYSTEM RECONSTRUCTION SERVICE AS AN ELEMENT OF ENERGY SECURITY

Abstract: This thesis concerns an analysis of the reconstruction service of the electricity system within the National Electricity System. The aim of the study is to conduct an examination of the reconstruction service as an element ensuring the improvement of energy security within the meaning of the Polish energy law. Addressing the issue required defining energy security, outlining the specifics of the National Power System, presenting the framework and legal basis of the reconstruction service and the ways and possibilities of conducting reconstruction. The necessary elements of a contract for the provision of the NPS reconstruction service were also analysed. The observations made allowed the conclusion of a favourable model for the regulation of the restoration service and the process of its coordination by the transmission grid operator.

Keywords: restoration service, electricity system, emergency situation, energy security.

MARCIN GRONOWSKI
UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
ORCID: 0000-0002-6052-5832

REGULACJA PRAWNA MAGAZYNÓW ENERGII ELEKTRYCZNEJ WOBEC POTRZEB TRANSFORMACJI ENERGETYCZNEJ POLSKI

Abstrakt: Rozdział porusza kwestie związane z problematyką regulacji prawnej magazynów energii elektrycznej w Polsce, podejmując zarazem ich umiejscowienie i ocenę w kontekście potrzeb sektora elektroenergetycznego. W pracy niniejszej podjęto się przedstawienia otoczenia regulacyjnego, nakreślenia sytuacji polskiego sektora elektroenergetycznego w procesie transformacji z uwzględnieniem potrzeb magazynowania energii, by następnie dokonać omówienia zagadnień definicyjnych magazynów energii i energii elektrycznej, a także kwestii magazynowania. Przedstawiono problematykę rejestrów energii elektrycznej, koncesjonowania działalności gospodarczej prowadzonej w obszarze magazynowania energii oraz utrudnień prawnych w procesie instalacji na gruncie prawa budowlanego. Pracę kończą wnioski *de lege lata* poddające ocenie obecne regulacje oraz *de lege ferenda* postulujące uproszczenie procedur budowlanych dla magazynów energii elektrycznej z podziałem na rozróżnienie ze względu na łączną moc zainstalowaną. Nadto wysunięto potrzebę doprecyzowania prawa energetycznego w zakresie możliwości magazynowania energii off-gridowo.

Słowa kluczowe: magazyn energii elektrycznej, transformacja energetyczna, regulacja sektora elektroenergetycznego, prawo energetyczne.

1. WPROWADZENIE

Poddając analizie kwestie dotyczącą regulacji prawnych magazynów energii elektrycznej w Polsce wypada odnieść się – prócz zagadnień normatywnych – do ogólnych problemów transformacji energetycznej polskiego systemu elektroenergetycznego[1] dla zapewnienia właściwego kontekstu oceny przepisów prawa.

Ponadto przedstawienie ewentualnych wniosków wymaga uchwycenia punktu odniesienia, kreującego model, do którego prawo winno się dostosować. Rozważając bowiem wybrane zagadnienia prawne należy rozpatrywać je w ujęciu szerszych potrzeb społecznych, gospodarczych, czy sektorowych. W rozpatrywanym ujęciu przede wszystkich kwestii klimatycznych oraz transformacji energetycznej.

Zatem zarysowując generalne założenia niniejszej pracy należy w pierwszej kolejności podkreślić wielość aktów prawnych dotyczących transformacji energetycznej na szczeblu unijnym i krajowym, by następnie dokonać ich omówienia. Następnie przedstawiona zostanie skrótowo, w minimalnym zakresie, bieżąca sytuacja polskiego systemu elektroenergetycznego, aby wykazać wzajemne zależności pomiędzy problemami transformacji energetycznej a wymogami i celami prawnymi.

Powyższa analiza ma na celu identyfikacje kluczowych zagadnień problemowych związanych z regulacją magazynu energii elektrycznej w polskim ustawodawstwie. W szczególności w kontekście regulacji unijnych, potrzeb systemu elektroenergetycznego oraz czynników wydłużających jego instalację i proces zwiększania efektywności energetycznej – procedurę uzyskania pozwolenia na budowę. Poczynione ustalenia pozwolą na wysunięcie postulatów *de lege ferenda* oraz przedstawienia regulacji magazynów energii elektrycznej jako istotnego elementu prawa dot. transformacji energetycznej.

Tytułem wstępu wymaga jeszcze wyjaśnienia, że praca koncentruje się na magazynach energii elektrycznej z uwagi na ich zapotrzebowanie, specyfikę i względną szybkość budowy w porównaniu do innych form magazynowania energii. Z tego też względu dla łatwości przekazu w dalszej części pojęcia magazyn energii elektrycznej oraz magazyn energii stosowane są zamiennie, gdzie

[1] System elektroenergetyczny rozumiany jest zgodnie z powszechnie przyjętymi stanowiskami literatury fachowej jako zespół urządzeń przeznaczonych do wytwarzania, przesyłu i rozdziału energii elektrycznej, służącego do realizacji procesu dostaw energii elektrycznej – zgodnie z definicją zawartą w I. Wasiak, *Elektroenergetyka w zarysie. Przesył i rozdział energii elektrycznej,* Łódź 2010, s. 12; W tym rozumieniu system elektroenergetyczny odpowiada kwalifikacji sektora elektroenergetycznego – podsektor sektora energetycznego.

pozwala na to kontekst. Wyraźne rozróżnienie następuje przy przytaczanych danych źródłowych oraz od fragmentu poruszającego kwestie definicyjne. Ilekroć natomiast mowa o ogólnych właściwościach oraz potrzebach z punktu widzenia systemu elektroenergetycznego odnieść to należy do wszystkich magazynów energii.

2. OTOCZENIE REGULACYJNE

Prawo energetyczne jako zakres normatywny odnoszący się do całości i poszczególnych elementów sektora elektroenergetycznego, szerzej do sektora energetycznego stanowi szczególną, kompleksową gałąź prawa. Za najistotniejsze cele, które uzasadniają zdaniem przedstawicieli doktryny wydzielenie prawa energetycznego jako kompleksowej gałęzi prawa, uważa się: zapewnienie stałych dostaw energii elektrycznej, spełnienie kryteriów efektywności ekonomicznej – odpowiednie zarządzanie zapotrzebowaniem, ochrona praw konsumentów, zagwarantowanie stabilności pracy systemu, a także ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu[2].

Tak ujęte cele różnicujące dział prawa energetycznego zarazem stanowią odbicie celów ustawowych wskazanych w art. 1 ust. 2 ustawy prawo energetyczne[3], jak i spełniają wymogi uznania ich za zasady zw. z podziałem gałęziowym prawa wyodrębniające dany zakres przedmiotowy zasad poszczególnych aktów prawnych w spójny podsystem prawa – gałąź[4].

Skrótowo przedstawione kwestie wydzielenia prawa energetycznego jako kompleksowej gałęzi prawa pozwala tym łatwiej zobrazować wielość i złożoność aktów prawnych dotyczących regulacji magazynów energii elektrycznej.

Jako bezpośrednio oddziałujące na problematykę magazynowania energii należy wymienić przede wszystkim krajowe akty prawne. W szczególności wspomnianą już ustawę – prawo energetyczne, a ponadto ustawę o odnawialnych źródła energii[5], ustawa o rynku mocy[6]. Za istotne prawodawstwo wypada również uznać, z uwagi na poruszaną tematykę, ustawę prawo budowlane[7]

---

[2] E. Kosiński, *Czy istnieje prawo energetyczne? Część 2: cele, prawne środki i początki rozwoju prawa energetycznego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji" 2022, Nr 129, ss. 82-83.

[3] Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2022 r. poz. 1385) (dalej jako: „pr. energ.").

[4] J. Helios, W. Jedlecka, *Wykładnia prawa Unii Europejskiej ze stanowiska teorii prawa*, Wrocław 2018, s. 143.

[5] Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2023 poz. 1436) (dalej jako: „uoze").

[6] Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy (Dz. U. z 2021 poz. 1854).

[7] Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 poz. 682) (dalej jako: „pr. bud.").

oraz rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie rejestru magazynów energii elektrycznej[8].

Na gruncie prawa Unii Europejskiej za kierunkową podstawę krajowego prawodawstwa wypada uznać dyrektywę w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych[9] i dyrektywę w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej[10].

Z uwagi na fakt, że przepisy unijne podlegają implementowaniu do krajowego ustawodawstwa nie będą przedmiotem dalszych dociekań, nie mniej warto mieć na uwadze zagadnienia związane z koniecznością odpowiedniego transponowania polityk klimatyczno-energetycznych. Te bowiem są przedstawiane przez Unię Europejską w formie kierunkowych programów lub tzw. pakietów aktów prawnych, jak w wypadku *Fit for 55*[11].

Wspomniane polityki klimatyczno-energetyczne UE, zawarte w wiodących programach jak Europejski Zielony Ład, czy RePowerEU, wyznaczają cele osiągnięcia neutralności klimatycznej dla całej wspólnoty, jak i pośrednio poszczególnych państw. Z tego względu krajowe dokumenty, stanowiące podstawę realizacji polityki energetycznej winny uwzględniać unijne cele, realizując zarazem ambitnie wytyczone kierunki rozwoju.

Podstawowymi z tego punktu widzenia dokumentami w polskim porządku są Polityka energetyczna Polski do 2040 r.[12] wydawane na podstawie art. 15a ust. 2 pr. energ. oraz Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 wydawany na podstawie i w ramach realizacji rozporządzenia UE w sprawie zarządzania unią energetyczną[13].

---

[8] Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 21 października 2021 r. w sprawie rejestru magazynów energii elektrycznej (Dz. U. 2021 poz. 2010).

[9] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Dz. Urz. UE L 328).

[10] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej oraz zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE (Dz. Urz. UE L 158/125).

[11] M. Gronowski, *Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście Pakietu „Fit for 55"*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej,* Łódź 2023, ss. 47-71.

[12] Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie polityki energetycznej państwa do 2040 r. (M.P. 2021 poz. 264).

[13] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2021/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 (Dz. Urz. UE L 328).

W tym miejscu, niejako na marginesie rozważań, choć warte podkreślenia jest, że polityka energetyczna i prawo energetyczne szeroko rozumiane są ze sobą ściśle powiązane i współzależne. Prawo energetyczne bowiem w art. 15a pr. energ. nakłada na odpowiednie organy obowiązek opracowywania, aktualizowania oraz ogłaszania polityki energetycznej rozumianej jako program sektorowy. Jednocześnie ustawa pr. energ. wyznacza cel i zasady polityki energetycznej, odpowiednio w art. 13 i art. 15. Sformułowana polityka, zakreślając konkretne kierunki rozwoju, inwestycji oraz działań do zrealizowania bezpośrednio w danym sektorze gospodarki i pośrednio w całej gospodarce, wymusza dla ich osiągnięcia dokonywania niejednokrotnie zmian prawnych. Mogą one polegać na konstruowaniu zupełnie nowych aktów prawnych, nowelizowaniu, czy upraszczaniu istniejących, w tym ustawy, na podstawie której opracowuje się politykę energetyczną. Choć obserwacja przytoczonej zależności mogłaby wydawać się oczywista, nie zawsze taka jest z perspektywy ustawodawcy, który traktując politykę i prawo energetyczne jako dwa różne byty nie wprowadza do obrotu prawnego stosownych oraz niezbędnych dla transformacji energetycznej zmian[14].

Rozważane zagadnienie dla dokładności ukazania powagi problemu regulacyjnego wymaga odesłania do bieżącej sytuacji w polskim systemie elektroenergetycznym pod kątem magazynów energii elektrycznej. Podejście takie wymusza nie tylko konieczność zapewnienia szerszej perspektywy, ale także powszechnie podzielane przekonanie literatury o nieaktualności Polityki energetycznej Polski do 2040 r. już w roku jej wydania[15].

3. POLSKI SYSTEM ELEKTROENERGETYCZNY W KONTEKŚCIE POTRZEBY MAGAZYNOWANIA ENERGII

Polska stoi przed wyzwaniem transformacji swojego systemu elektroenergetycznego w kierunku większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii i magazynów energii. Te ostatnie jawią się jako niezbędny instrument

[14] M. Gronowski, *Dekarbonizacja polskiej…*

[15] Stanowisko takie można wywnioskować zarówno z publikacji wydanych przed jak i po publikacji PEP2040, zob. poglądowo W. Jakóbik, J. Buzek, *Polski ślad na budowie wspólnej polityki energetycznej Unii Europejskiej: Z Jerzym Buzkiem rozmawia Wojciech Jakóbik*, „Sprawy Międzynarodowe" 2018, Tom 71, Nr 4, ss. 11-13; S. Kopeć, Ł. Lach, A. Spirydowicz, *Wpływ rozbudowy infrastruktury fotowoltaicznej na rozwój gospodarczy w Polsce – prognoza do 2040 r.*, „Energetyka Rozproszona" 2022, zeszyt 7, ss. 29-53; J. Majcher, *Strategia rozwoju kraju w „Polskiej polityce energetycznej do 2040 r." – o czym decydenci winni pamiętać*, „Wiadomości Elektrotechniczne" 2021, zeszyt 6.

dla zwiększenia elastyczności sieci, odroczenia w czasie części procesów modernizacyjnych (nie wykonalnych w krótkiej perspektywie), poprawy jakości energii elektrycznej, czerpania korzyści w oparciu o arbitraż cen, czy przede wszystkim dla bilansowania sieci dystrybucyjnych.

Poza wspomnianymi zaletami zastosowanie magazynów energii na szerszą skalę umożliwić może budowę lokalnych mikrosystemów wspierając kształtowanie tzw. wysp energetycznych[16], rozruch systemu elektroenergetycznego (poawaryjny), minimalizację zapotrzebowania na moc szczytową, zwiększenie możliwości przesyłowych systemu, czy świadczenie innych usług systemowych[17]. W krótkoterminowym jednak zastosowaniu przyrost mocy w magazynach energii powinien odciążyć operatorów systemów dystrybucyjnych poprzez zwiększenie możliwości przyłączeniowych nowych źródeł, co do których wydano decyzje odmowne na przeszło 51 GW w 2022 r.[18]

Uwzględniając zatem bieżącą strukturę polskiego segmentu wytwarzania za pierwsze półrocze 2023 r. w zestawieniu z historycznymi danymi dotyczącymi wzrostu udziału odnawialnych źródeł energii w krajowym miksie energetycznym oraz cechami i korzyściami magazynów energii skonstatować można o istnieniu ewidentnej potrzeby ich szerokiego wprowadzenia. Jest to kwestia wyłącznie obserwacji i obiektywnych potrzeb, pozbawiona ocenności poszczególnych technologii, czy rozwiązań, a uwzględniająca liczne potrzeby polskiego sektora.

Potrzeby w obszarze magazynowania energii wynikają zwłaszcza z porównań do szerszej perspektywy, jaką jest konieczność spełnienia unijnych celów klimatyczno-energetycznych. Realizacja bowiem celów wytyczonych przez Unię Europejską w postaci pełnego osiągnięcia zeroemisyjności wymaga, wedle szacunków Europejskiego Stowarzyszenia Magazynowania Energii, zainstalowania magazynów energii o łącznej mocy co najmniej 200 GW do 2030 r. W perspektywie natomiast do 2050 r. szacuje się osiągnięcie mocy magazynów energii co najmniej na poziomie 600 GW. Wynika więc z tego 14 GW średniorocznego przyrostu mocy magazynowej[19].

Warto przy tym zauważyć, że powyżej przytoczone dane liczbowe dotyczą wyłącznie tzw. bateryjnych magazynów energii.

---

[16] E.K. Hussain, P.R. Thies, J. Hardwick, P.M. Connor, M. Abusara, *Grid Island Transition Scenarios Assessment Through Network Reliability and Power Flow Analysis*, „Frontiers in Energy Research" 2021, vol. 8, ss. 1-17.

[17] K. Rafał, P. Grabowski, *Magazynowanie energii*, „ACADEMIA – magazyn Polskiej Akademii Nauk" 2021, Nr 1/65, s. 36.

[18] Dane portalu WysokieNapięcie.pl, https://wysokienapiecie.pl/86845-projekty-oze-odmowy-przylaczenia/ [dostęp: 1.07.2023].

[19] European Association for Storage of Energy, *Energy Storage Targets 2030 and 2050. Ensuring Europe's Energy Security in a Renewable Energy System,* 2022, ss. 20-24.

Wykres 1. Struktura polskiego segmentu wytwarzania za I półrocze 2023 r.

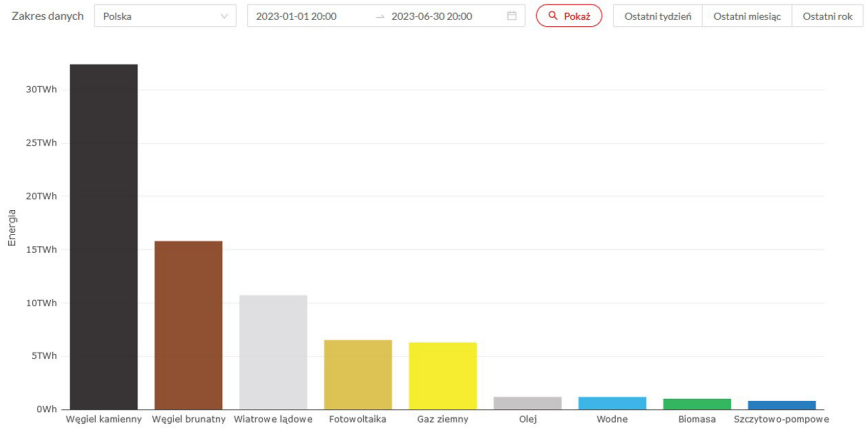

Źródło: Forum Energii, Forumetr: Dane struktury wytwarzania energii elektrycznej w Polsce w okresie 1.01.2023-30.06.2023, https://forumetr.forum-energii.eu/ [dostęp: 1.07.2023].

Wykres 2. Historyczne dane udziału poszczególnych źródeł energii w segmencie wytwarzania.

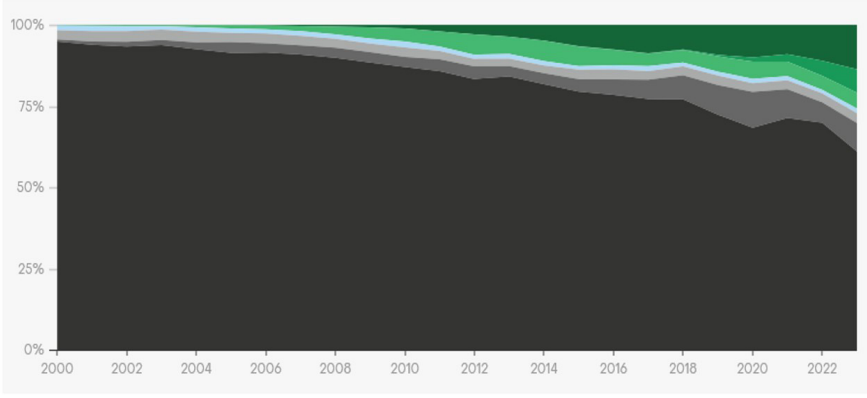

Źródło: Dane segmentu wytwarzania, Ember, https://ember-climate.org/pl/countries-and-regions/countries/polska/ [dostęp: 1.07.2023].

Wykres 3. Światowe zapotrzebowanie na magazyny energii do 2030 r. w scenariuszu zeroemisyjności.

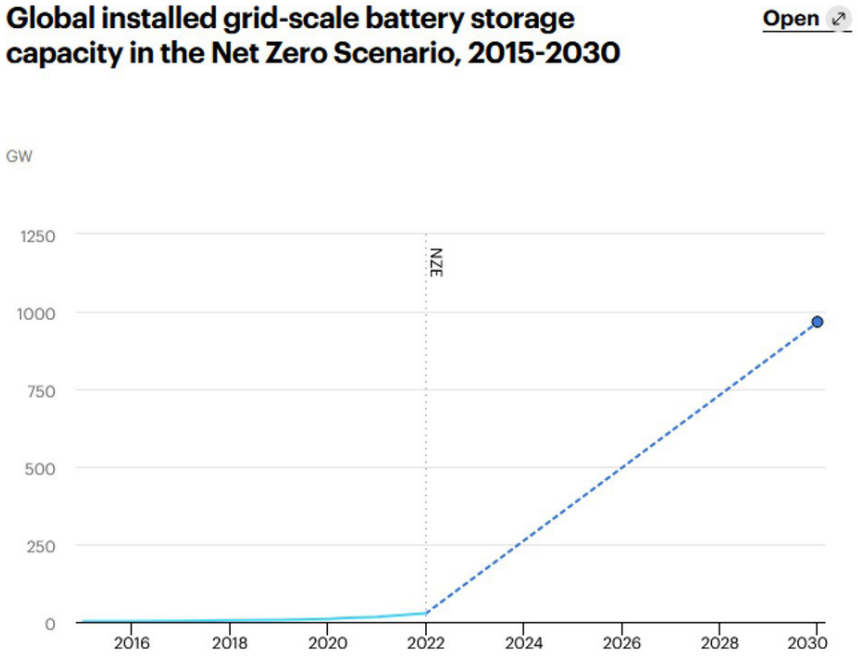

IEA, Global installed grid-scale battery storage capacity in the Net Zero Scenario, 2015-2030, IEA, Paris 2023, https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/global-installed-grid-scale-battery-storage-capacity-in-the-net-zero-scenario-2015-2030 [dostęp: 1.07.2023].

4. MAGAZYN ENERGII I MAGAZYN ENERGII ELEKTRYCZNEJ – KWESTIE DEFINICYJNE

Tak zakreślona sytuacja sektora elektroenergetycznego pozwala na przejście do omówienia problematyki normatywnej związanej z próbą realizacji celów klimatycznych oraz wyjściu naprzeciw potrzebą rynku. W pierwszej jednak kolejności niezbędne jest przedstawienie kwestii terminologicznej.

Z definicyjnego punktu widzenia istotne są art. 3 pkt 10k oraz pkt 10ka pr. energ. (do których odsyła art. 2 pkt 17 uoze) odnoszące się odpowiednio do magazynu energii elektrycznej oraz magazynu energii.

Tak dla przykładu art. 3 pkt 10k pr. energ. określa magazyn energii elektrycznej jako *instalację umożliwiającą magazynowanie energii elektrycznej i wprowadzenie jej do sieci elektroenergetycznej*. Z kolei art. 3 pkt 10ka pr. energ. natomiast określa magazyn energii jako *instalację umożliwiającą magazynowanie energii, w tym magazyn energii elektrycznej*.

Obie definicje zapewniają odpowiednią precyzję w sensie klasyfikacji danego typu magazynu energii do danej definicji prawnej. W ramach tego odpowiadają więc podstawowemu wymogowi odzwierciedlenia kwestii technicznych. Bowiem definicje te dopuszczają zastosowanie wszelkich typów znanych technologicznie magazynów energii:

- elektryczne, np. superkondensatory, magnetyczne magazyny energii;
- mechaniczne, np. wodne przepływowe, wodne szczytowo-pompowe, grawitacyjne, czy wykorzystujące koło zamachowe;
- cieplne;
- chemiczne, np. wodorowe;
- elektrochemiczne, np. przepływowe.

Wprowadzone ustawą terminologie nie dostarczają jednak zawsze takiej precyzji jak we wspomnianym kontekście. W zakresie magazynu energii z art. 3 pkt 10ka pr. energ. zastanawiająca jest możliwość następczego przetworzenia do energii elektrycznej i wprowadzenia do sieci. Jakkolwiek można to uznać za błahy problem teoretyczny, to już inny wymiar ma zagadnienie zw. z definicjami magazynowania energii elektrycznej i magazynowania energii z odpowiednio art. 3 pkt 59 i pkt 59a pr. energ. Odnoszą się one wyłącznie do sytuacji pobierania energii elektrycznej z sieci, wytwarzania energii elektrycznej przez jednostkę przyłączoną do sieci. Tymczasem poprzez sieci należy rozumieć, stosownie do art. 3 pkt 11 pr. energ., wyłącznie *instalacje połączone i współpracujące ze sobą, służące do przesyłania lub dystrybucji paliw lub energii, należące do przedsiębiorstwa energetycznego*. Zachodzi zatem problem, czy np. magazyn energii elektrycznej wraz z zasilającą go instalacją (fotowoltaiczną/wiatrową/biogazową/wodną) działającą off-gridowo (poza siecią) na użytek autonomicznego energetycznie zakładu lub gospodarstwa domowego „magazynuje" energię w rozumieniu pr. energ. (oraz czy w ogóle jest wówczas magazynem), skoro nie jest podłączony do sieci należącej do przedsiębiorstwa energetycznego. Mając na uwadze rozwój energetyki rozproszonej oraz tendencje rynku nie można wykluczyć powstania w praktyce powyżej zakreślonego problemu.

5. REJESTR MAGAZYNÓW ENERGII ELEKTRYCZNEJ

Pozostając na gruncie ustawy prawo energetyczne należy zwrócić uwagę na szereg zmian, które weszły w życie w lipcu 2021 r., a dot. digitalizacji sektora oraz wprowadzania transparentności na rynku i jego upraszczania.

W tym między innymi wprowadzono rejestr magazynów energii elektrycznej prowadzony przez operatora systemu elektroenergetycznego. Co ciekawe treść przepisu art. 43g ust. 1 pr. energ. – w myśl którego:

> Operator systemu elektroenergetycznego prowadzi, w postaci elektronicznej, rejestr magazynów energii elektrycznej przyłączonych do jego sieci, stanowiących jej część lub wchodzących w skład jednostki wytwórczej lub instalacji odbiorcy końcowego przyłączonej do jego sieci, zgodnie z wzorem określonym w przepisach wydanych na podstawie ust. 9

– wskazuje na rozproszenie i zdecentralizowanie prowadzenia rejestru. Ustawodawca bowiem decydując się na użycie sformułowania „operator systemu elektroenergetycznego" odsyła do operatora systemu przesyłowego lub właściwego operatora systemu dystrybucyjnego, w zależności od tego, czy magazyn podłączony jest do sieci przesyłowej (bezpośrednio, jako część jednostki wytwórczej lub w ramach instalacji odbiorcy końcowego), czy dystrybucyjnej.

Sam rejestr natomiast wymaga, stosownie do art. 43g ust. 3 pr. energ. dokonania wpisu ilekroć łączna moc zainstalowana magazynu energii elektrycznej przekroczy 50 kW. Co istotne rejestry magazynów energii elektrycznej prowadzone przez OSD i OSP są jawne i udostępniane przez operatorów na stronach internetowych, ponadto operator dokonuje wpisu obligatoryjnie. Wprowadzono także w ust. 6 dane jakie muszą być zawarte we wpisie rejestrowym, dzięki czemu możliwa jest łatwa weryfikacja podmiotu odpowiedzialnego za obsługę danego magazynu en. Elektr.

6. PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W ZAKRESIE MAGAZYNOWANIA ENERGII ELEKTRYCZNEJ

Obowiązek zgłoszenia do rejestru magazynu en. Elektr., o którym wspomniano, bez dalszych wymogów dotyczy magazynów do wolumenu łącznej mocy zainstalowanej nie przekraczającej 10 MW. Wniosek taki wynika z literalnego zestawienia przepisów art. 43g ust. 1 i 6 pr. energ. oraz art. 32 ust. 1 pkt 2 lit. a pr. energ., wyznaczającego górną granice, od której konieczne staje się także uzyskanie koncesji Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki na prowadzenie działalności gospodarczej w magazynowaniu energii elektrycznej.

Do wydawania koncesji w zakresie magazynowania stosuje się zasady z art. 33 pr. energ., mające na celu weryfikację spełniania wymogu dawania rękojmi, zasobów finansowych, kadrowych oraz gwarancję prawidłowego utrzymywania stanu, standardów i warunków technicznych i jakościowych.

7. PROBLEMATYKA ZAINSTALOWANIA MAGAZYNU ENERGII ELEKTRYCZNEJ

Przedstawiając problematykę magazynów energii elektrycznej nie sposób nie podjąć, choćby pokrótce, zagadnień prawa budowlanego.

Zgodnie z art. 28 ust. 1 pr. bud. wszelkie roboty budowlane można rozpocząć wyłącznie na podstawie wydanej decyzji o pozwoleniu na budowę, z wyjątkami przewidzianymi art. 29-31 pr. bud. Z punktu widzenia instalowania magazynu energii elektrycznej najistotniejszy wydaje się art. 29 przewidujący ułatwienia polegające na odstąpieniu na uzyskiwania pozwolenia na budowę na rzecz wymogu zgłoszenia lub zezwalającym na dokonanie robót budowlanych bez pozwolenia i bez zgłoszenia.

Na próżno jednak szukać w nim jakichkolwiek odniesień do magazynów energii elektrycznej, niezależnie od mocy, przepis niniejszy nie odnosi się do zwolnień z obowiązku uzyskania zgłoszenia lub choćby pozwolenia na budowę dla magazynów energii elektrycznej.

Brak jakiejkolwiek wzmianki jest tym bardziej zadziwiający i nasuwający wątpliwości nad spójnością oraz kompleksowością wprowadzanych przez ustawodawcę regulacji, że od wprowadzenia wymogu rejestracji magazynów powyżej pewnego progu mocowego doszło do parokrotnych zmian w ustawie prawo budowlane. Obecna treść art. 29 ust. 4 pkt 3 lit. c pr. bud. nie wymaga pozwolenia ani zgłoszenia na instalację *pomp ciepła, wolno stojących kolektorów słonecznych, urządzeń fotowoltaicznych o mocy zainstalowanej elektrycznej nie większej niż 50 kW* […], co w kontekście otoczenia regulacyjnego i potrzeb upraszczania procedur dla instalowania magazynów energii uznać należy za legislacyjne przeoczenie.

8. WNIOSKI

Poddając analizie całokształt przedstawionych zagadnień, ich kontekst w systemie elektroenergetycznym oraz problematykę z nimi związaną, należy skonstatować w pierwszej kolejności o niepełnym i niespójnym realizowaniu przez prawodawcę celów polityki klimatyczno-energetycznej UE. Brak jest dostatecznych uproszczeń prawnych umożliwiających rozwój magazynów energii elektrycznej w systemie, zwłaszcza w obszarze mikroinstalacji na użytek przydomowy.

Za największą wadę obecnych norm uznać wypada konieczność każdorazowego uzyskiwania decyzji o pozwoleniu na budowę przy instalacji

magazynu energii elektrycznej i to niezależnie od jego łącznej mocy zainstalowanej. W tym zakresie należy wysunąć postulować *de lege ferenda*, aby magazyny energii elektrycznej o łączne mocy nie większej niż 50 kW były wyjęte spod obowiązku uzyskiwania decyzji o pozwoleniu na budowę i zgłoszenia jako rozszerzenie art. 29 ust. 4 pkt 3 lit. c pr. budowlanego. Po pierwsze uzupełniałoby to treść przepisu o pominięte magazyny, gwarantując jego spójność, po drugie obejmowałoby mocą wszelkie instalacje prosumenckie, przydomowe i mikroprzedsiębiorców, a po trzecie zaś zapewniało zgodność z treścią art. 43g ust. 3 pr. energ., co do progu zgłoszenia magazynu do odpowiedniego operatora. Wydaje się, że przyjęcie takiego progu z zachowaniem obowiązku zgodności z wymaganiami ochrony przeciwpożarowej, a zarazem nie stanowiłoby wykorzystywania na użytek prowadzonej działalności gospodarczej w obszarze magazynowania energii.

Ewentualnie za rozwiązanie alternatywne, spełniające tożsame cele można by przyjąć wprowadzenie odpowiedniego progu łącznej mocy zainstalowanej magazynu energii elektrycznej nie wymagającego, ani pozwolenia, ani zgłoszenia, który odpowiadałby np. średniemu zapotrzebowaniu gospodarstwa domowego na magazynowanie, a zarazem wymóg dokonania zgłoszenia po przekroczeniu tego progu. Wówczas należałoby przyjąć podział na trzy kategorie, ze względu na moc i użytek magazynu energii elektrycznej, tj. mikro na użytek domowy (brak pozwolenia i zgłoszenia), mały (zgłoszenie), pozostałe o większej mocy (pozwolenie).

Potrzebę rozróżnienia na swego rodzaju kategorie ze względu na moc magazynu energii elektrycznej dostrzeżono w pr. energetycznym wprowadzając próg do zgłoszenia danej instalacji do rejestru właściwego operatora. Wprowadzenie oraz unormowanie rejestru magazynów energii elektrycznej ocenić należy pozytywnie, ponieważ umożliwia łatwą weryfikację istotniejszych (niż prosumenckie) instalacji w sieci, podmioty za nie odpowiedzialne, sprawność oraz lokalizację. Zapewnia to zatem transparentność, jawność oraz bieżący dostęp do danych.

Pozytywnie również trzeba ocenić wprowadzenie koncesjonowania na prowadzenie działalności gospodarczej w obszarze magazynowania energii elektrycznej po przekroczeniu łącznej mocy zainstalowanej 10 MW. Za ustawodawcą uznać należy, że jest to na tyle istotny dla sieci wolumen mocy magazynowania energii elektrycznej, który wymaga szczególnego zaplecza przedsiębiorcy w zakresie technicznym, finansowym oraz operacyjnym.

Ocena ogólnego bilansu norm prawnych dot. magazynów energii elektrycznej jest w zakresie pr. energetycznego zasadniczo pozytywna, natomiast

patrząc szerzej z punktu widzenia celów strategicznych polityki UE, wskazane normy pr. budowlanego w aktualnym brzmieniu stanowią istotne ryzyko utrudniające prowadzenie inwestycji na większą skalę. Ponadto, na koniec i na marginesie warto mieć też na uwadze perspektywę rozwoju i trendy sektorowe, które mogą wymagać w przyszłości zmiany dot. zasygnalizowanego problemu definicyjnego magazynowania energii i energii elektrycznej, w sposób aby definicje te nie wykluczały istnienia instalacji off-gridowej.

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

Gronowski M., *Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście Pakietu „Fit for 55"*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej,* Łódź 2023.

Gronowski M., *Usługa odbudowy krajowego systemu elektroenergetycznego jako element bezpieczeństwa energetycznego*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej,* Łódź 2023.

Helios J., Jedlecka W., *Wykładnia prawa Unii Europejskiej ze stanowiska teorii prawa,* Wrocław 2018.

Hussain E.K., Thies P.R., Hardwick J., Connor P.M., Abusara M., *Grid Island Transition Scenarios Assessment Through Network Reliability and Power Flow Analysis*, „Frontiers in Energy Research" 2021, vol. 8.

Jakóbik W., Buzek J., *Polski ślad na budowie wspólnej polityki energetycznej Unii Europejskiej: Z Jerzym Buzkiem rozmawia Wojciech Jakóbik*, „Sprawy Międzynarodowe" 2018, Tom 71, Nr 4.

Kopeć S., Lach Ł., Spirydowicz A., *Wpływ rozbudowy infrastruktury fotowoltaicznej na rozwój gospodarczy w Polsce – prognoza do 2040 r.*, „Energetyka Rozproszona" 2022, zeszyt 7.

Kosiński E., *Czy istnieje prawo energetyczne? Część 2: cele, prawne środki i początki rozwoju prawa energetycznego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji" 2022, Nr 129.

Majcher J., *Strategia rozwoju kraju w „Polskiej polityce energetycznej do 2040 r." – o czym decydenci winni pamiętać*, „Wiadomości Elektrotechniczne" 2021, zeszyt 6.

Plewa E., *Współpraca energetyczna w ramach inicjatywy Trójmorza*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

Rafał K., Grabowski P., *Magazynowanie energii*, „ACADEMIA – magazyn Polskiej Akademii Nauk" 2021, Nr 1/65.

Wasiak I., *Elektroenergetyka w zarysie. Przesył i rozdział energii elektrycznej*, Łódź 2010.

Źródła internetowe:

Dane segmentu wytwarzania, Ember, https://ember-climate.org/pl/countries-and-regions/countries/polska/ [dostęp: 1.07.2023].

Forumetr: Dane struktury wytwarzania energii elektrycznej w Polsce w okresie 1.01.2023-30.06.2023, Forum Energii, https://forumetr.forum-energii.eu/ [dostęp: 1.07.2023].

International Energy Agency, Global installed grid-scale battery storage capacity in the Net Zero Scenario, 2015-2030, IEA, https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/global-installed-grid-scale-battery-storage-capacity-in-the-net-zero-scenario-2015-2030 [dostęp: 1.07.2023].

Skłodowska M., Zasuń R., *Projekty OZE odbijają się od sieci. Odmowy przyłączenia pobiły rekord*, WysokieNapięcie.pl, https://wysokienapiecie.pl/86845- projekty-oze-odmowy-przylaczenia/ [dostęp: 1.07.2023].

Akty prawne:

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2021/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 (Dz. Urz. UE L 328).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Dz. Urz. UE L 328).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej oraz zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE (Dz. Urz. UE L 158/125).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 poz. 682).

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2022 r. poz. 1385).

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2023 poz. 1436).

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy (Dz. U. z 2021 poz. 1854).

Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 21 października 2021 r. w sprawie rejestru magazynów energii elektrycznej (Dz. U. 2021 poz. 2010).

Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie polityki energetycznej państwa do 2040 r. (M.P. 2021 poz. 264).

Raporty:

European Association for Storage of Energy, *Energy Storage Targets 2030 and 2050. Ensuring Europe's Energy Security in a Renewable Energy System,* 2022.

MARCIN GRONOWSKI

LEGAL REGULATION OF ELECTRICITY STORAGE TOWARDS THE NEEDS OF THE POLISH ENERGY TRANSITION

Abstract: The chapter addresses issues related to the legal regulation of electricity storage in Poland, while also addressing their placement and assessment in the context of the needs of the electricity sector. The thesis undertakes to present the regulatory environment, outline the situation of the Polish power sector in the transformation process taking into account the needs of energy storage, to be followed by a discussion of the definitional issues of energy and electricity storage, as well as storage issues. The problems of electricity registers, licensing of business activity in the area of energy storage and legal impediments to the installation process on the grounds of the construction law are presented. The work concludes with de lege lata conclusions assessing the current regulations and de lege ferenda conclusions postulating the simplification of construction procedures for electricity storage facilities with a distinction based on the total installed capacity. In addition, a need is put forward to clarify the energy law regarding the possibility of off-grid energy storage.

Keywords: Electricity storage, energy transition, electricity sector regulation, energy law.

KINGA JAŁKIEWICZ
Uniwersytet SWPS
ORCID: 0009-0007-2948-6226
WERONIKA JUREK
Okręgowa Rada Adwokacka w Poznaniu
ORCID: 0009-0006-8841-8525

Obowiązek osiągnięcia celu w zakresie zmniejszenia zużycia energii elektrycznej przez kierowników wybranych jednostek sektora finansów publicznych

Abstrakt: Wojna w Ukrainie doprowadziła do fali zaburzeń dotyczących gospodarki światowej na różnych płaszczyznach – jednym z kluczowych obszarów jej oddziaływania jest rynek energii. Konsekwencje ataku na Ukrainę dotknęły w szczególności kraje europejskie, kryzys jaki dotknął ten rynek jest bowiem pochodną wysokiego uzależnienia Unii Europejskiej od dostaw rosyjskich surowców energetycznych – a więc surowców, bez których żadna gospodarka nie byłaby w stanie w sposób prawidłowy funkcjonować. Wojna spowodowała wzrost napięć na rynkach finansowych, nieoczekiwany wzrost cen surowców oraz szereg niepewności odnośnie do dalszych losów gospodarczych krajów zależnych od Federacji Rosyjskiej. Obecna sytuacja geopolityczna w związku z konfliktem zbrojnym doprowadziła do zachwiania bezpieczeństwa nie tylko Ukrainy, ale i całej Europy. W konsekwencji aktualne okoliczności sprawiają, że działania zmierzające do zmniejszenia zużycia energii, w tym energii elektrycznej przez polskich odbiorców jawią się jako niezbędne do podjęcia. W ujęciu globalnym, kryzys energetyczny pogłębia dodatkowo inflacja, która wpływa na ceny surowców energetycznych na rynkach światowych. W danych okolicznościach, sektor publiczny powinien pełnić wzorcową rolę w zakresie efektywności energetycznej, a szczególną rolę w tym procesie powinny odgrywać organy administracji rządowej i samorządowej. Powyższe pozostaje skorelowane z obowiązkiem jednostek sektora finansów publicznych dotyczącym wykonywania zadań w zakresie efektywności energetycznej wskazanych w ustawie z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej, jednak znajduje swój

szczególny wyraz we wprowadzonych nadzwyczajnych rozwiązaniach w ustawie z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej. Na kierowników wybranych jednostek sektora finansów publicznych nałożony został obowiązek osiągnięcia odpowiedniego celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej w celu zapewnienia racjonalizacji zużycia energii elektrycznej przez dane jednostki. Głównym celem pracy jest opracowanie, interpretacja oraz próba oceny wprowadzonych szczególnych rozwiązań prawnych, a także analiza i ocena skutków nowych regulacji poprzez przedstawienie i omówienie podejmowanych działań przez wybrane jednostki sektora finansów publicznych. W niniejszym artykule autorki spróbują odpowiedzieć na pytania odnośnie do trafności i wpływu wprowadzonych regulacji w zakresie funkcjonowania wybranych jednostek oraz faktycznego ich oddziaływania na obniżenie zużycia energii elektrycznej w początkowych miesiącach roku 2023 w Polsce. W pracy przeprowadzona została synteza wiedzy zawartej w literaturze przedmiotu wraz z przedstawieniem wyników interpretacji nowych regulacji wprowadzonych do porządku prawnego. Nadto dokonana zostanie analiza zebranych i opracowanych materiałów, w tym dotyczących informacji w zakresie wykonania nałożonego obowiązku przez wybrane jednostki sektora finansów publicznych odnośnie do poziomu faktycznego zużycia energii elektrycznej oraz zakresu podejmowanych w tym przedmiocie działań, która uzupełniona zostanie własnymi wnioskami oraz ocenami.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, oszczędzanie energii elektrycznej, jednostki sektora finansów publicznych, obowiązek redukcji zużycia energii elektrycznej.

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Od września 2021 r. obserwowane są na rynku europejskim bardzo wysokie ceny energii elektrycznej. Sytuacja ta spowodowana jest przede wszystkim cenami gazu, wykorzystywanego jako materiał do wytwarzania energii elektrycznej, a także wojną napastniczą Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie. Konsekwencją niestabilnej sytuacji politycznej okazał się być znaczny spadek dostaw gazu oraz niepewność co do dalszego zaopatrzenia państw członkowskich Unii Europejskiej („UE") w zakresie energii elektrycznej[1]. Skutki ataku na Ukrainę dotknęły bowiem w szczególności kraje europejskie. Kryzys, jaki dotknął ten rynek jest pochodną uzależnienia UE od dostaw rosyjskich surowców energetycznych – a więc surowców niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w każdej gospodarce.

[1] Motyw pierwszy rozporządzenia Rady (UE) 2022/1854 z dnia 6 października 2022 r. w sprawie interwencji w sytuacji nadzwyczajnej w celu rozwiązania problemu wysokich cen energii (Dz. U. UE. L. z 2022 r. str. 261).

Głównym problemem skorelowanym z dostawami gazu i energii elektrycznej okazały się ich ceny, a działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa w tym zakresie jawiły się jako niezbędne do podjęcia. W odpowiedzi na powyższe, polski ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie pakietu ustaw, zapewniających ochronę odbiorców gazu i energii elektrycznej oraz zapobieżenie kryzysowi energetycznemu. Środki służące poprawie bezpieczeństwa w powyższych zakresach, zostały ujęte w ramach tzw. Rządowej Tarczy Energetycznej i Rządowej Tarczy Solidarnościowej.

Rozwiązania przyjęte w ramach Rządowej Tarczy Solidarnościowej uwzględnione zostały w ustawie z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej („ustawa z dnia 7 października 2022 r.") oraz ustawie z dnia 27 października 2022 r. o środkach nadzwyczajnych mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej oraz wsparciu niektórych odbiorców w 2023 roku. Założeniem tzw. Tarczy Solidarnościowej było bowiem przeciwdziałanie dalszemu wzrostowi cen energii elektrycznej względem gospodarstw domowych. We wskazanych aktach prawnych wprowadzone zostały instytucje m.in. służące utrzymaniu cen energii elektrycznej na dotychczasowym poziomie dla odbiorców grupy taryfowej G (w tym gospodarstw domowych), a także zmierzające do obniżenia poziomu zużycia energii elektrycznej przez podmioty wskazane przez ustawodawcę.

W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 7 października 2022 r., jako motywy przyświecające uchwaleniu ustawy, wskazano na potrzebę wprowadzenia szczególnego rozwiązania osłonowego umożliwiającego podejmowanie działań minimalizujących negatywne skutki społeczno-gospodarcze związane ze znaczącym wzrostem cen energii elektrycznej w 2023 r.[2]

Mając na względzie aspekt geopolityczny w związku z konfliktem zbrojnym prowadzonym przez Federację Rosyjską na terenie Ukrainy oraz aktualną sytuację na rynku energii niezbędne było w tych okolicznościach pilne podjęcie działań zmierzających do zmniejszenia zużycia energii, w tym energii elektrycznej. W ocenie projektodawcy, sektor publiczny powinien niewątpliwie pełnić wzorcową rolę w zakresie efektywności energetycznej, a szczególną rolę w tym procesie powinny odgrywać organy administracji rządowej

[2] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej, kadencja IX, druk sejmowy nr 2630, s. 1.

i samorządowej[3]. Powyższe zapatrywanie pozostaje skorelowane z obowiązkiem jednostek sektora finansów publicznych dotyczącym wykonywania zadań w zakresie efektywności energetycznej wskazanych w ustawie z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej, jednak znalazło swój szczególny wyraz we wprowadzonych nadzwyczajnych rozwiązaniach w ustawie z dnia 7 października 2022 r.

2. ZAKRES PODMIOTOWY W RAMACH OBOWIĄZKU REDUKCJI ZUŻYCIA ENERGII ELEKTRYCZNEJ PRZEZ KIEROWNIKÓW WYBRANE JEDNOSTEK SEKTORA FINANSÓW PUBLICZNYCH

W art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r. ustawodawca wprowadził w odniesieniu do kierowników wybranych jednostek sektora finansów publicznych obowiązek podjęcia działań w celu realizacji obowiązkowego celu zmniejszenia całkowitego zużycia energii elektrycznej w zajmowanych budynkach lub częściach budynków oraz przez wykorzystywane urządzenia techniczne, instalacje i pojazdy. Wskazany obowiązek dotyczy jednostek, o których mowa w art. 9 pkt 1-2a, 6-9, 11-13 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, tj. (i) organów władzy publicznej, w tym organów administracji rządowej, organów kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądów i trybunałów; (ii) jednostek samorządu terytorialnego oraz ich związków; (iii) związków metropolitalnych; (iv) instytucji gospodarki budżetowej; (v) państwowych funduszy celowych; (vi) Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i zarządzanych przez niego funduszy oraz Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i funduszy zarządzanych przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego; (vii) Narodowego Funduszu Zdrowia; (viii) uczelni publicznych; (ix) Polskiej Akademii Nauk i tworzonych przez nią jednostek organizacyjnych oraz (x) państwowych i samorządowych instytucji kultury.

Jak wskazano powyżej, wśród jednostek sektora finansów publicznych zobowiązanych do podjęcia określonych działań wyróżniono między innymi jednostki samorządu terytorialnego (do których należą gminy, powiaty i samorządy województw), które to jednostki jako podmioty prawa i administracji publicznej posiadają szczególny charakter. Ich substratem osobowym są bowiem wspólnoty mieszkańców określonej jednostki zasadniczego

[3] Tamże, s. 11.

podziału terytorialnego, powstające bezpośrednio z mocy ustawy (ex lege)[4]. Jak wskazał ustawodawca w art. 33 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym, wójt (jako organ wykonawczy) wykonuje zadania wynikające z ustawy przy pomocy urzędu gminy, a więc swego rodzaju aparatu pomocniczego[5]. Zgodnie natomiast z art. 11 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym, odpowiednie zasady znajdą zastosowanie w przypadku gmin, w których funkcję organu wykonawczego pełni burmistrz bądź prezydent miasta. Jak słusznie podkreślają C. Martysz i A. Wierzbica, w gminach, w których rada gminy znajduje się w mieście położonym na terytorium tej gminy oraz w których organem wykonawczym jest burmistrz, dany urząd określany jest jako „urząd miasta"[6].

Do grupy jednostek sektora finansów publicznych należą także bezsprzecznie uczelnie publiczne, na co wskazuje bezpośrednio treść art. 9 pkt 11 ustawy o finansach publicznych. Odnośnie do zakresu definicyjnego, jak wskazuje ustawodawca w art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, uczelnią publiczną jest uczelnia utworzona przez organ państwa, która jednocześnie zaliczana jest do instytucji tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki.

Z uwagi na powyższe, w ramach badania osiągnięcia celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej przez kierowników jednostek sektora finansów publicznych, wynikającego z art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r., autorki przyjęły wydzieloną grupę podmiotów zobowiązanych do podjęcia relewantnych działań w zakresie oszczędzania energii, tj. (i) wybrane jednostki organizacyjne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego (urzędy miast i gmin) oraz (ii) uczelnie publiczne. Wskazane jednostki zostały objęte badaniem w ramach niniejszego artykułu.

3. ZAKRES DZIAŁAŃ W RAMACH OBOWIĄZKU REDUKCJI ZUŻYCIA ENERGII ELEKTRYCZNEJ PRZEZ JEDNOSTKI SEKTORA FINANSÓW PUBLICZNYCH

Obowiązek podjęcia wskazanych działań powinien zostać wykonany: (i) w okresie od dnia 1 grudnia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r., a następnie (ii) w okresie od dnia 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r. W przypadku pierwszego ze wskazanych okresów, zmniejszenie zużycia energii elektrycznej

[4] I. Niżnik-Dobosz, [w:] P. Chmielnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym*, Warszawa 2022, art. 1.
[5] C. Martysz, A. Wierzbica, [w:] B. Dolnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 33.
[6] Tamże.

nie powinno być mniejsze niż 0,83% (10%/12 miesięcy) w odniesieniu do średniorocznego zużycia energii elektrycznej w latach 2018 i 2019. Natomiast w odniesieniu do drugiego okresu, podjęte działania powinny doprowadzić do zmniejszenia zużycia energii elektrycznej o 10% w odniesieniu do odpowiedniego okresu referencyjnego (zużycie energii elektrycznej w 2022 r.). Jak wskazuje projektodawca w uzasadnieniu projektu ustawy, w odniesieniu do celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej w grudniu 2022 r. przyjęto poziom odniesienia dotyczący zużycia energii elektrycznej w okresie 2018-2019 r., a to z uwagi na pandemię COVID-19 i związane z nią skutki społeczno-gospodarcze (m.in. zwiększenie zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych przy jednoczesnym ograniczeniu zużycia wśród znacznej liczby jednostek)[7].

Z obowiązkiem podjęcia wskazanych wyżej działań przez kierowników poszczególnych jednostek, powiązany został wdrożony przez ustawodawcę obowiązek sprawozdawczy. Zgodnie bowiem z art. 37 ust. 5 ustawy z dnia 7 października 2022 r. kierownicy wskazanych jednostek sektora finansów publicznych pozostają zobowiązani do przekazania Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki („URE") raportu z realizacji celu, w zakresie oszczędności energii elektrycznej, w terminie do 31 marca roku następującego po roku, którego dotyczy obowiązek.

Nadto, w art. 37 ust. 6 ustawy z dnia 7 października 2022 r. wprowadzono wyłączenie przedmiotowe w odniesieniu do poszczególnych obszarów – do wskazanego całkowitego zużycia energii elektrycznej nie wlicza się bowiem zużycia energii elektrycznej w zakresie przedmiotowym dotyczącym: (i) budynków wykorzystywanych na potrzeby obronności państwa; (ii) urządzeń technicznych i instalacji zapewniających ciągłość działania infrastruktury informatycznej danych jednostek sektora finansów publicznych; (iii) obiektów stanowiących infrastrukturę krytyczną ujętą w wykazie, o którym mowa w art. 5b ust. 7 pkt 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, zlokalizowaną na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Naruszenie wskazanego obowiązku sprawozdawczego usankcjonowane zostało karą pieniężną, którą wymierza Prezes URE w drodze decyzji administracyjnej. Ustawodawca przewidział jednak maksymalny pułap wskazanej kary pieniężnej – nie może być ona bowiem wymierzona w wysokości wyższej niż 20.000 zł.

[7] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej, kadencja IX, druk sejmowy nr 2630, s. 12.

4. INTERPRETACJA PRZEPISU ART. 37 USTAWY Z DNIA 7 PAŹDZIERNIKA 2022 R. W UJĘCIU PRAKTYCZNYM

W związku z różnorodnymi modelami prowadzenia działań w ramach wykonywania zadań publicznych przez m.in. urzędy miast i gmin, pojawiło się pytanie dotyczące pomiaru zużycia energii elektrycznej i podejmowania działań zmierzających do oszczędzania energii: jak liczyć owo zużycie i w jakim zakresie podejmować działania?

Główna wątpliwość dotyczyła administrowanych przez gminy terenów (w szczególności dróg i ulic), co do których przyłączone zostało oświetlenie uliczne. Zgodnie bowiem z art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zadania własne obejmują sprawy m.in. z zakresu zaopatrzenia w energię elektryczną. Idąc dalej, zgodnie z art. 18 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, do zadań własnych gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe, należy finansowanie oświetlenia w zakresie znajdujących się na terenie gminy m.in. ulic, placów, dróg gminnych, dróg powiatowych i dróg wojewódzkich. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy, formuła w jakiej ustawodawca wypowiedział się o obowiązku finansowania oświetlenia wskazuje, że mamy do czynienia z zadaniem obowiązkowym gminy, od wykonania którego gmina nie może odstąpić[8].

Zakres obowiązku, o którym mowa w art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r. wydaje się generować problemy w zakresie wykładni celowościowej, a to z uwagi na fakt, iż jednostki samorządu terytorialnego sprawują władzę wykonawczą w ramach ustroju terytorialnego Rzeczypospolitej Polskiej, wykonując tym samym szereg działań w zakresie swoich kompetencji. Jednocześnie w literaturze przedmiotu przyjęto, że w prawie administracyjnym istotny jest element celowości, kategoria celu publicznego determinuje bowiem zarówno działanie prawodawcy, jak i interpretatora[9].

Należy w związku z powyższym zwrócić uwagę na fakt, iż wspólnoty samorządu terytorialnego istnieją w ramach wspólnoty polskiego „społeczeństwa obywatelskiego", stąd też wykonywane przez nich „zadania publiczne" są zadaniami publicznymi tegoż społeczeństwa, a same jednostki powołane są do

[8] Wyrok SN z 31.01.2014 r., II CSK 183/13, LEX nr 1458712.
[9] K. Lewandowska, T. Lewandowski, *Wykładnia celowościowa i językowa w prawie administracyjnym. Wytyczne doktryny i praktyczny przykład ich zastosowania*, „Samorząd Terytorialny", 2010, nr 9, ss. 19-29.

skutecznego rozwiązywania problemów społecznych[10]. Można zatem przyjąć, że jednostki samorządu terytorialnego funkcjonują przede wszystkim dla ogółu mieszkańców i podejmują szereg działań zmierzających do wykonywania zadań publicznych w granicach Konstytucji i ustaw. Urzeczywistniając te zadania, jednostki te mogą posługiwać się środkami prawnymi właściwymi administracji publicznej, w tym także władczymi[11]. Powyższe jest zatem sumą aktywności ze strony jednostki samorządu terytorialnego (włączając w to planowanie i finansowanie oświetlenia w relewantnym zakresie), której nie sposób jest ograniczyć jedynie do budynków (lub ich części), zajmowanych przez jednostkę.

Kolejnym problemem interpretacyjnym może okazać się brak wskazania w przepisach ustawy, na jakich zasadach kategoryzowane powinny być „budynki lub części budynków" zajmowane przez jednostki sektora finansów publicznych. Z uwagi na możliwą mnogość budynków zajmowanych przez jednostkę finansów publicznych, jak i inne zmiany organizacyjne na przestrzeni lat 2018-2022 (w tym zmiany w zakresie zajmowanych budynków, które mogły doprowadzić do powiększenia lub zmniejszenia poziomów zużycia energii elektrycznej za poszczególne lata, możliwość wynajmu lub dzierżawy części budynku zajmowanego przez jednostkę sektora finansów publicznych), interpretacja przepisów ustawy wydaje się stwarzać problemy natury praktycznej. W ocenie autorek, wątpliwości może przykładowo budzić kwestia obliczania zużycia energii elektrycznej z uwagi na zasady dotychczasowych rozliczeń ze sprzedawcą energii elektrycznej, brak informacji dotyczących wartości lub wolumenu zużytej energii elektrycznej (w przypadku opłaty za energię elektryczną wyrażoną w kwocie ryczałtowej wliczonej w czynsz najmu), a także poszczególnych aspektów związanych z sumowaniem wyników z odczytów odpowiednich przyrządów pomiarowych. Wątpliwości te częściowo potwierdziły również odpowiedzi respondentów, które szczegółowo zostały opisane w dalszej części niniejszego artykułu.

W ramach doprecyzowania treści art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r. w kontekście praktycznym, Ministerstwo Klimatu i Środowiska opublikowało wskazówki odnośnie do interpretacji poszczególnych aspektów dotyczących obowiązku w zakresie zmniejszenia zużycia energii elektrycznej we wskazanych jednostkach sektora finansów publicznych. W ramach wspomnianych wskazówek podkreślono, że

[10] P. Sarnecki, [w:] L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I*, , Warszawa 2016, art. 16.
[11] K. Complak, [w:] M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, art. 16.

> [...] obowiązkiem zostały objęte tylko budynki lub części budynków oraz urządzenia techniczne, instalacje i pojazdy zajmowane lub wykorzystywane przez dane urzędy jednostek samorządu terytorialnego. Przedmiotowymi przepisami nie objęto oświetlenia ulicznego, czy też urządzeń gospodarki wodno-ściekowej, których utrzymanie znajduje się w kompetencji jednostek budżetowych lub samorządowych zakładów budżetowych[12].

Z kolei odnośnie do kwestii obliczeń wskazano, że niezbędne jest przyjęcie średniorocznego zużycia energii elektrycznej w latach 2018-2019. W przypadku zmiany wielkości powierzchni użytkowej lub zmiany lokalizacji jednostki samorządu terytorialnego, Ministerstwo Klimatu i Środowiska zaleciło natomiast dokonanie stosownej korekty, uwzględniającej tego typu zmiany do obliczonej docelowej wartości zużycia energii elektrycznej w grudniu 2022 r.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż przyjęcie za punkt odniesienia średniorocznego zużycia energii elektrycznej za lata 2018-2019, może prowadzić w istocie do nieracjonalnych wymagań w zakresie celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej przez jednostki sektora finansów publicznych. Mając na uwadze uwarunkowania klimatyczne (związane z określoną porą roku, a w szczególności sezonem zimowym), niewątpliwie przyjęcie sprecyzowanego okresu referencyjnego odnoszącego się do tożsamego miesiąca, w którym zużywana była energia elektryczna przez dane jednostki sektora finansów publicznych, a nie do średniorocznego zużycia energii elektrycznej, byłoby rozwiązaniem bardziej uzasadnionym.

Zważając na (i) okres, w którym informacje o planowanym wejściu ustawy z dnia października 2022 r. w życie zostały podane do wiadomości publicznej (projekt wskazanej ustawy wpłynął do sejmu 27 września 2022 r.; prezydent podpisał ustawę 13 października 2022 r.) oraz (ii) fakt, iż okres referencyjny odnoszący się do celu na 2023 r. to cały okres za 2022 r., w istocie powstało ryzyko przyjęcia, iż poszczególne jednostki będą podejmować działania zmierzające do zwiększenia pułapu zużycia energii elektrycznej w 2023 r. Zgodnie bowiem z treścią art. 37 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 7 października 2022 r., cel zużycia energii elektrycznej na rok 2023, oblicza się na podstawie wskazanego wzoru:

$$Cel_{ZZEE23} \text{ (cel na rok 2023)} = ZEE_{22} * 10\%,$$

gdzie ZEE_{22} oznacza zużycie energii elektrycznej w 2022 r.

[12] Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Pytania i odpowiedzi o obowiązek zmniejszenia zużycia energii elektrycznej o 10% w jednostkach sektora finansów publicznych, https://www.gov.pl/web/klimat/pytania-i-odpowiedzi-oszczedzamy [dostęp: 14.04.2023].

Oznacza to, że w przypadku intencjonalnego zwiększenia zużycia energii elektrycznej w ostatnich miesiącach 2022 r., limit energii elektrycznej do wykorzystania w 2023 r. byłby większy, niż w przypadku standardowego korzystania z energii elektrycznej w budynku (lub jego części), zajmowanym przez daną jednostkę sektora finansów publicznych. W obliczu uwarunkowań społeczno-gospodarczych, powyższe prowadziłoby do nieracjonalnych działań skutkujących powstaniem istotnych wątpliwości odnośnie do celowości przyjętych norm prawnych.

Wydaje się zatem, że pomimo wskazania w przepisach ustawy z dnia 7 października 2022 r. zasadniczych motywów co do rozwiązań służących oszczędności energii elektrycznej, intencja ustawodawcy – choć oczywista z uwagi na sytuację gospodarczą – to wprowadzone rozwiązania jawią się jednak jako trudne do przyjęcia w ujęciu praktycznym, w szczególności w związku z obowiązkiem sprawozdawczym.

Przedmiotem dalszej analizy będzie zużycie energii elektrycznej przez wybrane jednostki sektora finansów publicznych, o których mowa w ustawie z dnia 7 października 2022 r., tj. jednostki organizacyjne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego (urzędy miast i gmin) oraz (ii) uczelnie publiczne na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w celu wyprowadzenia wniosków na podstawie działań podejmowanych przez te jednostki w odniesieniu do omawianego zagadnienia.

5. BADANIE GRUPY WYBRANYCH JEDNOSTEK SEKTORA FINANSÓW PUBLICZNYCH

5.1. Zapytania kierowane do wybranych kierowników jednostek w ramach dostępu do informacji publicznej

W ramach badania dotyczącego obowiązkowego celu zmniejszenia całkowitego zużycia energii elektrycznej w jednostkach sektora finansów publicznych, o którym mowa w art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r., autorki działając w ramach wykonania prawa dostępu do informacji publicznej na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej skierowały zapytania do kierowników wybranych jednostek.

Pytania zostały wysłane do 48 jednostek, przy czym 32 zapytania adresowane były do kierowników jednostek samorządu terytorialnego, a 16 zapytań skierowanych zostało do rektorów uczelni wyższych. Autorki dokonały podziału kierując się kryterium województwa, tj. wybrane zostały 32 jednostki

samorządu terytorialnego (w tym 16 jednostek samorządu terytorialnego – miast na prawach powiatu i 16 jednostek – mniejszych gmin) oraz 16 uczelni publicznych – po jednej w każdym z województw.

W ramach wniosków przesyłanych do kierowników jednostek sektora finansów publicznych, autorki zadały następujące pytania odnośnie do:

I. poziomu zużycia energii elektrycznej w zajmowanym budynku/ zajmowanych budynkach w latach: 2018, 2019, 2020, 2021 i 2022 (zużycie energii elektrycznej za każdy rok osobno);
II. poziomu zużycia prądu w zajmowanym budynku / zajmowanych budynkach w okresie czerwiec-grudzień 2022 r. oraz w okresie styczeń-luty 2023 r. (zużycie energii elektrycznej za każdy miesiąc osobno);
III. działań podjętych w celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej od 1 grudnia 2022 r. do chwili sporządzenia odpowiedzi na wysłane zapytanie (katalog podjętych działań).

Odpowiedzi udzieliło 26 jednostek, w tym 17 jednostek samorządu terytorialnego oraz 9 uczelni publicznych, jednocześnie podając wnioskowane informacje do wiadomości autorek. 11 jednostek, w tym 6 jednostek samorządu terytorialnego oraz 5 uczelni publicznych, nie przekazało autorkom wnioskowanych informacji (i) wskazując na wydłużony czas udzielenia odpowiedzi, zgodnie z art. 13 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej, a to z uwagi na obszerny zakres wnioskowanych informacji, uniemożliwiający udostępnienie tych danych w pierwotnym terminie oraz konieczność przetworzenia wskazanych informacji, bądź (ii) wskazując na przetworzony charakter wnioskowanych informacji, jednocześnie wzywając autorki do wykazania w jakim zakresie żądanie informacji jest szczególnie istotne dla interesu publicznego, jako że zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej, dostęp do uzyskania informacji przetworzonej jest możliwy wyłącznie w takim zakresie, w jakim jest to szczególnie istotne dla interesu publicznego. Natomiast 11 jednostek, w tym 9 jednostek samorządu terytorialnego oraz 2 uczelnie publiczne, nie złożyło odpowiedzi na przesłane wnioski o dostęp do informacji publicznej w ustawowym terminie 14 dni, ani nie odniosło się, czy potrzebują dodatkowego czasu na przygotowanie takiej odpowiedzi.

Wyjaśnienia wymaga, iż jakkolwiek definicja pojęcia „informacji przetworzonej" nie została uwzględniona w treści ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, to zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie przyjęto pewne cechy charakterystyczne danej informacji warunkujące

powstanie jej przetworzonego charakteru. Za informację prostą uznano taką informację, której zasadnicza treść nie ulega zmianie przed jej udostępnieniem. Informacja przetworzona może natomiast powstać w różnych okolicznościach – i tak w pierwszej kolejności stwierdzić należy, iż informacja przetworzona powstaje, gdy jest jakościowo nową informacją, nieistniejącą dotychczas w przyjętej ostatecznie treści i postaci, chociaż jej źródłem są materiały znajdujące się w posiadaniu zobowiązanego[13]. Wytworzenie takiej informacji wymaga podjęcia przez podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji publicznej określonego działania intelektualnego w odniesieniu do odpowiedniego zbioru znajdujących się w jego posiadaniu informacji i nadania skutkom tego działania cech informacji publicznej[14]. Powyższe może jednak dotyczyć również sytuacji, w której wniosek o udostępnienie informacji obejmuje wprawdzie informacje proste będące w posiadaniu danego podmiotu, ale rozmiar i zakres żądanej informacji przesądza o tym, że w istocie rzeczy jest to informacja przetworzona[15].

Mając to na uwadze, choć powyższe co do zasady mogłoby stanowić podstawę do (i) wydłużenia terminu na udzielenie odpowiedzi z uwagi na mnogość działań koniecznych do podjęcia lub (ii) uznania, iż wnioskowane informacji mają charakter informacji przetworzonej – w ocenie autorek argumentacja ta nie znajduje jednak uzasadnienia przynajmniej w zakresie informacji odnoszących się do danych dotyczących realizacji celu za okres od 1 grudnia do 31 grudnia 2022 r. Należy bowiem zwrócić uwagę na fakt, iż kierownicy wskazanych jednostek sektora finansów publicznych, niezależnie od prowadzonego przez autorki badania, byli zobowiązani do przekazania Prezesowi URE raportu z realizacji celu w zakresie oszczędności energii elektrycznej za ww. okres w terminie do 31 marca 2023 r. Wnioski o udostępnienie informacji zostały wysłane przez autorki 15 marca bieżącego roku; w konsekwencji – zakładając czternastodniowy termin na udzielenie odpowiedzi – zasadniczo powyższe powinno prowadzić do pokrycia się terminu wykonania wskazanego obowiązku z terminem udzielania odpowiedzi na zadane pytania.

W związku z powyższym, mając na uwadze ograniczony czas badania udostępnionych informacji, autorki w badaniu uwzględniły wyłącznie jednostki, które udzieliły odpowiedzi na złożone wnioski.

[13] M. Bernaczyk, M. Jabłoński, K. Wygoda, [w:] *Biuletyn informacji publicznej. Informatyzacja administracji*, Wrocław 2005, s. 87.
[14] Wyrok WSA w Krakowie z 26.09.2005 r., II SA/Kr 984/05, LEX nr 869735.
[15] I. Kamińska, M. Rozbicka-Ostrowska, [w:] I. Kamińska, M. Rozbicka-Ostrowska, *Ustawa o dostępie do informacji publicznej. Komentarz*, Warszawa 2016, art. 3.

5.2. Cel w zakresie osiągnięcia 10% celu zużycia energii elektrycznej dla poszczególnych jednostek w grudniu 2022 r.

W pierwszej kolejności autorki podjęły się analizy informacji odnoszących się realizacji obowiązku 10% redukcji zużycia energii w okresie od 1 grudnia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. Mimo, że nie zostało to wprost wskazane w analizowanych przepisach – w ocenie autorek obowiązek ten należy interpretować jako dopuszczalność zużycia energii elektrycznej w grudniu 2022 r. w ilości do 90% ilości zużytej w okresie referencyjnym 2018-2019 r.

Tabela 1. Cel w zakresie osiągnięcia 10% celu zużycia energii elektrycznej dla poszczególnych jednostek w grudniu 2022 r.

Lp.	**Województwo**	Średniomiesięczne zużycie energii elektrycznej w okresie 2018-2019 r. [kWh]	**Cel 10% ograniczenia zużycia energii elektrycznej w okresie od 1 grudnia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. [kWh]**	**Pułap zużycia energii elektrycznej (90%)**	**Zużycie energii elektrycznej w okresie od 1 grudnia 2022 do 31 grudnia 2022 roku [kWh]**	**Obowiązek spełniony (TAK/ NIE)**
Jednostki samorządu terytorialnego						
1.	wielkopolskie	243.940,50	24.394,05	219.546,45	247.063,00	NIE
2.	lubuskie	68.406,54	6.840,65	61.565,89	—	—
3.	śląskie	38.158,00	3.815,80	34.342,20	40.408,00	NIE
4.	małopolskie	296.006,46	29.600,65	266.405,81	—	—
5.	podkarpackie	8.164,54	816,45	7.348,09	7.724,03	NIE
6.	świętokrzyskie	8.912,46	891,25	8.021,21	—	—
7.	lubelskie	146.680,05	14.668,00	132.012,04	129.669,23	TAK
8.	mazowieckie	1.272.141,75	127.214,18	1.144.927,58	1.075.415,84	TAK
9.	mazowieckie	11.908,33	1.190,83	10.717,50	9.988,00	TAK
10.	łódzkie	207.090,88	20.709,09	186.381,79	186.944,00	NIE
11.	podlaskie	101.546,96	10.154,70	91.392,26	104.156,00	NIE
12.	podlaskie	4.277,33	427,73	3.849,60	3.790,00	TAK
13.	warmińsko-mazurskie	73.982,46	7.398,25	66.584,21	80.552,00	NIE
14.	warmińsko-mazurskie	7.355,63	735,56	6.620,06	19.061,00	NIE
15.	kujawsko-pomorskie	132.852,00	13.285,20	119.566,80	228.065,00	NIE
16.	pomorskie	98.464,63	9.846,46	88.618,16	62.722,00	TAK
17.	pomorskie	6.766,29	676,63	6.089,66	6.534,00	NIE

Uczelnie publiczne						
18.	wielkopolskie	325.416,71	32.541,67	292.875,04	308.461,00	NIE
19.	śląskie	1.206.847,79	120.684,78	1.086.163,01	—	—
20.	podkarpackie	621.885,25	62.188,53	559.696,73	621.326,00	NIE
21.	świętokrzyskie	447.708,33	44.770,83	402.937,50	418.714,00	NIE
22.	lubelskie	976.635,63	97.663,56	878.972,06	1.005.381,00	NIE
23.	łódzkie	1.047.653,08	104.765,31	942.887,78	904.423,00	TAK
24.	podlaskie	509.902,33	50.990,23	458.912,10	384.653,00	TAK
25.	warmińsko-mazurskie	1.255.562,13	125.556,21	1.130.005,91	—	—
26.	pomorskie	1.398.250,00	139.825,00	1.258.425,00	1.286.000,00	NIE

Źródło: Opracowanie własne.

Niezależnie od udzielenia odpowiedzi przez poszczególne jednostki sektora finansów publicznych, w niektórych przypadkach forma udostępnionych informacji nie pozwalała na uwzględnienie danych w badaniu – stąd w konsekwencji nie w każdej analizowanej jednostce możliwe również było przesądzenie, czy dany cel redukcji zużycia energii elektrycznej został spełniony.

Autorki wskazują, że selekcja danych otrzymanych od kierowników jednostek była utrudniona – a to z uwagi na nieprecyzyjne odpowiedzi na postawione pytania – poszczególne dane zostały bowiem podane w sposób zbiorczy, tj. poprzez wskazanie wielkości w ujęciu rocznym, podczas gdy zapytanie referowało do wielkości w ujęciu miesięcznym. W związku z powyższym, część wyników nie została uwzględniona w powyższej tabeli.

Wykres 1. Liczba jednostek spełniających kryterium, o którym mowa w art. 37 ust. 2 ustawy z dnia 7 października 2022 r.

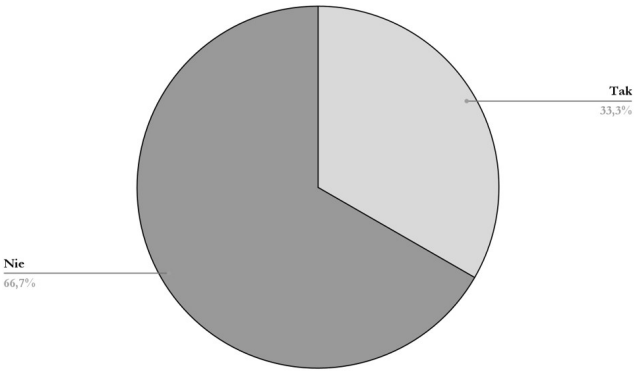

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzone przez autorki badanie wykazało, iż wśród 21 jednostek, odnośnie do których możliwym było opracowanie udostępnionych danych, jedynie 7 jednostek wykonało nałożony obowiązek, wskazany w art. 37 ust. 2 ustawy z dnia ustawy z dnia 7 października 2022 r. – co stanowi 33,3% jednostek uwzględnionych w tej części badania.

5.3. Zużycie energii elektrycznej dla poszczególnych jednostek w okresie od listopada 2022 r. do lutego 2023 r.

W dalszej kolejności, autorki wykonały opracowanie danych dotyczących zużycia energii elektrycznej dla poszczególnych jednostek w okresie od listopada 2022 r. do lutego 2023 r. Na podstawie pozyskanych informacji, autorki dokonały obliczeń w zakresie średniomiesięcznego zużycia energii elektrycznej w 2022 r. – by uzyskać punkt odniesienia do dokonania analizy oceny skutków wprowadzonych regulacji prawnych, w szczególności w zakresie faktycznego ich oddziaływania na wolumen zużycia energii elektrycznej w ostatnich miesiącach 2022 r. oraz początkowych miesiącach 2023 r. w Polsce. Również w tym zakresie badania, pomimo udzielenia odpowiedzi przez poszczególne jednostki sektora finansów publicznych, w niektórych przypadkach forma udostępnionych informacji nie pozwalała na uwzględnienie danych w badaniu – stąd w konsekwencji nie w każdej analizowanej jednostce możliwe było przedstawienie uzyskanych wyników badania.

Tabela 2. Zużycie energii elektrycznej dla poszczególnych jednostek w okresie od listopada 2022 r. do lutego 2023 r.

Lp.	**Województwo**	Średniomiesięczne zużycie energii elektrycznej w 2022 r. [kWh]	**Zużycie energii elektrycznej w listopadzie 2022 r. [kWh]**	**Zużycie energii elektrycznej w grudniu 2022 r. [kWh]**	**Zużycie energii elektrycznej w styczniu 2023 r. [kWh]**	**Zużycie energii elektrycznej w lutym 2023 r. [kWh]**
Jednostki samorządu terytorialnego						
1.	wielkopolskie	247.181,00	240.439,00	247.063,00	236.786,00	—
2.	lubuskie	66.365,92	—	—	—	—
3.	śląskie	38.711,83	38.992,00	40.408,00	39.363,00	36.219,00
4.	małopolskie	284.195,92	—	—	—	—
5.	podkarpackie	6.720,00	—	—	—	—
6.	świętokrzyskie	—	—	—	—	—
7.	lubelskie	132.032,25	126.673,44	129.669,23	127.632,00	111.336,00

8.	mazowieckie	—	—	—	—	—
9.	mazowieckie	11.716,92	11.083,00	9.988,00	10.550,00	9.084,00
10.	łódzkie	152.432,00	201.530,00	186.944,00	134.711,00	114.710,00
11.	podlaskie	98.031,92	105.878,00	104.156,00	113.614,00	100.997,00
12.	podlaskie	3.569,25	4.210,00	3.790,00	3.878,00	3.956,00
13.	warmińsko-mazurskie	82.160,92	78.783,00	80.552,00	78.701,00	72.565,00
14.	warmińsko-mazurskie	11.993,17	15.195,00	19.061,00	17.545,00	15.522,00
15.	kujawsko-pomorskie	—	—	—	—	—
16.	pomorskie	62.415,92	62.957,00	62.722,00	57.739,00	52.625,00
17.	pomorskie	4.535,25	6.174,00	6.534,00	6.254,00	4.975,00
Uczelnie publiczne						
18.	wielkopolskie	269.013,92	280.856,00	308.461,00	302.096,00	263.127,00
19.	śląskie	—	—	—	—	—
20.	podkarpackie	630.102,42	611.401,00	621.326,00	—	—
21.	świętokrzyskie	404.250,00	401.082,00	418.714,00	422.500,00	—
22.	lubelskie	912.124,92	942.162,00	1005.381,00	947.036,00	805.682,00
23.	łódzkie	888.104,17	952.278,00	904.423,00	—	—
24.	podlaskie	474.839,00	363.111,00	384.653,00	386.015,00	354.577,00
25.	warmińsko-mazurskie	—	—	—	—	—
26.	pomorskie	1.308.333,33	1.265.000,00	1.286.000,00	1.260.000,00	1.188.000,00

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza uzyskanych danych wykazała, iż w odniesieniu do niektórych z badanych jednostek wielkość zużycia energii elektrycznej w listopadzie 2022 r. była większa niż średniomiesięczna wielkość zużycia energii elektrycznej w 2022 r., czy wielkość zużycia w kolejnych badanych miesiącach w okresie zimowym. Powyższe może prowadzić do wniosku, iż w poszczególnych przypadkach nieuwzględnienie przez ustawodawcę okoliczności towarzyszących wejściu w życie ustawy mogło skutkować podejmowaniem przez badane podmioty pewnych działań zmierzających do zwiększenia zużycia energii elektrycznej w listopadzie 2022 r. Nadto, autorki zwracają uwagę, iż zauważalna jest tendencja zmniejszenia zużycia energii w miesiącu styczniu oraz lutym 2023 r. – które to działania powiązane pozostają z obowiązkiem osiągnięcia celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej, wyznaczonym przez

ustawodawcę na rok 2023, co wydaje się być skutkiem pożądanym.

5.4. Działania podejmowane przez badane jednostki

W ramach badania, autorki dokonały także przeglądu działań zmierzających do obniżenia zużycia energii elektrycznej, podejmowanych przez wybrane jednostki sektora finansów publicznych. W uzasadnieniu do projektu ustawy, projektodawca wskazał na wybrane istotne przykłady działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej, jakie mogą być podejmowane na rzecz realizacji 10% celu zmniejszenia zużycia energii elektrycznej – wymieniając w tym zakresie następujące czynności: (i) ograniczenie oświetlenia zewnętrznego, wyłączenie dobowej lub świątecznej iluminacji budynków; (ii) dążenie do zapewnienia temperatury pomieszczeń: przy ogrzewaniu budynku na poziomie 19 stopni Celsjusza, przy chłodzeniu budynku na poziomie 25 stopni Celsjusza; (iii) modernizację lub wymianę oświetlenia; (iv) zastosowanie systemów pomiarowych, monitorujących i sterujących w ramach wdrażania systemów zarządzania energią; (v) wprowadzenie usprawnień organizacyjnych oraz działań edukacyjno-informacyjnych racjonalizujących zużycie energii przez pracowników urzędów; (vi) wykorzystanie ciepła odpadowego z serwerowni do ogrzewania zajmowanych budynków. Jak wskazał projektodawca – realizacja celu w zakresie zmniejszenia zużycia energii elektrycznej w danych jednostkach sektora finansów publicznych zasadniczo może odbywać się poprzez działania beznakładowe (m.in. wyłączenie dobowej lub świątecznej iluminacji budynku), bądź też przez działania inwestycyjne (m.in. wymiana oświetlenia)[16].

Na potrzeby badania autorki przyjęły określoną kategoryzację działań podejmowanych przez jednostki: (i) kategoria 1 (K1): ograniczenie oświetlenia zewnętrznego i wewnętrznego w budynkach; (ii) kategoria 2 (K2): ograniczenie zużycia energii generowanej przez urządzenia elektryczne lub elektroniczne (poprzez ich wyłączenie); (iii) kategoria 3 (K3): dążenie do zapewnienia optymalnej temperatury pomieszczeń poprzez jej obniżenie; (iv) kategoria 4 (K4): modernizacja lub wymiana oświetlenia i urządzeń elektrycznych lub elektronicznych; (v) kategoria 5 (K5): zastosowanie systemów pomiarowych, monitorujących i sterujących w ramach wdrażania systemów zarządzania energią; (vi) kategoria 6 (K6): wprowadzenie usprawnień organizacyjnych oraz działań edukacyjno-informacyjnych racjonalizujących

[16] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej, kadencja IX, druk sejmowy nr 2630, s. 13.

zużycie energii przez pracowników urzędów; (vii) kategoria 7 (K7): wdrożenie rozwiązań w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE); (viii) kategoria 8 (K8): inne działania.

Wykres 2. Działania podejmowane przez badane jednostki.

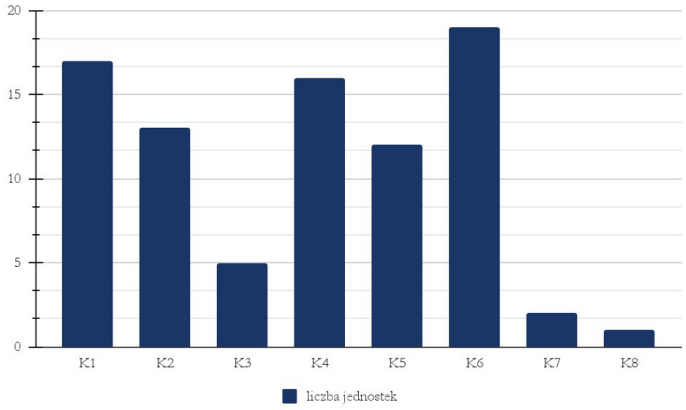

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzona analiza wykazała, iż w obliczu nałożonego obowiązku, najczęściej decydowano się na wprowadzenie usprawnień organizacyjnych oraz działań edukacyjno-informacyjnych racjonalizujących zużycie energii przez pracowników urzędów (K6), ograniczenie oświetlenia zewnętrznego i wewnętrznego w budynkach (K1) oraz modernizację lub wymianę oświetlenia i urządzeń elektrycznych lub elektronicznych (K4). W toku analizy autorki nie zidentyfikowały tendencji do podejmowania przez jednostki innych niż wskazane wyżej działania w ramach przyjętej kategoryzacji, jak również czynności zmierzających do wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

6. PODSUMOWANIE

W niniejszym artykule przedstawiono zagadnienie dotyczące obowiązku osiągnięcia celu w zakresie zmniejszenia zużycia energii elektrycznej przez wybrane jednostki sektora finansów publicznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 października 2022 r. odnosząc się kolejno do (i) charakterystyki zakresu podmiotowego; (ii) opisu zakresu działań koniecznych do podjęcia w ramach wykonania nałożonego obowiązku; (iii) problemów interpretacyjnych odnośnie do przepisu art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r. – by ostatecznie przedstawić wyniki przeprowadzonych badań. Analizując tę problematykę poruszono zarówno aspekty teoretyczne skorelowane z tą

tematyką, przywołując judykaty, stanowiska doktryny w tym przedmiocie, jak i wyjaśnienia odpowiednich organów.

Po przeprowadzonej analizie przepisów prawnych oraz odpowiedzi od badanych jednostek, autorki wskazują, iż obowiązki w zakresie ograniczenia zużycia energii elektrycznej wynikające z art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r. mają charakter kontrowersyjny i mogą budzić wątpliwości natury praktycznej.

Po pierwsze, ustawa została ogłoszona w październiku 2022 r., przy czym obowiązki dotyczące zmniejszenia zużycia energii elektrycznej zostały nałożone na kierowników wybranych jednostek sektora finansów publicznych od 1 grudnia 2022 r. W ocenie autorek, tak krótki czas na podjęcie działań przez wskazanych w ustawie kierowników jednostek sektora finansów publicznych jawi się jako niewystarczający do wdrożenia w sposób efektywny działań zmierzających do ograniczenia zużycia energii elektrycznej o 10% w zajmowanych budynkach lub ich częściach.

Po drugie, kwestie praktyczne dotyczące wykonania omawianego obowiązku zmniejszenia zużycia energii elektrycznej oraz związanego z nim obowiązku sprawozdawczego generują poważne problemy interpretacyjne, które wymagały dodatkowych działań ze strony Ministerstwa Klimatu i Środowiska, jak i Urzędu Regulacji Energetyki w celu objaśnienia modelu procedowania w powyższym zakresie.

Wydaje się zatem, że o ile sam cel ustawodawcy wyrażony w przepisach ustawy jest co do zasady jasny, rozwiązania przyjęte w ramach ustawy powinny zostać wskazane w sposób bardziej szczegółowy, aby uniknąć wątpliwości co do zastosowania omawianych przepisów. Należy pobocznie wskazać, że zgodnie z wyjaśnieniami URE w zakresie wykonania obowiązków wynikających z art. 37 ustawy z dnia 7 października 2022 r., brak przedstawienia raportu z realizacji celu, o którym mowa w art. 37 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 października 2022 r. w przewidzianym przepisami ustawy terminie, kwalifikowany jest jako niewykonanie celu w zakresie zmniejszenia zużycia energii elektrycznej. Na tle wszystkich powyższych ustaleń wskazać należy, iż na chwilę obecną niemożliwe jest wskazanie realnych konsekwencji zaniechania kierowników jednostek sektora finansów publicznych, a to z uwagi na fakt, iż informacje pozyskane na moment przygotowania niniejszego artykułu nie pozwalają na określenie zakresu podmiotów, które nie spełniły omawianego obowiązku, jak i konsekwencji z tym związanych w zakresie kwot kar pieniężnych, które mogą zostać nałożone na kierowników jednostek przez Prezesa URE w ramach decyzji administracyjnej.

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

Bernaczyk M., Jabłoński M., Wygoda K., [w:] *Biuletyn informacji publicznej. Informatyzacja administracji*, Wrocław 2005.

Complak K., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz,* Haczkowska M. (red.), Warszawa 2014.

Kamińska I., Rozbicka-Ostrowska M., [w:] I. Kamińska, M. Rozbicka-Ostrowska, *Ustawa o dostępie do informacji publicznej. Komentarz*, Warszawa 2016.

Lewandowska K., Lewandowski T., *Wykładnia celowościowa i językowa w prawie administracyjnym. Wytyczne doktryny i praktyczny przykład ich zastosowania*, ,,Samorząd Terytorialny", 2010, nr 9.

Martysz C., Wierzbica A., [w:] B. Dolnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, Warszawa 2021.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Pytania i odpowiedzi o obowiązek zmniejszenia zużycia energii elektrycznej o 10% w jednostkach sektora finansów publicznych, https://www.gov.pl/web/klimat/pytania-i-odpowiedzi-oszczedzamy [dostęp: 14.04.2023 r.].

Niżnik-Dobosz I., [w:] P. Chmielnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym*, Warszawa 2022.

Sarnecki P., [w:] L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2016.

Akty prawne:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Rozporządzenie Rady (UE) 2022/1854 z dnia 6 października 2022 r. w sprawie interwencji w sytuacji nadzwyczajnej w celu rozwiązania problemu wysokich cen energii (Dz. U. UE. L. z 2022 r. str. 261).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (Dz. U. z 2022 r. poz. 1385 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 902).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1634 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2166 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 269 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 27 października 2022 r. o środkach nadzwyczajnych mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej oraz wsparciu niektórych odbiorców w 2023 roku (Dz. U. poz. 2243 z późn. zm.).

Orzecznictwo:

Wyrok SN z 31.01.2014 r., II CSK 183/13, LEX nr 1458712.

Wyrok WSA w Krakowie z 26.09.2005 r., II SA/Kr 984/05, LEX nr 869735.

Materiały legislacyjne:

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy z dnia dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej, kadencja IX, druk sejmowy nr 2630.

KINGA JAŁKIEWICZ, WERONIKA JUREK

THE OBLIGATION TO ACHIEVE THE TARGET FOR THE REDUCTION OF ELECTRICITY CONSUMPTION BY HEADS OF SELECTED UNITS OF THE PUBLIC FINANCE SECTOR UNDER THE PROVISIONS OF THE ACT OF 7 OCTOBER 2022 ON SPECIAL SOLUTIONS FOR THE PROTECTION OF ELECTRICITY CONSUMERS IN 2023 IN CONNECTION WITH THE SITUATION ON THE ELECTRICITY MARKET

Abstract: The war in Ukraine has led to a wave of disruption for the global economy on various levels – one of the key areas of its impact is the energy market. The consequences of the attack on Ukraine have affected European countries in particular, as the crisis affecting this market is a consequence of the European Union's high dependence on supplies of Russian energy resources - i.e. resources without which no economy would be able to function properly. The war has caused increased tensions in the financial markets, an unexpected rise in the prices of raw materials and a number of uncertainties regarding the further economic fate of the countries dependent on the Russian Federation. The current geopolitical situation in relation to the armed conflict has led to a shaky security situation not only for Ukraine, but also for Europe as a whole. Consequently, the current circumstances make actions aimed at reducing energy consumption, including electricity consumption by Polish consumers, appear to be necessary to be taken. In global terms, the energy crisis is further exacerbated by inflation, which affects the prices of energy resources on world markets. Under the given circumstances, the public sector should play an exemplary role in the field of energy efficiency, with a special role to be played by central and local government bodies. The above remains correlated with the obligation of public finance sector units to perform energy efficiency tasks indicated in the Energy Efficiency Act of 20 May 2016, but finds its particular expression in the extraordinary solutions introduced in the Act of 7 October 2022 on special solutions to protect electricity consumers in 2023 in connection with the situation on the electricity market. An obligation has been imposed on the managers of selected units of the public finance sector to achieve an appropriate target for the reduction of electricity consumption in order to ensure the rationalization of electricity consumption by the units concerned. The main purpose of the paper is to develop, interpret and attempt to evaluate the specific legal solutions introduced, as well as to analyze and assess the effects of the new regulations by presenting and discussing the measures taken by selected units of the public finance sector. In this paper, the authors will attempt to answer questions regarding the relevance and impact of the introduced regulations on the operation of selected units and their actual impact on the reduction of electricity consumption in the early months of 2023 in Poland. The paper will synthesize the knowledge contained in the literature on the subject and present the results of interpretation of the new regulations introduced into the legal order. In addition, an analysis will be made of the collected and compiled materials, including information on the implementation of the imposed obligation by selected units of the public finance sector regarding the level of actual electricity consumption and the scope of activities undertaken in this respect, which will be complemented by own conclusions and assessments.

Keywords: energy security, electricity conservation, public finance sector units, obligation to reduce electricity consumption.

Emil Plewa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0000-0001-5303-4843

Współpraca energetyczna w ramach inicjatywy Trójmorza

Abstrakt: Państwa regionu Europy Środkowo-Wschodniej zmagają się ze szczególnymi problemami w zakresie energetyki. Dlatego też kwestie bezpieczeństwa energetycznego regionu stały się priorytetowym obszarem działań w ramach Inicjatywy Trójmorza, która zrzesza grupę państw tego regionu. Celem artykułu jest przedstawienie stanu realizacji kluczowych inwestycji w zakresie energetyki obszaru 3SI oraz ich strategicznego oddziaływania na bezpieczeństwo a także prognoza możliwych konsekwencji ich realizacji albo ich braku dla gospodarek państw Trójmorza, ich bezpieczeństwa oraz stosunków międzynarodowych w kontekście trwającego konfliktu na Ukrainie oraz polityki energetycznej Unii Europejskiej czy jej polityki względem Rosji. W rozdziale posłużono się: krytyczną analizy literatury i źródeł, dokumentów, doniesień prasowych; metodą analizy systemowej oraz metodą dogmatycznoprawną w odniesieniu do aktów prawnych. W ramach badań wykazano, że przy realizacji projektów napotykane są problemy związane m.in. z finansowaniem (w szczególności na południu Europy), zaangażowaniem niektórych państw (np. Węgier), zasadnością i zapotrzebowaniem na rozbudowę infrastruktury energetycznej w regionie bałkańskim czy też ryzyko dublowania się inwestycji w sektorze energetycznym. Program rozbudowy strategicznej infrastruktury przebiega dwubiegunowo: północ i południe. Budowana infrastruktura ma wpisać się zarówno w już istniejącą sieć jak i otworzyć dostęp na do tej pory niedostępne rynki. Zauważono także dysonans w podejściu do liczby i skali projektów z zakresu energetyki elektrycznej a energetyki gazowej, co jest istotne w kontekście trwającej transformacji energetycznej i wyznaczonych celów (Fit for 55). Rozdźwięk dotyczy również tempa realizacji projektów między północą Inicjatywy a jej południem, jak i różną kooperacją pomiędzy sąsiednimi państwami. W rozdziale omawiano także potencjalne problemy niektórych państw 3SI, z jakimi przyjdzie się im zmierzyć wraz z końcem 2024 roku, które będą konsekwencją braku ich pełnego zaangażowania w projekty infrastrukturalne i prowadzoną przez siebie prorosyjską politykę.

Słowa kluczowe: Trójmorze, energia, energia elektryczna, energetyka, gaz, współpraca, Europa Środkowo-Wschodnia, TSI, 3SI, Baltic Pipe, Gazociąg Polska-Litwa, Eastring, BRUA, Gazociąg Jońsko-Adriatycki.

1. Wprowadzenie

Trójmorze (ang. *Three Seas Initiative* (TSI, 3SI), łac. *Trimarium*) jest to powołana w 2015 roku międzynarodowa inicjatywa trzynastu państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej, położonych pomiędzy Morzem Bałtyckim, Morzem Adriatyckim i Morzem Czarnym. Polityczno-gospodarcza inicjatywa powstała dnia 29 września 2015 roku z inicjatywy prezydenta Polski Andrzeja Dudy oraz prezydent Chorwacji Kolindy Grabar-Kitarović[1]. Aktualnie państwami członkowskimi inicjatywy są: Austria, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Grecja, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia oraz Węgry. Natomiast partnerami stowarzyszonymi są Mołdawia oraz Ukraina. Państwami obserwatorami są: Niemcy oraz Stany Zjednoczone. Zainteresowanie nowym formatem współpracy wyraziła także Japonia, która została partnerem strategicznym inicjatywy[2]. Polityczne przedsięwzięcie ma na celu wzmocnienie strategicznej współpracy politycznej oraz gospodarczej państw regionu, w szczególności państw dawnego bloku radzieckiego. Przedsięwzięcie nawiązuje do przedwojennej idei Międzymorza, choć znacząco się od niej różni. Międzymorze było koncepcją geopolityczną. Natomiast Trójmorze jest projektem zorientowanym na gospodarkę i bezpieczeństwo.

Do kamieni milowych należy zaliczyć utworzenie Funduszu Inwestycyjnego Inicjatywy Trójmorza (ang. *Three Seas Initiative Investment Fund* (3SIIF)) z którego są finansowane wspólne przedsięwzięcia z zakresu transportu, energetyki i cyfryzacji[3]. Zastanawiające jest, że fundusz nie został zarejestrowany w żadnym państw biorących udział w inicjatywie, lecz w Luksemburgu[4]. Taka decyzje była zapewne podyktowana korzystnym systemem podatkowym i łatwością założenia dedykowanego funduszu w tym właśnie państwie. To jednak rzuca niekorzystne światło na państwa uczestniczące w funduszu, bowiem władze państw założyły fundusz w państwie oskarżanym o bycie rajem podatkowym oraz nieprzejrzystość zarejestrowanych funduszu co do struktury własnościowej. Ponadto może to sugerować, że system podatkowy i finansowy

[1] M. Michałek, *Inicjatywa Trójmorza. Wzmocni czy podzieli Unię*, Magazyn TVN24, https://archiwum.tvn24.pl/magazyn-tvn24/106/tvn24.pl/magazyn-tvn24/wielki-plan-malych-panstw-jak-trojmorze-wzmocni-lub-podzieli-unie,106,1968.html [dostęp: 1.06.2023].

[2] *9. Szczyt Inicjatywy Trójmorza w Wilnie*, Kurier Galicyjski, https://kuriergalicyjski.com/9-szczyt-inicjatywy-trojmorza-w-wilnie/ [dostęp: 1.06.2023].

[3] Zob. *Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza*, Three Seas Initiative Investment Fund, https://3siif.eu/ [dostęp: 1.06.2023]; *Fundusz Trójmorza*, Bank Gospodarstwa Krajowego, https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/fundusze/fundusz-trojmorza/ [dostęp: 1.06.2023].

[4] *Fundusz Trójmorza wzmocni potencjał gospodarczy regionu*, Forsal.pl, https://forsal.pl/artykuly/1253798,fundusz-trojmorza-wzmocni-potencjal-gospodarczy-regionu.html [dostęp: 1.06.2023].

w państwach założycielskich funduszu nie jest tak dogodny i „przyjazny" dla inwestorów jak w Luksemburgu, który słynie z licznych udogodnień by ułatwić inwestorom procedurę. W dniach 6-7 września 2023 r. w czasie szczytu Inicjatywy Trójmorza w Bukareszcie zadeklarowano chęć utworzenia drugiego Funduszu Trójmorza, tj. Funduszu Innowacji Trójmorza [5].

Mapa 1. Państwa Trójmorza i państwa stowarzyszone.

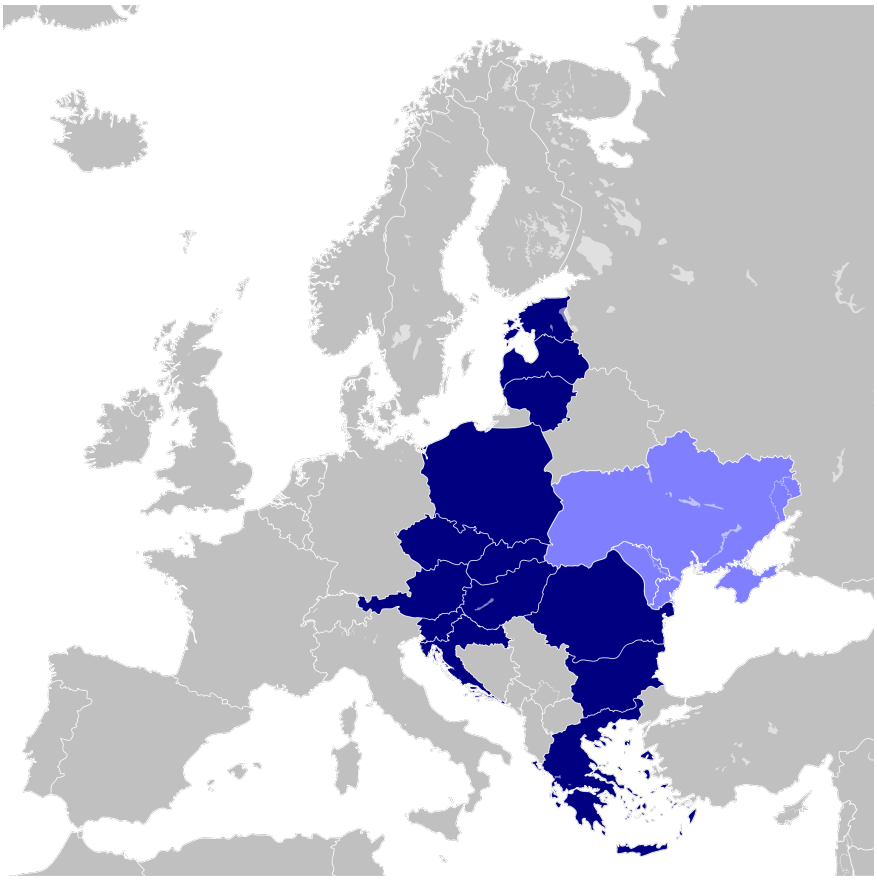

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Three_Seas_Initiative.svg [dostęp: 1.06.2023].

Kolejnym znaczącym wspólnym przedsięwzięciem na polu rynków finansowych państw Trójmorza oraz pozyskiwania funduszy do realizacji

[5] J. Wilczek, *Postanowienia ósmego szczytu Inicjatywy Trójmorza w Bukareszcie*, Instytut Nowej Europy, 2023.

projektów jest utworzenie indeksu giełdowego CEEplus[6], w którego portfelu znajdzie się ponad 100 największych i najbardziej płynnych spółek notowanych na giełdach państw z grupy Trójmorza. Aktualnie w portfelu indeksu znajdują się spółki z państw takich jak Chorwacja, Czechy, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia i Węgry[7]. Indeks ten jest indeksem cenowym[8].

2. Sytuacja energetyczna regionu

Zbrojna agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę ukazała jeszcze bardziej jak pomimo upływu ponad 30 lat od rozpadu bloku wschodniego, Europa Środkowo-Wschodnia nadal jest uzależniona od dostaw rosyjskiego gazu oraz jak poważne są jej braki infrastrukturalne. Rządy poszczególnych państw przez lata ignorowały wizję możliwości odcięcia dostaw tanich rosyjskich węglowodorów, toteż nie podejmowały działań zmierzających do wybudowana strategicznej infrastruktury umożliwiającej import paliw z alternatywnych źródeł. Znaczny wzrost opłat związany z koniecznością eksportu paliw z innych źródeł, odczuwalny był zarówno w wyższych opłatach za ogrzewanie domostw jak i pośrednio w cenach produktów, które w procesie produkcji wykorzystywały gaz. Pomimo, że państwom Trójmorza udało się przeczekać ostatnie dni zimy 2021/2022 oraz zimę 2022/2023, to jednak ten drugi sezon grzewczy nie pozostał bez wpływu na gospodarkę czy nastroje społeczne. Perspektywa wzrostów cen surowców energetycznych wciąż może powodować wzmożenie nastrojów prorosyjskich w niektórych państwach Europy Środkowo-Wschodniej oraz prowadzić do destabilizacji politycznej regionu, także w państwach względnie odpornych na wpływy Rosji, takie jak np. Polska[9]. Niemniej z punktu widzenia bezpieczeństwa energetycznego regionu za korzystne należy uznać uszkodzenie[10], a w konsekwencji definitywnie zaprzepaszczenie możliwości dostarczania gazu za pomocą Gazociągu Północnego –

[6] *Powstanie indeks Trójmorza. GPW i 6 giełd regionu szykują CEEplus*, Forsal.pl, https://forsal.pl/artykuly/1428603,ceeplus-powstanie-indeks-trojmorza-gpw-i-6-gield-regionu-szykuja-ceeplus.html [dostęp: 1.06.2023].

[7] *Karta indeksu*, GPW Benchmark, https://gpwbenchmark.pl/karta-indeksu?isin=PL9999998948#Portfolio [dostęp: 1.06.2023].

[8] Tamże.

[9] E. Romer, *Miękkie podbrzusze. Prorosyjskie siły polityczne w państwach Inicjatywy Trójmorza*, Instytut Nowej Europy, 2023, s. 5.

[10] Zob. *European leaders blame sabotage as gas pours into Baltic from Nord Stream pipelines*, The Guardian, https://www.theguardian.com/business/2022/sep/27/nord-stream-1-2-pipelines-leak-baltic-sabotage-fears [dostęp: 1.06.2023].

Nord Stream 1 i Nord Stream 2[11]. Instalacja bowiem za sprawą słonej wody dostającej się do wnętrza stalowych rur, ulega procesowi korozji, która ewentualną naprawę czyni niemożliwą wraz z upływającym czasem[12]. Stąd bezdyskusyjnie potrzebne są dalsze inwestycje w zakresie bezpieczeństwa energetycznego regionu. W tek kwestii pewną rolę odegrał Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza, który *swoimi inwestycjami przyczynił się do poprawy bezpieczeństwa energetycznego oraz budowy połączeń cyfrowych i transportowych w regionie*[13]. Sam rosyjski atak na Ukrainę ożywił jednak format współpracy i udowodnił trafność podjętych projektów, zwłaszcza w zakresie przełamania uzależnienia od dostaw rosyjskich węglowodorów[14]. Równocześnie w oczach Europy Zachodniej, Inicjatywa Trójmorza przestała się jawić jako rusofobiczna – oparta na historycznych uprzedzaniach – oraz jako próba budowania alternatywy dla Unii Europejskiej czy nawet jej sabotażu.

Niemalże 40% wszystkich projektów zaplanowanych do realizacji w ramach inicjatywy oraz mających zostać sfinansowanych w ramach Funduszu Inwestycyjnego Inicjatywy Trójmorza dotyczy sektora energetycznego[15], jednego z najbardziej strategicznych obszarów dla państw regionu, mającego znaczenie nie tylko dla bezpieczeństwa ekonomicznego państw, ale i budujące niezależność polityczną od wpływów rosyjskich w regionie, a tym samym pozwalające odciąć się od wpływów dawnego hegemona, który wykorzystywał uzależnienie całej Europy od swoich tanich surowców energetycznych. Podjęte inicjatywy pozbawiają Federację możliwości wywierania nacisków na rządy i społeczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej poprzez stosowanie tzw. szantażu energetycznego. Aktualny przebieg wojny na Ukrainie zdaje się wskazywać, że Rosja staje się jej największym przegranym na rynku energetycznym. Europa skutecznie, choć nie bez problemów, znalazła inne źródła pozyskiwania węglowodorów i na ten moment nic nie sugeruje, by Europa miała „złamać się" w nałożonych na Rosję sankcjach w sektorze

[11] Zob. R. Czachor, *Polityczne uwarunkowania budowy Gazociągu Północnego: polityka energetyczna Federacji Rosyjskiej a solidarność europejska*, [w:] Z.J. Winnicki, W. Baluk (red.), *Badania wschodnie. Polityka wewnętrzna i międzynarodowa*, ss. 261–273.

[12] Zob. J. Wiech *Czy gazociągi Nord Stream można naprawić? Ekspert: to może nie mieć sensu [WYWIAD]*, Energetyka24, https://energetyka24.com/gaz/wywiady/czy-gazociagi-nord-stream-mozna-naprawic-ekspert-to-moze-nie-miec-sensu-wywiad [dostęp: 1.06.2023]; B. Lemańczyk, *"Tagesspiegel": Nord Stream 1 i 2 mogą ulec nieodwracalnemu zniszczeniu*, GazetaPrawna.pl, https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8557505,nord-stream-1-2-uszkodzenie-sabotaz-nieodwracalne-zniszczenie.html [dostęp: 1.06.2023].

[13] J. Wilczek, *Postanowienia ósmego…*

[14] T. Pawłuszko, *Wojna rosyjsko-ukraińska ożywiła Inicjatywę Trójmorza [Dr hab. Marta Gębska]*, Instytut Nowej Europy, 2023.

[15] *Status Report of 2022*, projects.3seas.eu, 2022.

energetycznym, a kolejne państwa rezygnują z następnych projektów z udziałem rosyjskich spółek energetycznych. Flagowy rosyjski koncern Gazprom notuje rekordowe straty, a budowany za dziesiątki miliardów euro[16] Nord Stream 1 oraz Nord Stream 2 zostały bezpowrotnie zniszczone.

Zważyć należy także, że polityka Unii Europejskiej zakłada całkowite zrezygnowanie z dostaw rosyjskich surowców do końca 2027 roku, co jednak, biorąc pod uwagę dynamikę konfliktu zbrojnego może nastąpić wcześniej. Pamiętać należy, że przez terytorium Ukrainy nadal płyną dostawy rosyjskiego gazu do Mołdawii, Naddniestrza, Słowacji oraz na Węgry. Niemniej umowa na tranzyt gazu przez terytorium Ukrainy wygasa wraz z końcem 2024 roku i nic nie wskazuje, by w ogóle istniała możliwość choćby spotkania przy jednym stole celem negocjacji tej kwestii. Oznacza to, że całkowite odejście od dostaw rosyjskich surowców w UE może nastąpić wręcz wraz z końcem 2024 roku. Równolegle należy zaznaczyć, że rządy Słowacji i Węgier, które w swojej polityce wykazują wyraźnie prorosyjski kierunek, nie podjęły żadnych znaczących działań, by zabezpieczyć się na ewentualne braki dostaw gazu ze strony rosyjskiej, co może doprowadzić do kryzysu energetycznego i nagłego skoku opłat za energię w tamtych państwach. Chociaż teoretycznie Węgry mają możliwość importu gazu za pośrednictwem terminala LNG na wyspie Krk w Chorwacji, to jednak kontrakty na dostawy trzeba zawrzeć z odpowiednim wyprzedzeniem. Możliwie, że przywódcy Słowacji i Węgier będą liczyć na porozumienie się Rosji z Ukrainą, a przez to nie podejmą żadnych działań w sprawie alternatywnych dostaw gazu, aby nie drażnić rosyjskiego sojusznika. W ocenie autora szanse na przedłużenie umowy są mniej niż znikome, a interes gazowy dwóch „outsiderów" UE nie jest wystarczająco istotny dla reszty państw, by podejmowały działania w tej sprawie. Ponadto koniec 2024 roku pozostaje czasem niepewnym ze względu na odbywające się w tymże roku wybory prezydenckie w Stanach Zjednoczonych. Nawet jeśli dojdzie do zmiany gospodarza Białego Domu, to moment wygaśnięcia umowy przypadnie jeszcze na kadencję Joe Bidena. Zatem dla potencjalnie nowej administracji zajętej konstytuowaniem się, możliwość nadszarpnięcia relacji z UE przez zaangażowanie w kwestię dostaw gazu dla dwóch maleńkich prorosyjskich państw nie będzie miało żadnego znaczenia. Wyłączenie ukraińskich gazociągów oznacza, że jedynym aktywnym kanałem tranzytu do Europy będą gazociągu ułożone na dnie Morza Czarnego: South Stream i Blue Stream,

[16] S. Kardaś, *Kosztowny sukces Rosji: ukończenie układania rur Nord Streamu 2*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2021.

gdyż ambitne plany Kremla rozbudowy sieci gazociągów w Europie odeszły w niepamięć.

Mapa 2. Istniejące i planowane rurociągi gazowe Gazpromu.

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Major_russian_gas_pipelines_to_europe.png [dostęp: 1.06.2023].

W ten sposób władze Federacji Rosyjskiej praktycznie same pozbawiły się swojej największej broni i karty przetargowej w negocjacjach z Europą. Nawet jeśli konflikt na Ukrainie zakończy się, państwa Europy (prawdopodobnie) nie popełnią drugi raz błędu uzależnienia swoich gospodarek od jednego źródła dostaw węglowodorów bez zabezpieczenia alternatywnych źródeł dostaw. Nawet jeżeli inne państwa przywróciłyby Rosję jako partnera handlowego, z pewnością nie ta tych samych warunkach jakie miały miejsce dotychczas.

3. Projekty energetyczne

Trójmorska polityka odchodzenia od dostaw rosyjskich surowców energetycznych i dywersyfikacji źródeł, uprzedziła politykę unijną. Wynika to z doświadczeń historycznych oraz głębszego „zrozumienia" Rosji. Należy jednak podkreślić, że państwa regionu Europy Środkowej podjęły te działania, zanim w ogóle powstała Inicjatywa Trójmorza. Choć niewiele z nich miało determinację i środki finansowe, by doprowadzić projekty do pełnej realizacji. Przykładem zrealizowanego projektu jest budowa gazoportu w Świnoujściu nad Morzem Bałtyckim, który pozwolił dokonać dywersyfikacji dostaw gazu, co wraz z początkiem konfliktu na Ukrainie w lutym 2022 roku okazało się mieć krytyczne znaczenie. Wiele projektów zostało także wyhamowanych w związku z pandemią COVID-19 i zmniejszonym wówczas zapotrzebowaniem na gaz w przemyśle. Niemniej rosyjska agresja militarna na Ukrainę dała wystarczający impuls do wznowienia zatrzymanych projektów.

Poniżej przedstawiono przegląd projektów energetycznych realizowanych w ramach Inicjatywy Trójmorza. Stanowią one głównie projekty z zakresu energetyki gazowej. Niektóre z nich biorą swój początek znacznie wcześniej niż sama Inicjatywa, lecz ich realizacja nie została podjęta przed powstaniem formatu trójmorskiego, tak więc w ten sposób zostały wpisane na listę projektów trójmorskich.

3.1, Korytarz Północ-Południe i nowe terminale LNG

Jak wspomniano powyżej prawie 40% wszystkich projektów zaplanowanych do realizacji w ramach Inicjatywy oraz mających zostać sfinansowanych w ramach Funduszu Inwestycyjnego Inicjatywy Trójmorza dotyczy sektora energetycznego[17]. Najważniejszym projektem w sektorze energetycznym państw Inicjatywy jest wybudowanie gazowego Korytarza Północ-Południe. Gazociąg połączył nowowybudowany pływający terminal LNG (typu FSRU) na chorwackiej wyspie Krk[18] z terminalem LNG w Świnoujściu oraz z gazociągiem Baltic Pipie[19]. Gazociąg został oddany do użytku w 2022 roku[20].

[17] *Status Report of 2022*, projects.3seas.eu, 2022.
[18] Zob. M. Seroka, *Chorwacja: dobre perspektywy terminalu LNG na wyspie Krk*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2020.
[19] P. Ukielski, *Inicjatywa Trójmorza w polskiej polityce zagranicznej*, „Studia Europejskie" 2018, nr 2.
[20] L. Kadej, *Ostatni element gazowego korytarza Północ-Południe otwarty*, WysokieNapiecie.pl, https://energetyka24.com/gaz/wiadomosci/gazociag-stork-ii-w-koncu-ruszy-premier-czech-podaje-date [dostęp: 1.06.2023].

Należy zauważyć, że w tym regionie Europy główne gazociągi układają się równoleżnikowo, a właściwie brak jest infrastruktury południkowej. Stanowi to spuściznę okresu dominacji Związku Sowieckiego, który był jedynym kierunkiem importu gazu dla państw regionu. Połączenie dwóch terminali LNG nad dwoma z trzech mórz Trójmorza otworzyło całemu regionowi pozyskiwania gazu z innych źródeł niż Federacja Rosyjska i jego reeksport do kolejnych państw. Odgrywa to szczególną rolę dla państw wewnątrzlądowych, takich jak Czechy, Słowacja i Węgry.

System będzie dopełniony przez inne projekty, np. Gazociąg Stork II, czyli nowe połączenie gazowe pomiędzy Polską i Czechami, które zwiększy możliwość tranzytu z Polski do Czech gazu z pochodzącego z Baltic Pipe i terminalu LNG w Świnoujściu. Przepustowość połączenia ma wynosić 5 mld m^3 rocznie, a eksploatacja gazociągu ma zacząć się w 2026 roku[21].

Mapa 3. Korytarz Północ-Południe.

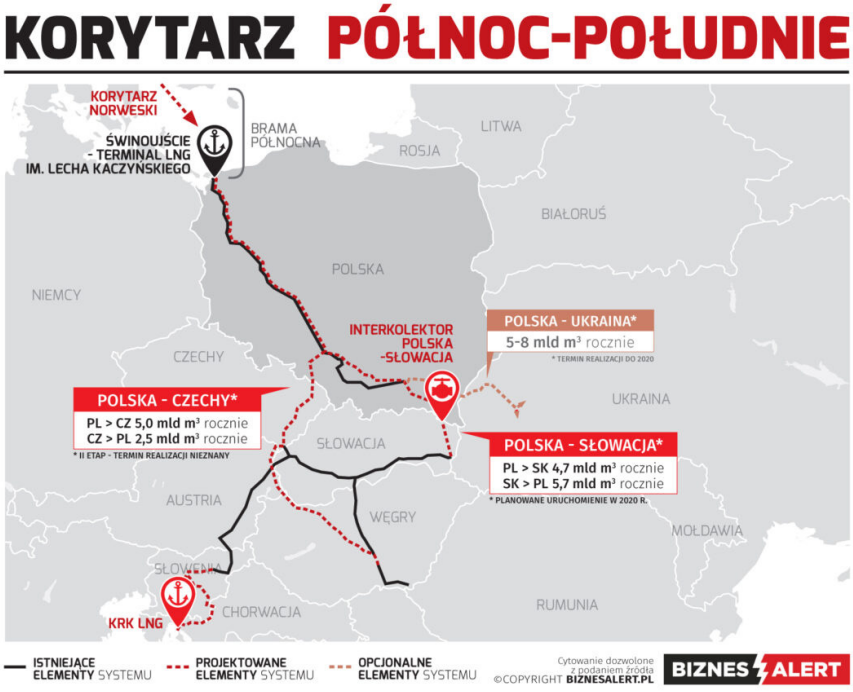

Źródło: https://biznesalert.pl/polska-czesc-korytarza-polnoc-poludnie-bedzie-gotowa-w-2022-roku/ [dostęp: 1.06.2023].

[21] *Gazociąg Stork II w końcu ruszy? Premier Czech podaje datę*, Energetyka24, https://energetyka24.com/gaz/wiadomosci/gazociag-stork-ii-w-koncu-ruszy-premier-czech-podaje-date [dostęp: 1.06.2023].

3.2. Baltic Pipe

Kluczowym projektem w ramach dywersyfikacji dostaw gazu i uniezależniania Polski, jak i całego regionu od dostaw z Rosji, po wybudowaniu terminalu LNG w Świnoujściu, jest Baltic Pipe – gazociąg wraz z infrastrukturą towarzyszącą[22], który połączył Norwegię z Danią i Polską i umożliwił, w ten sposób import gazu ze złóż na szelfie norweskim. Przepustowość gazociągu wynosi 10 mld m³ rocznie[23]. Baltic Pipe od północy, łączy się z już istniejącą od dawna infrastrukturą na dnie Morza Północnego (Europipe II), a od południa dalej przez Polskę z dalszą infrastrukturą z terminalem LNG na chorwackiej wyspie Krk. W tym celu w Polsce rozbudowano krajowy system gazociągów, w szczególności w zachodniej części kraju[24]. Ze strony polskiej podmiotem bezpośrednio odpowiedzialnym za inwestycje jest Operator Gazociągów Przesyłowych Gaz-System SA.

Mapa 4. Schematyczna mapa poglądowa Baltic Pipe.

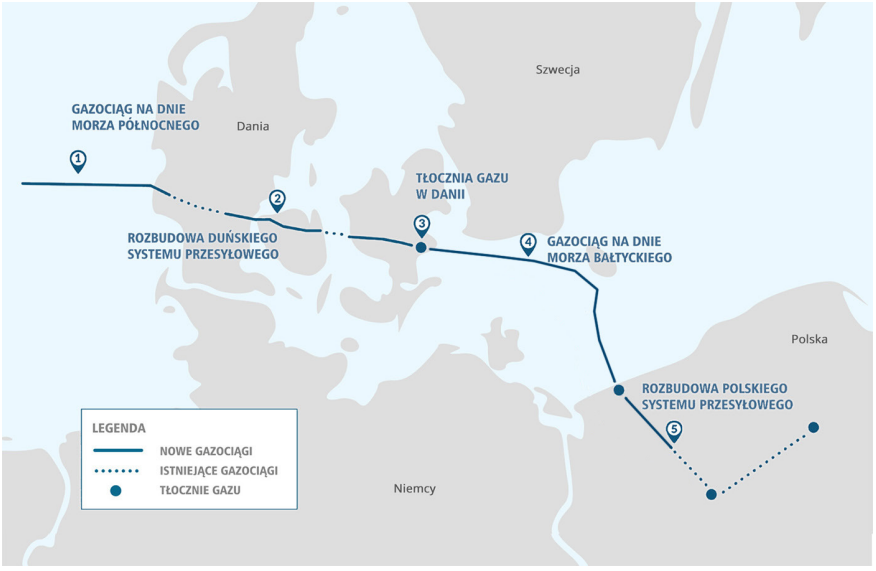

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mapa_baltic-pipe-public-domain-PL.jpg [dostęp: 1.06.2023].

[22] Gazociąg na dnie Morza Północnego, rozbudowa duńskiego systemu przesyłowego, tłocznia gazu w Danii, gazociąg na dnie Morza Bałtyckiego oraz rozbudowa polskiego systemu przesyłowego.
[23] *Gazociąg Baltic Pipe osiągnął pełną przepustowość*, GAZ-SYSTEM, https://www.gaz-system.pl/pl/dla-mediow/komunikaty-prasowe/2022/listopad/30-11-2022-gazociag-baltic-pipe-osiagnal-pelna-przepustowosc.html#:~:text=%E2%80%9EBaltic%20Pipe%20od%2030%20listopada,przepustowo%C5%9B%C4%87%20terminala%20LNG%20w%20%C5%9Awinouj%C5%9Bciu [dostęp: 1.06.2023].
[24] *Projekt Baltic Pipe. Nowe źródło dostaw gazu do Polski*, Gaz-System S.A., 2021.

Niemniej optymizm wokół inwestycji osłabia jedna kwestia. Baltic Pipe to tylko odnoga od głównej trasy gazociągu na dnie Morza Północnego (Europipe II), które łączą norweski szelf z Niemcami. Oznacza to, że obciążenie głównego gazociągu Europipe II pozostaje niezmienione, bowiem jego infrastruktura nie pozwala na zwiększenie przesyłu o dodatkowe 10 mld m³ rocznie. W związku z powyższym nie zwiększyło się także wydobycie gazu przez Norwegię z przeznaczeniem na eksport do Polski czy do pozostałych państw Trójmorza. Dotychczasowa eksploatacja złóż została podzielona, jak i przepustowość Europipe II na dotychczasowych i nowych importerów. Stawarza to zagrożenie, że w wypadku zmniejszenia wydobycia lub zwiększonego zapotrzebowania przez inne państwa Europy Zachodniej, tranzyt węglowodorów przez Baltic Pipe może zostać zredukowany. Choć sama Dania posiada połączenie z innymi gazociągami na dnie Morza Północnego, to jednak Baltic Pipe nie będzie wstanie samodzielnie zaspokoić ewentualnego popytu w Polsce. Oznacza, to że wydobycie gazu na szelfie pozostaje niezmienione, a tranzyt przez Baltic Pipe jest silnie uzależniony od możliwości przepustowości poprzedzającej infrastruktury przesyłowej, bowiem nie stanowi Baltic Pipe samodzielnej trasy, tak jak Nord Stream czy Jamał-Europa. Natomiast Polska dokonała dywersyfikacji dostaw m.in. poprzez terminal LNG w Świnoujściu. W planach jest także budowa pływających terminali LNG w Zatoce Gdańskiej – w Gdańsku[25] i Gdyni[26]. co pozwoli zaspokoić nie tylko popyt w Polsce, lecz zapewni także stabilność dostaw do innych państw regionu.

Przy okazji inwestycji rozgraniczono wyłączne strefy ekonomiczne Polski i Danii na Bałtyku. Obydwa państwa prowadziły przez ponad czterdzieści lat spór o wody Morza Bałtyckiego o powierzchni 3600 km² wód wyłącznej strefy ekonomicznej, między polskim wybrzeżem a wyspą Bornholm. W tym miejscu wyłączne strefy ekonomiczne obydwu państw nachodziły na siebie i obydwa państwa zgłosiły roszczenia do tych wód[27]. Chociaż pozostaje to w sferze domysłów, to jednak koincydencja czasowa pozwala wysnuć przypuszczenia, że strona duńska mogła wykorzystać sytuację do wymuszenia uregulowania kwestii spornych wód na Morzu Bałtyku. Inni autorzy wskazują,

[25] *W Gdańsku ma powstać pływający terminal LNG. Zapadła kolejna decyzja ws. FSRU*, Biznes Wprost, https://biznes.wprost.pl/gospodarka/energetyka/10368747/gdansk-plywajacy-terminal-lng-w-zatoce-gdanskiej-gaz-system-podpisal-list-intencyjny-ws-fsru.html [dostęp: 1.06.2023].

[26] *Projekt: Wykorzystanie paliwa LNG w Porcie Gdynia*, Port Gdynia, https://www.port.gdynia.pl/projekt-wykorzystanie-paliwa-lng-w-porcie-gdynia/ [dostęp: 1.06.2023].

[27] Zob. *Dania i Polska uzgodniły przebieg morskiej granicy na Morzu Bałtyckim*, Bankier.pl, https://www.bankier.pl/wiadomosc/Dania-i-Polska-uzgodnily-przebieg-morskiej-granicy-na-Morzu-Baltyckim-4172926.html [dostęp: 1.06.2023].

że regulacja prawnomiędzynarodowego statusu była naturalną konsekwencją budowy na wskazanym obszarze Baltic Pipe, by w przyszłości nie wyniknęły na tym rle spory prawne, a także, aby polityczne reperkusje ewentualnego sporu nie zaszkodziły polskiej polityce energetycznej[28]. W ten sposób zgodnie z podpisaną umową międzynarodową przyznano Danii 80%, a Polsce 20% spornych wód, co stanowi „kompromis" w stosunku do roszczeń uprzednio formułowanych przez obydwie strony. Polska bowiem od 1978 roku stała na stanowisku, że jej wyłączna strefa ekonomiczna kończy się dopiero 12 mil morskich przed wybrzeżem Bornholmu, zatem Danii w ogóle nie przysługiwałaby wyłączna strefa ekonomiczna wokół wyspy. Z kolei Dania opowiadała się za rozgraniczeniem stref za pomocą tzw. linii mediany, czyli linie równej odległości między polską a duńską linią podstawową (w uproszczeniu: wybrzeżem). W takim wypadku całość spornych wód przypadłaby Danii[29]. Marginalnie należy wspomnieć, że owa strefa nie obejmuje wód wyłącznie wokół wyspy Bornholm, bowiem na północny-wschód od Bornholmu znajduje się niewielki, zwykle nawet nieoznaczany na większości map, archipelag wysp Ertholmene.

3.3. Gazociąg Polska-Litwa

Kolejnym projektem zmierzającym do uniezależnienia regionu od dostaw rosyjskich węglowodorów jest mierzący 522 km Gazociąg Polska-Litwa (ang. *Gas Interconnection Poland–Lithuania* (GIPL), lit. *Lietuvos-Lenkijos dujotiekis*). Powstałe w latach 2020–2022 transgraniczne połączenie pomiędzy tłoczniami gazu Hołowczyce oraz Jauniūnai[30], scaliło systemy gazowe Polski i Litwy, a dalej Łotwy i Estonii, w ten sposób integrując państwa regionu bałtyckiego z unijnym rynkiem gazowym oraz uniezależniając je od dostaw gazu z Rosji. Projekt ma nie tylko znaczenie dla bezpieczeństwa państw bałtyckich, ale także dla polskiej gospodarki. Budowa gazociągu przyczyniła się do znaczącej gazyfikacji regionu (północnego Podlasia i Suwalszczyzny) poprzez stworzenie możliwości bezpośredniego przyłączenia do sieci gazociągów

[28] *Jak Polska i Dania podzieliły kawałek Bałtyku*, Money.pl, https://www.money.pl/gospodarka/jak-polska-i-dania-podzielily-kawalek-baltyku-6334925980854401a.html [dostęp: 1.06.2023].
[29] *Finał wieloletniego sporu na Bałtyku. "To nie jest przegrana, to krok naprzód"*, TVN24 Biznes, https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/spor-z-dania-o-obszar-morski-na-baltyku-sejm-zgodzil-sie-na-ratyfikacje-podzialu-ra911871-ls4506695 [dostęp: 1.06.2023].
[30] Zob. M. Paszkowski, *W poszukiwaniu prymusa: postępy w realizacji projektów energetycznych państw Inicjatywy Trójmorza*, Komentarze IEŚ, 15 października 2020 r., Nr 271 (174/2020).

wysokiego ciśnienia odbiorców przemysłowych[31]. Korzyścią dla Polski na polu bezpieczeństwa dostaw jest umożliwienie eksportu gazu za pomocą pływającego terminala LNG w Kłajpedzie. Choć nie jest to port przez, który Polska zamierza pozyskiwać gaz, to jednak sama możliwość i gotowość infrastruktury zabezpiecza dostawy paliw energetycznych na sytuacje kryzysowe[32].

Mapa 5. Gazociąg Polska-Litwa.

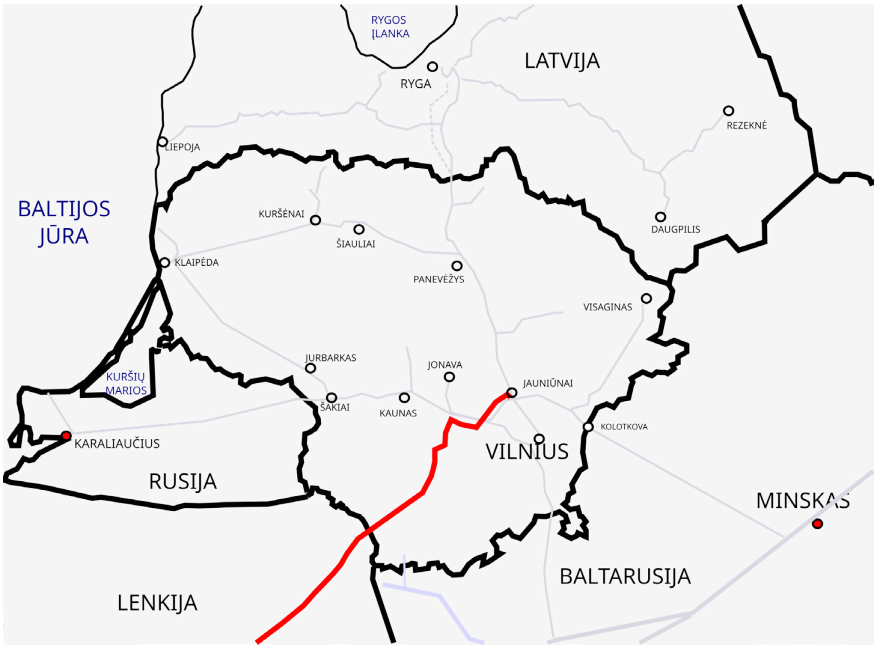

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gas_Interconnection_Poland%E2%80%93Lithuania.svg [dostęp: 1.06.2023].

3.4. Eastring

W planach jest także budowa innych połączeń gazowych między państwami Inicjatywy Trójmorza. Wśród nich znajduje się gazociąg Eastring, który ma połączyć Słowację, Węgry, Rumunię i Bułgarię, a docelowo również Turcję. Włączenie Eastring do europejskiej sieci gazowniczej ma zabezpieczyć możliwość dostarczenia gazu ziemnego w ilości niezbędnej do całkowitego pokrycia popytu w państwach bałkańskich z europejskich hubów

[31] *Gazociąg Polska-Litwa*, GAZ-SYSTEM, https://www.gaz-system.pl/pl/system-przesylowy/inwestycje/korytarz-centrum-wschod/polska-litwa.html [dostęp: 1.06.2023].
[32] Zob. M. Marszałkowski, *Rozpoczynają się badania rynku na przepustowość Gazociągu Polska-Litwa*, Portal Biznes Alert, https://biznesalert.pl/polska-litwa-gaz-system-gipl-energetyka/ [dostęp: 1.06.2023].

(NCG, Gaspool, Baumgarten, TTF)[33]. Budowa nowego gazociągu w tym regionie oraz planowane połączenie z turecką siecią gazociągową otworzy Europie możliwości importu gazu ziemnego z regionu Morza Kaspijskiego oraz Bliskiego Wschodu, choć to wymaga dalszego rozwoju infrastruktury oraz ustabilizowania sytuacji politycznej w regionie[34]. Ze względu jednak na brak wsparcia finansowego ze strony Unii Europejskiej projekt aktualnie nie jest realizowany[35]. Należy zauważyć należy, że Eastring stanowiłby przedłużenie Korytarza Północ-Południe, więc z potencjalnych korzyści mogłaby czerpać także Polska i państwa bałtyckie. Wybudowanie Eastring pozwoliłoby utworzyć trasę gazociągową zaczynającą się od Europipe II przez Baltic Pipie, Korytarz Północ-Południe, a kończące się na Eastring, z perspektywą poprowadzenia instalacji dalej w kierunku Turcji oraz na Bliski Wschód czy nad Morze Kaspijskie[36].

Mapa 6. Potencjalne trasy Gazociągu Eastring.

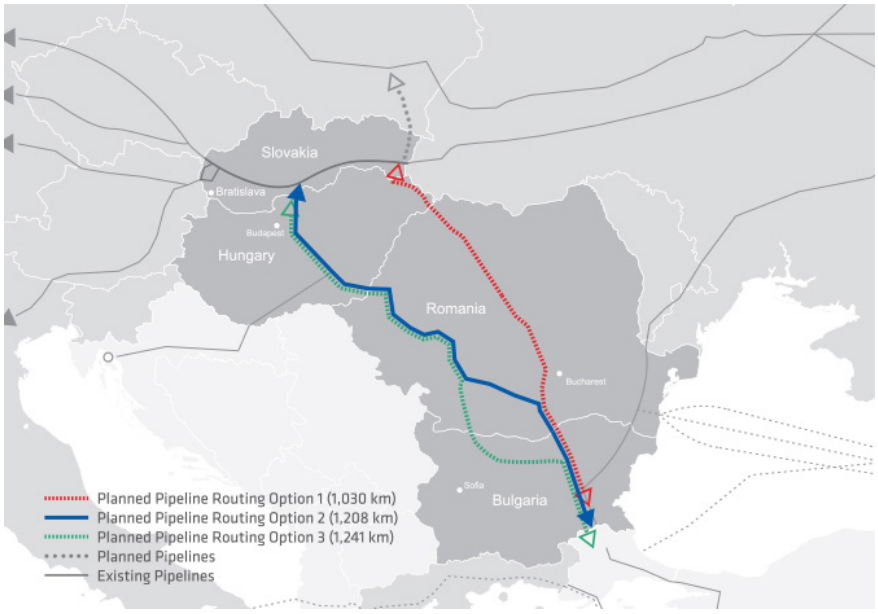

Źródło: https://www.eastring.eu/page.php?page=routing [dostęp: 1.06.2023].

[33] *Eastring*, Eastring, https://www.eastring.eu/ [dostęp: 1.06.2023].
[34] Zob. *Eastring*, Three Seas, https://projects.3seas.eu/projects/eastring [dostęp: 1.06.2023].
[35] Zob. M. Paszkowski, *W poszukiwaniu prymusa…*
[36] Zob. *Gazociąg Eastring otrzyma dofinansowanie ze środków UE?*, Energetyka24, https://energetyka24.com/gazociag-eastring-otrzyma-dofinansowanie-ze-srodkow-ue [dostęp: 1.06.2023].

Warto nadmienić, że historycznie projekt wpisywał się w plany budowy sieci gazociągów umożliwiającej pominięcie Ukrainy. Korytarz Eastring stanowiłby naturalne przedłużenie dla planowego przedłużenia South Stream, umożliwiając w ten sposób dostawy rosyjskiego gazu do Europy Środkowej i na Bałkany, z pominięciem Ukrainy. Z budowy South Stream zrezygnowano jednak na rzecz Turkish Stream, którego trasa w zasadzie pokrywa się z trasą South Stream, lecz kończy się nie w Bułgarii, a w Turcji[37]. Natomiast po 24 lutego 2022 roku projekt nabrał zupełnie nowego znaczenia i wymiaru strategicznego.

Mapa 7. Trasa gazociągu Eastring w planach na 2015 rok.

Źródło: https://www.eastring.eu/page.php?page=routing [dostęp: 1.06.2023].

[37] A. Kublik, *Słowacja chce się połączyć z Gazpromem przez Bałkany*, Wyborcza.biz, https://wyborcza.biz/biznes/7,179190,18051927,slowacja-chce-sie-polaczyc-z-gazpromem-przez-balkany.html?disableRedirects=true [dostęp: 1.06.2023].

3.5. Rurociąg BRUA

Rurociąg BRUA (ang. *Bulgaria, Romania, (H)ungary, Austria*), zwany też ROHU(AT), w założeniu miał umożliwić tranzyt gazu pochodzącego z szelfu czarnomorskiego, a także otworzyć region bałkański na import gazu pochodzącego z basenu Morza Kaspijskiego, m.in. poprzez połączenie z istniejącą infrastrukturą w tym regionie oraz przez przyłączenie do dwóch gazoportów w Grecji[38]. Projekt miał objąć takie państwa jak Bułgaria, Rumunia, Węgry oraz Austria[39]. Choć inicjatywa została zapoczątkowana przez Rumunię już w 2013 roku, to jednak budowa pierwszej nitki gazociągu ruszyła dopiero w 2018 roku. Po stronie rumuńskiej budowa gazociągu przebiegła bez większych zakłóceń, nawet pomimo trwającej pandemii COVID-19[40]. Z kolei w Bułgarii projekt nie został w pełni zrealizowany. Z kolei Węgry w zasadzie wycofały się z projektu, a w samej Rumunii gazociąg nie dotarł nawet do Morza Czarnego[41]. Budowa BRUA, była jednak tylko wstępem do budowy gazociągu Tuzla-Podisor, który będzie tranzytował gaz pochodzący ze złóż Neptun Deep na szelfie czarnomorskim[42] i w ten sposób dokończy realizację założeń BRUA. Stąd inwestycja pozostaje nadal niezrealizowana. Chociaż choć niedokończone elementy inwestycji mogą być rekompensowane infrastrukturą powstałą w ramach innych projektów, to jednak pod znakiem zapytania pozostaje, czy posiadają one dostateczną przepustowość?

Pomimo, że projekt ma istotne znaczenie dla Węgier, to kraj ten nadal silnie polega na dostawach z Rosji, gdyż jego zaangażowanie w projekty infrastrukturalne w regionie nie jest tak silne jak wśród innych państw regionu. Co więcej mnogość projektów energetycznych w regionie oraz stosunkowo stabilny poziom popytu na gaz, pozostawia wątpliwość, czy istnieje konieczność zaangażowania w każdy projekt. Jednakże w literaturze wskazuje się na niedostateczną przepustowość infrastruktury na granicy rumuńsko-węgierskiej[43].

[38] K. Całus, A. Łoskot-Strachota, *BRUA i rumuńskie pomysły na środkowoeuropejski rynek gazu*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2020.
[39] Zob. M. Paszkowski, *W poszukiwaniu prymusa…*
[40] Zob. A. Łoskot-Strachota, M. Seroka, M. Szpala, *TurkStream na dywersyfikującym się rynku Europy Południowo-Wschodniej*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2021.
[41] D. Czyżewski, *Setki milionów euro w błoto. UE wydała majątek na projekty gazowe, które nie powstały*, Energetyka24, https://energetyka24.com/gaz/setki-milionow-euro-w-bloto-ue-wydala-majatek-na-projekty-gazowe-ktore-nie-powstaly [dostęp: 1.06.2023].
[42] A. Kublik, *Będzie nowy gazociąg. Rumunia szykuje dla Europy gaz z Morza Czarnego*, Wyborcza.biz, https://wyborcza.biz/biznes/7,179190,30378801,rumunia-szykuje-dla-europy-gaz-z-morza-czarnego.html [dostęp: 1.06.2023].
[43] Zob. M. Paszkowski, *W poszukiwaniu prymusa…*

Mapa 8. Projekt BRUA oraz najważniejsza infrastruktura gazowa w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej.

Źródło: https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2020-11-24/brua-i-rumunskie-pomysly-na-srodkowoeuropejski-rynek-gazu#_ftn1 [dostęp: 1.06.2023].

3.6. Gazociąg IAP

Gazociąg Jońsko-Adriatycki (ang. *Ionian Adriatic Pipeline*, IAP) jest to koncepcja gazociągu mającego biec po lądzie wzdłuż wybrzeża Albanii, Czarnogóry, Bośni i Hercegowiny oraz Chorwacji. Projekt jako jeden z nielicznych obejmuje państwa niezaangażowane w Inicjatywę Trójmorza. Korytarz przesyłowy ma brać swój początek w chorwackim Splicie, a kończyć się w Albanii, zaś całkowita długość instalacji ma wynosić 511 km, umożliwiają tranzyt gazu o przepustowości na poziomie 5 mld m³ rocznie, z możliwością dwukierunkowego przesyłu. Oprócz wzmocnienia zdolności przesyłowych państw

zaangażowanych w budowę, instalacja poprzez przyłączenie do pozostałej sieci ma na celu także otwarcie regionu na import gazu z regionu Bliskiego Wschodu i regionu Morza Kaspijskiego oraz jego dalszy tranzyt na północ Europy[44].

Początki projektu sięgają dnia 25 września 2007 roku, kiedy to podpisano deklarację w sprawie realizacji projektu[45]. Kolejne działania zostały podjęte dopiero w 2016 roku, kiedy to nastąpiło podpisanie memorandum, zaś w 2018 roku podpisano list intencyjny w sprawie powołania spółki do realizacji przedsięwzięcia. Następnie pandemia COVID-19 skutecznie wyhamowała projekt, choć nie zakończyła go i uruchomianie gotowego gazociągu planowane jest na 2025 albo 2026 rok[46]. W ten sposób Chorwacja, poprzez terminal LNG w KrK oraz przez IAP, chce utworzyć regionalny hub gazowy[47].

Mapa 9. Planowane gazociągi w regionie bałkańskim.

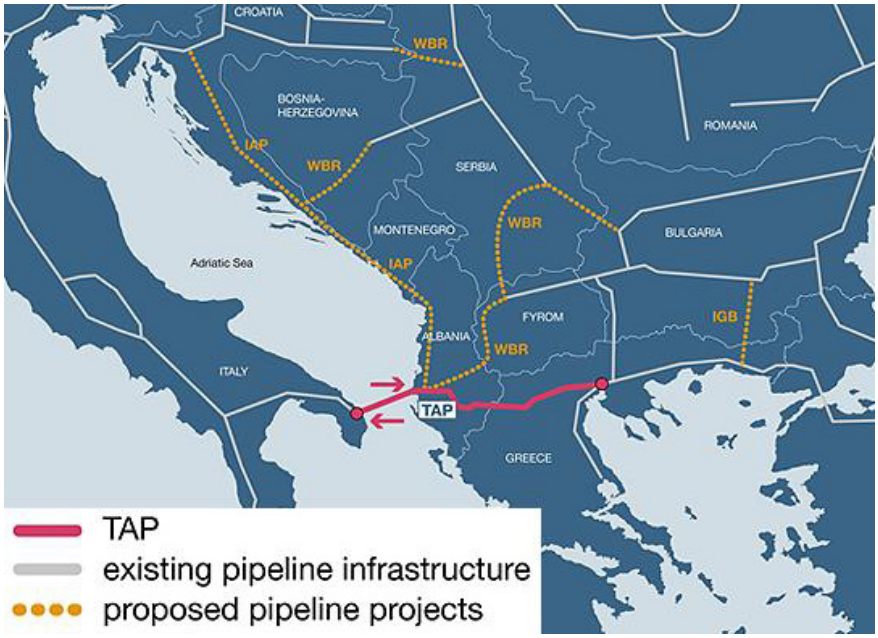

Źródło: https://inzynieria.com/paliwa/gazociagi/wiadomosci/26329,plany-polaczenia-dwoch-rurociagow-na-balkanach [dostęp: 1.06.2023].

[44] *IAP*, Three Seeas, https://projects.3seas.eu/projects/iap-ionic-adriatic-pipeline [dostęp: 1.06.2023].
[45] *Ministerial declaration on the Ionian Adriatic Pipeline project*, Wayback Machine, https://web.archive.org/web/20120423034007/http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/40178.PDF [dostęp: 1.06.2023].
[46] *IAP…*
[47] M. Paszkowski, *Chorwacja planuje budowę regionalnego hubu gazowego*, Komentarze IEŚ, 12 kwietnia 2024, Nr 829 (77/2023).

3.7. Inne inicjatywy

Oprócz wielkich inwestycji budowy korytarzy energetycznych pozwalających łączyć energetycznie obszary, których integracja wydawała się niemożliwa, poszczególne państwa Inicjatywy Trójmorza nie opierają swojej polityki energetycznej tylko na projektach w ramach Inicjatywy, lecz samodzielnie podejmują także pomniejsze działania. Dla przykładu Bułgaria skupiła się na modernizacji istniejącej już infrastruktury energetycznej, rozbudowie, zwiększaniu przepustowości oraz budowania magazynów gazu ziemnego[48]. Z kolei Czechy podejmują aktywną politykę dywersyfikacji źródeł dostaw węglowodorów[49].

Niezrealizowanym projektem pozostaje budowa infrastruktury transgranicznej, mającej na celu zwiększenie mocy przesyłowych pomiędzy Rumunią i Węgrami oraz Węgrami i Słowacją. Z rozbudowy połączenia gazowego Rumunia-Węgry pierwotnie zrezygnowano, ze względu na brak rzeczywistego zapotrzebowania na zwiększoną liczba dostaw gazu z kierunku południowego[50]. Niemniej projekt trafił na unijną lista projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania[51]. Choć zważyć należy, że jeśli Unia Europejska ma odejść od dostaw rosyjskich surowców energetycznych do końca 2027 roku, a realnie może to nastąpić z końcem roku 2024, to brak realizacji projektu może narazić Węgry na problemy z zapewnieniem dostaw gazu. Pomimo, że Węgry i Rumunia połączyły swoją infrastrukturę w 2019 roku[52], to jednak jej łączna przepustowość może nie być optymalna, zwłaszcza w kontekście próby dywersyfikacji źródeł dostaw[53]. Chociaż biorąc pod uwagę wszystkie inwestycje w zakresie gazownictwa w regionie, np. Gazociąg BRUA, pozostaje zadać pytanie o opłacalność i konieczność inwestycji oraz czy pożądana przepustowość może zostać osiągnięta przy okazji realizacji innych projektów?

---

[48] Zob. P. Wójcik, *Bułgaria i Inicjatywa Trójmorza. Sofia wobec środkowoeuropejskiego formatu i potencjał bułgarski przy jego realizacji*, Instytut Nowej Europy, 2023.

[49] Chruściel M., *Czeskie „przebudzenie" wobec Inicjatywy Trójmorza – wnioski z wizyty studyjnej w Pradze*, Instytut Nowej Europy, 2023.

50 Zob. M. Paszkowski, *W poszukiwaniu prymusa…*

[51] Zob. Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2022/564 z dnia 19 listopada 2021 r. zmieniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 347/2013 w odniesieniu do unijnej listy projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 109, str. 14).

[52] *Węgry i Rumunia połączyły swoje gazociągi*, wnp.pl, https://wnp.pl/gazownictwo/wegry-i-rumunia-polaczyly-swoje-gazociagi,354575.html [dostęp: 1.06.2023].

[53] M. Paszkowski, *Węgry: poszukiwanie równowagi w dostawach gazu ziemnego*, Komentarze IEŚ, 15 lutego 2020 r., Nr 787 (35/2023).

Natomiast realizacji doczeka się projekt zwiększania przepustowości infrastruktury gazowej pomiędzy Słowacją i Węgrami, który również został wpisany na unijną listę projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania[54].

W związku z wspomnianą wcześniej pandemią COVID-19[55] część projektów w zakresie energetyki gazowej zostało zawieszonych, choć niektóre z nich nie zostały rozpoczęte lub zostały odłożone w czasie już przed pandemią ze względów finansowych. Szczególnym przypadkiem zdają się być Węgry, które próbują jak najmniejszym kosztem odnieść korzyści z prowadzonych inwestycji w regionie, samemu nie inwestując w transgraniczną i międzynarodową infrastrukturę. Być może jest to związane z prorosyjską polityką Węgier, które nie chcą w ten sposób narażać swoich kontraktów na dostawy gazu z Rosji. Niemniej w literaturze zaznacza się niedostateczną przepustowość infrastruktury na granicy rumuńsko-węgierskiej[56], co może w przyszłości stanowić problem w pozyskiwaniu gazu z tego kierunku.

Zauważalne jest także otwarcie regionu bałkańskiego na import gazu z Morza Czarnego, Morza Kaspijskiego oraz Bliskiego Wschodu. Budowana infrastruktura ma umożliwić wszystkim państwom Trójmorza pozyskiwanie gazu zarówno z kierunku północnego, jak i południowego.

3.8. Energia elektryczna

Oprócz projektów dotyczących gazownictwa nie bez znaczenia pozostają projekty dotyczące energii elektrycznej. W ramach Inicjatywy podjęto plan synchronizacji systemów elektroenergetycznych państw bałtyckich (ang. *Baltic energy market interconnection plan* (BEMIP)). Początkowo program miał skupiać się głównie na elektryfikacji i wzmocnieniu sieci elektroenergetycznej czy wzajemnej synchronizacji tychże systemów oraz synchronizacji z systemem europejskim. Sieć elektromagnetyczna państw bałtyckich w dalszym ciągu funkcjonuje w ramach sieci elektromagnetycznej dawnego ZSRR i pozostaje nadal zsynchronizowana z systemami rosyjskimi i białoruskimi[57]. Z kolei wskutek rosyjskiej inwazji na Ukrainę projekt rozszerzył się o bałtycki *offshore* i budowę farm wiatrowych na Bałtyku. W pracach BEMIP Offshore

[54] Zob. Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2022/564 z dnia 19 listopada 2021 r. zmieniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 347/2013 w odniesieniu do unijnej listy projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 109, str. 14).
[55] Zob. M. Paszkowski, *W poszukiwaniu prymusa…*
[56] Tamże.
[57] Tamże.

partycypują: Dania, Niemcy, Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia oraz Szwecja; natomiast Norwegia ma status obserwatora. Oznacza, to że jedynym państwem położony nad Bałtykiem, które nie uczestniczy w realizacji projektu jest Rosja[58].

Wyzwaniem jakie czeka państwa regionu – oprócz wybudowania strategicznej infrastruktury energetycznej zmierzającej do uniezależnienia całego regionu od dostaw z Rosji oraz dywersyfikacji źródeł dostaw energii i możliwości ich przesyłu pomiędzy państwami grupy w ramach Inicjatywy – państwa muszą skupić także nad problemem zielonej transformacji energetycznej regionu[59], który pozostaje w opóźnieniu względem pozostałych państw Europy Zachodniej[60]. Problem dotyczy w szczególności największego pod względem ludności państwa Inicjatyw Trójmorza – Polski, gdzie skumulowały się lata zaniedbań w zakresie dywersyfikacji sektora energii elektrycznej poprzez oparcie praktycznie całej produkcji energii elektrycznej niemal wyłącznie na węglu[61].

4. Zakończenie

Sektor energetyczny ma kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego oraz bezpieczeństwa państw. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej zmagają się z zapewnieniem odpowiedniej ilości energii elektrycznej i energii cieplnej w zasadzie od początku swojej niepodległej historii po upadku żelaznej kurtyny. Z jednej strony chcą dokonać dywersyfikacji źródeł dostaw gazu, aby przełamać rosyjski monopol i możliwość wpływania reżimu na Kremlu na politykę wewnętrzną innych państw, zaś z drugiej strony państwa stanęły przed wyzwaniami rozbudowy sektora energii elektrycznej oraz dokonania transformacji energetycznej opartej na dywersyfikacji źródeł dostaw.

W podejmowanych działaniach widać znaczącą dysproporcję pomiędzy ilością i zakresem projektów dotyczących gazownictwa a energetyki elektrycznej ze zdecydowaną przewagą tych pierwszych. Choć ma to swoje uzasadnienie w fakcie, że państwa są w stanie same wytwarzać energię elektryczną ze

[58] *BEMIP: Energia z Morza Bałtyckiego zmniejszy zależność od Rosji*, Baltic Wind, https://balticwind.eu/pl/energia-z-morza-baltyckiego-zmniejszy-zaleznosc-od-rosji/ [dostęp: 1.06.2023].
[59] Zob. *Raport i strategia komunikacji Trójmorza*, State of Poland, 2021.
[60] Zob. J. Błaszczak, *Inicjatywa Trójmorza – spojrzenie na 2021 i perspektywy na przyszłość*, Instytut Nowej Europy, 2022.
[61] Zob. M. Gronowski, *Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście Pakietu „Fit for 55"*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej,* Łódź 2023; M. Gronowski, *Usługa odbudowy krajowego systemu elektroenergetycznego jako element bezpieczeństwa energetycznego*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej,* Łódź 2023.

stosunkowo bogatej palety surowców oraz przekształcać inne rodzaje energii w energię elektryczną. Ponadto w tym zakresie istnieje mocna dywersyfikacja źródeł dostaw, która nie wymaga specjalnej infrastruktury, gdyż można skorzystać z dróg, torów kolejowych czy okrętów.

Niemniej w perspektywie transformacji energetycznej, dekarbonizacji oraz odejścia od aut spalinowych konieczne staje się podjęcie zintensyfikowanych projektów na polu energetyki odnawialnej (OZE), energetyki jądrowej oraz technologii wodorowych[62].

Zauważalny jest także dysonans pomiędzy północnymi państwami Inicjatywy a południowymi w tempie realizacji projektów oraz zaangażowaniu, zwłaszcza Węgier. Chociaż ów dysonans ma swoje uzasadnienie w sytuacji ekonomicznej obydwu regionów. Warto podkreślić, że w realizacji projektów przoduje Polska, zarówno pod względem ilości, jak i skali. Północ wydaje się być bardziej zdeterminowana, o czym świadczą wspólne projekty między Polską a państwami bałtyckimi, czy pomiędzy Polską a Czechami. Na południu inicjatywę przejawiają Chorwacja i Rumunia, jednakże ze względu na brak tak silnego zaangażowania czy kooperacji państw sąsiednich jak na północy, rozpoczęcie nowych projektów, jak i pełne ukończenie zaplanowanych jest odkładane w czasie. Jednakże jak ukazują wcześniej umówione przykłady – projekty raz zaplanowane w sektorze energetycznym, ze względu na swoje strategiczne znaczenie, prędzej czy później są realizowane.

Zwraca się także uwagę na inne strukturalne problemy formatu Trójmorza, jakim jest dominacja Polski w ramach Inicjatywy, co nie jest dobrze postrzegane przez pozostałych uczestników grupy. Choć silna pozycja Polski jest uzasadniona potencjałem gospodarczym, ludnościowym oraz geograficznym, to jednak nie emanuje jako przywództwo, a raczej jako zdominowanie pozostałych państw w ramach inicjatywy i skupienie się na interesach Polski[63] oraz kwestii ukraińskiej w związki z prowadzonymi działaniami wojennymi na jej terytorium. O ile większość celów w dużej mierze jest zbieżna dla większości członków Inicjatywy, możemy spodziewać się wyraźniejszego artykułowania interesów poszczególnych państw oraz aplikowania o fundusze w ramach stworzonych mechanizmów finansowych w ramach formatu.

[62] W. Jakóbik, *Atom i LNG na drugim spotkaniu o współpracy energetycznej USA i Trójmorza (RELACJA)*, Portal Biznes Alert, https://biznesalert.pl/atom-i-lng-na-drugim-spotkaniu-o-wspolpracy-energetycznej-usa-i-trojmorza-relacja/ [dostęp: 1.06.2023].

[63] J. Wilczek, *Trójmorze 5 wyzwań stojących przed Trójmorzem*, Instytut Nowej Europy, 2022.

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

Bajda P., Orzelska-Stączek A., *Security Aspects of Cooperation in Central Europe Visegrád group, Bucharest Nine and the Three Seas Initiative*, „On-line Journal Modelling the New Europe" 2021, nr 37.

Bajda P., *Stanowisko Czech i Słowacji wobec Inicjatywy Trójmorza: od inaugurującego szczytu w Dubrowniku po spotkanie w Lublanie*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Bieliszczuk B., Bieliszczuk J., *„Długi telegram" George'a Kennana*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Czachor R., *Polityczne uwarunkowania budowy Gazociągu Północnego: polityka energetyczna Federacji Rosyjskiej a solidarność europejska*, [w:] Z.J. Winnicki, W. Baluk (red.), *Badania wschodnie. Polityka wewnętrzna i międzynarodowa*.

Czernicka M., *Trójmorze w bułgarskiej polityce bezpieczeństwa*, „Przegląd Geopolityczny" 2018, nr 26.

Gębska M., *Wybrane wskaźniki makroekonomiczne państw regionu Trójmorza, ze szczególnym uwzględnieniem Łotwy, Polski i Rumunii, w świetle dokumentów Międzynarodowego Funduszu Walutowego*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Gronowski M., *Dekarbonizacja polskiej gospodarki wyzwaniem dla krajowego prawodawstwa w kontekście Pakietu „Fit for 55"*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej,* Łódź 2023.

Gronowski M., *Pozycja tymczasowych ram środków pomocy państwa w celu wsparcia gospodarki w kontekście trwającej epidemii COVID-19 w prawie pomocy publicznej i w systemie źródeł prawa unijnego*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Pomoc publiczna w Unii Europejskiej w czasie pandemii COVID-19,* Łódź 2023.

Gronowski M., *Regulacja prawna magazynów energii elektrycznej wobec potrzeb transformacji energetycznej Polski* [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej*, Łódź 2023.

Gronowski M., *Usługa odbudowy krajowego systemu elektroenergetycznego jako element bezpieczeństwa energetycznego*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Prawo i polityka energetyczna Unii Europejskiej,* Łódź 2023.

Héjj D., *Czy bez dostępu do morza Węgry przyłączą się do Trójmorza?*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Kosiński E., *Czy istnieje prawo energetyczne? Część 2: cele, prawne środki i początki rozwoju prawa energetycznego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji" 2022, Nr 129.

Kosiński E., Mikulska A., *Assessing the Rules of Functioning and Organization of the Wholesale Natural Gas Market in the European Union and Ukraine: Legal and Socio-political Perspective. Part 2: Regulatory Issues and Requirements*, „Prawo i Więź" 2021, Nr 1 (35).

Kowal P., Orzelska-Stączek A., *Inicjatywa Trójmorza: geneza, cele i funkcjonowanie*, Warszawa 2019.

Kwiatkiewicz P. i in. (red.), *Ład energetyczny. Idee i rzeczywistość*, Poznań 2018.

Kwiatkiewicz P.*, Rozwój technologii i obce kultury energetyczne a legislacyjne zabezpieczenie interesów ekonomicznych państwa - wybrane aspekty prawne. Studium politologiczno-ekonomiczne*, [w:] Ł. Wojcieszak, B. Oręziak, M. Wielec (red.), *Rynek energetyczny. Zapobieganie przyczynom przestępczości*, Warszawa 2021.

Legucka A., Orzelska-Stączek A., *Estonia's vision of the Three Seas Initiative*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, nr 2.

Legucka A., *Orzelska-Stączek A., Roger M., Estonia's vision of the Three Seas Initiative: Interview with The Ambassador of Estonia to Poland H. E. Martin Roger by prof. Agnieszka Legucka and prof. Agnieszka Orzelska -Stączek, 10 september 2020*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Lewandowski P., *Soft power Rzeczypospolitej w Inicjatywie Trójmorza*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Orzelska-Stączek A., *Inicjatywa Środkowoeuropejska a Trójmorze – odmienne koncepcje współpracy w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Studia Polityczne" 2018, nr 1.

Orzelska-Stączek A., *Inicjatywa Trójmorza w świetle teorii realizmu. Polityczne aspekty nowej formy współpracy dwunastu państw*, „Sprawy Międzynarodowe" 2019, nr 1.

Orzelska-Stączek A., *New wave of regional cooperation in Central Europe as a response to new threats*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej" 2020, z. 1.

Orzelska-Stączek A., *Polska jako lider inicjatywy Trójmorza? Rola Polski we współpracy dwunastu państw*, [w:] K. Sierzputowska., S. Sadowski, A. Kotowski, K. Garczewski (ed.), *Wielowektorowość polskiej polityki bezpieczeństwa w XXI wieku. Wybrane aspekty*, Bydgoszcz 2021.

Orzelska-Stączek A., Ukielski P., *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*, Warszawa 2020.

Orzelska-Stączek A., *Problem instytucjonalizacji współpracy regionalnej w Europie Środkowej na przykładzie Inicjatywy Trójmorza i Funduszu Trójmorza*, „Analizy Międzynarodowe" 2022, nr 2 (4).

Orzelska-Stączek A., *The Three Seas Initiative as an opportunity and a challenge for small states*, [w:] P. Bajda (red.), *Small states within the European Union. Challenges – dilemmas – strategies*, Warszawa 2023.

Orzelska-Stączek, A., *Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza: geneza i etapy rozwoju. Studia Polityczne*, „Studia Polityczne" 2023, nr 51(1).

Plewa E., *Pomoc publiczna udzielana przez gminy w czasie pandemii COVID-19*, [w:] E. Kosiński, M. Gronowski, E. Plewa (red.), *Pomoc publiczna w Unii Europejskiej w czasie pandemii COVID-19*, Łódź 2023.

Popławski K., Jakóbowski J., *Trójmorze jako odpowiedź Europy Środkowej na globalne i unijne wyzwania*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Reginia-Zacharski J., *Obszary bezpieczeństwa Inicjatywy Trójmorza*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Rosicki R., *Energy cultures in the European Union*, „Przegląd Strategiczny" 2016, T. 9,

Rosicki R., *Energy security cultures in the European Union*, „Przegląd Politologiczny" 2017, Nr 4.

Rosicki R., *Energy transition and transformation. The World, The European Union and Poland*, Poznań 2019.

Rosicki R., *Energy transition in the European Union – institutional and legal factors*, „Rocznik Integracji Europejskiej" 2023, Nr 17.

Rosicki R., Gielnik A., *Bezpieczeństwo energetyczne i ekologiczne na przykładzie węgla brunatnego w Polsce*, [w:] P. Kwiatkiewicz (red.), *Bezpieczeństwo energetyczne. Rynki surowców i energii - teraźniejszość i przyszłość. Tom II: Geopolityka - Polska - Świat*, Poznań 2014.

Rosicki R., *Kultury energetyczne Unii Europejskiej*, Poznań 2018.

Rosicki R., *The Energy Policy of Poland up to 2050 – a Critical Analysis*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne" 2015, Nr 1.

Rosicki R., *Transformacja energetyczna. Od teorii do polskiego przykładu*, „PWN Nauka" 2022, Nr 2.

Roszkowski W., *Cultural Heritage of East Central Europe. A Historical Outline*, Warszawa 2015.

Roszkowski W., *East Central Europe. A Concise History*, Warszawa 2015.

Shevchenko O., *Idea Sojuszu Bałtycko-Czarnomorskiego oraz reakcja na utworzenie Trójmorza w ukraińskiej myśli politycznej 2015–2019*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Stępniewski T., *Inicjatywa Trójmorza: w poszukiwaniu wspólnego mianownika: Recenzja książki Agnieszki Orzelskiej-Stączek i Pawła Ukielskiego pod tytułem Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Ukielski P., *Inicjatywa Trójmorza w polskiej polityce zagranicznej*, „Studia Europejskie" 2018, nr 2.

Wojnicki J., Czernicka M. (red.), *100 lat relacji dyplomatycznych między Polską, a Bułgarią*, Warszawa 2019.

Wojtaszak A., *Inicjatywa Trójmorza a perspektywy rozwoju państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej w drugiej dekadzie XXI wieku*, „Sprawy Międzynarodowe" 2020, Tom 73 Nr 2.

Zbińkowski G., *The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe*, „Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe" 2019, nr 2.

Analizy, raporty i opracowania:

Błaszczak J., *Inicjatywa Trójmorza – spojrzenie na 2021 i perspektywy na przyszłość*, Instytut Nowej Europy, 2022.

Błaszczak J., *Rumunia: druga prezydencja w Inicjatywie Trójmorza*, Instytut Nowej Europy, 2022.

Budowa Gazociągu Polska-Litwa, Gaz-System S.A., 2019.

Całus K., Łoskot-Strachota A., *BRUA i rumuńskie pomysły na środkowoeuropejski rynek gazu*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2020.

Chruściel M., *Czeskie „przebudzenie" wobec Inicjatywy Trójmorza – wnioski z wizyty studyjnej w Pradze*, Instytut Nowej Europy, 2023.

Homańska A., *Francuski dyskurs medialny na temat Inicjatywy Trójmorza*, Instytut Nowej Europy, 2022.

Kardaś S., *Kosztowny sukces Rosji: ukończenie układania rur Nord Streamu 2*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2021.

Kobierski Ł., Błaszczak J., *Trójmorze z perspektywy państw członkowskich*, Instytut Nowej Europy, 2021.

Kobierski Ł., *Trójmorze. Analiza dyskursu medialnego. Rosja, Białoruś, Ukraina, Niemcy*, Instytut Nowej Europy, 2021.

Łoskot-Strachota A., Seroka M., Szpala M., *TurkStream na dywersyfikującym się rynku Europy Południowo-Wschodniej*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2021.

Olech A., *Czas na Armię Trójmorza? O konieczności bliskiej współpracy wojskowej państw trójmorskich*, Instytut Nowej Europy, 2022.

Paszkowski M., *W poszukiwaniu prymusa: postępy w realizacji projektów energetycznych państw Inicjatywy Trójmorza*, Komentarze IEŚ, 15 października 2020 r., Nr 271 (174/2020).

Paszkowski M., *Węgry: poszukiwanie równowagi w dostawach gazu ziemnego*, Komentarze IEŚ, 15 lutego 2020 r., Nr 787 (35/2023).

Pawłuszko T., Borówka A., Gębska M., Wilczek J., *Trójmorze. Budowanie regionu*, Instytut Nowej Europy, 2023.

Pawłuszko T., *Wojna rosyjsko-ukraińska ożywiła Inicjatywę Trójmorza [Dr hab. Marta Gębska]*, Instytut Nowej Europy, 2023

Projekt Baltic Pipe. Nowe źródło dostaw gazu do Polski, Gaz-System S.A., 2021.

Raport i strategia komunikacji Trójmorza, State of Poland, 2021.

Romer E., *Miękkie podbrzusze. Prorosyjskie siły polityczne w państwach Inicjatywy Trójmorza*, Instytut Nowej Europy, 2023.

Seroka M., *Chorwacja: dobre perspektywy terminalu LNG na wyspie Krk*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2020.

Status Report of 2020, projects.3seas.eu, 2020.

Status Report of 2021, projects.3seas.eu, 2021.

Status Report of 2022, projects.3seas.eu, 2022.

Wilczek J., *Postanowienia ósmego szczytu Inicjatywy Trójmorza w Bukareszcie*, Instytut Nowej Europy, 2023.

Wilczek J., *Trójmorze 5 wyzwań stojących przed Trójmorzem*, Instytut Nowej Europy, 2022.

Wójcik P., *Bałkany Zachodnie jako obszar synergii projektów transportowych Trójmorza oraz Inicjatywy Pasa i Szlaku*, Instytut Nowej Europy, 2022.

Wójcik P., *Bułgaria i Inicjatywa Trójmorza. Sofia wobec środkowoeuropejskiego formatu i potencjał bułgarski przy jego realizacji*, Instytut Nowej Europy, 2023.

Wójcik P., *Notatka z międzynarodowej konferencji The Three Seas Generation Freedom 2022*, Instytut Nowej Europy, 2023.

Wójcik P., *Notatka z wirtualnego wystąpienia prezydentów państw Trójmorza (19.10.2020)*, Instytut Nowej Europy, 2020.

Źródła elektroniczne:

9. Szczyt Inicjatywy Trójmorza w Wilnie, Kurier Galicyjski, https://kuriergalicyjski.com/9-szczyt-inicjatywy-trojmorza-w-wilnie/ [dostęp: 1.06.2023].

BEMIP: Energia z Morza Bałtyckiego zmniejszy zależność od Rosji, Baltic Wind, https://balticwind.eu/pl/energia-z-morza-baltyckiego-zmniejszy-zaleznosc-od-rosji/ [dostęp: 1.06.2023].

Czyżewski D., *Setki milionów euro w błoto. UE wydała majątek na projekty gazowe, które nie powstały*, Energetyka24, https://energetyka24.com/gaz/setki-milionow-euro-w-bloto-ue-wydala-majatek-na-projekty-gazowe-ktore-nie-powstaly [dostęp: 1.06.2023].

Dania i Polska uzgodniły przebieg morskiej granicy na Morzu Bałtyckim, Bankier.pl, https://www.bankier.pl/wiadomosc/Dania-i-Polska-uzgodnily-przebieg-morskiej-granicy-na-Morzu-Baltyckim-4172926.html [dostęp: 1.06.2023].

Eastring, Eastring, https://www.eastring.eu/ [dostęp: 1.06.2023].

Eastring, Three Seas, https://projects.3seas.eu/projects/eastring [dostęp: 1.06.2023].

European leaders blame sabotage as gas pours into Baltic from Nord Stream pipelines, The Guardian, https://www.theguardian.com/business/2022/sep/27/nord-stream-1-2-pipelines-leak-baltic-sabotage-fears [dostęp: 1.06.2023].

Finał wieloletniego sporu na Bałtyku. "To nie jest przegrana, to krok naprzód", TVN24 Biznes, https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/spor-z-dania-o-obszar-morski-na-baltyku-sejm-zgodzil-sie-na-ratyfikacje-podzialu-ra911871-ls4506695 [dostęp: 1.06.2023].

Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza, Three Seas Initiative Investment Fund, https://3siif.eu/ [dostęp: 1.06.2023].

Fundusz Trójmorza wzmocni potencjał gospodarczy regionu, Forsal.pl, https://forsal.pl/artykuly/1253798,fundusz-trojmorza-wzmocni-potencjal-gospodarczy-regionu.html [dostęp: 1.06.2023].

Fundusz Trójmorza, Bank Gospodarstwa Krajowego, https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/fundusze/fundusz-trojmorza/ [dostęp: 1.06.2023].

Gazociąg Baltic Pipe osiągnął pełną przepustowość, GAZ-SYSTEM, https://www.gaz-system.pl/pl/dla-mediow/komunikaty-prasowe/2022/listopad/30-11-2022-gazociag-baltic-pipe-osiagnal-pelna-przepustowosc.html#:~:text=%E2%80%9EBaltic%20Pipe%20od%2030%20listopada,przepustowo%C5%9B%C4%87%20terminala%20LNG%20w%20%C5%9Awinouj%C5%9Bciu [dostęp: 1.06.2023].

Gazociąg Eastring otrzyma dofinansowanie ze środków UE?, Energetyka24, https://energetyka24.com/gazociag-eastring-otrzyma-dofinansowanie-ze-srodkow-ue [dostęp: 1.06.2023].

Gazociąg Polska-Litwa, GAZ-SYSTEM, https://www.gaz-system.pl/pl/system-przesylowy/inwestycje/korytarz-centrum-wschod/polska-litwa.html [dostęp: 1.06.2023].

Gazociąg Stork II w końcu ruszy? Premier Czech podaje datę, Energetyka24, https://energetyka24.com/gaz/wiadomosci/gazociag-stork-ii-w-koncu-ruszy-premier-czech-podaje-date [dostęp: 1.06.2023].

IAP, Three Seeas, https://projects.3seas.eu/projects/iap-ionic-adriatic-pipeline [dostęp: 1.06.2023].

Jak Polska i Dania podzieliły kawałek Bałtyku, Money.pl, https://www.money.pl/gospodarka/jak-polska-i-dania-podzielily-kawalek-baltyku-6334925980854401a.html [dostęp: 1.06.2023].

Jakóbik W., *Atom i LNG na drugim spotkaniu o współpracy energetycznej USA i Trójmorza (RELACJA)*, Portal Biznes Alert, https://biznesalert.pl/atom-i-lng-na-drugim-spotkaniu-o-wspolpracy-energetycznej-usa-i-trojmorza-relacja/ [dostęp: 1.06.2023].

Kadej L., *Ostatni element gazowego korytarza Północ-Południe otwarty*, WysokieNapiecie.pl, https://energetyka24.com/gaz/wiadomosci/gazociag-stork-ii-w-koncu-ruszy-premier-czech-podaje-date [dostęp: 1.06.2023].

Karta indeksu, GPW Benchmark, https://gpwbenchmark.pl/karta-indeksu?isin=PL9999998948#Portfolio [dostęp: 1.06.2023].

Kublik A., *Będzie nowy gazociąg. Rumunia szykuje dla Europy gaz z Morza Czarnego*, Wyborcza.biz, https://wyborcza.biz/biznes/7,179190,30378801,rumunia-szykuje-dla-europy-gaz-z-morza-czarnego.html [dostęp: 1.06.2023].

Kublik A., *Słowacja chce się połączyć z Gazpromem przez Bałkany*, Wyborcza.biz, https://wyborcza.biz/biznes/7,179190,18051927,slowacja-chce-sie-polaczyc-z-gazpromem-przez-balkany.html?disableRedirects=true [dostęp: 1.06.2023].

Lemańczyk B., *"Tagesspiegel": Nord Stream 1 i 2 mogą ulec nieodwracalnemu zniszczeniu*, GazetaPrawna.pl, https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8557505,nord-stream-1-2-uszkodzenie-sabotaz-nieodwracalne-zniszczenie.html [dostęp: 1.06.2023].

Magdaliński K., *Współpraca energetyczna na tle pozostałych celów inicjatywy Trójmorza*, Myśl Suwerenna, https://myslsuwerenna.pl/magdalinski-wspolpraca-energetyczna-na-tle-pozostalych-celow-inicjatywy-trojmorza/ [dostęp: 1.06.2023].

Marszałkowski M., *Rozpoczynają się badania rynku na przepustowość Gazociągu Polska-Litwa*, Portal Biznes Alert, https://biznesalert.pl/polska-litwa-gaz-system-gipl-energetyka/ [dostęp: 1.06.2023].

Michałek M., *Inicjatywa Trójmorza. Wzmocni czy podzieli Unię*, Magazyn TVN24, https://archiwum.tvn24.pl/magazyn-tvn24/106/tvn24.pl/magazyn-tvn24/wielki-plan-malych-panstw-jak-trojmorze-wzmocni-lub-podzieli-unie,106,1968.html [dostęp: 1.06.2023].

Ministerial declaration on the Ionian Adriatic Pipeline project, Wayback Machine, https://web.archive.org/web/20120423034007/http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/40178.PDF [dostęp: 1.06.2023].

Powstanie indeks Trójmorza. GPW i 6 giełd regionu szykują CEEplus, Forsal.pl, https://forsal.pl/artykuly/1428603,ceeplus-powstanie-indeks-trojmorza-gpw-i-6-gield-regionu-szykuja-ceeplus.html [dostęp: 1.06.2023].

Projekt: Wykorzystanie paliwa LNG w Porcie Gdynia, Port Gdynia, https://www.port.gdynia.pl/projekt-wykorzystanie-paliwa-lng-w-porcie-gdynia/ [dostęp: 1.06.2023].

Słowenia i Węgry wybudują nowy gazociąg. Podpisano memorandum, Bankier.pl, https://www.bankier.pl/wiadomosc/Slowenia-i-Wegry-wybuduja-nowy-gazociag-Podpisano-memorandum-8624067.html [dostęp: 1.06.2023].

W Gdańsku ma powstać pływający terminal LNG. Zapadła kolejna decyzja ws. FSRU, Biznes Wprost, https://biznes.wprost.pl/gospodarka/energetyka/10368747/gdansk-plywajacy-terminal-lng-w-zatoce-gdanskiej-gaz-system-podpisal-list-intencyjny-ws-fsru.html [dostęp: 1.06.2023].

Węgry i Rumunia połączyły swoje gazociągi, wnp.pl, https://wnp.pl/gazownictwo/wegry-i-rumunia-polaczyly-swoje-gazociagi,354575.html [dostęp: 1.06.2023].

Wiech J., *Czy gazociągi Nord Stream można naprawić? Ekspert: to może nie mieć sensu [WYWIAD]*, Energetyka24, https://energetyka24.com/gaz/wywiady/czy-gazociagi-nord-stream-mozna-naprawic-ekspert-to-moze-nie-miec-sensu-wywiad [dostęp: 1.06.2023].

Akty prawne:

Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2022/564 z dnia 19 listopada 2021 r. zmieniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 347/2013 w odniesieniu do unijnej listy projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 109, str. 14).

Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie rozgraniczenia obszarów morskich na Morzu Bałtyckim, podpisana w Brukseli dnia 19 listopada 2018 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1240).

Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. o ratyfikacji Umowy między Rzecząpospolitą Polską a Królestwem Danii w sprawie projektu Baltic Pipe, podpisanej w Katowicach dnia 11 grudnia 2018 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 673).

Ministerial declaration on the Ionian Adriatic Pipeline project, Wayback Machine, https://web.archive.org/web/20120423034007/http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/40178.PDF [dostęp: 1.06.2023].

Spis map:

Mapa 1. Państwa Trójmorza i państwa stowarzyszone, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Three_Seas_Initiative.svg [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 2. Istniejące i planowane rurociągi gazowe Gazpromu, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Major_russian_gas_pipelines_to_europe.png [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 3. Korytarz Północ-Południe,|https://biznesalert.pl/polska-czesc-korytarza-polnoc-poludnie-bedzie-gotowa-w-2022-roku/ [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 4. Schematyczna mapa poglądowa Baltic Pipe, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mapa_baltic-pipe-public-domain-PL.jpg [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 5. Gazociąg Polska-Litwa, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gas_Interconnection_Poland%E2%80%93Lithuania.svg [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 6. Potencjalne trasy Gazociągu Eastring, https://www.eastring.eu/page.php?page=routing [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 7. Trasa gazociągu Eastring w planach na 2015 rok, https://wyborcza.biz/biznes/7,179190,18051927,slowacja-chce-sie-polaczyc-z-gazpromem-przez-balkany.html?disableRedirects=true [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 8. Projekt BRUA oraz najważniejsza infrastruktura gazowa w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej,https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2020-11-24/brua-i-rumunskie-pomysly-na-srodkowoeuropejski-rynek-gazu#_ftn1 [dostęp: 1.06.2023].

Mapa 9. Planowane gazociągi w regionie bałkańskim, https://inzynieria.com/paliwa/gazociagi/wiadomosci/26329,plany-polaczenia-dwoch-rurociagow-na-balkanach [dostęp: 1.06.2023].

Cooperation in the energy sector within of The Three Seas Initiative

Abstract: The countries of the Central and Eastern European region are struggling with particular energy issues. Therefore, the issues of the region's energy security have become a priority area of action within the Three Seas Initiative, which brings together a group of countries in the region. The aim of this article is to present the status of key energy investments in the 3SI area and their strategic impact on security, as well as to forecast the possible consequences of their implementation or lack thereof for the economies of the Three Seas countries, their security and international relations in the context of the ongoing conflict in Ukraine and the energy policy of the European Union or its policy towards Russia. The chapter used: a critical analysis of literature and sources, documents, press reports; a system analysis method; and a dogmatic-legal method with reference to legal acts. The research shows that problems are encountered in the implementation of the projects, such as funding (particularly in southern Europe), the involvement of certain countries (e.g. Hungary), the legitimacy and demand for the expansion of energy infrastructure in the Balkan region or the risk of duplication of investments in the energy sector. The infrastructure being built is expected to fit into both the existing network and open up access to hitherto inaccessible markets. A dissonance in the approach to the number and scale of electricity versus gas power projects was also noted, which is important in the context of the ongoing energy transition and the targets set (Fit for 55). The discrepancy also relates to the pace of project implementation between the north of the Initiative and the south, as well as the different cooperation between neighbouring countries. The chapter also discusses the potential problems some of the 3SI countries will face with the end of 2024 as a consequence of their lack of full commitment to infrastructure projects and their pro-Russian policies.

Keywords: Three Seas Initiative, energy, electricity, power, gas, cooperation, Central and Eastern Europe, TSI, 3SI. Baltic Pipe, Gas Interconnection Poland–Lithuania, Eastring, BRUA, Ionian Adriatic Pipeline.

Karolina Kaczmarczyk[1]
Uniwersytet Jagielloński
ORCID: 0000-0002-0801-9799

Alternatywne kierunki importu ropy naftowej i gazu w państwach Europy Wschodniej i Centralnej Unii Europejskiej: szanse, możliwości, przeszkody

Abstrakt: Wydarzenia z lutego 2022 spowodowały konieczność przewartościowania polityki energetycznej Unii Europejskiej, podjęcia kroków do zmniejszenia jej zależności od rosyjskich surowców energetycznych oraz ponownego spojrzenia na bezpieczeństwo energetyczne. Wśród najważniejszych rozwiązań zalecanych przez Komisję Europejską w dziedzinie energetyki należy wskazać oszczędzanie energii, zwiększenie wytwarzania czystej energii oraz dywersyfikację dostaw energii. Dodatkowo niektóre z państw europejskich rozważają lub już wprowadziły działania polegające na tymczasowym zwiększeniu zużycia węgla lub spowolnieniu jego wykluczenia, toczą się również rozmowy dotyczące rozszerzenia wykorzystania lub budowy nowych elektrowni atomowych. Zupełne zastąpienie ropy naftowej i gazu nie będzie jednak możliwe jeszcze przez kilkadziesiąt najbliższych lat, dlatego pozostaną one istotnymi surowcami dla obywateli i gospodarek państw europejskich. Mimo, że wojna rosyjsko-ukraińska trwa już od 2014 roku, udział Federacji Rosyjskiej w całościowym imporcie ropy naftowej i gazu ziemnego utrzymywał się na wysokim poziomie. Po inwazji wskaźniki te znacząco zmalały spadając, według danych Eurostatu, aż do około 15% dla każdego surowca w trzecim kwartale 2022 roku. Należy przy tym pamiętać, że poszczególne państwa w różnym stopniu korzystają z rosyjskich surowców. Najmniej uzależniona od rosyjskich surowców jest Europa Zachodnia, natomiast najbardziej Europa Wschodnia. Uwzględniając bezpieczeństwo energetyczne i konieczność zastąpienia importu z Federacji Rosyjskiej, nieodwołane stało się poszukiwanie alternatywnych możliwości importu gazu i ropy naftowej przede wszystkim ze źródeł pozaeuropejskich.

[1] Autorka, będąca członkinią zespołu projektowego Promoting Order at the Edge of Turbulence (POET) pragnie wyrazić podziękowania za wsparcie udzielone w ramach projektu przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej. Projekt POET jest współfinansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach programu Profesura Gościnna NAWA (PPN/PRO/2020/1/00003/DEC/1).

Celem niniejszego rozdziału jest wskazanie potencjalnie najważniejszych pozaeuropejskich źródeł importu ropy oraz gazu dla państw Europy Wschodniej i Centralnej, jako najbardziej zależnych od dostaw tych surowców z Rosji wraz ze zidentyfikowaniem przeszkód, jakie mogą się pojawić przy nawiązaniu wymiany handlowej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne; ropa naftowa, gaz ziemny, Europa Wschodnia i Środkowa, alternatywne kierunki importu.

Zagadnienia związane z energetyką, a zwłaszcza z tematem bezpieczeństwa energetycznego stają się przedmiotem szeroko zakrojonych dyskusji podczas kryzysów energetycznych. Wydarzenia do nich prowadzące, jak i same szoki energetyczne stają się punktem wyjścia dla wprowadzania szeregu zmian i reform ekonomicznych oraz politycznych, zwłaszcza w państwach najbardziej dotkniętych skutkami kryzysu. Niejednokrotnie szoki energetyczne stają się także przyczyną przekształceń w regionie czy nawet szerzej – w skali globalnej. Jednym z najbardziej wyraźnych przykładów takiej sytuacji był kryzys naftowy z roku 1973, który szczególnie dotkliwy stał się dla Stanów Zjednoczonych. Jako jego bezpośrednią przyczynę podaje się często nałożenie embarga na ropę naftową przez członków Organizacji Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC)[2] na państwa wspierające Izrael w wojnie Yom Kipur. Szok naftowy z 1973 r. był jednak zjawiskiem złożonym, na który składało się wiele przyczyn.

Już od późnych lat 60 XX wieku zapotrzebowanie na ropę naftową w krajach uprzemysłowionych rosło szybciej niż możliwości jego zaspokojenia, co szczególnie widoczne było w Stanach Zjednoczonych. W tym czasie polityka prezydenta Nixona dotycząca kontroli cen zniechęcała krajowych wydobywców ropy naftowej przy równocześnie rosnącym na niego zapotrzebowaniu[3]. Należy wskazać, że początki tej polityki sięgają roku 1959, kiedy powołano Program obowiązkowych kwot importowych ropy naftowej (ang. *Mandatory Oil Import Quota Program*), którego celem była ochrona krajowych producentów, zwłaszcza małych. W tym zakresie program okazał się skuteczny, produkcja ropy naftowej była o 29% większa w roku 1968 w stosunku do roku 1959. Program przyniósł też niespodziewane konsekwencje

[2] W roku 1973 byli to: Iran, Irak, Kuwejt, Arabia Saudyjska, Wenezuela, Algieria, Indonezja, Libia, Nigeria, Katar oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie.

[3] M.A. El-Gamal, A. Myers Jaffe, *Oil, Dollars, Debt, and Crises: The Global Curse of Black Gold*, Cambridge 2010, s. 27.

dla krajowego i międzynarodowego rynku ropy. Przyczynił się do szybszego wyczerpywania się złóż ropy w USA, a utrzymanie wysokich cen ropy na rynku amerykańskim doprowadziło do jej nadmiaru i niższych cen na rynkach światowych, a także wzrostu światowego handlu tym surowcem, ponieważ eksporterzy musieli poszukiwać rynków zbytu innych niż Stany Zjednoczone[4]. Co więcej na skutek nierozważnej polityki budżetowej prowadzącej do inflacji dolara oraz deficytu fiskalnego, w 1971 zawieszono, a później całkowicie zniesiono wymienialność dolara na złoto, co także przełożyło się pośrednio na ceny ropy[5].

Wysokie ceny czarnego złota spowodowane embargiem przy utrzymywaniu się stale wysokiego zapotrzebowania, doprowadziły do ogólnoświatowej stagflacji, wzrostu bezrobocia, ogólnego wzrostu cen, a te z kolei przełożyły się na wysokie koszty produkcji, co doprowadziło do spowolnienia wzrostu gospodarczego[6]. W państwach należący do OPEC nastąpił z kolei wzrost dochodów oraz zamożności społeczeństwa, jednak krótkotrwały. Przykładowo w Arabii Saudyjskiej w latach 80 i 90 XX wieku doszło do spadku gospodarczego, który ze względu na dużą migrację do tego państwa, odbił się na całym regionie[7]. Opisywany kryzys, przyczynił się do zwiększenia zainteresowania innymi źródłami pozyskiwania energii, w tym energii ze źródeł odnawialnych oraz energią nuklearną. Embargo skłaniało także do poszukiwania nowych złóż. Nastąpiło również rozluźnienie i ochłodzenie stosunków między Stanami Zjednoczonymi a Europą na skutek różnic w stanowiskach oraz udzielenia poparcia przeciwnym stronom w Wojnie Yom Kipur.

Czterdzieści dziewięć lat po przytoczonym szoku naftowym, na skutek obniżenia gospodarczego spowodowanego pandemią wirusa COVID-19 oraz eskalacji wojny rosyjsko-ukraińskiej, świat a przede wszystkim Europa doświadcza kolejnego kryzysu energetycznego, niejednokrotnie skalą porównywanego do szoku naftowego z lat 70. XX wieku. Podobnie jak w przypadku wspomnianego szoku, przyczyn obecnego kryzysu było wiele, jednak dla Europy najważniejszym z nich była ponowna inwazja Rosji na Ukrainę w 2022 roku, która błyskawicznie przerodziła się w otwarty konflikt zbrojny.

Mimo szeroko zakrojonych działań zmierzających do zwiększenia udziału czystej energii w miksie energetycznym Unii Europejskiej a z czasem stania się pierwszym neutralnym dla klimatu kontynentem, całkowite wyeliminowanie

[4] V. Chakarova, *Oil Supply Crises: Cooperation and Discord in the West*, Plymouth 2013, s. 60.
[5] M.A. El-Gamal, A. Myers Jaffe, *Oil, Dollars…*, s. 27.
[6] M.A. El-Gamal, A. Myers Jaffe, *Oil, Dollars…,* s. 33; V. Chakarova, *Oil Supply Crises…*, s. 59.
[7] M.A. El-Gamal, A. Myers Jaffe, *Oil, Dollars…,* s. 35.

udziału ropy naftowej i gazu ziemnego jako źródeł energii nie będzie możliwe jeszcze przez kilka dekad. Oba surowce są paliwami kopalnymi, jednakże w 2022 roku Komisja Europejska zaproponowała, aby gaz ziemny został przejściowo uznany jako nienaruszający równowagi ekologicznej, a tym samym mogący w określonych warunkach kwalifikowany jako zielona energia. W czerwcu tego samego roku Parlament Europejski odrzucił te propozycję. Opisana sytuacja dodatkowo obrazuje znaczenie gazu w długookresowej strategii energetycznej Unii Europejskiej.

Państwa europejskie, w tym państwa będące członkami Unii Europejskiej wykazywały dużą zależność od rosyjskich surowców, która otrzymywała się mimo rozpoczęcia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w lutym 2014 r. W 2020 r. 29% całego importu ropy naftowej ze źródeł pozaeuropejskich pochodziło z Rosji, zaś gazu ziemnego 43%[8]. W roku 2021 było to dla gazu prawie 40%, zaś ropy 25%[9]. Ważnym czynnikiem obrazującym to zjawisko jest też wskaźnik zależności, który ukazuje jaka część energii w danej gospodarce musi być importowana. W 2020 roku w Unii Europejskiej, wynosił on 58%, w 2019 roku było to 60%, natomiast na początku XXI wieku, w roku 2000 56%. Tak wysoki wskaźnik oznacza, że prawie dwie trzecie zapotrzebowania energetycznego państw członkowskich było zaspokajane przez import[10]. Jako powody tej zależności należy wskazać przede wszystkim na czynniki infrastrukturalne. Bliskość Federacji Rosyjskiej, która wpływała na tworzenie sieci energetycznych przekładała się na wysoką konkurencyjność rosyjskich surowców na tle innych partnerów.

Nie bez znaczenia pozostają też same uwarunkowania surowcowe Federacji Rosyjskiej. Posiada ona odkryte rezerwy ropy naftowej w wysokości 107,8 miliardów baryłek, co czyni ją szóstym na świecie państwem pod względem odkrytych zasobów (po Wenezueli, Arabii Saudyjskiej, Kanadzie, Iranie oraz Iraku)[11], zaś trzecim producentem na rok 2021 (po Stanach Zjednoczonych i Arabii Saudyjskiej)[12]. W przypadku gazu Rosja posiada największe odkryte do tej pory rezerwy wynoszące 37,4 bilionów metrów sześciennych[13] i jest drugim, zaraz po Stanach Zjednoczonych producentem tego surowca[14]. Należy założyć, że wielkość tych zasobów będzie się powiększać, mimo stałej

[8] Eurostat, *From where do we import energy?,* https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html [dostęp: 06.06.2023].
[9] BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, s. 7.
[10] Eurosat, *From where do…*
[11] BP, *BP Statistical…*
[12] Tamże.
[13] Tamże.
[14] Tamże.

eksploracji ze względu na prowadzone badania w celu poszukiwania nowych złóż. Zobrazowaniem tego może być informacja podana przez spółkę Rosneft w lipcu ubiegłego roku dotycząca odkrycia szacowanych na aż 82 miliony ton złóż ropy naftowej na Morzu Peczorskim[15]. Zdecydowana większość eksplorowanych złóż ropy, znajdujących się przede wszystkim w najważniejszej prowincji naftowej Syberii Zachodniej, jest ropą lekką o wysokiej jakości z niską lub średnią zawartością w niej siarki[16]. Sektor energetyczny ma kluczową rolę w rosyjskiej gospodarce, zwłaszcza branża naftowa. W roku 2021 dochody z ropy i gazu stanowiły 45% całego dochodu państwa[17]. Wzrost zależności gospodarki od tego sektora rozpoczął się w 2000 roku z objęciem urzędu prezydenta przez Władimira Putina[18].

Odpowiedź państw europejskich, a także Unii Europejskiej na rosyjską agresję w lutym ubiegłego roku była szybsza i zawierała zdecydowanie bardziej dotkliwe środki represyjne niż wcześniejsze sankcje.

Do sankcji w roku 2014 należało między innymi: zawieszenie rozmów w sprawach wiz, odwołanie szczytu UE-Rosja i zawieszenie organizowania regularnych dwustronnych szczytów, zamrożenie aktywów oraz wydanie zakazów podróży przez terytoria państw Unii Europejskiej dla określonych osób prywatnych oraz prawnych, zakaz importu towarów pochodzących z Krymu i Sewastopola, zakaz sprzedaży, dostawy, przekazywania lub wywozu towarów i technologii, mających mieć zastosowanie wojskowe, a także określonych towarów używanych w przemyśle wydobywczym, zakaz eksportu świadczenia usług oraz przekazywania technologii sektora naftowego, przede wszystkim dla celów eksploracji, wydobycia i produkcji ropy naftowej, zakaz zakupu, sprzedaży, świadczenia, pomocy i innych czynności związanych z usługami inwestycyjnymi, zbywalnymi papierami wartościowymi oraz instrumentami rynku pieniężnego[19].

---

[15] M. *Wenger, Massive Russian oil discovery in the Artctic*, „Polar Journal", https://polarjournal.ch/en/2022/07/11/massive-russian-oil-discovery-in-the-arctic/ [dostęp: 06.06.2023].

[16] K. Kosowska, *Rosyjski sektor naftowy wobec nowych wyzwań na rynku krajowym i zagranicznym*, Kraków 2016, ss. 59-60.

[17] Międzynarodowa Agencja Energii (IEA), *Energy Fact Sheet: Why does Russian oil and gas matter?*, https://www.iea.org/articles/energy-fact-sheet-why-does-russian-oil-and-gas-matter [dostęp: 06.06.2023].

[18] K. Kosowska, *Rosyjski sektor naftowy…*, ss. 13-14.

[19] Rozporządzenie Rady (UE) nr 833/2014 z dnia 31 lipca 2014 r. dotyczące środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz. Urz. UE L 229/1 z późn. zm.); Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Kalendarium – sankcje UE wobec Rosji w sprawie Ukrainy*, https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/ [dostęp 06.06.2023]; Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Sankcje UE wobec Rosji w sprawie Ukrainy* (od 2014 r.), https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/ [dostęp: 06.06.2023].

Już 24 lutego 2022 miało miejsce Nadzwyczajne posiedzenie Rady Europejskiej, na którym potępiono rosyjską agresję oraz zapewniono o solidarności Unii Europejskiej z Ukrainą. Ponadto, Rada Europejska we współpracy z sojusznikami oraz partnerami uzgodniła dalsze obszary sankcji, które miały dotyczyć: sektora finansowego, sektora energii i transportu, produktów podwójnego zastosowania, kontroli i finansowania eksportu, polityki wizowej, dodania kolejnych Rosjan oraz podmiotów rosyjskich do wykazów sankcyjnych, a także nowych kryteriów umieszczania w tych wykazach[20].

Uzgodnienia te przerodziły się potem w liczne sankcje obejmujące między innymi: zakaz notowania i świadczenia usług w odniesieniu do akcji rosyjskich podmiotów państwowych w systemach obrotu UE, zakaz przyjmowania przekraczających określone wartości depozytów obywateli lub rezydentów Rosji, zakaz prowadzenia rachunków rosyjskich klientów przez unijne centralne depozyty papierów wartościowych oraz sprzedaży klientom rosyjskim papierów wartościowych denominowanych w euro. UE wprowadziła zakaz eksportu towarów i technologii na potrzeby przemysłu lotniczego i kosmicznego oraz zakaz świadczenia związanych z nimi usług, zakaz sprzedaży rosyjskim liniom lotniczym samolotów, części zamiennych i sprzętu do nich[21]. Wprowadzono zakaz dokonywania transakcji z rosyjskim Bankiem Centralnym, zakaz przelotów przez przestrzeń powietrzną UE i dostępu do unijnych lotnisk dla rosyjskich przewoźników[22]. Miały miejsce liczne ograniczenia handlowe, zawieszenie działalności nadawczej i licencji wspieranych przez Kreml nadawców szerzących dezinformację, do wykazów dodano kolejne osoby oraz podmioty[23], zakazano dostępu rosyjskim statkom do portów UE oraz rosyjskim przedsiębiorstwom transportu drogowego, uniemożliwiając im przewóz

[20] Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Nadzwyczajne posiedzenie Rady Europejskiej*, 24 lutego 2022, https://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/european-council/2022/02/24/ [dostęp: 06.06.2023].

[21] Rada Unii Europejskiej, *Agresja wojskowa Rosji wobec Ukrainy: UE nakłada sankcje na prezydenta Władimira Putina i ministra spraw zagranicznych Siergieja Ławrowa i przyjmuje szerokie sankcje indywidualne i gospodarcze*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/02/25/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-imposes-sanctions-against-president-putin-and-foreign-minister-lavrov-and-adopts-wide-ranging-individual-and-economic-sanctions/ [dostęp: 06.06.2023].

[22] Rada Unii Europejskiej, *UE przyjmuje nowy zestaw środków w odpowiedzi na agresję wojskową Rosji wobec Ukrainy,* https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/02/28/eu-adopts-new-set-of-measures-to-respond-to-russia-s-military-aggression-against-ukraine/ [dostęp: 06.06.2023].

[23] Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Sankcje UE wobec Rosji w sprawie Ukrainy (od 2014 r.)*, https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/ [dostęp: 06.06.2023].

towarów w UE, w tym tranzyt[24]. Ustanowiono zakaz świadczenia usług księgowych, usług public relations oraz usług konsultingowych, usług architektonicznych i inżynieryjnych, a także usług doradztwa informatycznego i doradztwa prawnego[25].

Z punktu widzenia energetyki ważnymi krokami było też ustanowienie zakazu transportu drogą morską ropy naftowej (wejście w życie od 5 grudnia 2022 r.) oraz produktów ropopochodnych (od 5 lutego 2023 roku) do państw trzecich oraz powiązanego z tym świadczenia pomocy technicznej, usług pośrednictwa lub finansowania, pomocy finansowej oraz ustanowienie pułapu cenowego dla baryłki ropy naftowej i olejów ropy naftowej oraz olejów otrzymywanych z minerałów bitumicznych pochodzącej lub eksportowanej z Rosji na poziomie 60 USD. Pułap ten zaczął obowiązywać od 5 grudnia. Import tych produktów powyżej tej kwoty będzie możliwy tylko w sytuacji zaistnienia klauzuli dotyczącej sytuacji nadzwyczajnych. Będzie ona wypełniona w sytuacji zdarzenia, które może mieć poważny i istotny wpływ na zdrowie i bezpieczeństwo ludzi lub środowiska, pilnego łagodzenia skutków takiego zdarzenia lub przypadku klęsk żywiołowych. Celem ustanowienia pułapu dla ropy naftowej było ograniczenie wzrostu jej ceny, przez co zmniejszą się także dochody Federacji Rosyjskiej, ustabilizowania cen energii na świecie oraz złagodzenia negatywnych skutków dla dostaw energii do państw trzecich. Funkcjonowanie tego mechanizmu będzie ewaluowane co dwa miesiące i dostosowywane w razie potrzeb do zmian na rynku. Pułap ustalany będzie na poziomie co najmniej 5% poniżej średniej ceny rynkowej rosyjskiej ropy naftowej i rosyjskich produktów ropopochodnych obliczanej na podstawie danych dostarczanych przez Międzynarodową Agencję Energetyczną[26]. W lutym 2023 podjęto decyzje o ustaleniu pułapów cenowych dla produktów ropopochodnych, natomiast do pułapu samej ropy naftowej Rada miała wrócić

[24] Rada Unii Europejskiej, *UE przyjmuje piąty pakiet sankcji wobec Rosji w związku z jej agresją wojskową na Ukrainę,* https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/04/08/eu-adopts-fifth-round-of-sanctions-against-russia-over-its-military-aggression-against-ukraine/ [dostęp: 06.06.2023].

[25] Rada Unii Europejskiej, *Agresja Rosji na Ukrainę: UE przyjmuje szósty pakiet sankcji*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/06/03/russia-s-aggression-against-ukraine-eu-adopts-sixth-package-of-sanctions/ [dostęp: 06.06.2023]; Rada Unii Europejskiej, *UE przyjmuje nowy pakiet sankcji wobec Rosji w związku z bezprawną aneksją ukraińskich obwodów: donieckiego, ługańskiego, zaporoskiego i chersońskiego*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/10/06/eu-adopts-its-latest-package-of-sanctions-against-russia-over-the-illegal-annexation-of-ukraine-s-donetsk-luhansk-zaporizhzhia-and-kherson-regions/ (dostęp [dostęp: 06.06.2023].

[26] Rada Unii Europejskiej, *Rosyjska ropa naftowa: UE uzgadnia pułap cenowy*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/12/03/russian-oil-eu-agrees-on-level-of-price-cap/ [dostęp 06.06.2023].

w połowie marca[27]. Obecnie brak jest oficjalnych komunikatów dotyczących nowej kwoty pułapu.

Należy zaznaczyć, że podobnie jak w roku 2014, tak i obecnie sektor gazowy nie został objęty sankcjami, co jak można przypuszczać wynika z większej zależności od dostaw gazu niż ropy naftowej od Rosji[28].

Sankcje nastawione na wyizolowanie Rosji na arenie międzynarodowej oraz osłabienie jej gospodarki zdają się przynosić skutki. W roku 2022 produkt krajowy brutto spadł o 2,1%. Nastąpił także spadek w wymianie towarowej oraz handel usługami. Rosja mimo starań pozostaje w wysokim stopniu zależna od importu towarów i rozwiązań zaawansowanych technologicznie. Poprzez sankcje, dostęp do tych technologii oraz możliwości ich importu zostały znacząco ograniczone i ma to miejsce także w przypadku państw, które nie nałożyły sankcji handlowych na Rosję. Przykładowo, mimo ogólnego wzrostu importu z Chin oraz Turcji, wymiana towarów zaawansowanych technologicznie nie uległa zmianie. Innym przykładem mogą być także spadki w branżach średnich technologii takich jak produkcja samochodów ciężarowych, odbiorników telewizyjnych czy koparek lub niemożność znalezienia nowych korzystnych punktów eksportu dla drewna lub stali[29]. Szacuje się, że 300 miliardów Euro aktywów Centralnego Banku Federacji Rosyjskiej jest zamrożonych przez Unię Europejską, państwa należące do G7 oraz Australię, a 20 miliardów Euro aktywów należących do ponad 1 500 objętych sankcjami osób fizycznych i prawnych. Sankcje dotknęły 70% aktywów rosyjskiego systemu bankowego[30].

Sankcje miały też wpływ na sektor energetyczny, choć początkowo ze względu na wzrost cen i importu przez państwa europejskie, dochody do budżetu Rosji, pochodzące z eksportu ropy naftowej i gazu ziemnego wzrosły. Od stycznia do kwietnia 2022 wzrost ten wynosił 34%, zaś w samym kwietniu 30%[31]. Duże zmiany zostały zapoczątkowane przez embargo oraz pułap

[27] Rada Unii Europejskiej, *UE uzgadnia poziom pułapów cenowych dla rosyjskich produktów ropopochodnych*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/02/04/eu-agrees-on-level-of-price-caps-for-russian-petroleum-products/ [dostęp: 06.06.2023].
[28] K. Kosowska, *Rosyjski sektor naftowy…*, s. 159.
[29] H. Simola, *What effects have sanctions had on the Russian economy?*, World Economic Forum, https://www.weforum.org/agenda/2022/12/sanctions-russian-economy-effects/ [dostęp: 06.06.2023].
[30] Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Infographic - Impact of sanctions on the Russian economy*, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/ [dostęp: 06.06.2023].
[31] The Bank of Finland Institute for Emerging Economies, *Russia's economic downturn is felt in government budget revenues; military spending soars*, https://www.bofit.fi/en/monitoring/weekly/2022/vw202221_2/ [dostęp: 06.06.2023].

cenowy. Cena rosyjskiej ropy obniżyła się, co pociągnęło za sobą deprecjację Rubla. Wedle szacunków, przez pierwszy miesiąc obowiązywania tych mechanizmów, Federacja Rosyjska straciła około 162 miliony Euro, co stanowi około 17% spadku w dochodach z paliw kopalnych, a to z kolei prowadziło do osiągnięcia największego deficytu budżetowego od kryzysu z roku 1998. Aby przeciwdziałać negatywnym skutkom sankcji Rosja zwiększyła swój eksport do Azji, który obecnie szacuje się na około trzy czwarte tego, co wcześniej stanowiło eksport do Europy. Mimo to, eksport ten generuje dodatkowe koszty, stąd przewidywania, że import przez Indie i Chiny nie zrównoważy spadku dostaw do państw europejskich[32].

Wskazane powyżej dane dotyczące wielkości importu gazu oraz ropy naftowej oraz poziomu zależności dotyczyły wszystkich państw należących do Unii Europejskiej, jednak dane te wyglądają inaczej dla poszczególnych państw, co uwarunkowane jest ich własną polityką energetyczną, stosunkami handlowymi, położeniem geograficznym oraz klimatem. Bazując na danych Międzynarodowej Agencji Energetycznej (ang. International Energy Agency, IEA) dotyczących zależności danego państwa od rosyjskiej ropy naftowej w latach 2000-2021 należy wskazać, że najbardziej zależne od rosyjskiej ropy są: Bułgaria, Estonia, Litwa i Słowacja. Państwa te posiadają średni wskaźnik zależności w podanych latach powyżej 100%, co często też ma miejsce w statystykach rocznych danego państwa. Oznacza to, że te państwa średnio importują więcej ropy naftowej niż same zużywają. IEA wskazuje, że taka sytuacja może mieć miejsce w kilku przypadkach: surowiec może być magazynowany lub jego część może być używa w lotnictwie lub na cele przemysłu morskiego, część importu może być dalej eksportowana oraz ze względu na to, że dane dotyczą ropy naftowej oraz produktów pochodnych, w szczególnych przypadkach państwo może importować ropę, poddawać ją obróbce i eksportować jako produkty pochodne, co w związku z tym, że dane dotyczą obu towarów, daje wyższy wynik. W przypadku Polski i Węgier średni wskaźnik z lat 2000-2021 pozostaje wysoki, jednakże w ostatniej dekadzie obserwować można zmniejszanie się zależności. W Węgrzech skala zależności w latach 2000 do 2014 wahała się od 80% do 97%, natomiast od roku 2015 widoczny jest stopniowy spadek do liczby 46% w roku 2021. Podobnie sytuacja wyglądała w Polsce, gdzie aż do 2015 roku wskaźnik zależności niejednokrotnie

[32] M. Snegovaya,T. Dolbaia, N. Fenton, M. Bergmann, *Russia Sanctions at One Year*, CSIS, luty 2023, https://www.csis.org/analysis/russia-sanctions-one-year [dostęp: 06.06.2023].

przekraczał 100%, natomiast na rok 2021 jest to 56%[33]. Analizując te dane należy stwierdzić, że najbardziej zależne od ropy z Federacji Rosyjskiej pozostają państwa Europy Wschodniej i Centralnej.

Z grupy wspomnianych wcześniej państw należy wspomnieć o polityce Litwy, która zdecydowanie wyróżnia się na tle pozostałych silnie zależnych od rosyjskiego czarnego złota krajów. Już w maju ubiegłego roku Litwa zaprzestała całkowicie importów surowców energetycznych z Federacji Rosyjskiej. Zapotrzebowania energetyczne jest zapewnianie przez skroplony gaz ziemny (ang. liquefied natural gas, LNG) dostarczany ze Stanów Zjednoczonych przez terminal w Kłajpedzie, lokalną produkcje energii oraz import z krajów UE poprzez istniejące połączenia międzysystemowe ze Szwecją, Polską i Łotwą[34]. Idea niezależności energetycznej od Rosji była obecna w celach politycznych oraz ekonomicznych już od lat 90. XX wieku. Wtedy to miało miejsce odcięcie dostaw, którego powodem był, jak twierdziła Moskwa, brak płatności. Od tego momentu Litwa zaczęła dywersyfikować swoje dostawy. Powstał port Butinge przeznaczony na import ropy naftowej, który obecnie po odcięciu się od dostaw z Rosji umożliwia import z Arabii Saudyjskiej, Kazachstanu, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Norwegii. Innym działaniem było zagęszczanie połączeń elektroenergetycznych z Polską oraz Skandynawią. Od 2022 r. kraj kupuje energię elektryczną ze Szwecji (70% importu) i Łotwy (30%). Ważnym krokiem były też inwestycje w energetykę odnawialną, przede wszystkim słoneczną oraz wiatrową oraz zwiększenie udziału biomasy w ogrzewaniu miejskim[35]. Uruchomienie portu w Kłajpedzie w roku 2014 przyczyniło się także do ograniczenia zależności od rosyjskiego gazu, co pokazują dane IEA. Do 2015 roku wynosiło w każdym roku wynik zbliżony lub przekraczający 100%, a od roku 2015 obserwuje się spadek, aż do wartości 43% w roku 2021[36].

Analizując dane Międzynarodowej Agencji Energetycznej dotyczącej zależności państw Unii Europejskiej od gazu najbardziej uzależnione były

[33] Międzynarodowa Agencja Energii, *Reliance on Russian Fossil Fuels in OECD and EU Countries*, grudzień 2022.
[34] Ministry of Energy of the Republic of Lithuania, *No more Russian oil, gas and electricity imports in Lithuania from Sunday*, https://enmin.lrv.lt/en/news/no-more-russian-oil-gas-and-electricity-imports-in-lithuania-from-sunday [dostęp: 06.06.2023].
[35] A. Shapochkina, *Could Lithuania hold the key to Europe's energy security?*, The Conversation, https://theconversation.com/could-lithuania-hold-the-key-to-europes-energy-security-194564[dostęp: 06.06.2023]; R. Milne, *Lithuania proves prescient on risk of Russian energy*, Financial Times, https://www.ft.com/content/52626e1c-0731-43db-a755-4b7680949cc2 [dostęp: 06.06.2023].
[36] Międzynarodowa Agencja Energii, *Reliance…*

Łotwa (wskaźnik zależności na poziomie 100%), Estonia (100%), Czechy (92%) oraz Bułgaria (77%), a w mniejszym stopniu Słowacja (65%), Węgry (64%) oraz Niemcy (60%)[37].

W tej grupie państw ze względu na wyróżniające się działania w zakresie polityki energetycznej należy wspomnieć o Estonii, Czechach oraz Węgrzech.

W kwietniu 2022 r. rząd Estonii wydał oświadczenie o zaprzestaniu importu gazu z Rosji do końca roku 2022. Zastąpić go miał LNG, który będzie odbierany poprzez mający powstać już na jesień pływający terminal w Paldiski[38]. Stosowne regulacje zostały uchwalone we wrześniu, a sankcje, w tym zakaz importu zaczęły obowiązywać od 1 stycznia 2023[39].

W przypadku Czech po wielu latach starań uzyskały one zgodę wszystkich udziałowców na zwiększenie przepustowości rurociągu transalpejskiego (ang. Transalpine Pipeline, TAL). Rurociąg ten ma swój początek we włoskim mieście Triest i biegnie przez terytoria Włoch, Niemiec oraz Austrii. Modernizacja ma zostać planowo ukończona w pierwszym kwartale 2025 roku. Unowocześnieniu będą też musiały poddać się czeskie rafinerie, aby móc przetwarzać lżejszą od rosyjskiej ropę naftową. Innym działaniem pozwalającym na ograniczenie importów z Federacji Rosyjskiej była rezerwacja przepustowości w holenderskim terminalu w Eemshaven, dzięki czemu do września 2027 roku zaspokojona będzie jedna trzecia czeskiego zapotrzebowania na gaz. Ważnymi poczynaniami było też zaopatrzenie regulacji dotyczących gromadzenia surowców w magazynach[40]. Toczą się także rozmowy między rządami Polski a Czech odnośnie inwestycji Czech w port LNG w Gdańsku oraz budowie gazociągu Stork II[41].

Zupełnie inaczej prezentuje się postawa węgierskich polityków, którzy w dalszym ciągu utrzymują silne relacje handlowe z Rosją na dostawy gazu. Uzasadniane jest to brakiem alternatyw dla rosyjskich surowców. Z analizy sytuacji Węgier wynika jednak, że takie możliwości istnieją, na przykład poprzez dostęp do chorwackiego terminala gazowego. Próby dywersyfikacji,

[37] Tamże.
[38] Government of Estonia, *Estonian government decides to cease imports of Russian gas*, https://valitsus.ee/en/news/estonian-government-decides-cease-imports-russian-gas [dostęp: 06.06.2023].
[39] Government of Estonia, *Estonia imposes a ban on natural gas imports and purchases from Russia*, https://www.vm.ee/en/news/estonia-imposes-ban-natural-gas-imports-and-purchases-russia, [dostęp: 06.06.2023].
[40] K. Dębiec, *Rozbudowa TAL: Czechy na drodze do niezależności od dostaw rosyjskiej ropy*, Ośrodek Studiów Wschodnich, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-12-07/rozbudowa-tal-czechy-na-drodze-do-niezaleznosci-od-dostaw-rosyjskiej [dostęp: 06.06.2023].
[41] M. Kubiak, *Czechia and Poland Eye Cooperation on Natural Gas Infrastructure,* „Eurasia Daily Monitor" Volume: 20 Issue: 54, https://jamestown.org/program/czechia-and-poland-eye-cooperation-on-natural-gas-infrastructure/ [dostęp: 06.06.2023].

a więc i zmniejszenia zależności nie zostają, jednakże podejmowane. Sprawia to, że Węgry pozostają jedynym państwem w regionie, które utrzymało import surowców z Rosji na niezmienionym poziomie[42].

Mimo wielu postulatów oraz działań mających na celu uniezależnienie się od Rosji, do których zaliczyć można m.in. wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych lub z energii jądrowej, tymczasowy powrót do węgla, oddolne oszczędzanie energii w gospodarstwach domowych, przedsiębiorstwach i organizacjach, poprawę efektywności energetycznej w budynkach i przemyśle, nowe regulacje dotyczące obowiązków magazynowania gazu, w perspektywie całkowitej niezależności surowcowej, należy zadać pytania o alternatywne możliwości importu ropy naftowej oraz gazu ziemnego.

W dalszej części rozdziału przedstawione zostaną alternatywy dotyczące źródeł importu. Do najbardziej obiecujących z nich dla Europy Wschodniej i Centralnej należą: państwa Azji Centralnej (Azerbejdżan, Turkmenistan, Kazachstan), Stany Zjednoczone, państwa Afryki Zachodniej (Senegal, Mauretania) oraz Wenezuela.

Z państw Azji Centralnej największe znaczenia dla państw europejskich może mieć Azerbejdżan. Państwo to posiada odkryte złoża ropy naftowej w wysokości 7 miliardów baryłek oraz złoża gazu w wysokości 2,5 bilionów metrów sześciennych[43]. Dochody z eksportu tych surowców stanowią około 90% wszystkich dochodów eksportowych i odpowiadają za około 60% dochodów budżetowych. Eksport ropy oraz gazu jest w dużej mierze odpowiedzialny za wzrost standardów życia w Azerbejdżanie od lat dziewięćdziesiątych[44]. Jednym z osiągnięć w dziedzinie energetyki była budowa Korytarza Południowego (ang. Southern Gas Corridor), na który składa się system gazociągów zaopatrujących Europę, biegnący przez terytorium Turcji, który mógłby zapewnić Azerbejdżanowi pozycję regionalnego huba gazowego[45]. W roku 2022, aby uniezależnić się od dostaw od Federacji Rosyjskiej, Unia Europejska podpisała z Azerbejdżanem umowę, która zakłada podwojenie importu

[42] A. Sadecki, *Węgry: nowa umowa z Gazpromem na dodatkowe dostawy gazu jesienią*, Ośrodek Studiów Wschodnich, https:// www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-01/wegry-nowa-umowa-z-gazpromem-na-dodatkowe-dostawy-gazu-jesienia [dostęp: 06.06.2023]; I. Gizińska F. Rudnik, A. Sadecki, *Szijjártó w Moskwie: podtrzymanie współpracy energetycznej z Rosją*, Ośrodek Studiów Wschodnich, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-14/szijjarto-w-moskwie-podtrzymanie-wspolpracy-energetycznej-z-rosja [dostęp: 06.06.2023].

[43] BP, *BP Statistical…*

[44] Międzynarodowa Agencja Energii, *Azerbaijan 2021. Energy Policy Review*, https://www.iea.org/reports/azerbaijan-2021 [dostęp: 06.06.2023].

[45] Tamże.

gazu ziemnego do 2027 roku. Aby dopełnić postanowień tego kontraktu, Azerbejdżan będzie musiał zwiększyć obecną produkcję gazu[46]. W przypadku, gdy zwiększenie produkcji nie będzie następowało zbyt szybko, aby wypełnić postanowienia umowy, Azerbejdżan będzie mógł sięgnąć do importu gazu z Rosji i Turkmenistanu, a potem jego ponownego eksportu do Unii Europejskiej, co pozwoliłoby Rosji na ominięcie nałożonych na nią sankcji[47]. Ryzyko to zwiększa fakt, że spółką odpowiadającą za eksplorację złóż gazu jest Państwowa Spółka Naftowa Republiki Azerbejdżanu (ang. *State Oil Company of the Republic of Azerbaijan*, SOCAR), która w całości stanowi własność państwa. Azerbejdżan jest państwem dotkniętym korupcją w wysokim stopniu. W rankingu Indeks Postrzegania Korupcji (ang. Corruption Perceptions Index) plasuje się na 128 miejscu na 180 badanych krajów[48], co rodzi poważne obawy o możliwości inwestycji i rozwoju przemysłu. Wątpliwości budzi też autorytarny styl rządów, co w połączeniu z wysokim udziałem dochodów w budżecie skłania do pytań o finansowanie reżimu łamiącego prawa człowieka i nieprzestrzegającego wolności politycznych.

Duże zasoby gazu ziemnego posiada również Turkmenistan. W przypadku tego państwa jako źródła dostaw pojawić się mogą jednak inne problemy, przede wszystkim infrastrukturalne oraz polityczne. Obecnie nie ma gazociągu między Turkmenistanem a Europą, jednak planowane jest powstanie Gazociągu Transkaspijskiego (ang. *Trans-Caspian Gas Pipeline),* który miałby stać się częścią Korytarza Południowego. Plany budowy tego połączenia sięgają jeszcze lat 90 i obecnie nie ma informacji o planowym rozpoczęciu praw konstrukcyjnych. Państwo to utrzymuje silne kontakty z Rosją oraz Iranem. Jest także istotne dla Chin w perspektywie inicjatywy „Jeden pas, jedna droga". Podobnie, jak w przypadku Azerbejdżanu jest to kraj o wątpliwym przestrzeganiu praw człowieka oraz niskiej transparentności[49].

Państwem Azji Centralnej, które także może być istotne dla dostaw ropy

[46] Euronews, *EU agrees deal with Azerbaijan to double gas exports by 2027*, https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/18/von-der-leyen-heads-to-azerbaijan-to-secure-new-gas-import-deal [dostęp: 06.06.2023].

[47] G. Ibadoghlu, *Can Azerbaijan become a reliable gas supplier for Europe?*, The Loop, https://theloop.ecpr.eu/can-azerbaijan-become-a-reliable-gas-supplier-for-europe/ [dostęp: 06.06.2023].

[48] Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, https://www.transparency.org/en/cpi/2021?gclid=CjwKCAjw__ihBhADEiwAXEazJv7WdlH8b7a1HgOPnyzXsVU_xvyhIQ8uDwcITnMJzkzgJXs02zvN9BoCXNYQAvD_BwE [dostęp: 06.06.2023].

[49] C. Devonshire-Ellis, *Turkmenistan Becomes New Hunting Ground For EU Gas Supplies, Silk Road Briefing*, https://www.silkroadbriefing.com/news/2022/03/31/turkmenistan-becomes-new-hunting-ground-for-eu-gas-supplies/ [dostęp: 06.06.2023]; B. Pannier, *Europe's Wait for Turkmen Natural Gas Continues*, Foreign Policy Research Institute, https://www.fpri.org/article/2022/09/europes-wait-for-turkmen-natural-gas-continues/ [dostęp: 06.06.2023].

naftowej do państw europejskich jest Kazachstan. Pod koniec lutego bieżącego roku rozpoczął się transport ropy przez Polskę do Niemiec przy użyciu ropociągu „Przyjaźń", należącego do Rosji. Planowo miał się on rozpocząć już na początku stycznia, jednak pojawiło się opóźnienie wynikające z przyczyn technicznych[50]. Mimo chęci zwiększenia importu ze strony Kazachstanu, kluczowym pytaniem pozostanie ewentualność korzystania z ropociągu. Dla Niemiec obecne rozwiązanie jest wygodne oraz korzystne cenowo, pozwala także na dywersyfikację importu. Powody Rosji na wyrażenie zgody na korzystanie z jej infrastruktury mogą być następujące: dodatkowe wpływy do budżetu wynikające z opłat za korzystanie z Rurociągu „Przyjaźń", zwłaszcza przy mniejszych wpływach do budżetu w związku z sankcjami, uzyskanie wpływu na Niemcy poprzez możliwość manipulowania dostawami, używanie ropociągu „Przyjaźń" pozostawia również otwarte drzwi dla wznowieniu jego działania dla rosyjskiej ropy[51]. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ten rurociąg jest jednym z najdłuższych i najbardziej rozbudowanych rurociągów nie tylko w Europie, ale i na świecie. Jego długość to ponad 4 tysiące kilometrów. Biegnie od Rosji przez terytoria: Ukrainy, Białorusi, Polski, Węgier, Słowacji, Czech, Austrii oraz Niemiec. Te właściwości, przy założeniu, że korzystanie z niego przez podmioty nierosyjskie dalej będzie możliwe, stwarza obiecujące perspektywy dla państw Europy Wschodniej oraz Centralnej.

Partnerem, który już obecnie jest ważny są Stany Zjednoczone, które są największym producentem LNG. W roku 2022 Europa stała się głównym odbiorcą tego surowca. Wzrost eksportu zwiększył się aż o 141% w stosunku do roku 2021. Eksport do Francji, Wielkiej Brytanii, Hiszpani I Holandii stanowił aż 74%, jednak wraz z rozbudową odpowiedniej infrastruktury w Polsce i Estonii, a z czasem także w państwach niemających bezpośredniego dostępu do terminali struktura może się zmienić. W regionie Europy Wschodniej i Centralnej istnieją obecnie cztery porty mogące odbierać LNG (w Chorwacji, Grecji, Polsce i Litwie), które łącznie mogą przyjąć dostawy mogące pokryć 10% zapotrzebowania tych regionów na gaz. Prowadzone są jednak inwestycje, które gdyby zostały w całości zrealizowane, to w roku 2023 mogłyby pokryć ponad 20% zapotrzebowania, a do roku 2026 zrównałyby się z importami Rosji z roku 2021. Nawet w przypadku tyko już istniejących

[50] The Astana Times, *Kazakhstan Sends First Batch of Oil to Germany via Druzhba Pipeline*, https://astanatimes.com/2023/02/kazakhstan-sends-first-batch-of-oil-to-germany-via-druzhba-pipeline/ [dostęp: 06.06.2023].

[51] N. Bekmurzaev, *Kazakhstan Exports Oil to Germany as Russia Keeps a Close Eye*, „Eurasia Daily Monitor" Volume: 20 Issue: 52, https://jamestown.org/program/kazakhstan-exports-oil-to-germany-as-russia-keeps-a-close-eye/ [dostęp: 06.06.2023].

terminali, mogą one zapewnić dostęp do LNG państwom śródlądowym. Taka sytuacja ma miejsce w państwach bałtyckich, gdzie Estonia i Łotwa importują LNG z terminala w Litwie. Podobne możliwości mają Węgry z portu w Chorwacji oraz Bułgaria z Grecji. Aby pojawiły się dalsze perspektywy transportowe, konieczne będzie wybudowanie połączeń międzysystemowych lub wzmocnienie istniejących zdolności. LNG niesie w sobie znaczne szanse, dlatego rozbudowa portów oraz połączeń mogłaby uniezależnić ten region od Rosji[52].

W tym kontekście obiecujący jest także projekt Greater Tortue Ahmeyim realizowany przez Kosmos Energy oraz BP w porozumieniu z rządami Mauretanii oraz Senegalu. Projekt zakłada budowę pływającego portu LNG na granicy morskiej między tymi dwoma krajami. W latach 2015-2017 odkryte zostały znaczące złoża gazu na granicy Senegalu i Mauretanii, natomiast pierwsza faza projektu została zakończona w styczniu bieżącego roku[53][54]. Projekt wzbudził zainteresowanie, które znacznie nasiliło się po eskalacji konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. We wrześniu 2022 Prezydent Andrzej Duda udał się z wizytami dyplomatycznymi do trzech afrykańskich krajów: Nigerii, Wybrzeża Kości Słoniowej oraz Senegalu. W przypadku tego ostatniego państwa ważnym elementem rozmów stały się właśnie rozmowy związane z sektorem energetycznym. Na spotkaniach obecni byli przedstawiciele PKN Orlen oraz Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa. Rozmowy w tym zakresie dotyczyły eksploracji złóż, współpracy technologicznej inwestycyjnej oraz wymiany handlowej węglowodorów[55]. Powodzenie tych rozmów nie tylko mogłoby zapewnić korzystne dostawy LNG Polsce, ale także przy założeniu, że stworzone zostaną nowe połączenia, innym państwom Europy Centralnej i Wschodniej.

Jeszcze innym, mniej oczywistym, partnerem handlowym dla państw Unii Europejskiej mogłaby być Wenezuela. Państwo to posiada największe

---

[52] Międzynarodowa Agencja Energii, *Accelerating energy diversification in Central and Eastern Europe*, https://www.iea.org/commentaries/accelerating-energy-diversification-in-central-and-eastern-europe [dostęp: 06.06.2023].

[53] BP, *Future potential: how Mauritania and Senegal are set to become new players in natural gas supply*, https://www.bp.com/en/global/corporate/news-and-insights/reimagining-energy/emma-delaney-mauritania-senegal-gas-development.html [dostęp: 06.06.2023].

[54] BP, *FPSO vessel for the bp-operated Greater Tortue Ahmeyim project successfully sets sail for project site*, https://www.bp.com/en/global/corporate/news-and-insights/press-releases/fpso-vessel-for-the-bp-operated-greater-tortue-ahmeyim-project-successfully-sets-sail-for-project-site.html [dostęp: 06.06.2023].

[55] Prezydent.Pl, *Dakar. Prezydent Andrzej Duda o rozmowach z Prezydentem Senegalu*, https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/dakar-prezydent-andrzej-duda-prezydent-senegalu,58475 [dostęp: 06.06.2023].

odkryte dotąd złoża ropy naftowej, jednak ze względu na liczne problemy wewnętrzne, kryzys prezydencki w roku 2018 oraz w konsekwencji nałożone na Wenezuelę sankcje, potencjał produkcji oraz eksportu nie jest wykorzystywany. Co więcej na skutek sankcji znacząco zostały ograniczone możliwości eksportowe oraz udział w światowym rynku naftowym. Mimo to w lipcu ubiegłego roku pierwsze dostawy wenezuelskiej ropy dotarły do Włoch i Hiszpanii. Zwiększone zapotrzebowanie wraz z częściowym uchyleniem sankcji handlowych spowodowało już w czerwcu wzrost wartości eksportu ropy o 61% w porównaniu do poprzedniego miesiąca[56]. Mimo dużych zasobów, wenezuelskie złoża zawierają ropę superciężką, której wydobycie wymaga większych nakładów finansowych oraz zaawansowanej technologii, której w tym państwie obecnie brakuje. Aby zatem zwiększyć produkcję potrzebne będą inwestycje, co w państwie objętym na szeroką skalę korupcją (177 miejsce w rankingu Indeks Postrzegania Korupcji[57]). Ponadto uzależnienie budżetu państwa od eksportu ropy naftowej sprawia, że gospodarka Wenezueli jest szczególnie wrażliwa na wahania cen, a dodatkowo państwo funkcjonuje w sposób dysfunkcyjny w sferze społecznej, ekonomicznej oraz politycznej[58].

Przedstawione powyżej perspektywy są zdaniem autorki najbardziej prawdopodobnymi alternatywami dla importu ropy naftowej oraz gazu ziemnego w obecnie zaistniałych okolicznościach w perspektywie krótkookresowej. Rozdział poświęcony został źródłom pozaeuropejskim, dlatego mimo dużego znaczenia pominięta została rola Norwegii w dywersyfikacji źródeł importu surowców energetycznych dla państw Unii Europejskiej. Pozostałe możliwe źródła nie zostały opisane przede wszystkim ze względu na czynniki polityczne i infrastrukturalne. Na szczególną uwagę zasługują państwa Bliskiego Wschodu. Nie zostały szerzej przytoczone z kilku różnych powodów. Państwa Zatoki Perskiej należą do OPEC, a wraz z Rosją do OPEC+. Ponadto ich stosunki są bliższe z Federacją Rosyjską niż z państwami Zachodu, z Unią Europejską włącznie, co sprawia, że zwiększenie produkcji oraz eksportu celem złagodzenia kryzysu w Europie nie jest dla nich priorytetowe. Ponadto państwa te zdecydowaną część swoich wolumenów mają zablokowaną w długoterminowych

[56] M. Parraga, M.Guanipa, *Resumption of deliveries to Europe boosts Venezuela oil exports – data*, Reuters, https://www.reuters.com/business/energy/resumption-deliveries-europe-boosts-venezuela-oil-exports-data-2022-07-05/ [dostęp: 06.06.2023].

[57] Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, https://www.transparency.org/en/cpi/2021?gclid=CjwKCAjw__ihBhADEiwAXEazJv7WdlH8b7a1HgOPnyzXsVU_xvyhIQ8uDwcITnMJzkzgJXs02zvN9BoCXNYQAvD_BwE [dostęp: 06.06.2023].

[58] A. Olech, J. Gocłowska-Bolek, *Will Iranian and Venezuelan oil flow to Europe?,* Instytut Nowej Europy, https://ine.org.pl/en/will-iranian-and-venezuelan-oil-flow-to-europe/ [dostęp: 06.06.2023].

umowach, przede wszystkim dla azjatyckich odbiorców. Irak nie posiada wystarczającej infrastruktury, aby znacząco móc zwiększyć wydobycie oraz produkcję bez dużych nakładów na inwestycje. Iran z kolei objęty jest sankcjami, które nie pozwalają na pełne i swobodne uczestnictwo w kontaktach handlowych, zwłaszcza dotyczących surowców energetycznych oraz braku rozmów dotyczące ich uchylenia lub złagodzenia, jak w przypadku Wenezueli.

Poszukiwanie alternatywnych źródeł importu surowców energetycznych w celu ich dywersyfikacji oraz uniezależniania się energetycznego od Federacji Rosyjskiej pozostaje szczególnie istotnym zagadnieniem dla państw Europy Centralnej oraz Wschodniej, które historycznie związane były z blokiem wschodnim, także w sferze energetyki oraz które ze względu na swoje położenie oraz klimat posiadają specjalne potrzeby w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Co więcej państwa te nie posiadają jeszcze pełni możliwości oraz środków, aby przyspieszyć inwestycji dotyczących czystej energii. Sprawia to, że kwestia bezpieczeństwa energetycznego jest dla państw tych regionów szczególnie pilna oraz bieżąca.

Bibliografia

Literatura:

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022.

Chakarova V., *Oil Supply Crises : Cooperation and Discord in the West*, Lexington Books, Plymouth 2013.

El-Gamal M.A., Myers Jaffe A., *Oil, Dollars, Debt, and Crises: The Global Curse of Black Gold*, Cambridge University Press, Cambridge 2010.

Kosowska K., *Rosyjski sektor naftowy wobec nowych wyzwań na rynku krajowym i zagranicznym*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2016.

Międzynarodowa Agencja Energii, *Reliance on Russian Fossil Fuels in OECD and EU Countries*, 2022.

Akty prawne:

Rozporządzenie Rady (UE) nr 833/2014 z dnia 31 lipca 2014 r. dotyczące środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.Urz. UE L 229/1 z późn. zm.)

Źródła elektroniczne:

Abnett K., *EU parliament backs labelling gas and nuclear investments as green*, Reuters, https://www.reuters.com/business/sustainable-business/eu-parliament-vote-green-gas-nuclear-rules-2022-07-06/ [dostęp: 06.06.2023].

Bekmurzaev N., *Kazakhstan Exports Oil to Germany as Russia Keeps a Close Eye*, „Eurasia Daily Monitor" Volume: 20 Issue: 52, https://jamestown.org/program/kazakhstan-exports-oil-to-germany-as-russia-keeps-a-close-eye/ [dostęp: 06.06.2023].

BP, *FPSO vessel for the bp-operated Greater Tortue Ahmeyim project successfully sets sail for project site*, https://www.bp.com/en/global/corporate/news-and-insights/press-releases/fpso-vessel-for-the-bp-operated-greater-tortue-ahmeyim-project-successfully-sets-sail-for-project-site.html [dostęp: 06.06.2023].

BP, *Future potential: how Mauritania and Senegal are set to become new players in natural gas supply*, https://www.bp.com/en/global/corporate/news-and-insights/reimagining-energy/emma-delaney-mauritania-senegal-gas-development.html [dostęp: 06.06.2023].

Dębiec K., *Rozbudowa TAL: Czechy na drodze do niezależności od dostaw rosyjskiej ropy*, Ośrodek Studiów Wschodnich, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-12-07/rozbudowa-tal-czechy-na-drodze-do-niezaleznosci-od-dostaw-rosyjskiej [dostęp: 06.06.2023].

Devonshire-Ellis C., Turkmenistan Becomes New Hunting Ground For EU Gas Supplies, Silk Road Briefing, https://www.silkroadbriefing.com/news/2022/03/31/turkmenistan-becomes-new-hunting-ground-for-eu-gas-supplies/ [dostęp: 06.06.2023].

Euronews, *EU agrees deal with Azerbaijan to double gas exports by 2027*, https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/18/von-der-leyen-heads-to-azerbaijan-to-secure-new-gas-import-deal [dostęp: 06.06.2023].

European Union Agency for the Cooperation of Energy Regulations (ACER), *Gas factsheet*, 2021, https://www.acer.europa.eu/gas-factsheet [dostęp: 06.06.2023].

Eurostat, *From where do we import energy?,* https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html [dostęp: 06.06.2023].

Gizińska I., Rudnik F., Sadecki A., *Szijjártó w Moskwie: podtrzymanie współpracy energetycznej z Rosją*, Ośrodek Studiów Wschodnich, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-14/szijjarto-w-moskwie-podtrzymanie-wspolpracy-energetycznej-z-rosja [dostęp: 06.06.2023].

Government of Estonia, *Estonian government decides to cease imports of Russian gas*, https://valitsus.ee/en/news/estonian-government-decides-cease-imports-russian-gas [dostęp: 06.06.2023].

Government of Estonia, *Estonia imposes a ban on natural gas imports and purchases from Russia*, https://www.vm.ee/en/news/estonia-imposes-ban-natural-gas-imports-and-purchases-russia [dostęp: 06.06.2023].

Ibadoghlu G., *Can Azerbaijan become a reliable gas supplier for Europe?,* The Loop, https://theloop.ecpr.eu/can-azerbaijan-become-a-reliable-gas-supplier-for-europe/ [dostęp: 06.06.2023].

Kubiak M., *Czechia and Poland Eye Cooperation on Natural Gas Infrastructure*, „Eurasia Daily Monitor" Volume: 20 Issue: 54, https://jamestown.org/program/czechia-and-poland-eye-cooperation-on-natural-gas-infrastructure/ [dostęp: 06.06.2023].

Międzynarodowa Agencja Energii, *Accelerating energy diversification in Central and Eastern Europe*, https://www.iea.org/commentaries/accelerating-energy-diversification-in-central-and-eastern-europe [dostęp: 06.06.2023].

Międzynarodowa Agencja Energii, *Azerbaijan 2021. Energy Policy Review*, https://www.iea.org/reports/azerbaijan-2021 [dostęp: 06.06.2023].

Międzynarodowa Agencja Energii, *Energy Fact Sheet: Why does Russian oil and gas matter?*, https://www.iea.org/articles/energy-fact-sheet-why-does-russian-oil-and-gas-matter [dostęp: 06.06.2023].

Milne R., *Lithuania proves prescient on risk of Russian energy*, Financial Times, https://www.ft.com/content/52626e1c-0731-43db-a755-4b7680949cc2 [dostęp: 06.06.2023].

Ministry of Energy of the Republic of Lithuania, *No more Russian oil, gas and electricity imports in Lithuania from Sunday*, https://enmin.lrv.lt/en/news/no-more-russian-oil-gas-and-electricity-imports-in-lithuania-from-sunday [dostęp: 06.06.2023].

Olech A., Gocłowska-Bolek J., *Will Iranian and Venezuelan oil flow to Europe?,* Institute of New Europe, https://ine.org.pl/en/will-iranian-and-venezuelan-oil-flow-to-europe/ [dostęp: 06.06.2023].

Parraga M., Guanipa M., *Resumption of deliveries to Europe boosts Venezuela oil exports - data,* https://www.reuters.com/business/energy/resumption-deliveries-europe-boosts-venezuela-oil-exports-data-2022-07-05/ [dostęp: 06.06.2023].

Pannier B., Europe's Wait for Turkmen Natural Gas Continues, Foreign Policy Research Institute, https://www.fpri.org/article/2022/09/europes-wait-for-turkmen-natural-gas-continues/ [dostęp: 06.06.2023].

Prezydent.Pl, *Dakar. Prezydent Andrzej Duda o rozmowach z Prezydentem Senegalu*, https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/dakar-prezydent-andrzej-duda-prezydent-senegalu,58475 [dostęp: 06.06.2023].

Rada Europejska, *Nadzwyczajne posiedzenie Rady Europejskiej*, 24 lutego 2022, https://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/european-council/2022/02/24/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Infographic - Impact of sanctions on the Russian economy*, https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Kalendarium – sankcje UE wobec Rosji w sprawie Ukrainy*, https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Sankcje UE wobec Rosji w sprawie Ukrainy (od 2014 r.)*, https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Unii Europejskiej, *Agresja Rosji na Ukrainę: UE przyjmuje szósty pakiet sankcji*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/06/03/russia-s-aggression-against-ukraine-eu-adopts-sixth-package-of-sanctions/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Unii Europejskiej, *Agresja wojskowa Rosji wobec Ukrainy: UE nakłada sankcje na prezydenta Władimira Putina i ministra spraw zagranicznych Siergieja Ławrowa i przyjmuje szerokie sankcje indywidualne i gospodarcze*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/02/25/russia

-s-military-aggression-against-ukraine-eu-imposes-sanctions-against-president-putin-and-foreign-minister-lavrov-and-adopts-wide-ranging-individual-and-economic-sanctions/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Unii Europejskiej, *Rosyjska ropa naftowa: UE uzgadnia pułap cenowy*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/12/03/russian-oil-eu-agrees-on-level-of-price-cap/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Unii Europejskiej, *UE przyjmuje nowy pakiet sankcji wobec Rosji w związku z bezprawną aneksją ukraińskich obwodów: donieckiego, ługańskiego, zaporoskiego i chersońskiego*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/10/06/eu-adopts-its-latest-package-of-sanctions-against-russia-over-the-illegal-annexation-of-ukraine-s-donetsk-luhansk-zaporizhzhia-and-kherson-regions/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Unii Europejskiej, *UE przyjmuje piąty pakiet sankcji wobec Rosji w związku z jej agresją wojskową na Ukrainę*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/04/08/eu-adopts-fifth-round-of-sanctions-against-russia-over-its-military-aggression-against-ukraine/ [dostęp: 06.06.2023].

Rada Unii Europejskiej, *UE uzgadnia poziom pułapów cenowych dla rosyjskich produktów ropopochodnych*, https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/02/04/eu-agrees-on-level-of-price-caps-for-russian-petroleum-products/ [dostęp: 06.06.2023].

Sadecki A., *Węgry: nowa umowa z Gazpromem na dodatkowe dostawy gazu jesienią*, Ośrodek Studiów Wschodnich, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-01/wegry-nowa-umowa-z-gazpromem-na-dodatkowe-dostawy-gazu-jesienia [dostęp: 06.06.2023].

Shapochkina A., *Could Lithuania hold the key to Europe's energy security?,* The Conversation, https://theconversation.com/could-lithuania-hold-the-key-to-europes-energy-security-194564 [dostęp: 06.06.2023].

Simola H., *What effects have sanctions had on the Russian economy?*, World Economic Forum, https://www.weforum.org/agenda/2022/12/sanctions-russian-economy-effects/ [dostęp: 06.06.2023].

Simon F., *EU puts green label for nuclear and gas officially on the table*, Euroactive, https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-puts-green-label-for-nuclear-and-gas-officially-on-the-table/ [dostęp: 06.06.2023].

Snegovaya M., Dolbaia T., Fenton N., Bergmann M., *Russia Sanctions at One Year*, CSIS, https://www.csis.org/analysis/russia-sanctions-one-year [dostęp: 06.06.2023].

The Astana Times, *Kazakhstan Sends First Batch of Oil to Germany via Druzhba Pipeline*, https://astanatimes.com/2023/02/kazakhstan-sends-first-batch-of-oil-to-germany-via-druzhba-pipeline/ [dostęp: 06.06.2023].

The Bank of Finland Institute for Emerging Economies, *Russia's economic downturn is felt in government budget revenues; military spending soars*, https://www.bofit.fi/en/monitoring/weekly/2022/vw202221_2/ [dostęp: 06.06.2023].

Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, https://www.transparency.org/en/cpi/2021?gclid=CjwKCAjw__ihBhADEiwAXEazJv7WdlH8b7a1HgOPnyzXsVU_xvyhIQ8uDwcITnMJzkzgJXs02zvN9BoCXNYQAvD_BwE [dostęp: 06.06.2023].

Wenger M., *Massive Russian oil discovery in the Artctic*, Polar Journal, https://polarjournal.ch/en/2022/07/11/massive-russian-oil-discovery-in-the-arctic/ [dostęp: 06.06.2023].

Zaretskaya V., *Europe was the main destination for U.S. LNG exports in 2022*, U.S. Energy Information Administration, https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=55920 [dostęp: 06.06.2023].

Alternative directions of oil and gas imports for the countries of Eastern and Central Europe in the European Union: opportunities, possibilities, obstacles

Abstract: The events in February 2022 made it necessary to re-evaluate the European Union's energy policy, take steps to reduce its dependence on Russian energy resources, and revisit energy security. The most important solutions recommended by the European Commission in the field of energy include saving it, increasing the production of clean energy and diversifying energy supplies. In addition, some European countries are considering or have already introduced measures to temporarily increase coal consumption or slow down its phase-out. Moreover talks to extend the use or build new nuclear power plants are underway. However, a complete replacement of oil and gas will not be possible for several decades, which is why they will remain important raw materials for the citizens and economies of European countries. Even though the Russian-Ukrainian war has been continuing since 2014, the share of the Russian Federation in total oil and natural gas imports has been sustained at a high level. After the invasion, these ratios decreased significantly, falling, according to Eurostat data, to about 15% for each commodity in the third quarter of 2022. It should be remembered that individual countries use Russian raw materials to a different extent. Western Europe is the least dependent on Russian raw materials, while Eastern Europe is the most dependent. Considering energy security and the need to replace imports from the Russian Federation, it became irrevocable to look for alternative possibilities to import gas and crude oil, primarily from non-European sources. The purpose of this chapter is to indicate the potentially most important non-European sources of crude oil and gas imports for the countries of Eastern and Central Europe, as the most dependent on supplies of these raw materials from Russia, together with the identification of obstacles that may arise when establishing trade.

Keywords: energy security; crude oil, natural gas, Eastern and Central Europe, alternative import directions.

Prawo energetyczne i polityka energetyczna stanowią współistniejące, współzależne i dopełniające się zbiory. Polityka energetyczna może być bowiem rozumiana dwojako – po pierwsze jako dokument strategiczny określający cele i działania państwa wydany na podstawie i w ramach prawa energetycznego. Po drugie zaś jako zespół działań i czynników politycznych wpływających oraz kreujących prawo energetyczne.

Wzajemna relacja stanowi natomiast kluczową kwestię dla skutecznego funkcjonowania sektora energetycznego oraz urzeczywistniania realizacji bezpieczeństwa energetycznego. Obecnie zarówno świat, Unia Europejska oraz wszystkie jej państwa członkowskie stoją przed licznymi wyzwaniami wymuszającymi podjęcie zdecydowanych, a zarazem odpowiedzialnych działań.

MONOGRAFIA POWSTAŁA Z INICJATYWY:

Koło naukowe prawa Gospodarczego
LIBERALIZACJA PRYWATYZACJA
DEREGULACJA

ISBN: 978-83-67959-05-6